

**PRIRUČNIK
ZA SUZBIJANJE PRIVREDNOG
KRIMINALITETA I KORUPCIJE**

Beograd, 2017.

oebs Organizacija za evropsku
bezbednost i saradnju
Misija u Srbiji

Izdavač:

Ministarstvo pravde SAD
Kancelarija za međunarodnu pomoć, usavršavanje, i profesionalnu obuku u
pravosuđu
Bulevar kneza Aleksandra Karađorđevića 92, 11000 Beograd

Misija OEBS-a u Srbiji
Španskih boraca 1, 11070 N. Beograd

Za izdavača:

Ivana Radosavljević, pravni savetnik, Odeljenje za Vladavinu prava i ljudska prava,
Misija OEBS-a u Srbiji
Valter Perkel, stalni pravni savetnik, Ministarstvo pravde SAD

Na izradi priručnika su učestvovali:

Profesor Zoran Stojanović, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
Olgica Miloradović i Miljko Radisavljević, Republičko javno tužilaštvo
Aleksandar Trešnjev, Viši sud u Beogradu

Štampa:

Radunić doo

Tiraž 500

Štampanje ovog priručnika omogućili su
Misija OEBS-a u Srbiji i Ministarstvo pravde SAD

***Stavovi izraženi u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autorima i ne odražavaju
nužno i stavove donatora.***

SADRŽAJ

I. SUZBIJANJE KRIVIČNIH DELA PROTIV PRIVREDE I SLUŽBENE DUŽNOSTI	
SA ELEMENTOM KORUPCIJE	7
1. Uvodna razmatranja	7
2. Medjunarodni dokumenti od značaja za krivičnopravno suzbijanje korupcije .	12
3. Da li je moguće odrediti krivičnopravni pojam korupcije?	14
4. Relevantne odredbe Krivičnog zakonika Srbije	14
5. Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije i Krivični zakonik Srbije	19
6. Odgovornost pravnog lica za krivična dela korupcije	20
7. Značaj preventivnih mera za suzbijanje korupcije	23
8. Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika iz 2016. godine	25
II. KRIVIČNA DELA PROTIV PRIVREDE I DRUGA KRIVIČNA DELA SA ELEMENTOM	
KORUPCIJE U KRIVIČNOM ZAKONIKU SRBIJE	30
1. Prevara u obavljanju privredne delatnosti	30
2. Prevara u osiguranju	44
3. Pronevera u obavljanju privredne delatnosti	46
4. Zloupotreba poverenja u obavljanju privredne delatnosti	47
5. Poreska utaja	51
6. Neplaćivanje poreza po odbitku	63
7. Zloupotreba položaja odgovornog lica	69
8. Zloupotreba u vezi sa javnom nabavkom	75
9. Zloupotreba u postupku privatizacije	77
10. Zaključenje restriktivnog sporazuma	78
11. Primanje mita u obavljanju privredne delatnosti	80
12. Davanje mita u obavljanju privredne delatnosti	82
13. Prouzrokovanje stečaja	83
14. Prouzrokovanje lažnog stečaja	85
15. Oštećenje poverilaca	86
16. Nedozvoljena proizvodnja	89
17. Nedozvoljena trgovina	90

18. Krijumčarenje	98
19. Onemogućavanje vršenja kontrole	103
20. Neovlašćena upotreba tuđeg poslovnog imena i druge posebne oznake robe ili usluga	104
21. Narušavanje poslovnog ugleda i kreditne sposobnosti	106
22. Odavanje poslovne tajne	108
23. Falsifikovanje novca	110
24. Falsifikovanje hartija od vrednosti	116
25. Falsifikovanje i zloupotreba platnih kartica	118
26. Falsifikovanje znakova za vrednost	121
27. Falsifikovanje znakova, odnosno državnih žigova za obeležavanje robe, merila i predmeta od dragocenih materijala	124
28. Pravljenje, nabavljanje i davanje drugom sredstava za falsifikovanje	125
29. Pranje novca	126
30. Dogovaranje ishoda takmičenja	130
31. Neosnovano dobijanje i korišćenje kredita i druge pogodnosti	131
32. Zloupotreba službenog položaja	135
33. Nesavestan rad u službi	148
34. Protivzakonita naplata i isplata	150
35. Nenamensko korišćenje budžetskih sredstava	151
36. Prevara u službi	153
37. Pronevera	155
38. Posluga	163
39. Trgovina uticajem	166
40. Primanje mita	169
41. Davanje mita	176
42. Davanje i primanje mita u vezi sa glasanjem	182

III. KRIVIČNA DELA PROTIV PRIVREDE I DRUGA KRIVIČNA DELA SA ELEMENTOM KORUPCIJE U SPOREDNOM KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU

SRBIJE	184
1 ZAKON O TRŽIŠTU KAPITALA	184
Zabrana manipulacije na tržištu	184
Korišćenje, otkrivanje i preporučivanje insajderskih informacija	187
Neovlašćeno pružanje investicionih usluga	191
2. ZAKON O PORESKOM POSTUPKU I PORESKOJ ADMINISTRACIJI	192
Neosnovano iskazivanje iznosa za povraćaj poreza i poreski kredit	192
Ugrožavanje naplate poreza i poreske kontrole	195

Nedozvoljen promet akciznih proizvoda	196
Nedozvoljeno skladištenje robe	199
3. ZAKON O PRIVATIZACIJI	201
Odrgovornost odgovornog lica (Član 85)	201
4. ZAKON O DEVIZNOM POSLOVANJU	202
Član 57	202
Član 58	204
5. ZAKON O FINANSIRANJU POLITIČKIH AKTIVNOSTI	205
Krivično delo – Član 38	205
6. ZAKON O BANKAMA	209
Član 135	209
Član 136	211
Član 136a	213
7. ZAKON O OSIGURANJU	215
Neovlašćeno obavljanje delatnosti osiguranja	215
Davanje lažnih mišljenja i izveštaja	218
Davanje lažne procene	219
8. ZAKON O DOBROVOLJNIM PENZIJSKIM FONDOVIMA I PENZIJSKIM PLANOVIMA	211
Oglašavanje prospekta sa neistinitim podacima	211
Nedozvoljeno obavljanje delatnosti društva za upravljanje i nedozvoljeno poslovanje	224
9. ZAKON O GENETIČKI MODIFIKOVANIM ORGANIZMIMA	225
Član 45	225
10. ZAKON O VODAMA	228
Neovlašćeno punjenje i korišćenje akumulacije	228
Oštećenja pri eksploataciji rečnih nanosa	229
11. ZAKON O RUDARSTVU I GEOLOŠKIM ISTRAŽIVANJIMA	230
Član 177	230
Član 178	232
Član 179	233
12. ZAKON O AGENCIJI ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE	234
Neprijavlivanje imovine ili davanje lažnih podataka o imovini	234
13. ZAKON O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA	236
Davanje izjave neistinitog sadržaja	236
Zaključenje pravnog posla ili preduzimanje radnje u slučaju postojanja ličnog interesa	237
Povreda dužnosti izbegavanja sukoba interesa	239

Povreda dužnosti zastupnika da postupa u skladu sa ograničenjima ovlašćenja za zastupanje	241
14. ZAKON O STEČAJU	242
Prijavljivanje lažnog potraživanja	242
Neobaveštavanje o namirenju potraživanja	243
Raspolaganje imovinom stečajnog dužnika posle otvaranja stečajnog postupka	243
Lažno prikazivanje i prikrivanje činjenica u unapred pripremljenom planu reorganizacije	245
15. ZAKON O PREUZIMANJU AKCIONARSKIH DRUŠTAVA	247
Nuđenje ili obećanje poklona, usluga ili drugih koristi	247
Zloupotreba privilegovanih informacija	248
Objavljivanje neistinitih podataka	250
16. ZAKON O INVESTICIONIM FONDOVIMA	251
Oglašavanje prospekta sa neistinitim podacima	251
17. ZAKON O POSTUPKU REGISTRACIJE U AGENCIJI ZA PRIVREDNE REGISTRE	253
Član 45	253
PRIMERI DISPOZITIVA OPTUŽNIH AKATA	255

I. SUZBIJANJE KRIVIČNIH DELA PROTIV PRIVREDE I SLUŽBENE DUŽNOSTI SA ELEMENTOM KORUPCIJE

1. Uvodna razmatranja

Iako sva krivična dela protiv privrede ne sadrže element korupcije, ta grupa krivičnih dela, zajedno sa onima protiv službene dužnosti, u najtešnjoj je vezi sa korupcijom ma kako da se ona shvati. Naročito u primeni krivičnog prava, ostavljajući po strani neke teorijske probleme kao što je problem definisanja pojma privrednog kriminaliteta i krivičnih dela protiv privrede kao i pojma korupcije, dolazi do preplitanja krivičnih dela protiv privrede i onih sa elementom korupcije, što opravdava činjenicu da je cilj ovog priručnika da olakša primenu u praksi svih krivičnih dela koje poznaje krivično zakonodavstvo Srbije čije propisivanje za cilj ima suzbijanje privrednog kriminaliteta i korupcije.

Zbog teškoća u određivanju pojma privrednog krivičnog dela, često se umesto tog pojma nabrajaju krivična dela koja se mogu smatrati krivičnim delima protiv privrede [tako npr. još u Preporuci Komiteta ministara zemalja članica Saveta Evrope br. R (81) 12 iz 1981. godine]. Za pojam privrednog krivičnog dela nije dovoljno da je reč o krivičnom delu koje je štetno za privredu, odnosno koje može da pogodi i privredne subjekte ili privredno poslovanje. Naime, neka krivična dela protiv imovine (npr. prevara, pa čak i krađa) ispunjavaju taj uslov, ali samim tim se ne mogu smatrati privrednim krivičnim delom. Privredno krivično delo u pravom smislu reči jeste ono krivično delo čije propisivanje u prvom redu za cilj ima zaštitu privrednog sistema i njegovog funkcionisanja. Privredna krivična dela vređaju poverenje u privredni sistem u celini ili u pojedine njegove segmente i time ugrožavaju i samo postojanje i funkcionisanje tog sistema.

S obzirom na to da bi pojam krivičnog dela protiv privrede trebalo odrediti preko grupnog zaštitnog objekta, postavlja se pitanje kakav model privrede treba štiti, jer od toga zavisi i koje će se inkriminacije u ovoj oblasti propisati. Vladajuće shvatanje je da to treba da bude tržišna privreda, odnosno privreda kojoj je osnovno polazište i fundamentalni element za njeno oblikovanje slobodno tržište. To bi značilo da i prilikom krivičnopravne zaštite u prvi plan treba staviti slobodu i ravnopravnost privređivanja, a ne zaštitu privrednih odnosa samih po sebi. Međutim, ako se imaju u vidu pojedina krivična dela protiv privrede, lako se uočava da se štite i neki poseb-

ni privredni interesi, pre svega interesi države u određenim privrednim oblastima (npr. u oblasti monetarnog, bankarskog, deviznog, spoljnotrgovinskog, carinskog, poreskog sistema i dr.). Ne negirajući potrebu da se u određenim osetljivim segmentima privrede interveniše i krivičnim pravom, to ne bi trebalo da bude dominantna i osnovna orijentacija prilikom određivanja inkriminacija u ovoj oblasti. U oblasti privrede treba i krivičnim pravom pružiti dodatnu zaštitu obezbeđivanju jednakih uslova privređivanja za sve privredne subjekte, ostavljajući dovoljno širok slobodan prostor u kome će delovati ekonomski i tržišni mehanizmi, pre svega zakon ponude i potražnje, slobodna konkurencija privrednih subjekata što i za sve članove društva treba da ima pozitivne efekte.

Pitanje odnosa osnovnog i sporednog krivičnog zakonodavstva postavlja se, pre svega, u sferi privrede. Uvid u strano zakonodavstvo pokazuje da se krivična dela protiv privrede pretežno propisuju u sporednom krivičnom zakonodavstvu. KZ Srbije polazi od načelnog stava, ne samo u ovoj oblasti, da sporedno krivično zakonodavstvo treba svesti na manji broj krivičnih dela. Međutim, sporedno krivično zakonodavstvo, kako kod nas, tako i u stranom zakonodavstvu, pretežno predviđa krivična dela upravo u različitim oblastima privrede. Ne ulazeći u razloge za sporedno krivično zakonodavstvo i protiv njega, nije teško zaključiti da je mešovito rešenje neizbežno. Međutim, i dalje ostaje otvoreno pitanje da li je bolje rešenje da krivični zakonik sadrži zasebnu glavu u koju su svrstana najvažnija krivična dela protiv privrede, kao što je to učinjeno u KZ Srbije (glava dvadeset druga), ili obrnuto, da većina tih krivičnih dela bude u sporednom, posebnom krivičnom zakonodavstvu, kako je to učinjeno u mnogim evropskim zemljama. Ako se koristi uporednopravni metod, ne može se biti siguran u to da je KZ ispravno postupio time što ova krivična dela predviđa u okviru posebne glave. U većini zakonodavstava evropskih zemalja ono što se obično smatra jezgrom krivičnih dela protiv privrede, predviđa se u okviru krivičnih dela protiv imovine (npr. KZ Švajcarske), a ostala su sadržana u sporednom krivičnom zakonodavstvu. KZ je u tom pogledu pošao od naše zakonodavne tradicije, pa je i dalje zadržao zasebnu glavu krivičnih dela protiv privrede, koja obuhvata brojna krivična dela od kojih su neka u njega uneta iz sporednog krivičnog zakonodavstva. Međutim, brojna krivična dela protiv privrede propisana su i u sporednom krivičnom zakonodavstvu. Čak u sedamnaest zakona propisuju se određena krivična dela koja bi se mogla svrstati u krivična dela protiv privrede. U svakom slučaju, činjenica od koje je morao da pođe i ovaj priručnik jeste da je u krivičnom zakonodavstvu Srbije značajan broj krivičnih dela protiv privrede predviđen sporednim krivičnim zakonodavstvom te da ih, iako se od njih neka veoma retko primenjuju, objasni upravo sa aspekta njihove primene.

U novije vreme poraslo je interesovanje za korupciju. Proširenost korupcije i njeni pojavni oblici postali su jedan od ozbiljnih izazova savremenog društva. Zabrinutost i šire interesovanje kako na nacionalnom tako i na međunarodnom planu svakako ne znači da korupcija predstavlja novu pojavu. Samo su se vremenom menjali pojavni oblici korupcije, a javnost je postalajala sve osetljivija na tu pojavu i na potrebu preduzimanja različitih mera u cilju njenog suzbijanja. Iako se korupcija

ne javlja samo u vezi sa krivičnim delima protiv privrede i krivičnim delima protiv službene dužnosti, privredno poslovanje sve više postaje oblast u kojoj se ispoljava kriminalno koruptivno ponašanje.¹

Određeni teški oblici kriminaliteta stavljaju danas na probu i iskušenje čitavo krivično pravosuđe, pa i društvo u celini. Između ostalih, tu spada i korupcija. Krivično pravo i krivično pravosuđe pokazuju se još manje efikasnim i efektivnim u suzbijanju krivičnih dela iz ovih oblasti nego kada su u pitanju tradicionalna krivična dela. Postavlja se i pitanje da li je opravdano transformisati krivično pravo, pa i radikalno ga promeniti, da bi uspešnije moglo da odgovori na te oblike kriminaliteta. Danas je u mnogim zemljama prisutno shvatanje, često zastupano od političara, pa i nekih struktura krivičnog pravosuđa shvaćenog u najširem smislu (pre svega policije), čemu je i zakonodavac u mnogim zemljama u određenoj meri sklon, da je nužno i opravdano da se u suzbijanju korupcije (takođe i terorizma i organizovanog kriminaliteta) koriste sva sredstva s obzirom da se polazi od toga da ovi oblici kriminaliteta ugrožavaju same temelje društva. Često se govori o tome da je neko društvo „u ratu“ sa terorizmom, organizovanim kriminalitetom, ili korupcijom. Ne tako retko, u cilju efikasnijeg suzbijanja tih oblika kriminaliteta odustaje se od nekih osnovnih načela koja su bez izuzetka važila u krivičnom pravu, pa se tako ograničavaju i sloboda i prava građana. Bez obzira na to kakvu pretnju savremenom društvu predstavljali neki novi pojavnici oblici kriminaliteta, ta se osnovna načela ne bi smela dovoditi u pitanje.

U odnosu na korupciju neophodno je da se počne od jednog racionalnog pristupa koji zahteva upoznavanje tog oblika kriminaliteta, realnu procenu njegove težine i opasnosti po pojedince i društvo, kao i mogućnosti krivičnog prava u njegovom suzbijanju. U ovom priručniku su, pre svega, analizirana rešenja u krivičnom zakonodavstvu Srbije sa aspekta njihove primene, imajući u vidu naročito novine koje donosi ZID KZ iz 2016. godine. Njegov osnovni cilj jeste da se pomogne sudskoj praksi u ispravnoj primeni krivičnog zakonodavstva u ovoj oblasti.

Štetnost korupcije, kao i mogućnosti i domete krivičnopravne reakcije na nju ne treba potceniti, ali ni preceniti. Pogotovo nije opravdano zloupotrebljavati u političke svrhe teške oblike kriminaliteta vezane za korupciju čije suzbijanje zahteva konstantan i ozbiljan rad dobro organizovane policije i krivičnog pravosuđa. Pri tome se ne misli samo na direktne zloupotrebe u smislu eliminisanja političkih neprijatelja, već i na prekomerno jačanje državnog aparata i širenje ingerencija pojedinih državnih organa pozivanjem na potrebe suzbijanja ovih oblika kriminaliteta.

Uz određena specifična zakonska rešenja koja ne bi dovela u pitanje osnovna načela krivičnog prava, niti bi ugrozila osnovna prava građana, krivično pravo je spo-

1 S pravom se ističe da korupcija ima više lica. Jedan od najvažnijih pojava oblika korupcije jeste onaj koji se događa u sferi privrednog života. U javnosti je sazrelo uverenje da se podmićivanje javlja ne samo u odnosu na nosioce javnih ovlašćenja, već i u oblasti privrednog poslovanja naročito sa širenjem privatizacije obavljanja javnih funkcija i poslova od strane privatnih firmi. Vid. Th. Rönnau, Wirtschaftskorruption. In: *Handbuch Wirtschaftsstrafrecht* (herausgegeben von H. Aschenbach, A. Ransiek), 3. Auflage, C. F. Müller, 2011, p. 231-234.

sobno da suzbija oblike kriminaliteta sa elementom korupcije u meri u kojoj krivično pravo i inače može da doprinese suzbijanju kriminaliteta uopšte. Za to je potrebno stvaranje povoljne društvene i političke klime i otklanjanje onih prepreka za primenu krivičnog prava koje se nalaze izvan njega. Umesto da se radikalno menja krivično pravo i odustaje od nekih osnovnih načela krivičnog i krivičnog procesnog prava, čime se ugrožavaju i neke osnovne vrednosti određenog društva i njegovog pravnog sistema, potrebno je obezbediti povoljne uslove za primenu postojećeg krivičnog prava. Analiza inkriminacija koje sadrži krivično zakonodavstvo Srbije, instituta i krivičnih sankcija propisanih u opštem delu, pokazuje da bi, iz izvesne modifikacije, za suzbijanje kriminaliteta sa elementom korupcije bile dovoljne inkriminacije koje u krivičnom zakonodavstvu već dugo postoje. I pored toga, zakonodavac je naročito u nekim oblastima (privredi pre svega) predvideo i neke nove inkriminacije koje bi trebalo da doprinesu efikasnijem krivičnopravnom suzbijanju korupcije. Pravo rešenje koje bi vodilo značajnom smanjivanju ovih oblika kriminaliteta treba tražiti van krivičnog prava, tj. u otklanjanju uzroka vršenja ovih oblika kriminaliteta. Ali, to bi zahtevalo radikalni politički zaokret i strukturalno menjanje savremenih društava. Pošto takve promene nisu na pomolu, i pored značajnih nastojanja svih savremenih društava da se deluje i preventivnim merama, krivično pravo i kažnjavanje i dalje će i u neposrednoj budućnosti imati važnu ulogu u suzbijanju korupcije. Značaj i uloga krivičnog prava u tom pogledu zavisice od izvesnosti u njegovoj primeni, tj. od toga da li će pretnja kaznom biti dovoljno ozbiljno shvaćena od strane potencijalnih učinilaca.

Uspešna borba protiv korupcije zahteva različite aktivnosti države. Prvi i najvažniji zahtev je ekonomski razvoj društva. Ekonomska kriza i socijalna nestabilnost u društvu najviše utiču na pojavu i rasprostranjenost korupcije. Za jednu opštu društvenu klimu koja ne pogoduje korupciji neophodne su demokratske reforme i uspostavljanje građanskog društva.² Uspostavljanje uvida javnosti u proces donošenja najvažnijih odluka organa vlasti tj. transparentnost odlučivanja sa punom slobodom informacija i merama za kontrolu i nadzor nad radom državnih organa, posebno uprave, predstavlja važan segment borbe protiv korupcije. Te mere mogu biti uspešne samo u uslovima funkcionisanja pravne države koja podrazumeva puno ostvarivanje načela zakonitosti u smislu da zakon obavezuje ne samo pojedince nego i državu, a to opet podrazumeva i pravnu sigurnost i ograničenje i kontrolu državne prinude zakonom. Gde je mesto krivičnog prava u sprečavanju i borbi protiv korupcije i koje zahteve princip pravne države postavlja krivičnom zakonodavstvu? U pogledu načela zakonitosti od posebnog značaja za ostvarivanje pravne države je zahtev za određenošću krivičnopravnih normi kao i ostvarivanje načelnog stava da krivičnopravnu intervenciju treba svesti na nužni minimum u cilju zaštite najvažnijih dobara koja se na drugi način ne mogu zaštititi. To znači da i u suzbijanju korupcije, krivično pravo ima akcesorni, fragmentarni i subsidijarni karakter. Inkriminacije koje za cilj imaju suzbijanje korupcije su u KZ Srbije svrstane u grupu krivičnih dela protiv

2 N. Mrvić-Petrović, Korupcija i strategija njenog suzbijanja, *Temida*, 4/2001, str. 24.

službene dužnosti i protiv privrede. Radi se o dobrima koja se već štite i regulišu upravnim pravom, građanskim pravom i sl. Poslednja pomenuta osobina krivičnog prava ukazuje da krivičnopravna intervencija treba da bude poslednje sredstvo, *ultima ratio* i ne treba je upotrebljavati sve dok postoje druga sredstva i načini da se neko dobro zaštiti. Stoga, uspešna strategija za borbu protiv korupcije ne stavlja na prvo mesto represiju već 'prevenciju koja podrazumeva otklanjanje mogućnosti da do korupcije dođe. Savremenom društvu danas stoje na raspolaganju pored represivnih sredstava, u koja se ubraja krivično pravo, i preventivna sredstva koja treba da spreče da do nedozvoljenog ponašanja uopšte dođe. I samo krivično pravo, i pored svoje izražene represivne komponente, za krajnji cilj ima prevenciju jer se sankcijom nastoji uticati kako na onoga ko je izvršio krivično delo, tako i na potencijalne izvršioce. Prema tome, prevencija korupcije podrazumeva i uspešno otkrivanje, gonjenje i efikasnu primenu krivičnih sankcija. Osnov za to jeste adekvatno inkriminisanje koruptivnih ponašanja vodeći računa o obavezama preuzetim na osnovu međunarodnih konvencija. Međunarodni dokumenti domaćem zakonodavcu postavljaju zahtev da u skladu sa nekim novim oblicima društveno štetnih ponašanja koja se pojavljuju sa razvojem društva, unese nove inkriminacije ili pak da proširi kriminalnu zonu kod postojećih. Pri tome nužno je da se vodi računa o domaćem pravnom sistemu, krivičnopravnoj terminologiji, opštim načelima i institutima krivičnog prava. To je teži, ali adekvatniji put implementacije normi međunarodnog prava.

Krivični zakonodavac Srbije je u poslednjoj deceniji reagovao više puta u cilju efikasnijeg suzbijanja krivičnih dela sa elementom korupcije. Najpre, stupanjem na snagu KZ Srbije 1. januara 2006. godine otklonjeni su najvažniji nedostaci u krivičnopravnom regulisanju korupcije, pri čemu se vodilo računa o osobenostima našeg krivičnog prava. Potom su Zakonom o izmenama i dopunama KZ iz 2009. godine koji, u celini gledajući, predstavlja u mnogo čemu neuspelu reformu krivičnog zakonodavstva, usvojena i neka rešenja koja su trebala da omogućće efikasnije krivičnopravno suzbijanje korupcije. Zatim su decembra 2012. godine ("Službeni glasnik RS", br. 121/2012) usvojene preporuke Grupe država za borbu protiv korupcije Saveta Evrope (GRECO-a)³ koje su nam upućene u okviru trećeg kruga evaluacije.⁴ Najzad, krajem 2016. godine Zakonom o izmenama i dopunama KZ uvedene su značajne novine i mogućnosti za uspešnije krivičnopravno suzbijanje korupcije. Te novine se odnose naročito na oblast privrednog poslovanja.

3 GRECO (Grupa zemalja za borbu protiv korupcije) je mehanizam Saveta Evrope koji za cilj ima unapređenje antikorupcijskih propisa i njihove primene u zemljama članicama, a pre svega primene antikorupcijskih konvencija Saveta Evrope. Srbija je članica GRECO-a od 2003. godine. Glavni deo procesa u GRECO-u odvija se kroz evaluacije koje vrše kvalifikovani predstavnici zemalja članica u drugim zemljama članicama.

4 Groupe of States against corruption, *Third Evaluation Round, Evaluation Report on the Republic of Serbia-Incriminations (ETS 173 and 191, GPC 2)*, Adopted by Greco at its 48 th Plenary Meeting (Strasbourg, 27 September – 1 October 2010).

2. Međunarodni dokumenti od značaja za krivičnopravno suzbijanje korupcije

Krivično zakonodavstvo Srbije, naročito posle izmena i dopuna KZ iz 2016. godine, ispunjava standarde koje su postavili međunarodni dokumenti u oblasti suprotstavljanja korupciji. Poseban značaj za krivičnopravnu reakciju, kada su u pitanju regionalne organizacije, imaju: Krivičnopravna konvencija o korupciji Saveta Evrope⁵ i Dodatni protokol uz Krivičnopravnu konvenciju o korupciji⁶. Kada su u pitanju međunarodne organizacije poseban značaj za suprotstavljanje korupciji ima Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije⁷. Ta međunarodna dokumenta u oblasti krivičnog zakonodavstva su postavila niz zahteva pred nacionalnog zakonodavca kao što su: inkriminisanje, kako podmićivanje u javnom, tako i podmićivanje u privatnom sektoru; inkriminisanje ne samo podmićivanja domaćih već i stranih službenih lica; uvođenje odgovornosti pravnih lica za krivična dela korupcije; inkriminisanje podmićivanja domaćih i stranih arbitara, kao i domaćih i stranih porotnika; inkriminisanje trgovine uticajem; razmatranje uvođenja u krivično zakonodavstvo novog krivičnog dela "nezakonito bogaćenje", ukoliko to nije u suprotnosti sa ustavno-pravnim poretkom zemlje potpisnice.

Krivičnopravna konvencija Saveta Evrope o korupciji smatra se jednim od najznačajnijih međunarodnih dokumenata u oblasti suprotstavljanja korupciji. Na svojoj XIX konferenciji održanoj u Valeti 1994. godine, ministri pravde evropskih zemalja zaključili su da je korupcija ozbiljna pretnja za demokratiju, pravnu državu i ljudska prava. Savet Evrope pozvan je da odgovori na tu pretnju. Ministri su pošli od toga da borba protiv korupcije treba da podrazumeva multidisciplinarni pristup i da je neophodno da se usvoje odgovarajući zakonski propisi što je pre moguće. Izrazili su uverenje da delotvorna borba protiv korupcije zahteva prekograničnu saradnju između država, kao i između država i međunarodnih institucija unapređenjem koordiniranih mera na evropskom nivou i šire. Ministri pravde su predložili Komitetu ministara da se obrazuje multidisciplinarna grupa za korupciju što je učinjeno u septembru 1994. godine. Zadatak ove grupe bio je da pripremi jednu ili više međunarodnih konvencija za suzbijanje korupcije. U skladu s ciljevima utvrđenim Programom delovanja protiv korupcije Krivičnopravna radna grupa pri Multidisciplinarnoj grupi za korupciju (GMCP), počela je da radi na Nacrtu krivičnopravne konvencije.⁸

Komitet ministara Saveta Evrope je 6. novembra 1997. godine Rezolucijom (97) 24 usvojio 20 vodećih principa za borbu protiv korupcije. Između ostalog, Komitet

5 Konvencija je stupila na snagu 1. jula 2002. SR Jugoslavija je ovu konvenciju ratifikovala 18. decembra 2002 (Službeni list SRJ, Međunarodni ugovori, br. 2/02). Srbija je ponovo usvojila Konvenciju 2005. godine (Službeni list SCG, Međunarodni ugovori, br. 18/05).

6 Dodatni protokol je stupio na snagu 1. februara 2005. Srbija ga je ratifikovala 9. januara 2008. godine (Službeni glasnik RS, Međunarodni ugovori, br. 102/08).

7 Srbija je ratifikovala *Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv korupcije*. Konvencija je u Srbiji stupila na snagu 30. oktobra 2005. godine (Službeni list SCG, Međunarodni ugovori, br. 12/05).

8 *Criminal Law Convention on Corruption, ETS 173, 1999, Explanatory report.*

ministara se u navedenoj rezoluciji zalaže za inkriminisanje radnji koje predstavljaju neki oblik koruptivnog delovanja, zatim da oni koji su zaduženi za sprečavanje, istragu, krivično gonjenje i suđenje krivičnih dela korupcije uživaju nezavisnost i samostalnost u skladu sa njihovim funkcijama i da imaju delotvorna sredstva za prikupljanje dokaza; da se obezbede odgovarajuće mere za zaplenu i oduzimanje imovinske koristi ostvarene vršenjem krivičnih dela korupcije; da se spreči da se pravna lica koriste kao sredstvo za vršenje krivičnih dela korupcije; da se unapredi specijalizacija lica ili tela zaduženih za suzbijanje korupcije i da im se obezbede odgovarajuća sredstva i odgovarajuća obuka, kao i da se uspostavi najšira međunarodna saradnja u svim oblastima borbe protiv korupcije. Komitet ministara je usvojio i Rezoluciju (98) br. 7 kojom se predviđa formiranje *Grupe država protiv korupcije – GRECO*. Sporazum kojim se stvara GRECO, i koji je sadržao statut ovog tela, usvojen je 5. maja 1998. godine. GRECO je telo čiji je zadatak da prati, kroz proces uzajamnog ocenjivanja, sprovođenje “vodećih principa” u borbi protiv korupcije i primenu međunarodnopravnih instrumenata usvojenih u skladu s Programom delovanja protiv korupcije. Uslov za članstvo u GRECO-u jeste da država u potpunosti učestvuje u procesu uzajamnog ocenjivanja i prihvata da bude ocenjena.⁹ GRECO je zamišljen kao fleksibilan i efikasan prateći mehanizam koji će doprineti delotvornom i dinamičnom procesu prevencije i suzbijanja korupcije.

Konačan nacrt Krivičnopravne konvencije odobren je u septembru 1998. godine na 14. plenarnoj sednici Multidisciplinarnе grupe za korupciju. Na svom 103. zasedanju u novembru 1998. godine Komitet ministara je usvojio Konvenciju i otvorio je za potpisivanje u januaru 1999. godine. Krivičnopravna konvencija, zajedno sa Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv korupcije, postavlja standarde u ovoj oblasti. S obzirom da Krivičnopravna konvencija Saveta Evrope o korupciji i Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije predstavljaju dva najznačajnija međunarodna dokumenta u ovoj oblasti, potrebno je osvrnuti se na pitanje usklađenosti nacionalnog zakonodavstva sa njihovim odredbama. Krivična dela u vezi sa korupcijom, koja poznaju obe Konvencije, su: aktivno i pasivno podmićivanje službenih lica, aktivno i pasivno podmićivanje stranih službenih lica, podmićivanje u privatnom sektoru, trgovina uticajem, odgovornost pravnih lica za koruptivna krivična dela, pranje novca i dr.

Na osnovu procene da je potrebno da se dopuni Krivičnopravna konvencija o korupciji, usvojen je dodatni protokol na Krivičnopravnu konvenciju čiji je cilj inkriminisanje aktivnog i pasivnog podmićivanja domaćih i stranih arbitara, kao i domaćih i stranih porotnika. Naime, Krivičnopravna konvencija o korupciji nije obuhvatila sva ponašanja koja je trebalo inkriminisati. Takođe, tokom detaljne razrade Konvencije, Multidisciplinarna grupa za korupciju složila se da odloži razmatranje kriminalizacije na međunarodnom nivou nekih drugih krivičnih dela povezanih sa

9 U julu 2003. Srbija i Crna Gora su postale član Grupe država za borbu protiv korupcije (GRECO). Ta institucija ima zadatak da promoviše saradnju u oblasti borbe protiv korupcije, organizovanog kriminaliteta i pranja novca, kao i da podstiče zakonske, institucionalne i praktične reforme. U radu ove institucije učestvuju i SAD, iako nisu član Saveta Evrope.

korupcijom. Stoga je Krivičnopravna radna grupa pri Multidisciplinarnoj grupi za korupciju (GMCP) diskutovala pitanje potrebe proširivanja postojećih inkriminacija novim pojavnim oblicima ili proširivanjem kruga potencijalnih učinilaca. Dodatni protokol Krivičnopravne Konvencije o korupciji predviđa inkriminisanje podmićivanja u oblasti arbitraže, kao i aktivno i pasivno podmićivanje porotnika. To znači da Protokol proširuje polje delovanja Konvencije na arbitre u trgovinskim, građanskim i drugim stvarima, kao i na porotnike. Zemlje koje potpišu Dodatni protokol moraju da predvide kao krivična dela aktivno i pasivno podmićivanje domaćih i stranih arbitara i porotnika. Na taj način Protokol treba da doprinese efikasnijem suzbijanju korupcije, kao i unapređenju međudržavne saradnje u borbi protiv nje. Pored navedenih, postoji i veći broj drugih pravnih sredstava i dokumenata što pokazuje da međunarodna zajednica ulaže značajne napore u borbi protiv korupcije.¹⁰

3. Da li je moguće odrediti krivičnopravni pojam korupcije ?

Sa krivičnopravnog aspekta fenomen korupcije bi morao pre svega da bude pravnodogmatski definisan i razrađen. Za razliku od nekih drugih krivičnih nauka (kao što je kriminologija npr.) krivično pravo se suočava sa ozbiljnim problemima u rešavanju pravnih pitanja vezanih za korupciju. Sistematsko naučno izlaganje i proučavanje korupcije kao krivičnopravne kategorije podrazumeva i određivanje njenog pojma. Tu se dolazi do osetljivog pitanja da li je uopšte moguće dati krivičnopravnu definiciju korupcije.

Kod određivanja pojma korupcije, odnosno činjeničnih stanja koja se ne smeju svesti samo na podmićivanje (iako je to najčešći vid korupcije), javljaju se ozbiljni problemi. Uprkos dugoj istoriji i raširenosti korupcije u savremenom društvu, teško je doći do jedne opšte definicije pa je s pravom rečeno da nijednu definiciju korupcije neće sve nacije prihvatiti na isti način.¹¹ Kvalifikovanje nekih postupaka kao korumpiranih i njihova eventualna moralna osuda od strane javnog mnjenja razlikuju se od zemlje do zemlje i ne podrazumevaju obavezno da je reč o krivičnim delima predviđenim nacionalnim krivičnim zakonom. U zavisnosti od aspekta sa kojeg se ova pojava posmatra (psihološki, sociološki, kriminološki...) značenja mogu biti različita. Zbog toga se korupcija uglavnom definiše opisno, što takođe ukazuje na neodređenost ovog pojma.¹²

Krivičnopravna konvencija, iako ima za cilj razvoj opštih standarda u vezi s pojedinim krivičnim delima korupcije, ne daje jednoobraznu definiciju korupcije. Multidisciplinarna grupa za korupciju pri Savetu Evrope je počela da radi na osnovu sledeće privremene definicije: „Korupcija jeste podmićivanje i svaki drugi oblik ponašanja u vezi s licima kojima su poverena ovlašćenja u javnom ili privatnom sektoru, a koja

10 Vid. Z. Stojanović, D. Kolarić, *Krivičnopravno suzbijanje organizovanog kriminaliteta, terorizma i korupcije*, Beograd, 2014, str. 200.

11 *CriminalLawConventiononCorruption,ETS 173, 1999, Explanatoryreport*.

12 N. Mrvić-Petrović, *op. cit*, str. 24.

krše obaveze koje proističu iz njihovog statusa javnih službenika, privatno zaposlenih, nezavisnih agenata ili nekih drugih te vrste, usmereno ka sticanju neprikladnih koristi bilo koje vrste za njih same ili druga lica.“¹³ Cilj ove definicije je bio da bude sveobuhvatna. Iako jedna takva preširoka definicija ne bi bila u skladu sa uobičajenim krivičnopravnim standardima, njena prednost je bila što se takvom definicijom rasprava prilikom pisanja Konvencije nije svela na suviše uske okvire. U toku izrade nacrt teksta Konvencije i pomenuta opšta definicija je raščlanjena na nekoliko drugih definicija (aktivnog i pasivnog podmićivanja, korupcije u privatnom sektoru, trgovine uticajem) koje su mogle da budu inkorporirane u nacionalne zakone. Stoga, ova Konvencija ima, kao jednu od glavnih karakteristika, široko polje primene, što odražava sveobuhvatan pristup Saveta Evrope borbi protiv korupcije.

Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije, slično kao i prethodna, ne određuje pojam korupcije, već određuje pojedine oblike koruptivnog ponašanja (podmićivanje domaćih javnih funkcionera, podmićivanje stranih javnih funkcionera i funkcionera javnih međunarodnih organizacija, trgovinu uticajem, podmićivanje u privatnom sektoru, pranje sredstava stečenih izvršenjem krivičnog dela, prikrivanje, zloupotrebu službenog položaja, nezakonito bogaćenje, ometanje pravde i dr.) Ova Konvencija ima cilj (član 1) da unapredi i ojača mere za efikasnije i uspešnije sprečavanje i borbu protiv korupcije, da unapredi, olakša i podrži međunarodnu saradnju i tehničku pomoć u sprečavanju i borbi protiv korupcije, uključujući povraćaj dobara i da unapredi integritet, odgovornost i dobro upravljanje javnim poslovima i javnom imovinom.

Konvencija o suzbijanju podmićivanja stranih javnih službenika u međunarodnim poslovnim transakcijama (usvojena u okviru Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj 17. decembra 1997. godine) bavi se samo aktivnim podmićivanjem stranih službenih lica u međunarodnim poslovnim transakcijama određujući samo aktivnu korupciju i to kao delo bilo kog lica da umišljajno ponudi, obeća ili da bilo kakvu neprikladnu novčanu ili drugu korist, bilo direktno bilo preko posrednika, nekom stranom javnom službeniku, a za tog službenika ili neku treću stranu, kako bi službenik izvršio ili propustio da izvrši neku radnju, a koje je u vezi s vršenjem njegovih službenih dužnosti, sa ciljem dobijanja ili zadržavanja nekog posla ili druge neprikladne koristi pri obavljanju međunarodnog poslovanja.

Građanskopravna konvencija o korupciji, za svoje potrebe, definiše korupciju kao traženje, nuđenje, davanje ili primanje, direktno ili indirektno, mita ili bilo koje druge nezakonite koristi ili stavljanje toga u izgled, koje izopačuje propisano izvođenje neke dužnosti ili ponašanja koje se zahteva od primaoca mita, nezakonite koristi ili osobe kojoj se to stavlja u izgled.

Činjenica da i najznačajniji međunarodni dokumenti u oblasti borbe protiv korupcije inkriminuju samo pojedine oblike koruptivnih ponašanja izbegavajući da pruže jednu celovitu definiciju korupcije, potvrđuje konstataciju da je teško doći do jedne opšte definicije tog pojma. U krivičnom pravu treba izbegavati neodređene

13 V: *CriminalLawConventiononCorruption,ETS 173, 1999, Explanatoryreport.*

pojmove, a ponašanja koja predstavljaju krivično delo moraju biti u što većoj meri određena u krivičnom zakonu (*lex certa*). Postojanje posebne glave Krivičnog zakona Srbije koja se zvala "Krivična dela korupcije"¹⁴ i inkriminacija čiji je navodni cilj bio suzbijanje korupcije u grupi krivičnih dela protiv službene dužnosti, može se okarakterisati kao atipično i neprihvatljivo.¹⁵ Prvo, zbog samog naziva glave koji se ne vezuje za zaštitni objekat. Drugo, opis ovih krivičnih dela se uglavnom podudara sa postojećim što je dovelo do nepotrebnog dupliranja inkriminacija i ozbiljnih problema u praksi pri razgraničenju između novopropisanih i postojećih krivičnih dela. Ako je motiv zakonodavca bio da se pooštre kazne to se moglo učiniti dopunama postojećih rešenja. Treće, takav kazuistički pristup je neprihvatljiv kada su u pitanju krivičnopravne norme. Četvrto, koristio se termin korupcija u nazivu glave i u nazivu pojedinih krivičnih dela, a da ga pri tome nije bilo u zakonskom opisu pojedinih krivičnih dela, niti je on uopšte preciziran.

Čini se da jedan opšti krivičnopravni pojam korupcije i nije neophodan. Važno je da se identifikuju ona ponašanja koja se mogu označiti kao koruptivna i koja ispunjavaju sve standarde za legitimnu krivičnopravnu intervenciju, tj. kako za inkriminisanje tih ponašanja tako i za primenu tih inkriminacija. Cilj ovog priručnika je bio da obuhvati sva krivična dela iz krivičnog zakonodavstva Srbije čije propisivanje za cilj ima suzbijanje korupcije u bilo kom njenom pojavnom obliku. Pri tome se kod krivičnih dela protiv privrede otišlo i nešto šire, pa priručnik obuhvata i ona krivična dela za čije vršenje nije karakteristično da se tako, po pravilu, ispoljava određeno koruptivno ponašanje. To se, pre svega, odnosi na neka krivična dela predviđena u sporednom krivičnom zakonodavstvu. Razlog za to je bio, osim toga što bi se tako zaokružila jedna celina, i to što se naročito krivičnim delima iz sporednog zakonodavstva ne posvećuje dovoljno pažnje.

4. Krivični zakonik Srbije i obaveze iz međunarodnih dokumenata

Najveći deo obaveza preuzetih ratifikacijom međunarodnih dokumenata Srbija je ispunila u prethodnom periodu stupanjem na snagu Krivičnog zakonika 1. januara 2006. godine. Krivična dela namenjena suzbijanju korupcije u Krivičnom zakoniku svrstana su, pre svega, u grupu krivičnih dela protiv službene dužnosti. To su: zloupotreba službenog položaja (član 359. KZ), trgovina uticajem (član 366. KZ), primanje mita (član 367. KZ) i davanje mita (član 368. KZ). Takođe, i većina krivičnih dela protiv privrede je značajna za suzbijanje korupcije. U toj oblasti su i u novom KZ zadržana neka prevaziđena rešenja, tako da je bilo nužno da zakonodavac u novembru 2016. godine interveniše tako što je propisao određena nova krivična dela, neka je dekriminalizovao, a kod nekih je izmenio zakonski opis.

Zakonik sadrži odgovarajuće inkriminacije i za ostala krivična dela o kojima se

¹⁴ Posebna krivična dela korupcije uvedena su u zakonodavstvo Srbije izmenama i dopunama Krivičnog zakona Srbije u martu 2002. ("*Sl. glasnik RS*", br. 10/02).

¹⁵ Z. Stojanović, O. Perić, *Krivično pravo-posebni deo*, Beograd, 2009, str. 389.

govori u Krivičnopravnoj konvenciji Saveta Evrope i Konvenciji Ujedinjenih nacija protiv korupcije koja su usmerana na izvršenje ili prikrivanje krivičnih dela korupcije ili drugih krivičnih dela koja su u vezi sa korupcijom. Ta krivična dela, možda, nemaju uvek isti naziv kao u konvencijama, ali imaju isti cilj. To su prikrivanje (član 221. KZ), pronevera (član 364. KZ)¹⁶ i dr. Treba istaći i to da svi međunarodni dokumenti u oblasti borbe protiv korupcije insistiraju na uvođenju odgovornosti pravnih lica za krivična dela. Srbija je i tu obavezu ispunila donošenjem posebnog Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična dela 2008. godine.¹⁷

Kod krivičnih dela koja su tipična za suzbijanje korupcije, imajući u vidu relevantne međunarodne ugovore, stupanjem na snagu KZ Srbije došle su do izražaja sledeće novine: protivzakonito posredovanje (sada: trgovina uticajem)¹⁸ prošireno je aktivnim oblikom; takođe, u skladu sa Krivičnopravnom konvencijom o korupciji i Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv korupcije inkriminisano je i vršenje svih oblika trgovine uticajem od strane lica koje ima status stranog službenog lica; kod primanja mita je uveden novi teži oblik gde kvalifikatornu okolnost čini to što se primanje mita vrši u vezi sa otkrivanjem krivičnog dela, pokretanjem ili vođenjem krivičnog postupka, izricanjem ili izvršenjem krivične sankcije; kao izvršilac primanja mita se može javiti i strano službeno lice; kod davanja mita delo postoji i onda kada je mito dato, obećano ili ponuđeno stranom službenom licu i kod istog krivičnog dela proširena je mogućnost za oslobođenje od kazne izvršioca davanja mita, u odnosu na ranije rešenje u KZ Srbije, jer se više kao uslov ne zahteva i to da je mito dato na zahtev službenog ili odgovornog lica.

Značajnu novinu u KZ predstavlja kažnjavanje za podmićivanje stranih službenih lica (član 367 st. 5 i član 368 st. 3).¹⁹ Međunarodna dimenzija korupcije i njeno suzbijanje se shvata, u poslednje vreme, kao problematika prvog reda. Veliki broj zemalja do skoro nije raspolagao odredbama koje se odnose na krivično gonjenje podmićivanja stranih službenih lica. Po pravilu je stanje bilo slično našem: ukoliko naš državljanin da mito stranom državljaninu, on, po ranije važećem Krivičnom zakonu Srbije, nije učinio krivično delo. Međutim, korupcija ne samo da podriva dobru upravu i uništava poverenje javnosti u pravičnost i nepristrasnost javne uprave već može ozbiljno da naruši konkurenciju i ugrozi ekonomski razvoj kada su podmićeni strani javni službenici da bi se dobili određeni poslovni aranžmani. Sa globalizacijom ekonomskih i finansijskih struktura i integracijom domaćih tržišta u svetsko tržište,

16 Konvencija Ujedinjenih nacija koristi naziv "Pronevera, zloupotreba ili drugo nezakonito korišćenje imovine od strane javnog funkcionera" i posebno zahteva inkriminaciju "Pronevera imovine u privatnom sektoru".

17 „Sl. glasnik RS“, br. 97/08.

18 Do stupanja na snagu Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika (Sl. glasnik, br.72/2009) krivično delo "Trgovina uticajem" je nosilo naziv "Protivzakonito posredovanje". U Krivičnopravnoj konvenciji ovo krivično delo, takođe, nosi naziv "Trgovina uticajem", a u Konvenciji Ujedinjenih nacija protiv korupcije "Zloupotreba uticaja".

19 Pod stranim službenim licem se u smislu člana 112 stav 4 KZ Srbije smatra lice koje je član zakonodavnog, izvršnog ili sudskog organa strane države, javni funkcioner ili službenik međunarodne organizacije i njenih organa, sudija i drugi funkcioner međunarodnog suda.

odluke o kretanjima kapitala ili investiranjima u jednoj zemlji mogu da utiču i na ostale. Multinacionalne korporacije i međunarodni investitori igraju odlučujuću ulogu u današnjoj ekonomiji i ne poznaju granice. Zbog toga je međunarodna zajednica zauzela stav da je opravdano i nužno uvođenje specifičnog krivičnog dela podmićivanje stranih javnih službenika. Zaštićeni pravni interes je dvostruk. Nije u pitanju samo javnost i pravičnost procesa donošenja odluka stranih javnih uprava. Globalizacija je svođenje krivičnopravne zaštite samo na taj interes učinila zastarelim, tako da je potrebno zaštitu pružiti i pravičnoj konkurenciji u poslovanju.²⁰

Krivičnopravna konvencija o korupciji u članu 5 reguliše podmićivanje stranih državnih službenika na isti način kao i aktivno i pasivno podmićivanje domaćih državnih službenika (član 2 i 3). Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije u članu 16 inkriminiše podmićivanje stranih javnih funkcionera i funkcionera javnih međunarodnih organizacija.

Evropska unija je bila prva evropska organizacija koja je usvojila sporazum kojim se, između ostalog, kriminalizuje korupcija stranih javnih službenika. Reč je o Konvenciji o borbi protiv korupcije u koju su uključeni službenici evropskih zajednica ili država članica Evropske unije (usvojena 26. maja 1997). Nakon nekoliko godina, Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj zaključila je, u novembru 1997. godine, sporazum o inkriminaciji podmićivanja stranih javnih službenika, tj. podmićivanja stranog javnog službenika da bi se dobio ili zadržao neki poslovni aranžman ili neka druga neprikladna korist. Član 5 Krivičnopravne konvencije ide i dalje u odnosu na Konvenciju Evropske unije predviđajući podmićivanje stranih javnih službenika bilo koje zemlje. On ide dalje i u odnosu na odredbe konvencije Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj u dva aspekta. Prvo, predviđa i aktivno i pasivno podmićivanje. Kažnjavanje za pasivno podmićivanje stranih službenika u članu 5 ima za cilj da pokaže solidarnost zajednice država protiv korupcije ma gde da se ona pojavi. Drugo, član 5 ne sadrži ograničenja kada je reč o kontekstu u kome se odigrava podmićivanje stranih javnih službenika. Još jednom, cilj nije samo da se zaštiti pravična konkurencija već poverenje građana u demokratske institucije i pravnu državu.²¹

Kada je u pitanju podmićivanje u privatnom sektoru relevantni međunarodni izvori insistiraju na posebnim inkriminacijama i u nacionalnim zakonodavstvima. Krivičnopravna konvencija u članu 7 i 8 reguliše podmićivanje u privatnom sektoru. Aktivno podmićivanje u privatnom sektoru predstavlja krivično delo kada je učinjeno (umišljajno) tokom obavljanja poslovne aktivnosti i sastoji se u obećanju, nuđenju, ili davanju, direktno ili indirektno, svake nezaslužene koristi svakom licu koje rukovodi ili koje, u bilo kom svojstvu, radi za entitete privatnog sektora, bilo njemu lično ili nekom drugom licu, kako bi delovalo ili se uzdržalo od delovanja, a pri tome kršilo svoje dužnosti. Pasivno podmićivanje u privatnom sektoru se sastoji u traženju ili primanju, direktno ili indirektno, od strane bilo kog lica koje rukovodi ili koje, u bilo kom svojstvu, radi za entitete privatnog sektora svake nezaslužene koristi ili obećanja namenjena njemu lično ili nekom drugom licu, ili prihvatanje ponude ili obećanja takve koristi, kako bi delovalo ili se uzdržalo od delovanja, a pri tome kr-

20 V: *Criminal Law Convention on Corruption, ETS 173, 1999, Explanatory report.*

21 *Ibidem.*

šilo svoje dužnosti.²² Ono što opravdava inkriminisanje podmićivanja u privatnom sektoru je sveobuhvatna strategija suzbijanja korupcije. Tokom poslednjih godina sproveden proces privatizacije učinio je da važne javne funkcije budu privatizovane npr. obrazovanje, prevoz, telekomunikacije itd. Stoga treba obezbediti poštovanje pravične konkurencije. Inkriminacija podmićivanja u privatnom sektoru ide ka tome da se zaštite poverenje i odanost tj. lojalnost kao osnovne vrednosti koje utiču na razvoj društvenih i ekonomskih odnosa. Zaposleni, partner, generalni direktor koji prihvata mito da bi izvršio ili propustio da izvrši neku radnju na način suprotan interesima svog nalogodavca, izigraće ukazano poverenje i narušiti odanost koju duguju svom nalogodavcu.

Krivični zakonik Srbije, kod inkriminacija primanje i davanje mita, sadržao je odgovarajuće odredbe koje su obuhvatale i korupciju u privatnom sektoru. Kod krivičnog dela primanje mita (član 367 stav 6) bilo je određeno da se kao izvršilac može pojaviti i odgovorno lice u preduzeću, ustanovi ili drugom subjektu. Takođe, kod krivičnog dela davanje mita (član 368) u stavu 5 bilo je propisano da delo postoji i onda kada je mito dato, ponuđeno ili obećano odgovornom licu u preduzeću, ustanovi ili drugom subjektu.²³ Iako je ovaj zahtev iz relevantnih međunarodnih konvencija i na taj način bio ispunjen, ipak je ZID KZ iz 2016. godine u okviru krivičnih dela protiv privrede uveo nove inkriminacije koje se odnose na korupciju u privatnom sektoru čime su u potpunosti ispunjene obaveze iz tih konvencija.

Iz tih razloga i Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije ("Sl. glasnik RS", br.97/08, 53/10 i 66/11 – US) određuje korupciju kao odnos koji se zasniva zloupotrebom službenog, odnosno društvenog položaja ili uticaja, u javnom ili privatnom sektoru, u cilju sticanja lične koristi ili koristi za drugoga.

5. Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije i Krivični zakonik Srbije

Pored međunarodnih izvora, određeni nacionalni dokumenti su od neposrednog značaja za suprotstavljanje korupciji i direktno utiču i na krivičnopravnu reakciju. To je Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije u periodu od 2013. do 2018. godine („Sl. glasnik RS“, br. 57/2013). Osim nje, Vlada Republike Srbije je, na predlog Ministarstva pravde i državne uprave, 25. avgusta 2013. godine donela Zaključak kojim se usvaja Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za borbu protiv korupcije u Republici Srbiji za period od 2013. do 2018. godine.

U okviru oblasti "Pravosuđe" posebno mesto zauzima Krivični zakonik. Takođe, posebno je istaknut cilj koji zahteva usaglašeno materijalno krivično zakonodavstvo sa međunarodnim standardima. Kao obaveza *de lege ferenda* ističe se potreba za usklađivanjem materijalnog krivičnog zakonodavstva sa međunarodnim standardi-

²² Na sličan način podmićivanje u privatnom sektoru reguliše i Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije (član 21)

²³ Iste odredbe je imao i Krivični zakon Srbije iz 1977. godine.

ma, pre svega, sa Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv korupcija (u daljem tekstu: UNCAC) kada je u pitanju krivično delo nezakonito bogaćenje.

Pored poznatih inkriminacija kojima se tradicionalno nastoji suzbiti korupcija, u novije vreme se javljaju predlozi za uvođenje nekih novih u ovoj oblasti. Jedna od njih je krivično delo nezakonito bogaćenje. UNCAC predlaže da se razmotri uvođenje u krivično zakonodavstvo novog krivičnog dela "Nezakonito bogaćenje", ukoliko to nije u suprotnosti sa ustavno-pravnim poretkom zemlje potpisnice (ali ne i da ga obavezno uvedu).²⁴ Od bivših republika SFRJ jedino je Makedonija uvela to krivično delo. Propisivanje ovog krivičnog dela otvara niz dilema. Jedna od njih je i da li posebno izdvojiti kategorije lica koje mogu biti izvršioци ovog krivičnog dela ili bi to moglo da bude svako lice. Ranije je postojao Zakon o ispitivanju porekla imovine, pa bi nova inkriminacija podsećala na neke njegove odredbe. Sporno je da li postoji obaveza za sve zemlje potpisnice UNCAC-a da uvedu ovo krivično delo u svoje krivično zakonodavstvo ako to nije u suprotnosti sa ustavom, i ako ne postoji kriminalno-političko opravdanje za njegovo uvođenje u određenoj zemlji. Od 140 zemalja koje su ratifikovale Konvenciju, oko 44, pretežno zemalja u razvoju, uvelo je ovo krivično delo.²⁵

Akcionim planom za sprovođenje Strategije precizira se okvir za sprovođenje ciljeva postavljenih u Strategiji. Njime su predviđene konkretne mere i aktivnosti koje treba preduzeti u narednom periodu, rokovi, odgovorni subjekti i resursi za realizaciju. Kao mere koje treba preduzeti *de lege ferenda* ističu se izmene i dopune KZ tako da se uvede krivično delo nezakonito bogaćenje i unapređenje koruptivnih i privrednih krivičnih dela kroz izmene i dopune Krivičnog zakonika. Prva mera koja se tiče Krivičnog zakonika je konkretna i odnosi se na harmonizaciju sa UNCAC-om (Akциони plan, mera 3.4.4.1). Druga mera je formulisana na uopšten način, kao unapređenje koruptivnih i privrednih krivičnih dela kroz izmene i dopune KZ (Akциони plan, mera 3.4.4.2), što ne zadovoljava standarde koje Akциони plan treba da ispunjava. Ipak, ZID KZ iz 2016. godine svakako predstavlja "unapređenje koruptivnih i privrednih krivičnih dela" čime je ostvaren taj cilj.

6. Odgovornost pravnog lica za krivična dela korupcije

Činjenica da su pravna lica često uključena u vršenje nedozvoljenih ponašanja, naročito u poslovnim transakcijama, i da praksa ukazuje na ozbiljne probleme pri krivičnom gonjenju fizičkih lica koja nastupaju u ime tih pravnih lica uticala je na uvođenje korporativne odgovornosti u najznačajnije međunarodne dokumente. *Maksima societas delinquere non potest* danas je, uglavnom, prevaziđena i današnji

²⁴ Krivično delo koje učini javni funkcioner a sastoji se u nezakonitom bogaćenju tj. znatnom uvećenju imovine koje on ne može razumno objasniti s obzirom na njegova zakonita primanja (član 20. Konvencije UN).

²⁵ Z.Stojanović, Krivično delo nezakonitog bogaćenja-razlozi za i protiv uvođenja, u: *Aktuelna pitanja krivičnog zakonodavstva*, Beograd: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, 2012. god, str. 344.

međunarodni trend izgleda da podržava opšte priznanje odgovornosti pravnih lica i u zemljama koje su do nedavno polazile od shvatanja da korporacije ne mogu biti učinioci krivičnih dela. To je posebno uočljivo kada su u pitanju određena krivična dela kao što su: podmićivanje, pranje novca, utaja poreza, prevara, ilegalna trgovina opojnim drogama, finansiranje terorizma, protivzakonito posredovanje i sl. Najznačajniji međunarodni ugovori ukazuju na potrebu uvođenja odgovornosti pravnih lica za krivična dela u nacionalna krivična zakonodavstva. Naime, s obzirom na veličinu korporacija i složenost struktura organizacije, sve je teže identifikovati fizičko lice koje se može smatrati odgovornim (u krivičnopravnom smislu) za neko krivično delo. Pravna lica zato obično izmiču odgovornosti zbog njihovog kolektivnog procesa donošenja odluka. S druge strane, vršenje krivičnih dela često se nastavlja i posle kažnjavanja pojedinih članova rukovodstva zbog toga što kompanija nije zastrašena individualnim sankcijama.

Savremeno krivično pravo u razmatranju odgovornosti pravnih lica za krivična dela nastoji da pronađe adekvatna rešenja koja ne bi bila u sukobu sa tradicionalnim razumevanjem nekih krivičnopravnih instituta. Osnovna načela krivičnog prava kao što su načelo subjektivne individualne odgovornosti, neprihvatljivost kolektivnog kažnjavanja i dr. otvaraju dilemu da li pravno lice može biti subjekt krivičnog dela. Ipak, sve je više međunarodnih dokumenata koji ukazuju na potrebu uvođenja odgovornosti pravnih lica za krivična dela kao i sve veći broj stranih zakonodavstava u kojima je uvedena ta odgovornost. Pri tome, relevantni međunarodni dokumenti ne određuju vrstu, odnosno oblik odgovornosti pravnih lica, nego prepustaju zemljama članicama, da u odnosu i u skladu sa svojom pravnom tradicijom i postojećim sistemom usvoje adekvatna rešenja. Dakle, kada je u pitanju definisanje konceptijskih rešenja u pogledu vrste odgovornosti (krivična, upravna ili građanskopravna) koja će se primenjivati na pravna lica postoji relativno širok prostor za nacionalnog zakonodavca. Prateći takav trend i Srbija je uvela odgovornost pravnih lica za krivična dela usvajajući Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela ("Sl. glasnik RS", broj 97/08).

Među prvim međunarodnim dokumentima koji naglašavaju potrebu da se uvede odgovornost pravnih lica za krivična dela je Preporuka R (88) 18 Komiteta ministara Saveta Evrope iz 1988. godine kojom su vlade država članica pozvane da uredе pitanje odgovornosti pravnih lica za krivična dela učinjena u vršenju njihove delatnosti, kao i Rezolucija (97) 24 o dvadeset vodećih principa u borbi protiv korupcije koja ukazuje na potrebu da se "obezbede odgovarajuće mere kako bi se sprečilo da pravna lica budu upotrebljena kao paravan za dela korupcije".²⁶

Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala²⁷ ističe da je svaka država potpisnica obavezna da usvoji neophodne mere, u

²⁶ Rezolucija je usvojena na 101. sednici Komiteta ministara 6. novembra 1997. godine

²⁷ U Palermu je od 12. do 15. decembra 2000. godine održana, pod okriljem Ujedinjenih nacija, međunarodna konferencija na kojoj je doneta Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala. Konvenciju je naša zemlja ratifikovala u junu 2001. godine – "Službeni list SRJ- Međunarodni ugovori" br. 6/2001.

skladu sa svojim pravnim načelima, kako bi se ustanovila odgovornost pravnih lica za učestvovanje u teškim krivičnim delima u koje je umešana organizovana kriminalna grupa i za krivična dela koja su utvrđena u skladu sa članovima 5, 6, 8 i 23 ove konvencije. To su dela koja se odnose na korupciju, pranje novca, ometanje pravde i kažnjavanje učešća u organizovanim kriminalnim grupama.

Relevantni međunarodni dokumenti u oblasti borbe protiv korupcije nameću obavezu regulisanja i ove materije. Krivičnopravna konvencija o korupciji Saveta Evrope u članu 18 predviđa odgovornost pravnog lica za učinjena krivična dela. Svaka država potpisnica usvojiće takve zakonodavne i druge mere koje su neophodne da bi se obezbedila odgovornost pravnog lica za krivična dela aktivnog podmićivanja, trgovine uticajem i pranja novca, koja je u njihovu korist učinilo fizičko lice koje ima rukovodeću poziciju unutar tog pravnog lica a koje deluje pojedinačno ili kao deo nekog organa tog pravnog lica. Ipak, član 18 ne propisuje određenu vrstu odgovornosti za pravna lica. Shodno ovoj odredbi Konvencije, države potpisnice preduzimaju korake da ustanove neki oblik odgovornosti pravnih lica uključenih u koruptivnu praksu, odgovornost koja bi bila krivična, upravna ili građanska po prirodi. Prema tome, krivične ili nekrivične, administrativne ili građanske sankcije su odgovarajuće pod uslovom da su „delotvorne, proporcionalne i odvrćajuće“ (član 19 stav 2). Pravna lica će biti smatrana odgovornim ukoliko su ispunjena tri uslova. Prvi uslov je da je krivično delo aktivnog podmićivanja, krivično delo zloupotrebe uticaja ili krivično delo pranja novca bilo izvršeno kao što je definisano u članovima 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 12 i 13 Krivičnopravne konvencije. Drugi uslov je da je krivično delo bilo izvršeno u korist ili u ime pravnog lica. Treći uslov, čiji je cilj da se ograniči polje primene ovog oblika odgovornosti, zahteva učešće „bilo kog lica koje zauzima rukovodeći položaj“. Rukovodeći položaj može se pretpostaviti u tri opisane situacije: ovlašćenje da predstavlja, ovlašćenje da donosi odluke i ovlašćenje da obavlja kontrolu u pravnom licu. Konvencija OECD-a o borbi protiv podmićivanja stranih službenih lica u međunarodnim poslovnim transakcijama određuje osnove te odgovornosti (član 2), a član 3 govori o sankcijama. I Drugi protokol na Konvenciju Evropske unije o zaštiti finansijskih interesa Evropskih zajednica sadrži odredbe koje se odnose na odgovornost pravnog lica (član 1 se odnosi na definisanje pravnog lica, član 3 određuje osnove odgovornosti pravnog lica, a član 4 govori o sankcijama).

Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije ne određuje unapred oblik odgovornosti pravnih lica za krivična dela. To pitanje svaka država treba da reguliše u skladu sa svojim pravnim načelima (član 26). Još neke Konvencije Saveta Evrope kao što su Građanskopravna konvencija o korupciji iz 1999. godine, Konvencija o zaštiti životne sredine iz 1998. godine, o kompjuterskom kriminalu iz 2001. godine i Konvencija Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima iz 2005. godine, ukazuju na obavezu uvođenja odgovornosti pravnih lica za određena krivična dela.

Navedene konvencije uspostavljaju određene međunarodne standarde u oblasti odgovornosti pravnih lica za krivična dela uopšte, a posebno za krivična dela korupcije.

7. Značaj preventivnih mera za suzbijanje korupcije

Politika suzbijanja kriminaliteta, kao posebna samostalna grana u okviru krivičnih nauka, koristi i jedna i druga sredstva. Ona je praktična i naučna disciplina.²⁸ Kao praktična delatnost ona ima za krajnji cilj što efikasniju zaštitu određenih vrednosti i dobara u jednom društvu od društveno opasnih ponašanja. Kao naučna disciplina ona se bavi naučnim ispitivanjem, vrednovanjem i usavršavanjem krivičnog prava i svih drugih sredstava za suzbijanje kriminaliteta. Ta sredstva se dele na preventivna i represivna sredstva. Ranija politika suzbijanja kriminaliteta oslanjala se uglavnom na represivne mere prema učiniocu krivičnog dela i, među njima, kazna je dugo bila jedina mera reagovanja na kriminalitet. Ovakav način razmišljanja se uglavnom zasnivao na užem shvatanju politike suzbijanja kriminaliteta. Prema tom stavu, kriminalna politika je vezana za krivičnopravnu dogmatiku, za nauku krivičnog prava u užem smislu. Danas, savremenom društvu stoje na raspolaganju različita sredstva kojima se može reagovati na kriminalitet. Politika suzbijanja kriminaliteta ističe da je krivično pravo samo jedno, mada veoma važno, od sredstava u sprečavanju i suzbijanju kriminaliteta. To se naročito odnosi na suzbijanje korupcije.

Opravdano je osvrnuti se i na odnos osnovnih principa politike suzbijanja kriminaliteta prema krivičnim delima protiv službene dužnosti i krivičnim delima protiv privrede tj. krivičnim delima koja u svojoj osnovi imaju neki oblik koruptivnog ponašanja. Pored mera represije koje predstavljaju nužnost i u savremenom društvu, veliki značaj imaju i vankrivičnopravna sredstva i mere u oblasti suzbijanja korupcije. One su usmerene na stvaranje takvih društvenih uslova kojima se otklanjaju uslovi koji mogu da pogoduju ili utiču na vršenje krivičnih dela. Odnos između represije i prevencije je zapravo odnos koji postoji između krivičnog prava kao nužnog oblika reagovanja na kriminalitet i socijalne kontrole kao alternativnog načina reagovanja. Za razliku od represije, prevencija deluje i pre izvršenog krivičnog dela, putem uticaja na širu javnost, i posle, putem uticaja na samog izvršioca. Efikasna borba protiv kriminaliteta zahteva svestranu, organizovanu i plansku društvenu aktivnost u cilju, u prvom redu, utvrđivanja uzroka vršenja krivičnih dela, te delovanja u pravcu njihovog otklanjanja. Neophodno je utvrditi uzroke kriminaliteta tj. pored represivnih sredstava snage usmeriti i na preventivno delovanje. To svakako važi i za korupciju.

Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije, za razliku od Krivičnopravne konvencije Saveta Evrope protiv korupcije, sadrži poglavlje koje je u celini posvećeno preventivnom delovanju. Ona najpre razmatra mere prevencije naglašavajući njihov veliki značaj i tek se u narednom poglavlju bavi inkriminacijama. Osnovne elemente prevencije korupcije Konvencija Ujedinjenih nacija razrađuje u članu 5 ističući da svaka država ugovornica, u skladu sa osnovnim načelima svog pravnog sistema, razrađuje i primenjuje ili održava delotvornu, koordiniranu politiku sprečavanja korupcije kojom se unapređuje učešće društva i promovišu načela vladavine prava, dobrog upravljanja javnim poslovima i javnom imovinom, integritet, transparentnost i odgovornost. Kako se dalje ističe, svaka država ugovornica će nastojati da

28 Z. Stojanović, *Politika suzbijanja kriminaliteta*, Novi Sad, 1991, str. 14.

povremeno preispituje normativne i institucionalne okvire suprotstavljanja korupciji. Za ostvarenje navedenih ciljeva države potpisnice će prema potrebi, u skladu sa osnovnim načelima svog pravnog sistema, saradivati međusobno i sa odgovarajućim međunarodnim i regionalnim organizacijama na unapređenju i razradi mera pomenutih u ovom članu.²⁹ Ta saradnja može obuhvatiti učešće u međunarodnim programima i projektima usmerenim na sprečavanje korupcije. Konvencija posebno insistira na osnivanju odgovarajućih nezavisnih tela za sprečavanje korupcije kao i unapređenje i širenje znanja o sprečavanju korupcije. Posebna pažnja posvećena je javnom sektoru tj. merama usmerenim na zapošljavanje, zadržavanje, unapređivanje i penzionisanje službenika koje treba da se zasnivaju na načelima efikasnosti, transparentnosti i objektivnih kriterijuma kao što su rezultati rada, pravičnost i stručnost. To podrazumeva i usvajanje i primenu kodeksa ili standarda ponašanja za korektno, časno i pravilno obavljanje javnih funkcija. Pored ovih mera Konvencija posebno ukazuje na potrebu normiranja oblasti javnih nabavki i upravljanja javnim finansijama, kao i potrebu povećanja transparentnosti javne uprave, uključujući njenu organizaciju, funkcionisanje i proces odlučivanja. Konvencija stavlja naglasak na učešće građanskog društva (pojedinaца i grupa izvan javnog sektora) u sprečavanju i borbi protiv korupcije, te u podizanju svesti javnosti o postojanju, uzrocima i ozbiljnosti korupcije i pretnje koju ona predstavlja. To učešće treba jačati merama kao što su npr. obezbeđenje boljeg pristupa informacijama od javnog značaja, aktivnostima usmerenim na podizanje svesti o štetnosti korupcije kao i promovisanju načela nulte tolerancije na korupciju, izmenama nastavnih planova i programa. Prema Konvenciji prevencija podrazumeva prvenstveno ekonomski razvoj zajednice i uspostavljanje odgovarajućeg socijalnog standarda, precizno regulisanje položaja javnih službenika, demokratske reforme i vladavinu prava, uspostavljanje građanskog društva sa punom slobodom informisanja i uvidom javnosti u proces donošenja najvažnijih odluka organa vlasti.

Najznačajnije strateške mere i aktivnosti Republike Srbije usmerene na sprečavanje korupcije su: obrazovanje Agencije za borbu protiv korupcije kao nezavisnog regulatornog tela, osnivanje i delovanje i drugih nezavisnih i samostalnih institucija (Državna revizorska institucija, Poverenik za zaštitu informacija od javnog značaja, Zaštitnik građana), formiranje Saveta za borbu protiv korupcije kao savetodavnog tela Vlade, uspostavljanje Uprave za javne nabavke, donošenje Nacionalne strategije za borbu protiv korupcije i Akcionog plana za implementaciju Nacionalne strategije za borbu protiv korupcije, kao i usvajanje drugih zakona koji su od velikog značaja u oblasti preventivnog delovanja protiv korupcije.³⁰

29 Srbija je 2001. godine pristupila Inicijativi Pakta za stabilnost Jugoistočne Evrope za borbu protiv korupcije (SPAI). Srbija je zajedno sa drugim članicama potpisala Deklaraciju o deset zajedničkih mera za borbu protiv korupcije u Jugoistočnoj Evropi 2005. godine (Briselska deklaracija). Takođe, Srbija je punopravni član Grupe država za borbu protiv korupcije (GRECO) kroz koju se vrši monitoring implementacije konvencija Saveta Evrope za borbu protiv korupcije.

30 Zakon o finansiranju političkih aktivnosti (*Sl. glasnik RS*, br. 43/11), Zakon o javnim nabavkama (*Sl. glasnik RS*, br. 124/12), Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma (*Sl. glasnik RS*, br. 20/09, 72/09, 91/10), Zakon o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela (*Sl. glasnik RS*, br.32/13), Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela (*Sl. glasnik RS*, br. 97/08) i dr.

I pored toga što uspješno suzbijanje korupcije zahteva jedan širi pristup u kome je potrebno da se preduzme niz širih sistematskih organizacionih i drugih mera, krivičnopravna reakcija na koruptivna ponašanja koja su predviđena kao krivična dela ostaje i dalje jedan od osnovnih stubova na kojima se temelji suzbijanje korupcije. I izvršena reforma krivičnog zakonodavstva Srbije 2016. godine, naročito u oblasti krivičnih dela protiv privrede, za cilj ima obezbeđivanje što efikasnijih (a u isto vreme utemeljenih na principima pravne države) instrumenata za suzbijanje korupcije.

8. Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika iz 2016. godine

Iako sadrži i neke druge novine, Zakon o izmenama i dopunama KZ iz 2016. godine se pretežno odnosi na krivična dela protiv privrede kod kojih je postojala potreba konceptijski drugačijeg pristupa kao i drugačijeg zakonskog propisivanja pojedinih krivičnih dela. Uveden je veći broj novih krivičnih dela, dok su neka dekriminalizovana. Data je nova sistematika krivičnih dela protiv privrede, odnosno njihov redosled i grupisanje izvršeno je prema određenim kriterijumima od kojih je najvažniji njihova srodnost. ZID KZ predviđa 29 krivičnih dela protiv privrede, dok ih prema važećem Krivičnom zakoniku u glavi dvadeset drugoj ima 25. Propisuje se sedam novih krivičnih dela (izvršena je dekriminalizacija tri postojeća krivična dela protiv privrede). Kod nekih se manje ili više menja zakonski opis, dok kod nekih nema izmena osim što je promenjen njihov redosled, odnosno mesto u okviru glave. Inače, zakonodavno-tehnički čitava glava krivičnih dela protiv privrede predviđena je u jednom članu Predloga ZID KZ (član 27) koji stupa na snagu 1. marta 2018. godine.

Iako je 1. aprila 2013. godine stupila na snagu izmena KZ kojom je uvedeno novo krivično delo zloupotrebe položaja odgovornog lica u članu 234, umesto što je kod krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja izvršilac moglo da bude i odgovorno lice, neke nedoumice i problemi u praksi i dalje su prisutni. Mada razlike u odnosu na ranije krivično delo iz člana 359 kada je ono obuhvatalo i odgovorno lice kao izvršioca svakako nisu beznačajne (umesto bilo kakve koristi neophodno je sticanje protivpravne imovinske koristi), a ovo krivično delo je, prema opštim pravilima o prividnom idealnom sticaju, trebalo da bude supsidijarno u odnosu na druga krivična dela protiv privrede, situacija u sudskoj praksi se nije bitno promenila. Umesto da bude supsidijarno, ono je u primeni ostalo i dalje primarno u slučaju kada su ostvarena obeležja i nekog drugog krivičnog dela. Njegovoj restriktivnijoj primeni nije doprinelo ni teleološko i sistematsko tumačenje koje bi se oslonilo na činjenicu da je to sada pravo krivično delo protiv privrede, što znači da je cilj inkriminacije da obuhvati ponašanja štetna po privredu, a ne i ona koja predstavljaju socijalno adekvatna ponašanja u oblasti privrede. Zato je zakonodavac rešenje našao u propisivanju tzv. zakonskog supsidijariteta. Primena ove inkriminacije doći će u obzir samo u slučaju ako nisu ostvareni elementi nekog drugog krivičnog dela.

Potpuno odustajanje od postojeće inkriminacije bez njene zamene nekom novom, uže postavljenom i sa preciznijim zakonskim opisom predstavljalo bi u ovom momentu potez zakonodavca za koji nije izvesno da ima realnu podlogu i opravdanje. Iako je jedan od glavnih ciljeva drugačijeg postavljanja i propisivanja krivičnih dela protiv privrede bio i taj da se primena relativno široko i neodređeno postavljenog zakonskog opisa krivičnog dela iz člana 234 KZ svede na minimum, ne bi se moglo sa sigurnošću tvrditi da se tim drugim inkriminacijama mogu obuhvatiti sva društveno štetna ponašanja u privredi. Bilo bi poželjno da se u praksi u periodu do stupanja na snagu (1. mart 2018) sve više prelazi na primenu specifičnih inkriminacija koje su primerenije činjeničnom stanju u konkretnom slučaju (npr. poreska utaja), čime bi se sasvim suzila primena ove opšte inkriminacije. Iako je u Krivičnom zakoniku u glavi protiv privrede (i pre izmena i dopuna iz 2016) postojao čitav niz krivičnih dela koja se mogu upotrebiti za kvalifikovanje različitih protivpravnih ponašanja u privredi, i dalje se najčešće koristilo krivično delo iz člana 234 KZ. Sudska praksa nije gledala na ovo krivično delo kao supsidijarno, što je na osnovu pravila o prividnom idealnom sticaju i određenih metoda tumačenja nesporno, već kao glavno delo protiv privrede. Zato je bilo neophodno da se u zakonu izričito predvidi da je ovo krivično delo supsidijarno. Time se primena navedenog krivičnog dela ograničava samo na one slučajeve kada je to zaista nužno, odnosno samo ukoliko kriminalna zona nijednog drugog krivičnog dela ne može da zaštiti privredni sistem. Propisivanje zakonskog supsidijariteta daće krivičnom delu zloupotrebe položaja odgovornog lica iz člana 227 KZ) karakter "rezervne" inkriminacije koja će se izuzetno primenjivati samo onda kada nisu ostvareni elementi nekog drugog posebnog krivičnog dela.

Osim preispitivanja postojećih, postojala je i potreba uvođenja nekih novih krivičnih dela protiv privrede. Tako, bilo je potrebno predvideti krivično delo prevare u obavljanju privredne delatnosti (član 223), krivično delo zloupotrebe poverenja u obavljanju privredne delatnosti (član 226) i krivično delo zloupotrebe u postupku privatizacije (član 230). Dok su prva dva krivična dela već postojala u KZ kao opšta krivična dela protiv imovine ali koja se u oblasti privrednih odnosa gotovo nisu primenjivala, treće je novo krivično delo i odraz je potrebe da se inkriminišu uočene zloupotrebe u postupku privatizacije. U pogledu prva dva krivična dela potrebno je naglasiti sledeće: praksa često kvalifikuje protivpravna ponašanja kao krivično delo zloupotrebe položaja odgovornog lica iz člana 234 KZ, iako se zapravo radi o krivičnim delima protiv imovine kao što je prevara iz člana 208 KZ. ili zloupotreba poverenja iz člana 216 KZ. Na ovakve stavove uticala je i pravna tradicija kao i stav sudske prakse da nije moguća prevara u odnosu na pravno lice kao pasivni subjekt. Zato je opravdano da se kao posebna krivična dela propišu prevara u privrednom poslovanju, a naročito zloupotreba poverenja u privrednom poslovanju. Time se naše krivično zakonodavstvo približava i krivičnom delu „Untreue“ koje, sa određenim razlikama, postoji u nemačkom, švajcarskom i austrijskom krivičnom pravu u kome predstavlja centralnu inkriminaciju u suzbijanju privrednog kriminaliteta. Specijalizacija uz modifikacije primerene privrednim odnosima izvršena je i u odnosu na određena krivična dela iz glave protiv službene dužnosti (pronevera, davanje

i primanje mita) kada su izvršena u obavljanju privredne delatnosti. Osim stvaranja adekvatnijih mogućnosti za krivičnopravnu reakciju u oblasti privrede kada su ova ponašanja u pitanju, tako se realizuje i stav koji je danas prihvaćen (a proizlazi i iz određenih međunarodnopravnih dokumenata) da se razdvoje krivična dela korupcije u javnom i privatnom sektoru. Zato su osim krivičnog dela pronevere u obavljanju privredne delatnosti (član 224) propisana i krivična dela primanja mita u obavljanju privredne delatnosti (član 230) i davanja mita u obavljanju privredne delatnosti (član 231). I krivično delo prevare u osiguranju koje je uvedeno Zakonom o izmenama i dopunama KZ iz 2009. godine sasvim je drugačije postavljeno, tj. onako kako je to uobičajeno i u stranom zakonodavstvu što inače opravdava propisivanje ovog krivičnog dela kao posebnog krivičnog dela. Za razliku od prevare ovde je kriminalna zona znatno šire postavljena i nije potrebno dovodenje ili održavanje u zabludi pasivnog subjekta (član 223a).

Zakonski opis više krivičnih dela protiv privrede je značajno promenjen. Kod nekih je to samo posledica toga što se više ne propisuje da izvršilac može biti odgovorno lice, već svako lice koje ostvari radnju izvršenja i ostala obeležja krivičnog dela. Kod određenih krivičnih dela su uočeni izvesni problemi u primeni što je za posledicu imalo njihovu ređu primenu i češće pribegavanje sudske prakse krivičnom delu zloupotrebe položaja odgovornog lica iz člana 234. Zato su nužne određene izmene njihovog zakonskog opisa što bi, osim ispravnije primene krivičnog prava, za posledicu imalo i sužavanje primene krivičnog dela zloupotrebe položaja odgovornog lica iz člana 234 KZ. U vezi sa tim posebno treba ukazati na jednu, u zakonodavno tehničkom smislu, manju intervenciju kod krivičnog dela poreske utaje (član 225), ali u suštinskom smislu značajnu izmenu koja bi u praksi trebalo da olakša primenu ovog krivičnog dela. Reč je o tome da se u zakonskom opisu ovog krivičnog dela više ne zahteva davanje lažnih podataka o „zakonito stečenim prihodima” odnosno njihovo neprijavlivanje. To svakako ne znači da će obaveza plaćanja poreza postojati i u odnosu na nezakonito stečene prihode, već da sud više nije dužan da to utvrđuje kao bitno obeležje krivičnog dela što je u praksi do sada izazivalo ozbiljne probleme.

Značajna izmena u glavi krivičnih dela protiv privrede jeste dekriminalizacija tri krivična dela, kao i nehatnog oblika krivičnog dela izazivanja stečaja. Prvo je zloupotreba ovlašćenja u privredi, drugo izdavanja čeka i korišćenja kartica bez pokrića i treće obmanjivanje kupaca. Krivičnom delu zloupotrebe ovlašćenja u privredi (član 238) se moglo uputiti više prigovora. Ono sadrži dosta heterogene oblike radnje izvršenja od kojih su neki anahroni i svojstveni su ranijem privrednom sistemu. Neke radnje su već obuhvaćene drugim krivičnim delima, dok je radnja izvršenja koja se sastoji u tome da se „na drugi način grubo povrede ovlašćenja u pogledu upravljanja, raspolaganja i korišćenja imovinom” dobar primer za neodređenu normu kojom se krši lex certa kao važan segment načela zakonitosti. U pogledu odustajanja od toga da se inkriminiše izdavanje čeka i korišćenje kartica bez pokrića (član 228) bankama stoje na raspolaganju tehničke i organizacione mogućnosti kojima se može onemogućiti korišćenje kreditnih i debitnih kartica bez pokrića, odnosno može obezbediti druga vrsta sankcija (npr. visoke kamate), tako da krivičnoppravna zaštita u tom

pogledu nije nužna. U pogledu krivičnog dela obmanjivanja kupaca (koje se u praksi uopšte nije primenjivalo) na raspolaganju stoji prekršajnoppravna zaštita (propisano je više prekršaja u ovoj oblasti sa zaprećenim dosta strogim kaznama) koja bi trebalo da bude efikasnija. Najzad, zakonodavac je procenio i da izazivanje stečaja iz nehata ne sadrži u sebi dovoljnu "kriminalnu količinu" da bi i dalje ostalo krivično delo, tako da i se i ovde mogu koristiti neki drugi oblici pravne zaštite (npr. naknada štete). Treba imati u vidu da će do dekriminalizacije u stvari doći tek 1. marta 2018. godine kada član 27 ZID KZ/16 stupa na snagu što se, uostalom, odnosi na sva krivična dela protiv privrede s obzirom da je zakonodavno tehnički čitava glava koja sadrži brojna krivična dela izmenjena navedenim članom.

U poslednje vreme, prisutan je stav da je opravdano uvesti novo krivično delo čija je osnovna svrha suzbijanje korupcije u javnoj upravi. Radi se o krivičnom delu nezakonitog bogaćenja, koje ima svoje mesto u odredbama UNCAC-a. Takođe, Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije u periodu od 2013. do 2018. godine (u daljem tekstu Strategija), u oblasti prioritarnog delovanja koja nosi naziv „Pravosuđe“, kao obavezu *de lege ferenda* ističe potrebu usklađivanja materijalnog krivičnog zakonodavstva sa međunarodnim standardima. Međutim, razmatranje tog složenog pitanja odloženo je za naredne izmene i dopune KZ. Krivično pravo je *ultima ratio* što znači da mu treba pribegavati kao krajnjem sredstvu. U situaciji kada ni postojeće inkriminacije ne primenjuju propisivanje novih inkriminacija teško da može da ima svoje opravdanje. Ako otkrivena krivična dela u čijoj se osnovi nalazi korupcija označimo kao vrh ledenog brega (pa čak ni ceo vrh) onda je jasno da svestrana i efikasna borba protiv korupcije zahteva ne samo proširivanje kriminalne zone, što vodi hipertrofiji inkriminacija, i pooštavanje kazne, što vodi kaznenom populizmu, nego, što je najvažnije, primenu krivičnog prava.

Bilo je neophodno razdvojiti korupciju u javnom i privatnom sektoru. Naime, u oblasti krivičnih dela protiv službene dužnosti treba sprovesti koncepciju da izvršilac ovih krivičnih dela može biti samo službeno lice, a ne i odgovorno lice. To je prvo učinjeno kada je u pitanju zloupotreba službenog položaja, ali ne i kada su u pitanju neka druga krivična dela iz ove grupe. U skladu sa sprovođenjem koncepcije koja razdvaja korupciju u javnom i privatnom sektoru, u grupu krivičnih dela protiv platnog prometa i privrednog poslovanja, ZID KZ iz 2016. uneo je nova krivična dela koja se odnose na korupciju u privatnom sektoru, i to primanje i davanje mita u privrednom poslovanju, umesto krivičnih dela primanja mita (koje ostaje rezervisano samo za službeno lice kao izvršioca) i davanja mita kod kojeg se mito daje službenom licu (a ne i nekom drugom licu). Razdvojena je i pronevera na proneveru u privrednom poslovanju i proneveru iz grupe krivičnih dela protiv službene dužnosti. Odnos između ova dva dela je jasan jer će pronevera ostati rezervisana samo za službena lica kao izvršioce a pronevera u privrednom poslovanju za bilo koje lice, osim, naravno, službenog lica.

ZID KZ iz 2016 nije uveo krivično delo koje ima za cilj posebnu krivičnoppravnu zaštitu „duvača u pištaljku“. Njime bi se štitila lica koja podnesu prijavu ili se obrate nadležnom licu ili organu zbog opravdane sumnje da je učinjeno krivično delo sa elementima korupcije. O tome ostaje da se razmišlja u nekoj od sledećih dopuna KZ.

U grupi krivičnih dela protiv službene dužnosti otklonjene su nepodudarnosti u terminologiji koja se koristi pogotovo kod ,’koruptivnih“ krivičnih dela (primanje i davanje mita, trgovina uticajem). Negde se koristio termin poklon ili druga korist, a negde se upućivalo na nagradu ili kakvu drugu korist. Predložene izmene u svim članovima na koje se odnose GRECO preporuke treba da koriste termin ,’poklon ili druga korist“. Osim manje intervencije kod krivičnog dela trgovine uticajem iz člana 366 (umesto reči "nagrada" koristi se sada kao i kod krivičnih dela primanja i davanja mita "poklon"), u čl. 364, 367 i 368 unete su neophodne korekcije koje su posledica činjenice da se sada posebno propisuju krivična dela pronevere u obavljanju privredne delatnosti, kao i davanja i primanja mita u obavljanju privredne delatnosti. Naime, bilo je potrebno isključiti primenu krivičnih dela iz čl. 364, 367 i 368 onda kada je reč o privrednom poslovanju.

Izmene i dopune KZ iz 2016. godine, iako se odnose i na veći broj drugih važnih pitanja, u centru pažnje imaju reformu krivičnih dela protiv privrede. Između ostalog, zakonodavac je inkriminaciju zloupotrebe položaja odgovornog lica sasvim stavio u drugi plan, i sudsku praksu koja je neopravdano suviše često koristila, usmerio na primenu drugih inkriminacija koje su primerenije konkretnim slučajevima. U tom cilju su izvršene i određene intervencije u zakonskom opisu nekih krivičnih dela protiv privrede da bi se olakšala njihova primena da sudska praksa ne bi zbog toga pribegavala primeni krivičnog dela zloupotrebe položaja odgovornog lica koje je po svojoj prirodi supsidijarnog karaktera. Ne samo zbog toga, već i iz drugih razloga opravdano je propisivanje nekih novih krivičnih dela protiv privrede. No, kao protivteža, a imajući u vidu i njihovu prevaziđenost i neprimerenost promenjenim odnosima u privredi, bilo je nužno izvršiti i dekriminalizaciju nekih krivičnih dela, odnosno nekih njihovih oblika, odnosno suziti kriminalnu zonu drugačijim zakonskim opisom bića tih krivičnog dela.

ZID KZ iz 2016. godine predstavlja nastavak reforme krivičnog zakonodavstva započete 2012. godine i u tom pogledu donosi veći broj novina naročito u oblasti koja je predmet obrade ovog priručnika.

U pogledu stupanja na snagu Zakona o izmenama i dopunama iz 2016. godine utvrđena su tri *vacatio legis*-a (član 42). Iako na prvi pogled izgleda da većina članova ovog zakona stupa na snagu 1. juna 2017. godine jer je predviđeno da samo šest članova Zakona (čl. 24 i 27 i čl. od 35 do 38) stupaju na snagu tek 1. marta 2018. godine, oni ipak predstavljaju veći deo ovog zakona s obzirom na to da su sva krivična dela protiv privrede (29 krivičnih dela) predviđena samo u jednom članu (član 27). Jedan od razloga za tako dug *vacatio legis* kod krivičnih dela protiv privrede jeste i obezbeđivanje uslova za primenu Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije koji će početi da se primenjuje 1. marta 2018. godine. U ovom priručniku se pošlo od novih rešenja iako će ona stupiti na snagu tek 1. marta 2018. godine. Njegov glavni cilj i jeste da se pomogne praksi da se u ovom dovoljno dugom vremenskom periodu pripremi za što ispravniju primenu novih rešenja.

II. KRIVIČNA DELA PROTIV PRIVREDE I DRUGA KRIVIČNA DELA SA ELEMENTOM KORUPCIJE U KRIVIČNOM ZAKONIKU SRBIJE

1. Prevara u obavljanju privredne delatnosti (član 223)

(1) Ko u obavljanju privredne delatnosti, u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist, dovede koga lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica u zabludu ili ga održava u zabludi i time ga navede da nešto učini ili ne učini na štetu imovine subjekta privrednog poslovanja za koje ili u kojem radi ili drugog pravnog lica,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist ili je naneta šteta koja prelazi iznos od četristo pedeset hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(3) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist ili je naneta šteta koja prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina i novčanom kaznom.

1. Zaštitni objekt krivičnog dela prevare jeste imovina u celini, a ne samo neki njeni oblici (kao, na primer, pokretna stvar kod krađe i utaje). Imovinu u celini inkriminacija prevare štiti samo od jednog oblika napada na nju, a to je dovođenje u zabludu ili održavanje u zabludi nekog lica zbog čega ono nešto čini (ili propušta) na štetu svoje ili tuđe imovine. U slučaju krivičnog dela iz člana 233 prevara se ograničava samo na oblast privrednog poslovanja. Iako bi krivično delo prevare iako je svrstano u glavu krivičnih dela protiv imovine moglo biti primenjivano i u oblasti privredne delatnosti, zbog izrazitih problema koji su se javili u sudskoj praksi, zakonodavac se odlučio na to da predvidi zasebno krivično delo prevare u obavljanju privredne delatnosti (za pojam privredne delatnosti vid. član 112 stav 21a).

Krivično delo prevare u obavljanju privredne delatnosti ima osnovni oblik (stav 1) i teže oblike (st. 2 i 3).

2. Radnja izvršenja osnovnog oblika sastoji se u navođenju nekog lica da nešto učini ili ne učini na štetu imovine subjekta privrednog poslovanja za koje ili u kome radi ili na štetu imovine nekog drugog pravnog lica. To znači da se radnjom izvršenja ne prouzrokuje neposredno šteta na imovini, već se drugo lice navodi da ono,

činjenjem ili nečinjenjem, to učini na štetu imovine subjekta privrednog poslovanja u kome ili za koje učinilac radi ili na štetu imovine bilo kojeg pravnog lica. U tom pogledu postoji bitna razlika u odnosu na krivično delo prevare kod kojeg se neko lice može navesti da nešto učini ili ne učini na štetu svoje imovine, što ovde nije slučaj. Navođenje se vrši na dva načina: dovođenjem u zabludu tog lica lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica ili održavanjem u zabludi. Zabluda je pogrešna predstava o činjenicama, što znači da postoji takva predstava o nekoj činjenici koja ne odgovara stvarnosti. Sâmo odsustvo predstave o istinitoj činjenici nije dovoljno za postojanje zablude. Međutim, zabluda može postojati u slučaju nepotpune predstave o nekim činjenicama. Dalje, za pojam zablude može biti od značaja i to u kojoj meri je lice koje je u zabludi bilo u to uvereno, tj. da li je kod njega postojala i svest o tome da je njegova predstava možda pogrešna. Zabluda ipak nije isključena ni onda kada su kod njega u tom pogledu postojale određene sumnje. Dovođenje u zabludu jeste stvaranje pogrešne predstave o nekim činjenicama, tako što se neka postojeća činjenica lažno prikazuje kao drugačija nego što stvarno jeste, ili tako što se prikriva postojanje neke činjenice. Održavanje u zabludi postoji onda kada pasivni subjekt već ima pogrešnu predstavu o nekoj činjenici, a izvršilac ga svojim ponašanjem održava u zabludi. Održavanje u zabludi podrazumeva kako sprečavanje ili otežavanje da se zabluda otkloni, tako i jačanje već postojeće pogrešne predstave. Od održavanja u zabludi treba razlikovati situaciju kada se postojeća zabluda samo iskorišćava, tj. kada neko lice iskorišćava postojanje zablude kod drugoga, ali pri tome ne preduzima ništa čime bi to lice održavao u stanju zablude. Izuzetno, samo ako izvršilac ima položaj garanta, on bi bio dužan da otkloni tu zabludu, pa bi onda i sâmo nečinjenje moglo da se shvati kao održavanje u zabludi. Može se postaviti pitanje da li postoji radnja izvršenja dovođenja u zabludu ili održavanja u zabludi onda kada je korišćena lakovernost i naivnost pasivnog subjekta, tj. i u onim slučajevima kada je uz dužnu pažnju zabluda mogla biti izbegnuta. Na ovo pitanje treba potvrdno odgovoriti. Važno je da je izvršilac prouzrokovao zabludu, tj. doveo ili održavao nekoga u zabludi, a što mu je to bilo olakšano lakovernošću ili nepažnjom onoga ko je doveden u zabludu, nije relevantno za postojanje radnje izvršenja. U zabludu se može dovoditi samo fizičko, a ne i pravno lice. Taj stav je usvojen u našoj sudskoj praksi i kod primene krivičnog dela prevare. Kada je u pitanju pravno lice, ono može biti oštećeno krivičnim delom prevare, ali se u zabludu ne dovodi ono, već fizičko lice u pravnom licu (taj stav, između ostalih, zauzima i Apelacioni sud u Kragujevcu u odluci Kž1 br. 3259).

Predmet prevarne izjave su činjenice, tj. neophodno je da se radi o činjenicama. Vrednosni sudovi i izražavanje mišljenja su irelevantni za radnju izvršenja krivičnog dela prevare. Međutim, vrlo je teško razgraničiti relevantna činjenična tvrđenja, od irelevantnih vrednosnih sudova. Po pravilu, u jednom vrednosnom sudu krije se u pozadini neko činjenično jezgro. Bitno je da se radi o takvim okolnostima čije se postojanje (ili nepostojanje) može utvrđivati. Činjenice mogu biti i iz subjektivne sfere ukoliko se racionalno mogu utvrđivati (bez obzira na to što se one po pravilu utvrđuju posredno preko objektivnih okolnosti), kao što je, na primer, postojanje

spremnosti i volje da se ispuni ugovorna obaveza. Radnja dovođenja u zabludu a naročito održavanja u zabludi može biti preduzeta i nečinjenjem u slučaju da, kao što je rečeno, postoji garantni odnos, tj. da postoji dužnost na činjenje kod učinioca. Radnja izvršenja se može sastojati i u konkludentnim radnjama.

Da li ta zabluda postoji, u načelu može biti sporno kod poslovnog rizika u vezi sa kojim je uobičajeno da su strane koje učestvuju u privrednom poslovanju svesne mogućnosti da dođe do štete po njihovu ili tuđu imovinu. Ipak, prihvatanje poslovnog rizika po pravilu ne isključuje mogućnost da lice koje radi u subjektu privrednog poslovanja bude dovedeno ili održavano u zabludi. Time što neko prihvata mogućnost da poslovni partner neće moći da ispuni svoje ugovorne obaveze, ne prihvata samim tim i to da bude prevaren, odnosno da je umišljaj drugog lica već od samog početka bio upravljen na to da ne ispuni svoju obavezu.

Posledica krivičnog dela sastoji se u činjenju ili nečinjenju lica dovedenog u zabludu na štetu imovine subjekta privrednog poslovanja. Šteta na imovini mora zaista i da nastupi, nije dovoljno njeno ugrožavanje.

Za razliku od krivičnog dela prevare kod kojeg je pasivni subjekt pre svega lice koje se dovodi u zabludu ovde je pasivni subjekt pravno lice na štetu čije imovine je lice koje je dovedeno ili održavano u zabludi nešto učinilo ili propustilo da učini.

Izvršilac krivičnog dela je lice koje radi u subjektu privrednog poslovanja ili radi za njega (npr. obavlja po ugovoru određene poslove za njega). Dalje, za razliku od krivičnog dela prevare, izvršilac ne može biti bilo koje lice.

3. Subjektivni element krivičnog dela, osim umišljaja, jeste i namera da se dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi drugog lica sebi ili drugome pribavi neka protivpravna imovinska korist. U praksi poseban problem predstavlja utvrđivanje te namere, jer se u privrednom poslovanju javljaju situacije koje su u pogledu objektivnih elemenata slične prevari, ali gde se bez namere može raditi samo o dužničko-poverilačkom odnosu i sl., što se rešava u okviru građanskog prava. Po pravilu se namera, kao i druge subjektivne okolnosti, utvrđuje posredno preko objektivnih okolnosti, tj. na osnovu ponašanja izvršioca, radnji koje je preduzeo i svih okolnosti pod kojima su te radnje preduzete. Moguće je i da jedan odnos koji je prvobitno imao karakter građanskopravnog odnosa naknadno preraste u prevaru, ako učinilac počne da postupa u nameri da sebi ili drugome pribavi protivpravnu imovinsku korist.

4. Teži oblik krivičnog dela iz stava 2 postoji onda kada je delom iz stava 1 pribavljena imovinska korist ili naneta šteta u iznosu preko četiristo pedeset hiljada dinara, a najteži oblik iz stava 3 onda kada ta korist, odnosno šteta prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara.

5. U praksi se kod krivičnog dela prevare često javljao slučaj, a to bi se moglo javiti i kod ovog novog krivičnog dela, da se falsifikovana isprava koristi kao sredstvo da se neko dovede u zabludu ili održava u zabludi, i na taj način izvrši krivično delo prevare, pa se postavlja pitanje sticaja između ova dva krivična dela. U slučajevima kada je radnju prevare u privrednom poslovanju (kao uostalom i krivično delo prevare) bilo moguće izvršiti samo pravljenjem i upotrebom lažne isprave, opravdan je

stav da ne postoji sticaj, već samo krivično delo prevare u privrednom poslovanju (taj stav u pogledu krivičnog dela prevare zauzima VSS Kzz. 36/90).

6. Krivično delo prevare u obavljanju privredne delatnosti stoji sa krivičnim delom prevare kao krivičnim delom protiv imovine (član 208) u odnosu specijaliteta. To znači da ukoliko su u konkretnom slučaju ostvarena obeležja oba krivična dela, sticaj je prividan i postojaće samo krivično delo prevare u obavljanju privredne delatnosti.

Sudska praksa:

Pod navođenjem se podrazumeva stvaranje odluke kod drugoga da preduzme neku delatnost ili da se uzdrži od preduzimanja delatnosti, a može se vršiti i održavanjem u zabludi, što znači da navođenje u smislu ovog krivičnog dela znači i učvršćivanje i podupiranje drugog u odluci da nešto učini ili ne učini, a učinilac krivičnog dela zna da iz tog može proizaći šteta za imovinu oštećenog.

(Presuda Višeg suda u Beogradu Kž1. 277/14 od 29. maja 2014. i presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu K. 5256/11 od 14. marta 2014. godine)

Radnja krivičnog dela prevare, koja se ogleda u dovođenju u zabludu drugog lica lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica, treba da je upravljena na navođenje drugog lica da na štetu svoje imovine nešto učini ili ne učini, tako da ovog dela nema ukoliko se oduzimanje tuđe imovine vrši protivno volji oštećenih.

Iz obrazloženja:

„Po nalaženju Višeg suda krivično delo prevare iz čl. 208 st. 1 KZ vrši onaj ko u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist dovede koga lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica u zabludu i time ga navede da ovaj na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učini ili ne učini. Kod ovog krivičnog dela potreban je uzročni odnos između obmane i izazvane lažne predstave s jedne strane i činjenja s druge strane. Dovođenje u zabludu treba da je upravljeno na navođenje drugog lica na činjenje ili nečinjenje na štetu svoje imovine.

U konkretnom slučaju, prema opisu izvršenih radnji, proizilazi da oštećeni okrivljenom novac nisu dali zato što im se on predstavio kao inspektor policije, već su mu novčanike dali da bi pregledao njihovu sadržinu, što je on iskoristio i protivno njihovoj volji krišom oduzeo deo novca. Iz tih razloga se ne može prihvatiti da je od strane oštećenih, kojima se okrivljeni predstavio kao policijski inspektor, predali novac, da bi njegova radnja mogla biti kvalifikovana kao radnja krivičnog dela prevare.”

(Rešenje Višeg suda u Nišu Kž. br. 521/14 od 30.06.2014. godine i presuda Osnovnog suda u Nišu K. br. 263/14 od 08.04.2014. godine)

Postojanje namere da se sebi ili drugom pribavi protivpravna imovinska korist, kod učinioca krivičnog dela prevare je poseban element bića ovog krivičnog dela i utvrđuje se, između ostalog, na osnovu sveukupnog odnosa učinioca i oštećenog pre izvršenja radnje zbog koje je okrivljeni optužen, kao i njegovog držanja posle izvršenog dela.

Iz obrazloženja:

Prevarna namera kod izvršioca krivičnog dela prevare se između ostalog utvrđuje na osnovu postupaka i ponašanja okrivljenog pre izvršenja krivičnog dela, kao i nakon izvršenja krivičnog dela. Na osnovu svih izvedenih dokaza u toku glavnog pretresa koje je prvostepeni sud pravilno ocenio u smislu čl. 352 ZKP, nedvosmisleno je utvrđeno da je u konkretnom slučaju postojala veoma uspešna poslovna saradnja između preduzeća okrivljenog i oštećenog preduzeća u dužem vremenskom periodu pre nego što je okrivljeni izdao sporne menice. Takođe je utvrđeno da je nakon izdavanja menica od strane okrivljenog, okrivljeni pokušao da dugovanja prema oštećenom preduzeću izmiri putem kompenzacije. Na osnovu ovih okolnosti jasno proizilazi da u konkretnom slučaju nije utvrđeno postojanje prevarne namere na strani okrivljenog u vreme kada je izdao menice oštećenom preduzeću. Zbog toga je pravilna odluka prvostepenog suda koji je našao da u konkretnom slučaju nije dokazano da je okrivljeni izvršio krivično delo prevare i oslobodio ga optužbe.

(Presuda Opštinskog suda u Nišu, K. 1786/04 i presuda Okružnog suda u Nišu, Kž. br. 1271/09)

Ako se prevarna radnja može izvršiti jedino tako da se lažna javna isprava prikaže kao prava, krivično delo prevare konsumira krivično delo falsifikovanje isprave.

Iz obrazloženja:

Žalba branioca okrivljenog je osnovana u delu u kome se osporava primena krivičnog zakona, na koju povredu drugostepeni sud pazi i po službenoj dužnosti u smislu člana 380 stav 1 tačka 2 Zakonika o krivičnom postupku (ZKP), jer je prvostepeni sud oglasivši okrivljenog krivim za krivično delo prevare iz člana 208 stav 1 Krivičnog zakonika (KZ) u sticaju sa krivičnim delom falsifikovanja isprave iz člana 355 stav 2 u vezi sa stavom 1 KZ, pogrešno primenio krivični zakon u smislu člana 369 tačka 3 ZKP, jer je primenio zakon koji se ne može primeniti. Naime, u konkretnom slučaju radi se o privdnom sticaju krivičnog dela prevare i falsifikovanja isprave, jer radnja krivičnog dela prevare ispoljena u navođenju drugoga lažnim prikazivanjem činjenica da štogod učini na štetu svoje imovine, a u nameri da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist, sadrži u sebi kao način izvršenja upotrebu kao prave lažne javne isprave, dakle, u konkretnom slučaju prevarna radnja se jedino mogla izvršiti,

pri prodaji navedenog vozila, tako što se uz vozilo kupcu daje lažna javna isprava i time se oštećeni navodi da vozilo kupi držeći da je prodaja regularna i saobraćajna dozvola važeća, tj. izdata od nadležnog državnog organa, što je okrivljeni učinio u konkretnom slučaju predajući oštećenom saobraćajnu dozvolu navodno izdatu od strane SUP Vršac, za koju je utvrđeno da je lažna isprava. Imajući ovo u vidu, nije moguć pravi sticaj ovih krivičnih dela, pa je Apelacioni sud pobijanu presudu preinačio u pogledu pravne kvalifikacije krivičnog dela tako što je celokupnu inkriminisanu delatnost okrivljenog u činjeničnom opisu izreke presude, koja sadrži i opisanu radnju upotrebe kao prave lažne javne isprave, pravno kvalifikovao kao krivično delo prevare iz člana 208 stav 1 KZ.

(Presuda Apelacionog suda u Novom Sadu Kž I 397/10 od 19.05.2010. godine)

Radnja krivičnog dela prevare "održavanje u zabludi" znači aktivno obnavljanje i učvršćivanje zablude stvorene kod drugog lica, daljim i novim lažnim prikazivanjem činjenica i traje do trenutka kada je prestalo protivpravno stanje.

Iz obrazloženja:

Presudom osnovnog suda okrivljeni je oglašen krivim za krivično delo prevare iz člana 208 stav 1 Krivičnog zakonika (KZ), i osuđen na novčanu kaznu u iznosu kako je navedeno u izreci presude.

Apelacioni sud je povodom žalbe branioca okrivljenog preinačio prvostepenu presudu osnovnog suda tako što je zbog zastarelosti krivičnog gonjenja prema okrivljenom primenom člana 354 tačka 3 Zakonika o krivičnom postupku (ZKP) odbio optužbu za krivično delo prevare iz člana 208 stav 1 KZ.

Republički javni tužilac podigao je zahtev za zaštitu zakonitosti protiv drugostepene presude apelacionog suda.

Prema razlozima pobijane drugostepene presude, taj sud je našao da je 12.07.2011. godine nastupila apsolutna zastarelost krivičnog gonjenja okrivljenog za krivično delo iz člana 208 stav 1 KZ za koje je prvostepenom presudom oglašen krivim, imajući u vidu da je delo izvršeno 12.07.2005. godine i vreme potrebno za zastarelost, u smislu člana 104 stav 6 u vezi sa članom 103 tačka 6 KZ, prema kazni zaprećenoj za to delo (novčana kazna ili zatvor do tri godine) Krivičnim zakonikom ("Službeni glasnik RS" br. 85/05) koji je najblaži za okrivljenog.

Shodno odredbi člana 104 stav 1 KZ, zastarelost krivičnog gonjenja počinje da teče od dana kada je krivično delo izvršeno. Odredbom člana 16 stav 1 KZ propisano je da je krivično delo izvršeno u vreme kad je izvršilac radio ili bio dužan da radi, bez obzira kad je posledica dela nastupila.

Okrivljeni je u konkretnom slučaju ostvario obe alternativno propisane radnje izvršenja krivičnog dela prevare – drugim rečima, oštećenog je doveo u zabludu (što

je radnja trenutnog karaktera), a zatim ga i održavao u zabludi (što je radnja trajnog karaktera), kako je vreme izvršenja krivičnog dela iz člana 208 stav 1 KZ utvrdio prvostepeni sud i na tome zasnovao svoju presudu.

Naime, radnja krivičnog dela iz člana 208 stav 1 KZ koja predstavlja "održavanje u zabludi" znači aktivno obnavljanje i učvršćivanje zablude stvorene kod drugog lica, daljim i novim lažnim prikazivanjem činjenica i traje do trenutka kada je prestalo protivpravno stanje.

Iz činjeničnog opisa krivičnog dela iz izreke pravnosnažne presude okrivljeni je postupao upravo tako što je novim i lažno datim garancijama da će oštećenom izmiriti dugove za neplaćene zakupnine prostora, jednom iz imovine svog preduzeća, drugi put iz lične pokretne ili nepokretne imovine, te iznova obećavao ovo oštećenom u navedenom periodu, sve do raskida ugovora o zakupu.

Dakle, okrivljeni je radnje izvršenja krivičnog dela u pitanju preduzimao u periodu od 12.07.2005. godine do kraja oktobra 2008. godine, pa je za vreme prestanka radnje izvršenja krivičnog dela relevantan kraj oktobra 2008. godine, od kada teče zastarelost krivičnog gonjenja i stoga apsolutna zastarelost nastupa krajem oktobra 2014. godine, kada, shodno odredbama člana 104 stav 6 u vezi sa članom 103 tačka 6 KZ, ističe vreme od šest godina za zastarelost gonjenja za krivično delo iz člana 208 stav 1 KZ, za koje je okrivljeni oglašen krivim prvostepenom presudom.

Iz iznetih razloga, i kako je zahtev za zaštitu zakonitosti podnet na štetu okrivljenog, Vrhovni kasacioni sud je, na osnovu odredaba člana 30 stav 1 Zakona o uređenju sudova ("Službeni glasnik RS", br. 116/2008) i primenom odredaba člana 425 stav 2 ZKP, utvrdio da je pravnosnažnom presudom apelacionog suda povređen krivični zakon u korist okrivljenog iz člana 369 tačka 2 ZKP-a.

(Sentenca iz presude Vrhovnog kasacionog suda, Kzz 2/12 od 25. januara 2012. godine utvrđena na sednici Krivičnog odeljenja 20.03.2012. godine)

Kada okrivljeni u vršenju krivičnog dela koristi svojstvo odgovornog lica, kao osnivača i direktora privrednog subjekta, kome je poveren određen krug poslova u upravljanju imovinom, ne može se raditi o krivičnom delu prevare, već o nekom drugom krivičnom delu.

Iz obrazloženja:

Nužno je utvrditi i svojstvo naslednika A.A. kao oštećene, ovo sve nakon pravilnog utvrđenja kome je pribavljena protivpravna imovinska korist, da li okrivljenom kao fizičkom licu, ili njegovom pravnom licu, a s tim u vezi kome je pričinjena šteta, da li oštećenom sada pokojnom A.A. kao fizičkom licu, ili pak, njegovom pravnom licu, a pritom prvostepeni sud će imati u vidu, da se prevara u smislu odredbe člana 208 stav 1 KZ može izvršiti samo od strane fizičkog lica, a u situaciji kada okrivljeni u vršenju krivičnog dela koristi svojstvo odgovornog lica, kao osnivač i direktor pri-

vrednog subjekta, kome je poveren određen krug poslova u upravljanju imovinom, ne može se raditi o krivičnom delu prevare iz člana 208 stav 3 u vezi sa stavom 1 KZ, već se radi o nekom drugom krivičnom delu.

(Presuda Apelacionog suda u Novom Sadu br. Kž.1 3481/13 od 06.11.2013. godine)

Između krivičnih dela prevare i davanja mita ne postoji odnos konsumpcije predstavljene u vidu prividnog realnog sticaja.

Iz obrazloženja:

Prvostepenom presudom, između ostalog, okrivljeni A.A. i B.B. oglašeni su krivim zbog izvršenja krivičnog dela iz člana 346 stav 1 KZ i više krivičnih dela davanja mita i prevare. Branilac okrivljenog A.A. je u žalbi ukazao da je izvršenje krivičnih dela davanja mita samo način izvršenja krivičnog dela prevare, odnosno da su pribavljeni lažni zapisnici služili kao sredstvo izvršenja krivičnog dela prevare, pa krivično delo prevare konzumira krivično delo davanja mita.

Apelacioni sud smatra da se u konkretnom slučaju ova konstrukcija ne može primeniti jer krivično delo davanja mita nema karakter nekažnjivog prethodnog dela, zbog svoje prirode i značaja. Razlozi za ovo su u činjenici da je, za razliku od krivičnog dela prevare čiji je zaštitni objekt imovina, zaštitni objekt kod krivičnog dela davanja mita, posmatrano u širem smislu, službena dužnost, pa ponašanja kojima se ugrožava ovaj zaštitni objekt, moraju biti suzbijena, što govori u prilog nemogućnosti posmatranja ovog krivičnog dela kao nekažnjivog prethodnog dela. Osim toga, primenu konsumpcije u konkretnom slučaju isključuje i priroda krivičnih dela davanja mita i prevare odnosno njihova bitna obeležja. Krivično delo davanja mita je tzv. delatnosno krivično delo i nema posledicu u užem smislu, (posledica u širem smislu je ugrožavanje službene dužnosti) i radnja krivičnog dela je završena činjenjem, obećanjem poklona ili druge koristi službenom licu, dok je posledica krivičnog dela prevare činjenje pasivnog subjekta (osiguravajućeg društva) na štetu svoje imovine. S druge strane, iako su pobude iz kojih su krivična dela izvršena u konkretnom slučaju iste – pribavljanje protivpravne imovinske koristi, namera kao subjektivno obeležje krivičnog dela ne postoji kod krivičnog dela davanja mita, a kod krivičnog dela prevare predstavlja bitno obeležje. Sve ovo govori u prilog tome da se u konkretnom slučaju, u sticaju krivičnih dela koja su okrivljenom stavljena na teret, krivično delo prevare ne može smatrati "glavnim krivičnim delom" pa ne može ni konzumirati krivično delo davanja mita.

(Presuda Apelacionog suda u Beogradu – Posebnog odeljenja, Kž1 Po1 13/10 od 20. decembra 2010. godine i presuda Okružnog suda u Beogradu, Posebno odeljenje Kp.br.17/06 od 03. marta 2009. godine)

Okrivljeni je izvršio krivično delo prevare tako što je oštećenom lažno prikazivao činjenicu da će mu omogućiti angažman kao rukometašu u rukometnom klubu iz Tunisa i time ga naveo da mu na štetu svoje imovine u više navrata preda novac sa potrebnim dokumentima.

Okrivljeni je prevaru izvršio na taj način što je u nameri da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist lažnim prikazivanjem činjenica da će oštećenom omogućiti da dobije angažman kao rukometaš u rukometnom klubu u Tunisu i doveo ga u zabludu navodeći ga da mu na štetu svoje imovine u više navrata preda gotov novac u iznosu od 900 evra u dinarskoj protivvrednosti, kao i svoju putnu ispravu, lekarsko uverenje, ispisnicu rukometnog kluba, potvrdu da je državni reprezentativac, ali mu angažman nije omogućio, niti mu je novac vratio.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 2212/06 od 18. septembra 2006. i presuda Četvrtog opštinskog suda u Beogradu K. 1391/05 od 17. maja 2006. godine)

Krivično delo prevare se može izvršiti i posredno preko drugog lica.

Prvostepenim rešenjem odbijena je optužba prema okrivljenom za izvršenje krivičnog dela prevare, koji je pribavio četiri ukradena čeka, potpisao ih imenom vlasnika, a zatim zamolio prijateljicu da unovči te čekove na pumpi što je ona i učinila.

Po stavu prvostepenog suda ovako opisane radnje izvršenja koja se stavlja okrivljenom na teret ne predstavlja krivično delo prevare iz člana 171 KZS. Za postojanje krivičnog dela prevare neophodno je da neko, tačno određeno lice, pod dejstvom zablude u koju je dovedeno od strane okrivljenog, a ne od nekog drugog lica učini nešto na štetu svoje ili tuđe imovine.

Drugostepenim rešenjem ukinuto je prvostepeno rešenje sa obrazloženjem da se ne može prihvatiti stav da neće postojati krivično delo prevare ukoliko je ono učinjeno preko drugog lica prikazivanjem lažnih činjenica i dovođenjem u zabludu radnika oštećenog preduzeća.

(Rešenje Okružnog suda u Beogradu Kž. 630/06 od 07. jula 2006. i rešenje Prvog pštinskog suda u Beogradu K. 1636/05 od 26. oktobra 2005. godine)

Ne može se raditi o krivičnom delu prevare kada okrivljeni u vršenju krivičnih dela koristi svojstvo odgovornog lica kao vlasnik ili direktor privatnog preduzeća kome je poveren određen krug poslova u upravljanju imovinom, jer on koristeći to svoje svojstvo vrši krivična dela, a ne kao fizičko lice.

Iz obrazloženja:

Presudom Okružnog suda okrivljeni je oglašen krivim zbog produženog krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja iz čl. 242 st. 4 u vezi sa st. 3 u vezi sa st. 1 KZ RS. Presudom Vrhovnog suda preinačena je ova presuda Okružnog suda u pogledu pravne ocene dela, te je optuženi oglašen krivim zbog krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja iz čl. 359 st. 4 u vezi sa st. 3 i 1 KZ.

Vrhovni sud nalazi da su navodi žalbe branioca optuženog da se u ovom slučaju može eventualno raditi o krivičnom delu prevare iz čl. 208 st. 3 u vezi sa st. 1 KZ za koje je predviđena blaža kazna i za koje je nadležan Opštinski sud neosnovani. Naime, okrivljeni nije krivična dela vršio kao fizičko lice, već je u vršenju krivičnih dela koristio svojstvo odgovornog lica kao vlasnik ili direktor privatnog preduzeća kome je poveren određen krug poslova u upravljanju imovinom.

(Presuda Okružnog suda u Kraljevu K. 74/06 od 11.6.2007. godine Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. I 2313/07 od 9.6.2008. godine)

Da bi postojalo krivično delo prevare namera pribavljanja protivpravne imovinske koristi za sebe ili drugog mora da postoji kod učinioca krivičnog dela u vreme kada on drugo lice dovodi u zabludu lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica, tako da se obmana pojavljuje kao sredstvo za realizovanje ove namere.

Iz obrazloženja:

Za postojanje krivičnog dela prevare potrebna je prevarna namera u svrhu pribavljanja protivpravne imovinske koristi za sebe ili drugog, kao jedan od bitnih elemenata ovog krivičnog dela, a ta namera mora da postoji kod optuženog, već u samom početku prilikom stupanja u dogovor sa oštećenima.

U konkretnom slučaju potrebno je utvrditi da li je kod optuženog postojala namera pribavljanja protivpravne imovinske koristi, odnosno da primljeni novac prisvoji, s obzirom na to da je radnja izvršenja ovog krivičnog dela navođenje nekog da nešto učini ili ne učini, čime bi prouzrokovao štetu za svoju ili tuđu imovinu, što se može učiniti dovođenjem u zabludu (stvaranjem kod drugog pogrešne predstave o nekome ili nečemu, što se može učiniti lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenice, pri čemu mora biti reči o činjenicama koje su podobne da navedu drugo lice da nešto učini ili ne učini, a između lažnog prikazivanja i prikrivanja i dovođenja u zabludu, mora postojati uzročna veza) ili održavanjem u zabludi (delatnosti kojima se kod drugog učvršćuje, podupire pogrešna predstava). Da bi ovo krivično delo postojalo pasivni subjekat treba pod uticajem zablude da preduzme neku delatnost ili da propusti da nešto učini i na taj način prouzrokuje štetu za svoju ili tuđu imovinu.

Upravo odlučne činjenice o nameri optuženog za preduzimanje opisanih radnji su nejasne i u znatnoj meri protivrečne, s obzirom na to da kod onih krivičnih dela kod kojih se traži namera, na subjektivnom planu mora postojati direktni umišljaj.

Optuženi još od 2001. godine pregovara sa ovlašćenim predstavnikom Skupštine stanara oko nadgradnje, nakon toga je dogovor postignut, što su stanari zgrade potvrdili. U cilju realizacije dogovora sačinio je formular o saglasnosti stanara za nadogradnju i svedoku predao 3.000 evra kako bi svakom stanaru isplatio po 100 evra, otkupio je rezultate merenja od agencije koja je radila geomehaniku, pribavio je idejni projekat koji je platio 1.000 evra, izvršio je geomehanička ispitivanja terena, a nakon toga je usled problema sa elektrodistribucijom odustao od gradnje u ul. Č. i tu lokaciju zamenio drugom lokacijom.

Imajući ovo u vidu ne može se prihvatiti zaključak prvostepenog suda da optuženi nije učinio ništa da realizuje zaključenje predugovora o kupoprodaji stanova u nadgradnji, osim usmenog interesovanja o uslovima dobijanja građevinske dozvole, s obzirom da je optuženi stalno preduzimao neke radnje u tom cilju, što potvrđuju i svedoci, ali je usled problema sa elektrodistribucijom morao da promeni lokaciju i sa tim je oštećene upoznao, pa im je ponuđena nova lokacija ili vraćanje novca, a nakon njegovog odlaska u zatvor u kratkom roku oštećeni su obeštećeni. Zbog toga je preuranjen zaključak da je optuženi učinio krivično delo prevare, dok nije razjašnjeno, odnosno nema razloga o odlučnim činjenicama da li postupanje optuženog ukazuje na postojanje prevarne namere, kako bi došlo do protivpravne imovinske koristi.

(Presuda Okružnog suda u Nišu K. br. 33/04 i Presuda VSS Kž. i 2/06)

Okrivljeni je izvršio prevaru tako što se oštećenima lažno predstavljao kao radnik carine na aedromu u Beogradu, objašnjavajući da je oštećenima stigao paket iz inostranstva i da treba da plate carinu što su mu oštećeni poverovali i davali novčane iznose koje je tražio.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3098/06 od 5. decembra 2006. i presuda Drugog opštinskog suda u Beogradu K. 204/05 od 26. septembra 2005. godine)

Kod postojanja krivičnog dela prevare nije od uticaja činjenica što između oštećenog i okrivljenog postoji građanskopravni odnos.

Osnovano se žalbom punomoćnika oštećenog kao tužioca ističe da u konkretnom slučaju nije bitno što se između preduzeća čiji je osnivač i direktor okrivljeni i oštećeni radi o građanskopravnom odnosu, s obzirom da se u radnjama okrivljenog od samog početka stiču elementi krivičnog dela prevare.

Razlog za ovo je što je krivično delo prevare imovinsko krivično delo kod koga učinilac postupa u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist, te ukoliko učinilac takvu nameru ostvari i oštećenog navede da na štetu svoje ili

tuđe imovine nešto učini onda se odnos stranaka, koji do tada imaju karakter građanskopravnih odnosa pretvaraju u krivično delo prevare, usled čega se imovini pruža jača – krivičnopravna zaštita.

Kako je namera bitno obeležje krivičnog dela prevare, koja mora biti utvrđena na pouzdan način i mora se utvrditi da je okrivljeni od samog početka pregovaranja o poslu postupao sa prevarnom namerom, to u ovoj fazi postupka vanraspravno veće prilikom odlučivanja o neslaganju istražnog sudije sa zahtevom za sprovođenje istrage, ocenjuje samo da li zahtev navodi dovoljno dokaza koji potkrepljuju postojanje osnovane sumnje, ali nije ovlašćeno da se upusti u ocenu verodostojnosti i istinitosti dokaza čija ocena može da se vrši tek posle sprovedene istrage.

Dakle u situaciji kada veće ceni da li delo za koje se traži sprovođenje istrage sadrži bitna obeležja krivičnog dela u smislu da li se delo može podvesti pod odgovarajuće odredbe krivičnog zakona, te u tom smislu ne može paušalnom ocenom utvrditi da je u pitanju čisto građansko pravni odnos te da ne postoji namera na strani okrivljenog.

(Rešenje Okružnog suda u Beogradu Kž. 3066/06 od 22. novembra 2006. i rešenje Petog opštinskog suda u Beogradu Ki. 343/06 od 5. oktobra 2006. godine)

Činjenica da okrivljena ne osporava dugovanje prema oštećenom je za postojanje krivičnog dela prevare pravno irelevantno.

Prvostepenom presudom okrivljena je oglašena krivom da je u nameri da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist dovela lažnim prikazivanjem činjenica u zabludu oštećenog da joj na štetu svoje imovine pozajmi novac, tako što je oštećenom kazala da je joj je novac potreban za obavljanje poslovnih aktivnosti, te da će isti vratiti u roku od tri dana, što nije učinila i pored više intervencija oštećenog.

Pravilno je prvostepeni sud cenio odbranu okrivljene da ona ne spori dug prema oštećenom, ali da je to pravno irelevantno u ovoj krivično pravnoj stvari, obzirom da je okrivljena dovela u zabludu oštećenog da bi od njega dobili novac i da nije imala nameru da vrati dug, te se s toga ne radi o građanskopravnom odnosu, već upravo o krivičnopravnom odnosu i pravilno je prvostepeni sud našao da su se u radnjama okrivljene stekla obeležja krivičnog dela prevare iz čl. 171 st.1 KZS.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1496/02 od 3. septembra 2002 i presuda Drugog opštinskog suda u Beogradu K. 677/98 od 1. februara 2002. godine).

Okrivljeni može lažno prikazivati činjenice individualano neodređenom broju lica i u momentu iznošenja tih činjenica ne mora znati koje će tačno lice dovesti u zabludu.

Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim da je organizovao javne aukcijske prodaje slika na kojima je nudio gledaocima televizije poznata dela afirmisanih likovnih umetnika, tvrdeći da je reč o originalima, da na zapadnom tržištu vrede bar 10.000 dolara po komadu, te da je ovo jedinstvena prilika da po povoljnoj ceni kupe ta vredna dela, iako je znao da su slike falsifikati, grafičke reprodukcije odnosno seriografije izrađene u tehnici sito štampe koje nisu propisano numerisane, s obzirom da se bavi poslovima galeriste 20 godina, da bi nakon dolaska kupaca u studio u kojem je organizovana javna aukcija, radi plaćanja i preuzimanja slika, kupcima nudio i druga umetnička dela koja nisu bila predmet licitacije. Tako je održavajući aukciju na više TV stanica prodao više falsifikata raznih slikara, između ostalog najviše Milana Konjovića i Mersada Berbera čime je izvršio jedno krivično delo prevare u produženom trajanju iz člana 171 stav 2 u vezi sa stavom 1 KZS sa 14 krivično pravnih radnji.

Neosnovani su žalbeni navodi da okrivljeni nije dovodio u zabludu individualno određeno lice, da iz same izreke presude proizilazi da je lažno prikazivao činjenice, ali da nije znao koga će dovesti u zabludu s obzirom da iz same definicije krivičnog dela prevare proizilazi da okrivljeni treba da dovede određeno lice lažnim prikazivanjem činjenica u zabludu.

U konkretnom slučaju pravno je irelevantno, prema stavu drugostepenog suda što okrivljeni iznosi neistine individualno neodređenom broju lica preko televizijskih stanica i na taj način dovodi sva lica u zabludu, a samo su određena od tih lica navedena da na štetu svoje imovine nešto učine. To što okrivljeni nije znao koja je lica naveo da na štetu svoje imovine nešto učine u momentu kada je iznosio lažne činjenice, nije od uticaja na postojanje ovog krivičnog dela.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž.2151/02 od 16. januara 2003. godine i presuda Četvrtog opštinskog suda u Beogradu K.624/02 od 11. jula 2002. godine).

Kada okrivljeni na autobuskoj stanici priđe vozaču i predstavi se da je on lice koje treba da preuzme od njega pošiljke, što vozač autobusa poveruje i preda mu pošiljke, izvršio je krivično delo prevare.

Okrivljeni je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela prevare sa dve krivičnopravne radnje, tako što je u dva navrata na autobuskoj stanici lažno prikazujući činjenicu da je on lice koje treba da preuzme pošiljke koje je prenosio vozač, doveo ga u zabludu i time ga naveo da mu na štetu imovine oštećenih pošiljalaca preda pošiljke, tako što je, pošto je primetio da vozač autobusa u ruci drži kovertu na kojoj je označeno ime primaoca, prišao vozaču, predstavio se imenom primaoca koje je pročitao na pošiljki i zatražio pošiljku.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1701/03 od 12. juna 2003. i presuda Drugog opštinskog suda u Beogradu K. 330/03 od 14. aprila 2003. godine).

Lažno se predstavljajući drugim imenom okrivljena je od vlasnika iznajmila stan na mesec dana, posle čega je objavila oglas o izdavanju istog na dve godine sa plaćanjem unapred, pa je tako stan izdala i primala 4800. evra, pa kako je to učinila u nameri da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist, izvršila je krivično delo prevare.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1778/04 od 5. jula 2004. i presuda Trećeg opštinskog suda u Beogradu K. 80/04 od 15. aprila 2004. godine).

Prevarna namera kod okrivljenog može postojati i kada okrivljeni da oštećenom manji iznos novca da bi ga naveo da na štetu svoje imovine nešto učini.

Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim da je lažnim prikazivanjem činjenica da će od oštećenog kupiti kravu i svinju za 1300 maraka, dao oštećenom 300 maraka i tako ga naveo da mu ovaj na svoju štetu preda kravu i svinju i lažno predstavio da će mu ostatak od 1000 maraka dati u roku od 30 dana, da bi nakon toga prekinuo svaki kontakt sa oštećenim.

Neosnovano se u žalbi branioca navodi da se u konkretnom slučaju ne radi o krivičnom delu prevare, već o klasičnom građansko-pravnom odnosu.

Razlozi za ovo su u činjenici što je sud na pravilan način utvrdio da je okrivljeni dao manji iznos novca i da je na taj način naveo oštećenog da mu preda kravu i svinju. Pravilno je prvostepeni sud prevarnu nameru okrivljenog utvrdio iz samog postupanja okrivljenog, koji nakon što je preuzeo kravu i svinju, baca karticu svog mobilnog telefona čiji broj je dao oštećenom. Pri tome je oštećenom dao i lažnu adresu stanovanja.

Stoga je pravilno prvostepeni sud utvrdio da je kod okrivljenog postojala prevarna namera u momentu dovođenja u zabludu oštećenog, a da je manji iznos novca koji je okrivljeni dao oštećenom praktično predstavljao samo radnju koja je trebalo da stvori poverenje kod oštećenog.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 568/04 od 15. marta 2004. i presuda Opštinskog suda u Obrenovcu K. 292/01 od 01. novembra 2002. godine)

Postoji krivično delo prevare kada okrivljeni od oštećenog preuzme vozilo da bi ga prodao, a u tom cilju nije preduzeo nijednu radnju u roku od godinu dana, dok je vozilo zadržao, a oštećenog sve vreme izbegavao.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 2180/04 od 13. septembra 2004. i presuda Petog opštinskog suda u Beogradu K. 381/04 od 22. aprila 2004. godine)

Napomena; s obzirom na sličnosti krivičnog dela prevare u privrednom poslovanju (član 223) sa krivičnim delom prevare iz člana 208, ovde su date neke sudske odluke koje mogu biti od značaja za shvatanje bitnih elemenata i ovog novog krivičnog dela.

2. Prevara u osiguranju (član 223a)

(1) Ko u nameri da od društva za osiguranje naplati ugovorenu sumu, uništi, ošteti ili sakrije osiguranu stvar, pa zatim prijavi štetu,

kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

(2) Kaznom iz stava 1 ovog člana kazniće se i ko u nameri da od društva za osiguranje naplati ugovorenu sumu za slučaj telesnog oštećenja, telesne povrede ili narušenja zdravlja, prouzrokuje sebi takvo oštećenje, povredu ili narušenje zdravlja, pa zatim podnese zahtev osiguravajućem društvu.

(3) Ako je delom iz st. 1 i 2 ovog člana pribavljena imovinska korist ili je nane-ta šteta koja prelazi iznos od četiristo pedeset hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(4) Ako je delom iz st. 1 i 2 ovog člana pribavljena imovinska korist ili je nane-ta šteta koja prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina.

1. Krivično delo prevare u osiguranju nije postojalo u KZ pre ZID KZ/2009. Međutim, način na koji je ono tada formulisano činilo ga je suvišnim i bilo je neophodno propisati ga na sasvim drugačiji način što je donošenjem ZID KZ/16 i učinjeno u članu 223a. Naime, u njegovom zakonskom opisu (raniji član 208a) nije bilo ničega što nije moglo biti podvedeno pod zakonski opis krivičnog dela prevare. Ono što bi moglo biti specifično u ovoj oblasti i što u praksi nije retko, a teško bi se moglo podvesti pod krivično delo prevare, jeste tzv. osiguranička prevara, ali nju zakonodavac zakonskim opisom krivičnog dela iz člana 208a svakako nije obuhvatio. Upravo je to sada obuhvaćeno zakonskim opisom krivičnog dela iz člana 223a.

2. Naziv "prevara u osiguranju" za ovo krivično delo zakonodavac i dalje koristi iako je sada zakonski opis sasvim drugačije postavljen nego što je bio u ranijem članu 208a. To krivično delo se znatno razlikuje od krivičnog dela prevare, pa se zato i unosi u mnoga krivična zakonodavstva. Poznavao ga je i Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije (§ 340), a i danas ga poznaju mnoga strana zakonodavstva (npr. Nemačke, Austrije). To delo ima drugačiji zakonski opis i obuhvata drugačiju kriminalnu zonu od krivičnog dela prevare. Ono što je zajedničko za osiguraničku prevaru (poje-dina rešenja se mogu razlikovati) jeste to da je za dovršeno krivično delo potrebno

znatno manje nego kod prevare. Naime, nije potrebno da je neko, tj. osiguravajuće društvo dovedeno u zabludu, a još manje da je ono učinilo nešto na štetu svoje ili tuđe imovine. S druge strane, osiguranička prevara je uži pojam jer se odnosi samo na osiguranu stvar koja se uništava, oštećuje, sakriva i sl. u nameri da se naplati osigurana suma (eventualno, i na telo učinioca ukoliko je predviđen oblik izazivanja telesne povrede ili narušavanja zdravlja takođe u istoj nameri). Nejasno je zašto, kada je već uneto novo krivično delo prevare u osiguranju, ono još 2009. godine nije postavljeno na način koji je uobičajen što je sada učinjeno u članu 223a.

3. Radnja izvršenja prvog osnovnog oblika sastoji se iz dva akta. Prvi je alternativno postavljen kao uništenje, oštećenje ili sakrivanje osigurane stvari. Drugi akt jeste prijavljivanje štete. Za razliku od drugog oblika (stav 2), u zakonskom opisu nije precizirano kome se prijavljuje šteta. Ipak, treba uzeti da je šteta takođe prijavljena osiguravajućem društvu (u važećem Zakonu o osiguranju koristi se termin "društvo za osiguranje"), a ne nekom drugom (policiji npr). Radnja izvršenja drugog osnovnog oblika takođe ima dva akta. Prvi je prouzrokovanje sebi oštećenja, povrede ili narušenja zdravlja, dok je drugi podnošenje zahteva osiguravajućem društvu.

4. Objekt radnje prvog osnovnog oblika jeste osigurana stvar. To može biti kako pokretna, tako i nepokretna stvar. Kod drugog oblika objekt radnje je sam izvršilac (što ne znači da je on time istovremeno i pasivni subjekt - vid. dole pod 7).

5. Ovo krivično delo nema posledicu (za razliku od krivičnog dela prevare), tj. spada u delatnosna krivična dela. Moguć je nesvršeni pokušaj, dok je dovršenjem radnje izvršenja dovršeno i krivično delo tako da svršeni pokušaj nije moguć. Međutim, pokušaj s obzirom na zaprećenu kaznu nije kažnjiv.

6. U pogledu subjektivnog elementa neophodan je umišljaj. Osim toga, zahteva se i određena namera. Postavlja se pitanje da li je bilo potrebno u zakonski opis unositi i nameru da se od društva za osiguranje naplati osigurana suma s obzirom na to da je za dovršeno krivično delo potrebno da je preduzet i drugi akt, tj. da je prijavljena šteta, odnosno podnet zahtev osiguravajućem društvu. Ipak, ovde se nije odstupilo od opšteg pravila da za dovršeno krivično delo nije potrebno da je namera ostvarena jer time što je prijavljena šteta, odnosno podnet zahtev osiguravajućem društvu još nije ostvarena namera da se naplati osigurana suma. No, preduzimanje i tog drugog akta skoro uvek znači i postojanje te namere.

7. Izvršilac oba oblika može biti bilo koje lice. Pasivni subjekt oba oblika je društvo za osiguranje, odnosno lice koje se bavi poslovima osiguranja u skladu sa propisima koji regulišu tu oblast.

8. Krivično delo ima teži (stav 3) oblik ako je pribavljena imovinska korist ili je naneta šteta koja prelazi iznos od četristo pedeset hiljada dinara. Najteži oblik (stav 4) postoji onda kada je pribavljena imovinska korist ili je naneta šteta koja prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara.

9. Kao problem se može javiti razgraničenje ovog krivičnog dela sa krivičnim delima iz Zakona o osiguranju („Službeni glasnik RS“, broj 139/2014). Tim zakonom su propisana i krivična dela davanja lažnih mišljenja i izveštaja (član 257) i davanja

lažne procene (član 258). Zakonski opisi tih krivičnih dela ipak se razlikuju od krivičnog dela iz člana 223a pre svega u pogledu radnje izvršenja. Krivično delo postoji onda kada je sačinjeno lažno mišljenje ili izveštaj, odnosno kada je sačinjena lažna procena. Ta razlika opravdava zadržavanje tih krivičnih dela.

3. Pronevera u obavljanju privredne delatnosti (član 224)

(1) Ko u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist prisvoji novac, hartije od vrednosti ili druge pokretne stvari koje su mu poverene na radu u subjektu privrednog poslovanja,

kazniće se zatvorom od tri meseca do pet godina.

(2) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi četiristo pedeset hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(3) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do dvanaest godina.

1. Pronevera predstavlja poseban oblik utaje koja se vrši u odnosu na stvari koje su izvršiocu poverene po jednom određenom, posebnom osnovu a to je poveravanje učiniocu određenih stvari na radu. Ukoliko je reč o službi ili radu u državnom organu ili drugom pravnom licu koje se ne bavi privrednim poslovanjem, postojaće krivično delo pronevere iz glave krivičnih dela protiv službene dužnosti (član 364), a ukoliko je pak u pitanju rad u subjektu privrednog poslovanja, postojaće ovo krivično delo (član 224). Radnja izvršenja osnovnog oblika iz stava 1 sastoji se u prisvajanju novca, hartija od vrednosti ili druge pokretne stvari koje su izvršiocu poverene na radu u subjektu privrednog poslovanja. Pojam subjekta privrednog poslovanja određen je u članu 112 stav 21. Prisvajanje se mora vršiti u nameri da se sebi ili drugome pribavi protivpravna imovinska korist.

2. Kao objekt radnje krivičnog dela zakon posebno navodi novac i hartije od vrednosti, ali to može biti i bilo koja druga pokretna stvar. Bitno je da se radi o pokretnoj stvari koja je izvršiocu poverena na radu u subjektu privrednog poslovanja. Poverena je ona stvar koja se nalazi u pritežanju izvršioca pre svega radi obavljanja njegovog rada, ali i one stvari koje su mu poverene u vezi sa radom, tj. pojam poverene stvari na radu treba šire tumačiti u smislu da time nisu obuhvaćene samo one stvari koje su neophodne za neposredno obavljanje rada izvršioca, već sve one stvari koje su mu poverene, kako i zakonska odredba glasi, na radu u subjektu privrednog poslovanja (ali u njegovom radu). To su i one stvari koje su nastale u vezi sa radom izvršioca. Na primer, kada poslovođa prisvoji novac i robu iz prodavnice u uverenju da je reč o višku, a popisom nije utvrđen manjak, čini krivično delo pronevere (VSS

Kž. I-444/80). Ovaj stav se može prihvatiti, a u navedenom slučaju irelevantno je za postojanje krivičnog dela pronevere kako je došlo do viška (može se raditi i o još nekom drugom krivičnom delu kao što je na primer kršenje propisa o cenama, ili je uzrok viška pogrešna isporuka dostavljača ili dr.).

Pod poverenim stvarima treba smatrati i one stvari do kojih izvršilac dolazi u toku vršenja svog rada u subjektu privrednog poslovanja, tj. koje su došle u njegovo pritežanje njegovom sopstvenom radnjom ali na osnovu ovlašćenja koje ima. Međutim, ukoliko je u tom slučaju namera pribavljanja protivpravne imovinske koristi kroz prisvajanje kod izvršioca postojala pre nego što je izvršio radnju kojom je zasnovao svoje pritežanje, to ne bi bila pronevera, već neko drugo krivično delo. Poverene stvari na radu moraju biti u vezi sa poslom koji izvršilac obavlja, tj. moraju mu biti poverene radi vršenja tog posla. Ne može se smatrati da su te stvari poverene i drugim zaposlenima samo zbog toga što su im fizički i prostorno dostupne. U odnosu na te stvari ostali zaposleni mogu biti izvršioc i krivičnog dela krađe, a ne pronevere (tako i OSB Kž. 2200/03).

3. Izvršilac može biti ne samo lice koje se nalazi u radnom odnosu ili obavlja rad po nekom drugom pravnom osnovu u subjektu privrednog poslovanja. To može biti ugovorni odnos, rad preko agencije, servisa i sl. U sudskoj praksi postoji i mišljenje da je dovoljno da je došlo do faktičkog zasnivanja nekog od tih odnosa i da delo postoji i onda kada nema pisanog ugovora o zasnivanju tog odnosa. Na primer, u jednoj odluci VSS uzeto je da krivično delo pronevere vrši i akviziter koji je prisvojio poverene knjige i novac, smatrajući da je bez uticaja činjenica što nema pisanog ugovora između izvršioca i oštećene radne organizacije (VSS Kž. 1223/86). Stav je sudske prakse da delo može da izvrši i ono lice koje posle prestanka radnog odnosa prisvoji, odnosno odbije da vrati stvari koje su mu bile poverene na radu (OSB Kž. 1415/93).

4. Krivično delo se može izvršiti samo sa umišljajem, s tim što na subjektivnom planu mora postojati i namera da se sebi ili drugome pribavi protivpravna imovinska korist.

5. Teži oblik postoji onda kada se delom iz stava 1 pribavi imovinska korist u vrednosti koja prelazi četiristo pedeset hiljada dinara (stav 2), a najteži oblik onda kada ta korist prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara (stav 3). U slučaju da je učinilac prodao stvar ispod tržišne vrednosti, imovinska korist iznosi onoliko koliko prisvojena stvar vredi na tržištu, odnosno u legalnom prometu (VSS Kž. I-1037/81).

4. Zloupotreba poverenja u obavljanju privredne delatnosti (član 224a)

(1) Ko u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist, prozrokuje imovinsku štetu subjektu privrednog poslovanja čije imovinske interese zastupa ili o čijoj imovini se stara,
kazniće se zatvorom do tri godine.

(2) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist ili prouzrokovana šteta u iznosu koji prelazi četiristo pedeset hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(3) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist ili prouzrokovana šteta u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina.

1. Krivični zakonik je dopunjen novim krivičnim delom zloupotrebe poverenja u obavljanju privredne delatnosti. Iako to delo nije potpuna novina u našem krivičnom pravu jer je ono postojalo (a i dalje postoji kao krivično delo protiv imovine) njegova primena u oblasti privrednog poslovanja trebalo bi da obuhvati jedan važan segment kriminalnog ponašanja u privrednim odnosima na koji se do sada pretežno primenjivalo krivično delo zloupotrebe položaja odgovornog lica iz ranijeg člana 234 (pre ZID KZ/2012 to je bilo krivično delo iz člana 359 koje je, neopravdano, izjednačavalo službeno i odgovorno lice). Time bi se naše krivično zakonodavstvo približilo i krivičnom delu „Untreue“ koje predstavlja jednu od najvažnijih inkriminacija za suzbijanje privrednog kriminaliteta a koja, sa određenim razlikama, postoji u nemačkom, švajcarskom i austrijskom krivičnom pravu.

2. Krivično delo zloupotrebe poverenja ima osnovni i dva teža oblika. Radnja izvršenja osnovnog oblika (stav 1) jeste zloupotreba datih ovlašćenja. Ovlašćenja koja se zloupotrebljavaju moraju se odnositi na zastupanje imovinskih interesa subjekta privrednog poslovanja ili na staranje o njegovoj imovini. Radnja se može izvršiti i nečinjenjem, tj. propuštanjem da se preduzmu potrebne radnje sa ciljem zaštite i staranja o imovini subjekta privrednog poslovanja. Zloupotreba ovlašćenja se sastoji u preduzimanju radnji koje su protivne interesima subjekta privrednog poslovanja o čijoj se imovini izvršilac stara i koje vode umanjenju te imovine tj. prouzrokovanju imovinske štete.

U vezi sa pitanjem ko može biti pasivni subjekt ovog krivičnog dela moglo bi da bude sporno da li to može da bude kako pravno tako i fizičko lice. Pre uvođenja novog krivičnog dela zloupotrebe poverenja u privrednom poslovanju (član 223b), u sudskoj praksi je bio prihvaćen stav da pasivni subjekt krivičnog dela zloupotrebe poverenja iz člana 216 može biti samo fizičko lice. To i jeste jedan od razloga zašto je uvedeno novo krivično delo zloupotrebe poverenja u privrednom poslovanju. S obzirom na postojanje ovog novog krivičnog dela, krivično delo zloupotrebe poverenja iz člana 216 bi se moglo izvršiti samo na štetu fizičkog lica, dok se krivično delo zloupotrebe poverenja u privrednom poslovanju može učiniti na štetu pravnog lica ali i na štetu preduzetnika koji nema svojstvo pravnog lica ali je obuhvaćen pojmom subjekta privrednog poslovanja. U vezi sa razgraničenjem ta dva krivična dela važno je i to da li je do zloupotrebe došlo u privrednom poslovanju a ne samo da li je pasivni subjekt pravno ili fizičko lice. Na to upućuje i naziv ovog krivičnog dela koji ukazuje da je za postojanje ovog krivičnog dela neophodno da je do zloupotrebe poverenja došlo u privrednom poslovanju.

Posledica krivičnog dela jeste nastupanje imovinske štete za subjekt privrednog poslovanja čije imovinske interese izvršilac zastupa ili o čijoj se imovini stara. Pokušaj je moguć, ali s obzirom na zaprečenu kaznu nije kažnjiv. I inače, reč je o posledičnoj radnji izvršenja tj. zastupanje imovinskih interesa ili staranje o imovini samo po sebi ne bi moglo da bude radnja izvršenja krivičnog dela da nije vezano za nastupanje posledice (a i postojanje određene namere).

3. U vezi sa radnjom izvršenja sporan je odnos ovog krivičnog dela sa nekim drugim krivičnim delima protiv imovine (utaja, prevara). Ima mišljenja u vezi sa krivičnim delom zloupotrebe poverenja iz člana 216 da preduzimanje radnji koje stoje izvan ovlašćenja za zastupanje imovinskih interesa, odnosno staranja o imovini, ne može predstavljati ovo već, eventualno, neko drugo krivično delo. Tako, ako bi učinilac prisvojio stvar o kojoj je bio dužan da se stara, smatra se da ne bi činio ovo krivično delo, već krivično delo utaje (u ovom slučaju pronevere u obavljanju privredne delatnosti). Međutim, moglo bi se tvrditi da i u tom slučaju postoji zloupotreba ovlašćenja staranja o imovini. U načelu, vršenje nekog krivičnog dela protiv imovine (odnosno privrede) u odnosu na zastupanje imovinskih interesa, odnosno staranje o imovini predstavlja zloupotrebu datih ovlašćenja. Samo kada takvo delo nije ni u kakvoj vezi sa datim ovlašćenjem, jasno je da neće postojati krivično delo zloupotrebe poverenja jer nedostaje zloupotreba ovlašćenja kao bitno obeležje. U stvari, ovde je centralno pitanje razgraničenje onih radnji koje predstavljaju zloupotrebu datog ovlašćenja, i onih koje se preduzimaju nezavisno od datog ovlašćenja, pa se stoga ne može ni govoriti o zloupotrebi tog ovlašćenja. Pošto je moguće da se zloupotrebom datih ovlašćenja ostvari neko drugo krivično delo protiv imovine ili privrede, postojaće prividni idealni sticaj, a kojem će se krivičnom delu dati prednost, zavisi od konkretnog slučaja.

4. Subjektivna strana bića ovog krivičnog dela osim (direktnog) umišljaja sadrži još jedno subjektivno obeležje, a to je namera izvršioca da preduzimanjem radnje izvršenja sebi ili drugome pribavi protivpravnu imovinsku korist na štetu subjekta privrednog poslovanja čije imovinske interese zastupa ili o čijoj se imovini stara. To znači da je za krivično delo dovoljno postojanje same namere, a ne traži se i njeno ostvarenje.

5. Izvršilac ovog krivičnog dela može biti samo lice kome je povereno zastupanje imovinskih interesa nekog lica ili kome je povereno staranje o nečijoj imovini. To mora biti u privrednom poslovanju (vid. član 112 stav 21a). To može biti i lice koje se profesionalno bavi poslovima zastupanja ili posredovanja (npr. agent za kupoprodaju nepokretnosti i dr.). Pravni osnov za zastupanje može biti različit (zakon, ugovor, punomoćje i dr.).

6. Teži oblik (stav 2) postoji onda kada se izvršenjem dela iz stava 1 pribavi imovinska korist ili prouzrokuje šteta u iznosu koji prelazi četristo pedeset hiljada dinara, a najteži (stav 2) kada taj iznos prelazi milion i petsto hiljada dinara.

Sudska praksa:

Kada ovlašćeni predstavnik konzorcijuma privatnih lica za učešće na javnoj licitaciji za kupovinu trgovinskog preduzeća po konkursu Agencije za privatizaciju ima ovlašćenje da licitira za konzorcijum do cene od 33.000.000 dinara, a on protivno ovlašćenju odustane već kod početne cene od 7.000.000 dinara, vrši krivično delo zloupotreba poverenja.

Iz obrazloženja:

Pobijanom presudom Opštinski sud u Nišu oglosio je krivim R.G. iz D.Z. da je izvršio krivično delo zloupotrebe poverenja iz čl. 216 st. 3 u vezi sa st. 1 KZ RS i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od 3 meseca.

U žalbi okrivljenog ponavlja se njegova odbrana i razlog zašto je on tako postupio i navodi se da su u konzorcijumu koji je bio sastavljen od fizičkih lica okrivljeni i njegov brat imali 63% učešća. Ponavljaju se motivi i razlozi sa kojih je okrivljeni odustao od daljeg učešća na licitaciji.

Okrivljeni R.G. je od članova - fizičkih lica koja su sačinjavala konzorcijum bio ovlašćen da učestvuje na licitaciji i da licitira do dogovorene cene od 33.000.000 dinara. On to nije učinio, dakle, zloupotrebio je poverenje ostalih članova konzorcijuma jer je odustao od licitiranja kada je cena dostigla visinu od 7 miliona dinara. Dakle, odustao je od licitiranja za skoro 5 puta manju cenu od one za koju je to bilo dogovoreno. Da je odbrana okrivljenog neosnovana pokazuje i ugovor o prodaji društvenog kapitala zaključen nakon aukcije između Agencije za privatizaciju i kupca M.Đ. iz kojeg proizilazi da je društveni kapital privatizovanog preduzeća procenjen na 27.567.000. Sve ovo ukazuje na pravilan zaključak prvostepenog suda da se u konkretnom slučaju radilo o lažiranoj aukciji i da je okrivljeni R.G. zloupotrebio poverenje članova konzorcijuma ili bar većine njih, bez obzira što je bilo dogovoreno da većinski udeo u licitiranoj imovini imaju on i njegov brat.

(Presuda Opštinskog suda u Nišu, K.br.1897/05 i presuda Okružnog suda u Nišu, Kž.br.1790/08)

Izvršilac krivičnog dela zloupotrebe poverenja je lice koje je ovlašćeno za zastupanje interesa nekog drugog lica, i on delo vrši u vezi sa tim ovlašćenjima.

Iz obrazloženja:

“Prvostepeni sud je prihvatio priznanje okrivljenog koji je na glavnom pretresu priznao da je iz prostorije oštećenog preduzeća oduzeo mobilni telefon i kompjutersku stolicu, da ih je odvezao do svoje kuće, da je stolicu koristio za svoje potrebe,

dok je mobilni telefon dao bratu svoje devojke. Zatim zaključuje da je okrivljeni bio u obavezi da čuva imovinu oštećenog lica, jer je bio noćni čuvar, ali je on delovao suprotno interesima kada je oduzeo navedene predmete, kako bi stekao imovinsku korist.

Ovakvi razlozi prvostepenog suda su nejasni, zbog toga što krivično delo zloupotrebe poverenja iz čl. 216 st. 1 KZ čini ono lice koje, zastupajući imovinske interese nekog lica ili starajući se o njegovoj imovini, zloupotrebi data ovlašćenja u nameri da time sebi ili drugom pribavi imovinsku korist ili da ošteti lice čije imovinske interese zastupa ili o čijoj se imovini stara. Dakle ovo krivično delo se sastoji u postupanju koje je u suprotnosti sa imovinskim interesima lica koje se zastupa, odnosno zloupotreba datih ovlašćenja treba da se vrši u zastupanju imovinskih interesa nekih lica ili staranju o njegovoj imovini. To dalje znači da su izvršiocu ovog dela lica koja su ovlašćena za zastupanje imovinskih interesa drugog lica i delo se upravo vrši u vezi sa ovim ovlašćenjima. Stoga ovo krivično delo ne postoji ako se imovinski interesi zastupanog lica oštećuju na drugi način, kao što je npr. prisvajanje imovine koja je izvršiocu poverena.”

(Rešenje Apelacionog suda u Nišu Kž 1 br. 1853/13 od 05.11.2013. godine)

Napomena: Navedene odluke se odnose na krivično delo zloupotrebe poverenja iz člana 216. KZ.

5. Poreska utaja (član 225)

(1) Ko u nameri da on ili drugo lice potpuno ili delimično izbegne plaćanje poreza, doprinosa ili drugih propisanih dažbina, daje lažne podatke o stečenim prihodima, o predmetima ili drugim činjenicama koje su od uticaja na utvrđivanje ovakvih obaveza ili ko u istoj nameri, u slučaju obavezne prijave, ne prijavi stečeni prihod, odnosno predmete ili druge činjenice koje su od uticaja na utvrđivanje ovakvih obaveza ili ko u istoj nameri na drugi način prikriva podatke koji se odnose na utvrđivanje navedenih obaveza, a iznos obaveze čije se plaćanje izbegava prelazi petsto hiljada dinara,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ako iznos obaveze iz stava 1 ovog člana čije se plaćanje izbegava prelazi milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(3) Ako iznos obaveze iz stava 1 ovog člana čije se plaćanje izbegava prelazi sedam miliona i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od tri do deset godina i novčanom kaznom.

1. Od velikog značaja za svaku državu jeste ubiranje poreza koji služe za pokrivanje njenih rashoda, odnosno za obezbeđivanje osnovnih funkcija države kao i za zadovoljavanje određenih opštih potreba građana. Obaveza plaćanja poreza i drugih dažbina propisana je i Ustavom Srbije (član 91 stav 2). Neispunjavanje te obaveze za posledicu može, pod određenim uslovima, imati i primenu krivičnih sankcija.

2. Krivično delo ima tri alternativno postavljene radnje izvršenja. Prva radnja izvršenja jeste davanje lažnih podataka o stečenim prihodima, o predmetima ili drugim činjenicama od značaja za utvrđivanje obaveze plaćanja poreza, doprinosa ili dažbina. Druga radnja izvršenja jeste neprijavlivanje stečenih prihoda, odnosno predmeta ili drugih činjenica koje su od uticaja za utvrđivanje obaveze plaćanja poreza, doprinosa ili dažbina. Najzad, radnja izvršenja može biti i prikrivanje na neki drugi način podataka koji se odnose na utvrđivanje navedenih obaveza. Davanje lažnih podataka, neprijavlivanje, odnosno prikrivanje na drugi način relevantnih podataka i činjenica čini se, pre svega, u poreskoj prijavi, ali i na drugi način u poreskom postupku. Poreski obveznik je dužan da dâ tačne podatke o svojim prihodima i uopšte o činjenicama koje su relevantne za utvrđivanje visine poreza. Ovu oblast reguliše Zakon o poreskom postupku i poreskoj administraciji („Službeni glasnik RS“, br. 80/02, 84/02, 23/03, 70/03, 55/04 i 61/05) čije odredbe imaju značaj i za ovo krivično delo.

Radnja izvršenja krivičnog dela poreske utaje se više ne vezuje za zakonito stečene prihode, što ne znači da se krivično delo poreske utaje proširuje i na one situacije kada su prihodi stečeni na protivpravan način. Reč je o tome da se više u zakonskom opisu ovog krivičnog dela ne zahteva davanje lažnih podataka o „zakonito stečenim prihodima“ odnosno njihovo neprijavlivanje. To ne znači da će obaveza plaćanja poreza postojati i u odnosu na nezakonito stečene prihode, već da se to više neće utvrđivati kao bitno obeležje krivičnog dela što je u praksi do sada izazivalo ozbiljne probleme. Krivično delo utaje poreza može postojati samo u odnosu na one prihode koji podležu oporezivanju, a koji su to prihodi propisuje se zakonom i drugim propisima u oblasti poreza, a ne Krivičnim zakonikom (u nekim zemljama i neki nezakonito stečeni prihodi podležu oporezivanju, pa mogu biti i predmet krivičnog dela poreske utaje, ali je to izričito predviđeno poreskim propisima). Da mora da postoji obaveza plaćanja poreza, doprinosa ili drugih dažbina jasno je i iz jezičkog tumačenja odredbe stava 1 ovog člana jer se mora raditi o činjenicama koje su od značaja za utvrđivanje te obaveze. Moglo bi se tvrditi da se na ovaj način uvodi (oboriva) pretpostavka da je reč o zakonito stečenim prihodima, odnosno onim prihodima koji podležu porezu. Dok je ranije bio zadatak suda da to uvek utvrdi kao bitno obeležje krivičnog dela kod novog rešenja, ukoliko mu je to u interesu, okrivljeni bi mogao da dokazuje da nije reč o zakonito stečenim prihodima. „Zakonito stečeni prihodi“ kao bitno obeležje krivičnog dela stvaralo je do sada u sudskoj praksi ozbiljne probleme. Postojao je čvrst stav sudske prakse da propust da se utvrdi da je reč o takvim prihodima vodi zaključku da se nisu stekla sva bitna obeležja krivičnog dela poreske utaje (tako npr. presuda Apelacionog suda u Kragujevcu, KŽ. 187/14 od

27.2.2014). To stanovište je bilo ispravno sa aspekta ranijeg zakonskog opisa ovog krivičnog dela. No, ono je kriminalnopolitički potpuno neopravdano, tako da su sudovi izlaz tražili u tome da se delo kvalifikuje kao zloupotreba službenog položaja iz člana 359 čiji je izvršilac moglo da bude i odgovorno lice (tako presuda Opštinskog suda u Nišu K. 1392/03, presuda Okružnog suda u Nišu, kao i presuda Vrgovnog suda Srbije Kzp. 283/07 koji je rešavajući po zahtevu za ispitivanje zakonitosti zauzeo stav da je re o krivičnom delu zloupotrebe sužbenog položaja a ne poreskoj utaji u slučaju tzv. prodaje na crno). Iako ovaj stav nije prihvatljiv, on pokazuje kako je sudska praksa, između ostalog, i zbog problema u primeni nekih inkriminacija, neopravdano široko koristila krivično delo zloupotrebe službenog položaja.

Delo je dovršeno samim davanjem lažnih podataka, neprijavlivanjem prihoda ili prikriivanjem na drugi način podataka koji su relevantni za utvrđivanje obaveze plaćanja poreza, doprinosa ili dažbina, tj. zakonski opis ovog krivičnog dela ne sadrži posledicu.

Subjektivnu stranu krivičnog dela, osim (direktnog) umišljaja, čini i namera izbegavanja plaćanja poreza, doprinosa ili drugih dažbina. Ona mora da postoji kod sva tri oblika radnje izvršenja. Namera se može odnositi i na delimično izbegavanje. Iako je jasno da za ovo krivično delo nije dovoljno samo neplaćanje poreza, tj. da to samo po sebi ne ukazuje na postojanje namere neplaćanja poreza, ipak je u dosadašnjoj praksi došao do izražaja stav koji postavlja suviše visoke standarde u pogledu utvrđivanja postojanja namere. I ovde, kao i kod drugih krivičnih dela koja u svom zakonskom opisu imaju nameru, njeno postojanje se može utvrđivati i posredno preko određenih objektivnih okolnosti koje ukazuju na nju, ili koje je isključuju. U nekim odlukama se nailazi na mišljenje da neke objektivne okolnosti isključuju ovu nameru što često ne deluje uvek dovoljno ubedljivo (na primer, ASNS i OSNS smatraju da te namere nema zbog toga što je "uvek izmirivao mnogo veće obaveze koje je imao prema državi", kao i da je "okrivljeni, koji nije pravne struke, vlasnik i direktor preduzeća"...odmah po opomeni Poreske uprave ...uplatio navedeni porez" (Apelacioni sud u Novom Sadu Kž. 4452/13 od 14.07.2014. i Osnovni sud u Novom Sadu K. 2626/11 od 11.10.2013).

Krivično delo je dovršeno samim preduzimanjem radnje izvršenja, tj. zakonski opis ne sadrži posledicu. Nije potrebno da je izvršilac izbegao obavezu plaćanja poreza, doprinosa, ili drugih propisanih dažbina.

3. Za postojanje krivičnog dela neophodno je da je ostvaren objektivni uslov inkriminacije. Iznos obaveze koja se izbegava mora da prelazi petsto hiljada dinara (pre ZID KZ/2016 taj iznos je bio sto pedeset hiljada). Ukoliko se radi o više vrsta obaveza, odnosno iznosa, čije se plaćanje istom prilikom htelo izbeći nekom od propisanih radnji izvršenja, a one proizlaze iz istog osnova (npr. porez i doprinos PIO), za utvrđivanje da li je ostvaren objektivni uslov inkriminacije ne uzimaju se iznosi pojedinačnih obaveza posebno, već se oni sabiraju (VSS Kž. I 32/78). S obzirom na to da se porez, doprinosi i dažbine obračunavaju za kalendarsku godinu, potrebno je da iznos obaveza koje se izbegavaju prelazi petsto hiljada dinara u jednoj kalendarskoj godini.

Izvršilac krivičnog dela može biti svako lice koje ima status poreskog obveznika, kao i lica koja su zakonski zastupnici određenih fizičkih lica (npr. staralac poslovno nesposobnog štíćenika) ili pravnih lica (v. član 15 Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji).

4. Za otkrivanje poreskih krivičnih dela (u koja osim poreske utaje i krivičnog dela iz člana 225a, spadaju i ona propisana u čl. 173a, 175, 176 i 176a Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji) nadležna je Poreska policija koja ima ista ovlašćenja u predistražnom postupku kao i organ unutrašnjih poslova (izuzev ograničenja kretanja).

5. Krivično delo, u zavisnosti od visine iznosa čije se plaćanje izbegava, ima svoj teži (stav 2) i najteži oblik (stav 3). Sporno je da li se i ovde radi o objektivnom uslovu inkriminacije kao i kod osnovnog oblika, ili je reč o kvalifikatornoj okolnosti koja mora biti obuhvaćena umišljajem učinioca. U teoriji i praksi prisutno je i kompromisno mišljenje prema kome učinilac mora znati da se radi o većoj vrednosti, ali ne i tačan iznos. Bez obzira na to što to shvatanje polazi od činjenice da je razlika između osnovnog i kvalifikovanih oblika samo kvantitativna, a ne i kvalitativna, ipak je ono zahtevanjem da učinilac mora znati da se radi o većem iznosu bliže stavu da je reč o kvalifikatornim okolnostima, a ne o objektivnom uslovu inkriminacije (u pogledu kojeg, po definiciji, učinilac ne mora imati nikakvu svest). Polazeći od pojma i pravne prirode kvalifikovanih oblika, ipak treba uzeti da je ovde reč o bitnom obeležju, tj. o kvalifikatornoj okolnosti bez obzira na to što je ona formulisana na isti način kao i kod osnovnog oblika. To ima određene reperkusije i u pogledu primene konstrukcije produženog krivičnog dela. U tom slučaju, nema prepreka da se u skladu sa odredbom člana 61 stav 5 primeni ta konstrukcija ukoliko su za nju ispunjeni zakonski uslovi.

Sudska praksa:

Za postojanje krivičnog dela poreske utaje nije neophodno da je učinilac i uspeo u svojoj nameri da izbegne plaćanje poreza i doprinosa; delo postoji ako je kod učinioca postojala namera za izbegavanje prilikom preduzimanja radnje izvršenja, tako da štetna posledica i ne mora da nastupi, pa je pravno irelevantno što je okrivljeni ove obaveze i izmirio po obavljenoj kontroli od strane inspekcije.

Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim da je izvršio krivično delo poreske utaje tako što je svojim radnicima umesto plata isplaćivao akontacije za službena putovanja bez potvrde da su radnici stvarno bili na službenom putu, a sve u nameri da izbegne plaćanje poreza i doprinosa.

Neosnovano se žalbom branioca okrivljenog ukazuje na povredu krivičnog zakona na štetu okrivljenog, te da nema umišlja niti pak namere okrivljenog da potpuno izbegne plaćanja poreza. Iz definicije krivičnog dela poreske utaje proizilazi da za postojanje ovog krivičnog dela nije neophodno da je učinilac i uspeo u svojoj nameri

da izbegne plaćanje poreza i doprinosa. Delo postoji ako je kod učinioca postojala namera za izbegavanje, tako da štetna posledica i ne mora da nastupi. Iz tog razloga su bez uticaja žalbeni navodi branioca okrivljenog da je okrivljeni ove obaveze po obavljenoj kontroli od strane inspekcije naknadno platio.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3441/06 od 30. januara 2007. i presuda Trećeg opštinskog suda u Beogradu K. 798/06 od 17. novembra 2006. godine)

Okrivljeni je u svojstvu direktora preduzeća prikrivao podatke koji se odnose na utvrđivanje obaveza plaćanja poreza i doprinosa tako što je zaposlenima, umesto plata, vršio isplatu na osnovu akontacije za službena putovanja koja nisu obavljena.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3441/06 od 30. januara 2007. i presuda Trećeg opštinskog suda u Beogradu K. 798/06 od 17. novembra 2006. godine)

Za ocenu postojanja objektivnog obeležja krivičnog dela poreske utaje, a koje obeležje se odnosi na iznos poreza čije plaćanje se izbegava (da prelazi iznos od 150.000,00 dinara), bitna je suma utajenog poreza u jednoj kalendarskoj godini, koja predstavlja fiskalnu, odnosno poslovnu godinu, što proizilazi iz odredbe člana 41 stav 3 Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji.

Iz obrazloženja:

Presudom prvostepenog suda okrivljeni B.L. oslobođen je optužbe da je izvršio krivično delo poreske utaje iz člana 229 stav 1 KZ. Protiv ove presude žalbu je izjavilo OJT Sombor iz svih žalbenih razloga predlažući da se žalba usvoji, pobijana presuda preinači i okrivljeni oglasi krivim, ili ista ukine i predmet vrati na ponovno suđenje, sa čime se saglasilo i AJT u Novom Sadu.

Apelacioni sud u Novom Sadu je održao sednicu veća na kojoj je razmotrio spise predmeta, pobijanu presudu i žalbene navode, te je našao da je žalba osnovana jer je doneta uz bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 368 stav 1 Tačka 11 ZKP-a, zbog koje je morala biti ukinuta.

Naime, iz činjeničnog opisa izreke presude, koji je u suštini prepisani činjenični opis dela iz optužnog akta javnog tužilaštva, očigledno proizilazi da je okrivljenom stavljeno na teret neobračunavanje i neplaćanje poreza i doprinosa PIO prilikom izvršenih isplata poklona u novcu i isplata zarada u robi u dve kalendarske godine – 2008. i 2009. godine, pa je sledstveno tome i suma utajenog poreza iskazana u ukupnom iznosu od 221.766,31 dinara.

Međutim, po oceni drugostepenog suda za ocenu postojanja objektivnog obeležja krivičnog dela poreske utaje iz člana 229 stav 1 KZ, a koje obeležje se odnosi na iznos poreza čije plaćanje se izbegava (da prelazi iznos od 150.000,00 dinara), bitna je suma utajenog poreza u jednoj kalendarskoj godini, koja predstavlja fiskalnu, odnosno poslovnu godinu, što proizilazi iz odredbe člana 41 stav 3 Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji, koji propisuje da se zbirna poreska prijava za porez po odbitku podnosi poreskoj upravi jednom mesečno i to u roku od pet dana po isteku meseca, posebno za svaku isplatu izvršenu u prethodnom mesecu, a u stavu 5 istog člana se propisuje da se pojedinačna prijava za porez po odbitku za svakog poreskog obveznika odnosno placa, označena njihovim PIB-om, podnosi jednom godišnje najkasnije do 31. januara za prethodnu godinu.

Na osnovu napred navedenog proizilazi da je neprihvatljivo da se sabiraju pojedinačni iznosi poreskih obaveza čije se plaćanje izbegava u dve kalendarske godine, kako je to učinjeno u činjeničnom opisu dela optužnog akta OJT Sombor, a koji je prvostepeni sud nekritički prihvatio. Bez prethodnog razgraničenja isplaćenih novčanih iznosa i zarada u robi za svaku od kalendarskih godina posebno, za koji nije izvršen obračun i uplata poreza i doprinosa PIO, nije moguće utvrditi da li se uopšte u inkriminiranim radnjama okrivljenog koje se odnose na svaku pojedinu od navedenih kalendarskih godina iscrpljuju sva zakonska obeležja navedenog krivičnog dela, s obzirom na sumu utajenog poreza u toj kalendarskoj godini, a sa tim u vezi i da li ima eventualno osnova za oslobađanje okrivljenog od optužbe na osnovu člana 355 tačka 1 ZKP-a, a ne izrekom pobijane presude po osnovu člana 355 tačka 2 ZKP-a – zbog nedostatka dokaza da je ovo delo izvršeno upravo na način kako je to opisano u optužnom aktu javnog tužilaštva.

(Presuda Osnovnog suda u Somboru broj K.1881/10 od 16.03.2011. godine i rešenje Apelacionog suda u Novom Sadu broj Kž. 1- 2739/11 od 15.04.2013. godine)

Radnja krivičnog dela poreske utaje je određena trajnim glagolom: “daje lažne podatke o zakonito stečenim prihodima” tako da u smislu čl. 112 st. 30 KZ postoji jedno krivično delo ako je radnja istog izvršena više puta, a ne produženo krivično delo.

Iz obrazloženja:

Ocenjujući pravnu kvalifikaciju krivičnog dela, a na osnovu pravilno utvrđenog činjeničnog stanja u prvostepenom postupku, Okružni sud nalazi da je radnja izvršenja krivičnog dela poreske utaje iz čl. 229 st. 1 KZ, u smislu čl. 112 st. 3 istog zakonika, određena trajnim glagolom “daje”, tako da je radnja izvršenja ostvarena kada izvršilac daje lažne podatke o zakonito stečenim prihodima, o predmetima ili drugim činjenicama koje su od uticaja na utvrđivanje ovakvih obaveza, što znači da radnja izvršenja ovog krivičnog dela podrazumeva preduzimanje kako samo jedne

delatnosti, tako i preduzimanje više delatnosti koje kod ovog dela predstavljaju jedinstvenu radnju izvršenja. U konkretnom slučaju prividnog realnog sticaja radnja izvršenja je određena tako da može da se preduzme jednom ili više puta i da u svakom slučaju prouzrokuje posledicu, tako da je postupanje okrivljenog svakog meseca i pri svim isplatama radnicima u periodu od 10.06. do 25.08.2005.godine, u toku iste fiskalne godine, izvršeno sa umišljajem u nameri da sukcesivno pri mesečnim isplatama sa više nezakonitih isplata, davanjem lažnih podataka, ostvari posledicu dela, izbegavanje plaćanja poreza, doprinosa i drugih propisanih dažbina, što je i prouzrokovalo nastupanje te posledice, tako da se postupanjem okrivljenog ne ostvaruju obeležja više krivičnih dela, već jednog krivičnog dela poreske utaje.

Zbog toga je Okružni sud krivično delo kvalifikovao kao jedno krivično delo poreske utaje iz čl. 229 st. 1 KZ, nalazeći da u ovom slučaju nije bilo osnova za primenu odredaba čl. 61 KZ, jer postupci okrivljenog predstavljaju jedinstvenu radnju, a ne samostalna posebna krivična dela koja bi mogla da uđu u sastav produženog krivičnog dela.

(Presuda Okružnog suda u Nišu Kž.br.1001/06)

Kada u toku tri poreske godine nije obračunao ni uplatio porez po odbitku, čiji iznos je u dve poreske godine bio veći od milion i petsto hiljada dinara, okrivljeni je izvršio produženo krivično delo poreske utaje iz čl. 229 st. 2 u vezi sa st. 1 Krivičnog zakonika.

Iz obrazloženja:

Presudom Opštinskog suda u Bajinoj Bašti okrivljeni Z.P. je oglašen krivim da tokom 2003. godine, 2004. godine i 2005. godine nije obračunao ni uplatio porez po odbitku i to tokom 2003. godine u ukupnom iznosu od 1.176.885,00 dinara, tokom 2004. godine u ukupnom iznosu od 2.027.101,00 dinara, a tokom 2005. godine u ukupnom iznosu od 1.868.302,00 dinara, čime je izvršio krivično delo poreske utaje iz čl. 229 st. 2 u vezi sa st. 1 KZ (javnom tužbom navedene radnje okrivljenog su kvalifikovane kao produženo krivično delo poreske utaje iz čl. 229 st. 2 u vezi sa st. 1 KZ).

Nasuprot zaključku prvostepenog suda, Apelacioni sud nalazi da je okrivljeni više istih krivičnih dela izvršio u vremenskoj povezanosti, da ista predstavljaju celinu zbog jedinstvenog umišljaja u odnosu na obračun i uplatu poreza po odbitku, pa kako je u dve poreske godine izbegao poreske obaveze koje prelaze iznos od milion i petsto hiljada dinara, okrivljeni je izvršio produženo krivično delo poreske utaje iz čl. 229 st. 2 u vezi sa st. 1 KZ, u čiji sastav ulazi i osnovni oblik iz čl. 229 st. 1 KZ, imajući u vidu iznos poreske obaveze za 2003. godinu koji ne prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara, kao kvalifikatorno obeležje iz stava 2.

(Presuda Opštinskog suda u Bajinoj Bašti K-185/06 od 29.05.2009. godine i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž.1-4670/10 od 24.09.2010. godine)

Krivično delo poreske utaje se vrši sačinjavanjem ili upotrebom isprave neistinite sadržine koje služe za davanje lažnih podataka o zakonito stečenim prihodima u nameri potpunog ili delimičnog izbegavanja plaćanja poreza, doprinosa ili drugih dažbina, pa zato nije moguć sticaj između tog i krivičnog dela falsifikovanja službene isprave sačinjenih u svrhu prikriivanja podataka, jer unošenje lažnih podataka u godišnji obračun predstavlja radnju izvršenja krivičnog dela poreske utaje.

Iz obrazloženja:

Okružni sud nalazi da se žalbenim navodima ne dovodi u pitanje ni pravilnost ni potpunost utvrđenog činjeničnog stanja, ali je prvostepeni sud na potpuno i pravilno utvrđeno činjenično stanje pogrešno primenio Krivični zakon na štetu okrivljenog kada je radnje okrivljenog pravno kvalifikovao kao sticaj krivičnog dela falsifikovanja službene isprave iz čl. 357 st. 3 u vezi sa st. 1 i 2 KZ i krivičnog dela poreske utaje iz čl. 229 st. 1 KZ.

Razlozi za ovo su što iz činjeničnog opisa izreke prvostepene presude proizilazi da je okrivljeni oglašen krivim da je utajio porez koji nije prikazan u godišnjim obračunima za 2003, 2004. i 2005. godinu, iz čega proizilazi da se unošenje neistinitih podataka, tj. neunošenje podataka u godišnje obračune i upotreba isprava sa neistinitom sadržinom, od kojih zavisi utvrđivanje visine poreza javlja kao način izvršenja krivičnog dela poreske utaje, te nema sticaja ovog krivičnog dela sa krivičnim delom falsifikovanja isprave.

(Presuda Okružnog suda u Nišu Kž. 1773/07)

Donošenjem podzakonskog akta - Odluke o otpisu i odlaganju plaćanja dela dospelih obaveza po osnovu javnih prihoda, od strane Vlade Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 14/2004) nije izvršena dekriminalizacija izvršenih krivičnih dela poreske utaje, jer nisu ukinute obaveze poreskih subjekata ni po jednom osnovu. Odluka se odnosi na dospеле obaveze koje se delimično otpisuju zbog ekonomskih i socijalnih razloga, ali sve te obaveze po vrsti i visini i dalje postoje u zakonu.

Iz obrazloženja:

Osnovano se u žalbi OJT Niš prvostepena presuda napada zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka iz čl. 368 st. 1 tač. 11 ZKP koja se sastoji u protivrečnosti izreke pobijane presude i datih razloga. Prvostepeni sud je okrivljenog oslobodio optužbe nalazeći da delo koje je izvršio nije krivično delo i da u njegovim radnjama ne stoje obeležja krivičnog dela. Obrazlažući ovaj svoj stav prvostepeni sud na sedmoj strani pobijane presude zasniva na činjenici da je porez koji je predmet izvršenja krivičnog dela otpisan sa stanjem na dan 31.12.2003. godine i da je dug na ime po-

reza na taj dan ostao u iznosu od 102.175,00 dinara. Dalje se u obrazloženju navodi da je prvostepeni sud ocenio da okrivljeni nije imao nameru da izbegne plaćanje poreza i ošteti društvenu zajednicu.

Ovakav zaključak prvostepenog suda je nepotpun i neosnovan. Odluka Vlade da otpiše poreske obaveze oštećenom preduzeću je otklanjanje posledica, a ne otklanjanje protivpravnih radnji okrivljenog kao odgovornog lica direktora preduzeća. Naprotiv, radnje okrivljenog treba ceniti u vreme izvršenja krivičnog dela, a nameru iz činjenice da je on delo izvršio tako što je pojedinim radno angažovanim radnicima isplaćivao zarade iz dnevnog pazara što je protivno važećim propisima. Takođe činjenica da li u radnjama okrivljenog stoje elementi krivičnog dela ili ne, a kasnije njegov subjektivni odnos mora biti iskazan u odnosu na način kako je vršena isplata dohoda radnicima tako i u odnosu da je ovakva isplata vršena po nalogu okrivljenog.

Osnovano se u žalbi ističe da okrivljeni niti je znao niti je mogao znati da će Vlada RS doneti odluku 5.2.2004. godine o otpisu i odlaganju dela dospelih obaveza po osnovu javnih prihoda. Nasuprot stavu prvostepenog suda ova odluka se ima ceniti u sklopu sa razlozima njenog donošenja i u sklopu nesporne činjenice da je ona doneta nakon izvršenih radnji koje se okrivljenom stavljaju na teret.

Prvostepeni sud će imati u vidu navode iz žalbe OJT-a u odnosu na pisano izjašnjenje veštaka od 27.12.2007. godine kako u odnosu na činjenicu da je prilikom isplate ličnog dohotka radnicima trebalo obračunati porez i da je to moralo biti vršeno u momentu isplate zarada, a da je ovaj obračun izvršen tek u postupku kontrole. Ove okolnosti koje su istaknute u nalazu i mišljenju veštaka koji prvostepeni sud prihvata, moraju biti predmet ocene prvostepenog suda u sklopu sa svim izvedenim dokazima, i vremenom izvršenja krivičnog dela kao i činjenicom da je naknadno izvršeno otpisivanje poreza. Dakle, prvostepeni sud će ceniti da li je odluka Vlade akt milosti ili neki drugi razlog, ili ona ima za cilj dekriminalizaciju blanketnih normi koje bi povlačile dekriminalizaciju izvršenja krivičnog dela u konkretnom slučaju.

(Rešenje Okružnog suda u Nišu, Kž. br. 611/09 i presuda Opštinskog suda u Svrnjigu, K. br. 88/06)

Ako je prihod bio zakonit a nisu plaćeni odgovarajući porezi onda se može raditi o krivičnom delu poreske utaje, a ako prihod nije bio zakonit onda se može raditi o nekom drugom krivičnom delu u kom slučaju se taj prihod ne može oporezivati već se mora oduzeti.

Iz obrazloženja:

Potpuno je nejasno zašto prvostepeni sud podizanje gotovine sa tekućeg računa bez rezerve prihвата kao zakonit prihod a još manje je jasno zašto nalazi da se radi o dve vrste prihoda. Kod novca za otkup ogrevnog drveta prvostepeni sud nalazi da se radi o takozvanim ostalim приходima u smislu čl. 85 Zakona o porezu

na dohodak građana koji se oporezuju po stopi od 20%. Kad je u pitanju podizanje gotovine od 816.550,00 dinara za navodne materijalne troškove nejasno je zašto sada sud prihvata da se radi o zakonitom prihodu od kapitala, uzimanju iz imovine privrednog društva u smislu čl. 61 st. 1 tač. 4 Zakona o porezu na dohodak građana, na koji se takođe plaća porez po stopi od 20%. Da bi uopšte neki prihod mogao biti oporezovan on mora biti zakonit. Stoga je prvostepeni sud morao utvrditi da li je podizanje gotovine sa tekućeg računa preduzeća bilo zakonito. U čl. 61 st. 1 tač. 4 Zakona o porezu na dohodak građana propisano je da uzimanje iz imovine privrednog društva od strane vlasnika tog privrednog društva za njihove privatne potrebe mora biti završeno u skladu sa zakonom da bi se moglo smatrati oporezivim prihodom od kapitala. Očigledno je da je podizanje gotovine sa računa preduzeća optuženi vršio u navedenom periodu, što on i priznaje, ali je pokušao da to učini zakonitim kroz tvrdnju da je reč o otkupu ogrevnog drveta odnosno o materijalnim troškovima. Dakle, prvostepeni sud je bio dužan da imajući u vidu odredbe Zakona o privrednim društvima kao i zavisno od utvrđenih činjenica oceni da li je ovo podizanje gotovine bilo zakonit prihod optuženog. Ako je prihod bio zakonit a nisu plaćeni odgovarajući porezi onda se može raditi o krivičnom delu poreske utaje iz čl. 229 KZ, a ako prihod nije bio zakonit onda se može raditi o nekom drugom krivičnom delu u kom slučaju se taj prihod ne može oporezovati već se mora oduzeti.

(Rešenje Apelacionog suda u Nišu KŽL.br. 431/10 i presuda Opštinskog suda u Nišu K. br. 2768/07)

Carine su dažbine, pisane Zakonom o carinskoj tarifi, te stoga njihovo izbegavanje predstavlja izbegavanje plaćanja drugih propisanih dažbina kao oblika vršenja krivičnog dela poreske utaje iz čl. 229 KZ.

Iz obrazloženja:

Okrivljeni je prvobitno bio optužen za krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz čl. 242 st. 4 u vezi sa st. 1 KZ RS u sticaju sa krivičnim delom izbegavanja plaćanja poreza iz čl. 172 st. 1 Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji, a koji zakoni su važili u vreme izvršenja dela i podizanja optužnice. Dana 01. januara 2006. godine, stupio je na snagu Krivični zakonik objavljen u Službenom glasniku RS, broj 85/2005 koji je u čl. 431 propisao "sa danom stupanja na snagu tog zakonika prestaje da važi čl. 172 Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji". Ovaj zakonik propisuje krivično delo poreske utaje u čl. 229 st. 1, a kao radnje izvršenja dela navodi "ko u nameri da potpuno ili delimično izbegne plaćanje poreza, doprinosi **ili drugih propisanih dažbina...**". Okrivljeni je oglašen krivim da je neistinito prikazao vrednost uvezene robe, pa je na taj način manje platio poreske dažbine, te da je tako sebi pribavio protivpravnu imovinsku korist. Osnovano se žalbom brani-laca ukazuje, da prema navedenim odredbama čl. 229 Krivičnog zakonika, izbega-

vanje plaćanja carinskih dažbina predstavlja krivično delo poreske utaje. Apelacioni sud nalazi da su carine, dažbine, propisane Zakonom o carinskoj tarifi, te da stoga njihovo izbegavanje predstavlja izbegavanje plaćanja drugih propisanih dažbina kao oblika izvršenja krivičnog dela poreske utaje iz čl. 229 KZ, te da se radnje za koje je okrivljeni oglašen krivim moraju pravno kvalifikovati kao krivično delo poreske utaje iz čl. 229 st. 1 KZ, s obzirom da zbir izbegnutog poreza i carinskih dažbina iznosi 1.442.249,27 dinara, tj., više od sto pedeset hiljada dinara, a manje od milion i petsto hiljada dinara.

Prema odredbama čl. 5 KZ, na učinioca krivičnog dela primenjuje se zakon koji je važio u vreme izvršenja krivičnog dela, a ako je posle izvršenja krivičnog dela izmenjen zakon, jednom ili više puta, primeniće se zakon koji je najblaži za učinio-ca. U vreme izvršenja krivičnog dela izbegavanje plaćanja carinskih dažbina se nije moglo podvesti pod krivično delo izbegavanja plaćanja poreza iz čl. 172 Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji, jer se to krivično delo odnosilo samo na poreske dažbine. Stoga bi te radnje mogle predstavljati krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz čl. 242 KZ RS. Za osnovni oblik tog krivičnog dela bila je propisana kazna zatvora od šest meseci do pet godina. Kako je navedeno, stupanjem na snagu Krivičnog zakonika, izbegavanje plaćanja carinskih dažbina predstavlja jedan od oblika izvršenja krivičnog dela poreske utaje iz čl. 229 KZ koji je osnovni oblik tog krivičnog dela, predviđa se kazna zatvora do tri godine i novčana kazna. Izmenama Krivičnog zakonika iz Službenog glasnika RS broj 72/2009, za osnovni oblik tog krivičnog dela propisana je kazna zatvora u trajanju od šest meseci do pet godina. Dakle, po okrivljenog su najpovoljnije odredbe Krivičnog zakonika - "Službeni glasnik RS", broj 85/2005, koje su važile do 11. septembra 2009. godine, jer su propisivale najblažu kaznu - kaznu zatvora do tri godine i novčanu kaznu. Stoga se u skladu sa odredbama čl. 5 st. 2 KZ radnje okrivljenog za koje je oglašen krivim moraju pravno kvalifikovati kao krivično delo poreske utaje iz čl. 229 st. 1 KZ prema odredbama iz Službenog glasnika RS broj 85/2005.

(Presuda Apelacionog suda u Nišu Kž 1 br.1536/10 i presuda Opštinskog suda u Nišu K.br.1731/08)

Kada je prvostepeni sud u izreku presude uneo utvrđenje da je okrivljeni nabavljenu robu prodavao „na crno”, što znači na nedozvoljen i protivpravan način, i takve radnje kvalifikovao kao krivično delo poreske utaje, učinio je izreku presude nerazumljivom i protivurečnom samoj sebi.

Iz obrazloženja:

Kako odredba čl. 229 st. 1 KZ glasi: "Ko u nameri da potpuno ili delimično izbegne plaćanje poreza, doprinosi ili drugih propisanih dažbina, daje lažne podatke o zakonito stečenim prihodima, o predmetima ili drugim činjenicama koje su od

uticaja za utvrđivanje ovakvih obaveza, ili ko u istoj nameri u slučaju obavezne prijave ne prijavi zakonito stečeni prihod itd.”, što upućuje na to da je radnja izvršenja krivičnog dela vezana za zakonito stečene prihode, a ne i za one koji su stečeni na protivpravan način, time što je u izreku presude prvostepeni sud uneo utvrđenje da je okrivljeni nabavljenu robu i prodavao „na crno”, što znači na nedozvoljen i protivpravan način, i takve radnje kvalifikovao kao krivično delo iz čl. 229 KZ, učinio je izreku presude nerazumljivom i protivurečnu samoj sebi.

(Presuda Opštinskog suda u Paraćinu K.br.280/07 od 23.06.2008. godine i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu, Kž1.br.2666/10 od 07.09.2010. godine)

Vlasnik i direktor preduzeća koji je upisan kod nadležnog organa kao zakonski zastupnik preduzeća, može biti izvršilac krivičnog dela poreske utaje.

Iz obrazloženja:

Presudom Osnovnog suda u Novom Sadu, okrivljena M.G. je oglašena krivom zbog krivičnog dela poreske utaje iz čl. 229 st. 1 KZ.

Žalбом branioca okrivljene se navodi da okrivljena kao vlasnik i direktor preduzeća ne može biti subjekt krivičnog dela poreske utaje. Neosnovano se žalбом branioca okrivljene navodi da okrivljena nije poreski obaveznik, pa da zbog toga ne može biti subjekt krivičnog dela poreske utaje. Odredbom čl. 229 st. 1 KZ (poreska utaja), predviđeno je da „ko u nameri da potpuno ili delimično izbegne plaćanje, poreza..., kazniće se zatvorom, do tri godine ili novčanom kaznom“, pa se ova zakonska formulacija odnosi i na odgovorno lice u pravnom licu, jer se reč „ko“ upotrebljena u ovoj odredbi mora posmatrati u vezi sa odredbom čl. 15 st. 1 Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji. Naime, odredbom čl. 15 st. 1 Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji je određeno da „Zakonski zastupnici fizičkih lica i pravnih lica (fizičko lice koje je kao takvo upisano u sudski registar)“, kao i poslovođa ortačke radnje i privremeni staralac zaostavštine, ispunjavaju poreske obaveze lica koja zastupaju. Dakle, izvršilac ovog krivičnog dela može biti svako lice koje ima status poreskog obaveznika, kao i lica koja su zakonski zastupnici određenih fizičkih lica ili pravnih lica. Kako je okrivljena osnivač i direktor preduzeća DOO „Niba“ za trgovinu i usluge, i tako upisana u sudski registar, ona, saglasno navedenom može biti izvršilac krivičnog dela poreske utaje, jer kao zakonski zastupnik svoga preduzeća ispunjava poreske obaveze tog preduzeća.

(Presude Apelacionog suda u Novom Sadu, Kž1 1051/11 od 20.10.2011. godine)

6. Neuplaćivanje poreza po odbitku (član 226)

(1) Odgovorno lice u pravnom licu - poreskom placu, kao i preduzetnik - poreski platac koji, u nameri da izbegne plaćanje poreza po odbitku, doprinosa za obavezno socijalno osiguranje po odbitku ili drugih propisanih dažbina, ne uplati iznos koji je obračunat na ime poreza po odbitku, odnosno doprinosa za obavezno socijalno osiguranje po odbitku, na propisani uplatni račun javnih prihoda ili ne uplati druge propisane dažbine,

kazniće se zatvorom do tri godine i novčanom kaznom.

(2) Ako iznos obračunatog, a neuplaćenog poreza, odnosno doprinosa iz stava 1 ovog člana prelazi milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(3) Ako iznos obračunatog, a neuplaćenog poreza, odnosno doprinosa iz stava 1 ovog člana prelazi sedam miliona i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina i novčanom kaznom.

1. Zakon o izmenama i dopunama KZ/2009 preuzeo je ovo krivično delo u KZ iz sporednog krivičnog zakonodavstva, tj. iz člana 173 Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji iz 2002. godine („Službeni glasnik RS“, br. 80/02, 84/02 – ispr., 23/03 – ispr., 70/03, 55/04, 61/05, 85/05 – dr. zakon, 62/06 – dr. zakon, 61/07, 20/09, 72/09 – dr. zakon, 53/10, 101/11 i 2/12 – ispr.). Međutim, prilikom njegovog preuzimanja nije se imalo u vidu da taj zakon izričito propisuje da se on primenjuje na sve javne prihode koje naplaćuje Poreska uprava, kao i na javne prihode jedinica lokalne samouprave (čl. 2 i 2a). Tako određen ekstenzivni pojam poreza odnosio se i na zakonski opis krivičnog dela iz člana 173 tog zakona koji je preuzet u član 229a KZ. Budući da je u tom zakonu izričito propisano da se on primenjuje u odnosu na sve javne prihode koji se svi izjednačavaju sa porezom u užem smislu, teško bi se to moglo odnositi i na KZ, pa je bilo potrebno prilikom preuzimanja ove inkriminacije propisati da predmet ovog krivičnog dela mogu biti ne samo porezi, već i doprinosi i druge propisane dažbine. To je učinjeno tek u ZID KZ/2012.

2. Radnja izvršenja je neuplaćivanje iznosa koji je obračunat na ime poreza po odbitku. On se obračunava i uplaćuje prilikom isplate određenih prihoda od strane isplatilaca tih prihoda. Porez po odbitku je dužan da obračuna i uplati isplatilac prihoda, odnosno poreski platac. Na koje prihode se plaća porez po odbitku propisano je članom 99 Zakona o porezu na dohodak građana („Službeni glasnik RS“, br. 24/01, 80/02, 80/02 – dr. zakon, 135/04, 62/06, 65/06 – ispr., 31/09, 44/09, 18/10, 50/11 i 91/11 – odluka US, 7/12, 93/12, 114/12 – odluka US, 8/13, 47/13, 48/13, 108/13, 6/14, 57/14, 68/14 – dr. zakon, 5/15, 112/15, 5/16). Radnja izvršenja je preduzeta samim propuštanjem da se uplati iznos koji je obračunat na ime poreza

po odbitku (to obuhvata i isplatu manjeg iznosa od onog koji je obračunat). Obaveza uplate poreza po odbitku nastaje istovremeno sa isplatom prihoda, kada je i delo dovršeno, tj. ako se isplati prihod poreskom obvezniku u neto iznosu a da nije uplaćen porez po odbitku. Porez po odbitku za svakog obveznika i za svaki pojedinačno isplaćeni prihod, isplatilac obračunava, obustavlja i uplaćuje na propisane račune u momentu isplate prihoda u skladu sa propisima koji važe na dan isplate prihoda (član 101 Zakona o porezu na dohodak građana). Iako je propisana obaveza podnošenja poreske prijave za porez po odbitku (član 41 Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji), za postojanje ovog krivičnog dela irrelevantno je da li je ta prijava podneta. Inače, krivično delo postoji samo u slučaju ako se ne uplati iznos koji je obračunat na ime poreza po odbitku, što znači da ne bi postojalo ovo krivično delo ako porez po odbitku još nije obračunat (tako npr. u odluci ASB Kž1 br. 1376/12 od 10.04.2012). To nedvosmisleno proizlazi ne samo iz zakonskog opisa osnovnog oblika, već i iz toga kako su formulisani teži oblici. Ukoliko porez nije ni obračunat, moglo bi postojati krivično delo poreske utaje ako su ostvareni uslovi iz zakonskog opisa tog krivičnog dela. Međutim, kod krivičnog dela poreske utaje, osim bitnih obeležja koja ulaze u njegovo biće, objektivni uslov inkriminacije jeste da iznos obaveze koja se izbegava prelazi sto pedeset hiljada dinara, tako da do tog iznosa ne bi moglo postojati ni to krivično delo već, eventualno, samo odgovarajući prekršaj. Visina iznosa koji je obračunat na ime poreza po odbitku, a nije uplaćen, za razliku od krivičnog dela poreske utaje (član 225) irrelevantna je. Ako se radi o malom iznosu, a pri tome su ispunjeni i drugi uslovi, može doći do isključenja postojanja krivičnog dela primenom instituta dela malog značaja (član 18).

Posle stupanja na snagu ZID KZ/2012 radnja izvršenja ovog krivičnog dela obuhvata i neuplaćivanje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje po odbitku ili drugih propisanih dažbina.

3. Izvršilac ovog krivičnog dela može biti samo odgovorno lice u pravnom licu koje je poreski platac. Sa njim je izjednačen preduzetnik koji je poreski platac. Poreski platac je isplatilac prihoda poreskom obvezniku i on je dužan da u ime i za račun poreskog obveznika obračuna i po odbitku plati propisani porez na taj prihod na odgovarajući uplatni račun. Poreski obveznik ne može biti izvršilac ovog krivičnog dela iako je i on, u retkim slučajevima predviđenim zakonom, u obavezi da sam obračuna i uplati porez po odbitku.

4. Subjektivni element osim umišljaja, jeste i namera da se izbegne plaćanje poreza, doprinosa za socijalno osiguranje ili drugih dažbina. Međutim, sama činjenica propuštanja uplate poreza, po pravilu, ukazuje na postojanje ove namere, jer umišljaj u ovom slučaju znači da je izvršilac svestan toga da nije platio porez po odbitku i to hoće (ili na to pristaje). Izuzetno, ako je u pitanju omaška i sl. ne bi postojala ta namera. No, u tom slučaju ne bi postojao ni umišljaj, tako da umišljajno propuštanje da se ne plati porez po odbitku, po pravilu, istovremeno znači i postojanje namere da se ne plati porez. Eventualno, mogle bi se zamisliti neke izuzetne situacije u kojima izvršilac svesno ne uplaćuje porez (ili uplaćuje manje) zato što je pogrešno primenio propise ili je u zabludi da je izvršio uplatu i sl., ali opet, to su situacije u

kojima se dovodi u pitanje postojanje umišljaja. Ili, nemajući dovoljno sredstava i za porez, odnosno druge dažbine, učinilac ostavlja to za kasnije. Činjenica da je reč o evidentiranim i obračunatim iznosima poreza odnosno dažbina izaziva određene nedoumice u praksi u pogledu utvrđivanja postojanja te namere. U sudskoj praksi se čak nailazi i na mišljenje da te namere nema (a time ni krivičnog dela) ako su poreske obaveze, odnosno obaveze plaćanja doprinosa evidentirane u poslovnim knjigama, te da je za tu nameru potrebno da je učinilac sakrivaio te obaveze „sa namerom da ih nikada ne plati“ (ASB KŽ2 137/15 od 3. 2. 2015 i Rešenje Višeg suda u Pančevu K. br. 447/014 od 18. 12. 2014). Ovo mišljenje suviše sužava inkriminaciju i nema osnova u njenom zakonskom opisu. Naime, ovde je porez odnosno dorinos već obračunat, a samim tim i evidentiran. U suprotnom, kako je gore navedeno (v. pod 2), mogla bi biti reč o krivičnom delu poreske utaje. Unošenje namere u zakonski opis, a naročito vezivanje namere za izbegavanje plaćanja poreza po odbitku, odnosno doprinosa za obavezno socijalno osiguranje ili drugih dažbina ima određeni značaj u smislu određenog sužavanja kriminalne zone. Time se naglašava umišljaj i isključuje mogućnost da se delo izvrši sa eventualnim umišljajem.

5. Krivično delo ima teži i najteži oblik s obzirom na visinu iznosa neuplaćenog poreza. Tako, teži oblik postoji onda kada iznos obračunatog, a neuplaćenog poreza iz stava 1 ovog člana prelazi milion i petsto hiljada dinara (stav 2), a ako iznos obračunatog, a neuplaćenog poreza iz stava 1 ovog člana prelazi sedam miliona i petsto hiljada dinara, postojaće najteži oblik (stav 3). Reč je o kvalifikatornoj okolnosti koja mora biti obuhvaćena umišljajem učinioca, a ne o objektivnom uslovu inkriminacije. Ovde se, zbog prirode ovog krivičnog dela i njegovog zakonskog opisa, u tom pogledu ne javljaju problemi. Naime, ako je za postojanje krivičnog dela neophodno da se ne uplati iznos već obračunatog poreza po odbitku, onda izvršilac i zna visinu tog iznosa.

6. Zakon o izmenama i dopunama KZ/2009 predviđao je da se preduzetniku i odgovornom licu u poreskom obvezniku, kako za osnovni oblik tako i za teže oblike, obavezno izriče i mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti u trajanju od jedne do pet godina (stav 4). Ta odredba nije bila usklađena s odredbama opšteg dela kojima se propisuje ova mera bezbednosti (član 85) kojima nije predviđena (kao kod nekih drugih mera bezbednosti) mogućnost propisivanja obaveznog izricanja ove mere bezbednosti. Naprotiv, iz njih proizlazi da o potrebi i opravdanosti izricanja ove mere uvek odlučuje sud procenjujući ispunjenost uslova za njeno izricanje. Takođe, opšte odredbe ne daju ni osnova da se vreme trajanja zakonom propiše drugačije, već sud određuje to vreme u konkretnom slučaju u okviru od jedne do deset godina. Zato je raniji stav 4 ovog člana brisan u ZID KZ/2012.

Sudska praksa:

Neuplaćivanje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje ne može biti predmet krivičnog dela neuplaćivanje poreza po odbitku, već samo neuplaćivanje poreza na zaradu.

Iz obrazloženja:

Krivično delo neuplaćivanje poreza po odbitku iz člana 229a stav 3 u vezi sa stavom 1 KZ-a propisano je Zakonom o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika («Sl. glasnik RS», broj 72/09), koji se primenjuje od 11. 9. 2009. godine. Prema ovom zakonu, radnja izvršenja navedenog krivičnog dela je neuplaćivanje na propisani uplatni račun javnih prihoda iznosa koji je obračunat na ime poreza po odbitku, iz čega proizlazi da se pod radnjom izvršenja ovog krivičnog dela, koje je propisano ovim zakonom, ne može podvesti neuplaćivanje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje po odbitku. Neuplaćivanje iznosa koji je obračunat na ime doprinosa za obavezno socijalno osiguranje po odbitku ili drugih propisanih dažbina, kao radnja izvršenja ovog krivičnog dela, pored neuplaćivanja iznosa koji je obračunat na ime poreza po odbitku, propisano je odredbom člana 20 Zakona o izmenama i dopunama KZ-a («Sl. glasnik RS», broj 121/12), koja se primenjuje od 01. 01. 2013. godine. Prema tome, oba navedena Zakona o izmenama i dopunama KZ-a propisuju da se ovo krivično delo vrši neuplaćivanjem iznosa koji je obračunat na ime poreza po odbitku, a da se neuplaćivanjem doprinosa za obavezno socijalno osiguranje po odbitku vrši krivično delo koje je propisano samo Zakonom o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika («Sl. glasnik RS», broj 121/12), koji nije važio u periodu za koji je okrivljena optužena. Stoga za sporni period u radnjama okrivljene nema elemenata ovog krivičnog dela u odnosu na neuplaćene doprinose za obavezno socijalno osiguranje po odbitku, pa je prvostepeni sud pravilno našao da neuplaćivanje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje ne može biti predmet ovog krivičnog dela, već samo neuplaćivanje poreza na zaradu.

(Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu, Kž. 5340/13 od 27. 1. 2014)

U uslovima blokade poslovnog računa preuzeća, kada su preduzete radnje za evidentiranje, obračun i knjiženje poreza, nema dokaza o postojanju namere da se izbegne plaćanje poreza kao subjektivnog i konstitutivnog obeležja navedenog krivičnog dela.

Iz obrazloženja:

Presudom prvostepenog suda okrivljeni je, na osnovu člana 355 stav 1 tačka 2 ZKP, oslobođen optužbe da je izvršio krivično delo neuplaćivanja poreza po odbitku iz člana 229a stav 1 KZ, jer nije bilo dokaza da je učinio krivično delo za koje je optužen.

Na osnovu nalaza i mišljenja veštaka ekonomsko-finansijske struke, na koji nije bilo primedbi, utvrđeno je da je račun preduzeća "T" d. o. o. iz O. u likvidaciji, u kojem je okrivljeni imao svojstvo likvidacionog upravnika i odgovornog lica, bio u blokadi, i da je prilikom isplate neto zarada zaposlenima, porez po odbitku u celosti obračunat i proknjižen, te su nadležnoj Poreskoj upravi dostavljeni odgovarajući OD

i OPJ obrasci za evidentiranje postojećih obaveza po osnovu poreza i doprinosa na zarade zaposlenih u navedenom preduzeću, te stoga podaci o poreskim obavezama nisu prikriiveni već je poreska obaveza tačno iskazana, što ukazuje da nije dokazna namera okrivljenog da u svojstvu odgovornog lica izbegne plaćanje poreza za navedeno preduzeće.

Shodno navedenom, neosnovanim se pokazuju navodi žalbe OJT, uključujući predlog da se odredi veštačenje radi određivanja dugovanja i potraživanja navedenog preduzeća, te da se ponovo proveri i oceni sadržina ugovora o asignaciji, zbog toga što u uslovima blokade poslovnog računa preuzeća, a kada su preduzete radnje za evidentiranje, obračun i knjiženje poreza, nema dokaza o postojanju namere da se izbegne plaćanje poreza kao subjektivnog i konstitutivnog obeležja navedenog krivičnog dela. Ovo znači da nije dovoljno samo postojanje objektivnih elemenata za postojanje krivičnog dela, već je nužno da na strani okrivljenog postoji i subjektivni element ispoljen u nameri da se izbegne plaćanje poreza, što u konkretnom slučaju nije utvrđeno, imajući u vidu postupanje okrivljenog. Na postojanje namere ne ukazuje ni okolnost vezana za zaključenje ugovora o asignaciji na osnovu kojeg je preduzeće isplaćivalo zarade zaposlenima.

(Presuda Osnovnog suda u Somboru broj K.774/11 od 20.05.2013. godine i presuda Apelacionog suda u Novo u broj Kž. 1- 3392/13 od 31.10.2013. godine)

Pod radnjom izvršenja krivičnog dela “neuplaćivanja poreza po odbitku” ne može se podvesti, neplaćanje doprinosa..., što bi eventualno pod određenim okolnostima mogla biti radnja izvršenja sasvim nekog drugog krivičnog dela, recimo poreske utaje iz člana 229 KZ.

Iz obrazloženja:

Presudom Opštinskog suda oglašen je krivim okrivljeni zbog krivičnog dela, neuplaćivanja poreza po odbitku iz člana 173 stav 2 u vezi sa stavom 1 ZPPPA, izrečena mu je uslovna osuda... osuđen je i na novčanu kaznu u iznosu od 30.000,00 dinara..., a na osnovu člana 173 stav 4 ZPPPA i člana 85 Krivičnog zakonika (KZ) prema okrivljenom izrečena je, i mera bezbednosti – Zabrane obavljanja privredne delatnosti – spoljnotrgovinskog prometa i usluga u spoljnotrgovinskom prometu, u trajanju od 1 (jedne) godine. . . Apelacioni sud je uvažavanjem kao osnovane žalbe branioca okrivljenog, ukinuo presudu Opštinskog suda, i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

Naime, okrivljenom je optužbom stavljeno na teret izvršenje, krivičnog dela iz člana 173 stav 2 u vezi sa stavom 1 ZPPPA, i za isto je pobijanom presudom oglašen krivim. Radnja izvršenja ovog krivičnog dela je neuplaćivanje poreza po odbitku na propisani uplatni račun javnih prihoda, predstavlja radnju nečinjenja, propuštanja ili svesnog kršenja propisa u vidu neuplaćivanja u potpunosti ili delimično iznosa

koji je obračunat na ime poreza po odbitku. Ovde učinilac pravilno i zakonito obračunava visinu ove vrste poreza, ali isti iznos ne uplaćuje u celini ili delimično na uplatni račun javnih prihoda. Subjektivno obeležje ovog krivičnog dela je, namera učinioca da ne plati porez. U pogledu vinosti potreban je direktan umišljaj. Ovo delo je blanketne prirode i njegova radnja izvršenja se sastoji u povredi odgovarajućih propisa donetih u drugim zakonima – pre svega Zakona o porezu na dohodak građana – istim je određeno (član 101 u vezi sa članom 99) da se po odbitku od svakog pojedinačno ostvarenog prihoda utvrđuju i uplaćuju porezi na, u ovom propisu pojedinačno pobrojane prihode, između ostalog i zarade, ako je isplatilac prihoda pravno lice ili preduzetnik, a to čini u momentu isplate prihoda.

Dok radnja izvršenja krivičnog dela, poreske utaje iz člana 229 KZ je prevarna delatnost, a sastoji se od tri alternativno određene radnje izvršenja: davanja lažnih podataka o zakonito stečenim prihodima, neprijavlivanju zakonito stečenih prihoda i u pribavljanju na neki drugi način podataka koji se odnose na utvrđivanje navedenih obaveza. Objekt krivično-pravne zaštite su obaveze koje se odnose na plaćanje poreza, doprinosa ili drugih dažbina na zakonito stečene prihode.

Stoga ostaje nejasno, za koje je od ova dva krivična dela suđeno okrivljenom, budući da doprinosi ne ulaze u radnju izvršenja krivičnog dela za koje je oglašen krivim, a sa druge strane nejasno je na koje isplaćene neto zarade radnika je obračunat porez po odbitku i koliko isti iznosi.

Osnovano se ukazuje žalbom branioca okrivljenog da se pod radnju izvršenja krivičnog dela, "neuplaćivanja poreza po odbitku" ne može podvesti, neplaćanje doprinosa – što bi eventualno pod određenim okolnostima moglo biti radnja izvršenja sasvim nekog drugog krivičnog dela – recimo poreske utaje iz člana 229 KZ i sl. Očigledno je, da su u pogledu radnji izvršenja isprepletene obeležja dva sasvim različita krivična dela, sa različitim zakonodavnim motivima inkriminacije.

Pa kako se u konkretnoj situaciji radi o neuplaćivanju poreza po odbitku na zarade radnicima, a okrivljeni je oglašen krivim za iznos (koji se posebno i ne utvrđuje), ne samo ovog poreza, već i za iznos neuplaćenog doprinosa (ne utvrđuje se kojeg), odnosno za ukupan neuplaćeni porez i doprinos od 1.464.061,00 dinar, to je izreka presude nejasna i nerazumljiva, kontradiktorna sama sebi, kao i datim razlozima presude, što predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 368 stav 1 tačka 1. ZKP, na koju se osnovano ukazuje žalbom branioca okrivljenog, a na istu, ovaj sud pazi po službenoj dužnosti.

(Rešenje Apelacionog suda u Novom Sadu Kž. I 1382/10 od 10.01.2012. godine)

Napomena: Posle stupanja na snagu ZID KZ/2012 radnja izvršenja ovog krivičnog dela obuhvata i neuplaćivanje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje po odbitku ili drugih propisanih dažbina što do tada nije bio slučaj.

7. Zloupotreba položaja odgovornog lica (član 227)

(1) Odgovorno lice koje iskorišćavanjem svog položaja ili ovlašćenja, prekoračenjem granica svog ovlašćenja ili nevršenjem svoje dužnosti pribavi sebi ili drugom fizičkom ili pravnom licu protivpravnu imovinsku korist ili drugom nanese imovinsku štetu, ukoliko time nisu ostvarena obeležja nekog drugog krivičnog dela,

kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

(2) Ako je izvršenjem dela iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist koja prelazi iznos od četiristo pedeset hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina.

(3) Ako vrednost pribavljene imovinske koristi prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina.

1. Umesto krivičnog dela nesavesnog rada u privrednom poslovanju koje je dekriminalizovano kao prevaziđeno, ZID KZ/2012 je član 234 legislativno-tehnički iskoristio za propisivanje krivičnog dela zloupotrebe položaja odgovornog lica. Krivično delo zloupotrebe položaja odgovornog lica iz ranijeg člana 234 zadržalo je jasan kontinuitet sa krivičnim delom zloupotrebe službenog položaja u slučaju da se kao izvršilac javlja odgovorno lice. Uvođenje ovog krivičnog dela bila je posledica potrebe da se napravi razlika između odgovornog i službenog lica, što u ranijem periodu nije bio slučaj. U odnosu na odgovorno lice kao izvršioca krivičnog dela iz člana 359 došlo je do suviše široke primene ove inkriminacije, što je, umesto suzbijanja određenih oblika kriminaliteta u privredi, moglo da ima štetne posledice za privredno poslovanje u celini, a moglo je da vodi i arbitrarnosti, pravnoj nesigurnosti, pa i zloupotrebama u primeni ove inkriminacije. Posle nekoliko godina primene krivičnog dela iz člana 234 moglo bi se reći da razdvajanjem ovog krivičnog dela od krivičnog dela iz člana 359 problem nije sasvim rešen, te da sudska praksa prilikom tumačenja i primene ove inkriminacije nije dovoljno vodila računa o tome da su njen zaštitni objekt privreda i privredno poslovanje.

Službeno i odgovorno lice su dva različita subjekta koja imaju različita ovlašćenja, i to u različitim oblastima. Dok službeno lice deluje u organima uprave obavljajući svoje službene funkcije, odgovorno lice vrši određeni krug poslova u upravljanju i delovanju subjekata privrednog poslovanja. Osim sužene kriminalne zone kod zakonskog opisa ovog krivičnog dela, s obzirom na to da se zahteva da je pribavljena protivpravna imovinska korist a ne bilo kakva korist (kao kod službenog lica), i propisivanja nešto nižih kazni, sužavanju kriminalne zone kod ovog krivičnog dela trebalo je da doprinese i drugačija formulacija odredbe koja daje značenje izrazu „odgovorno lice“ (član 112 stav 5). Taj pojam više ne obuhvata vlasnika koji isto-

vremeno ne obavlja i poslove i funkciju odgovornog lica. Činjenica da je sada ovo krivično delo sistematizovano u krivična dela protiv privrede trebalo je da utiče na to da se korišćenjem određenih metoda tumačenja (teleološkog i sistemskog) dođe do drugačijih rešenja nego u slučaju kada je ono bilo svrstano u krivična dela protiv službene dužnosti gde mu, i inače, nije mesto. Ipak, ovo krivično delo, i pored navedenih razlika, i dalje u svom zakonskom opisu ima neka ista obeležja kao i krivično delo zloupotrebe službenog položaja (to se, pre svega, odnosi na radnju izvršenja). Prilikom usvajanja ovog rešenja cilj zakonodavca je bio i to da se ne napravi suviše velika razlika u odnosu na ranije rešenje zbog pitanja primene blažeg zakona. Da je to učinjeno, mogao bi se zastupati stav o diskontinuitetu inkriminacija i tvrditi da je izvršena dekriminalizacija zloupotrebe položaja odgovornog lica što bi verovatno dovelo do obustave u velikom broju slučajeva u kojima je postupak bio u toku. Imajući u vidu da se ovo krivično delo preterano često koristilo u odnosu na odgovorna lica i onda kada je u stvari primerenija bila neka druga pravna kvalifikacija (jer je to olakšavalo posao tužilaštvu i sudu), takve posledice izmenjenog KZ ne bi bile opravdane. In abstracto posmatrajući, novo rešenje je blaže, ali da li će takvo uvek biti, zavisi i od okolnosti konkretnog slučaja. Neki rubovi kriminalne zone koju ono pokriva i dalje nisu „oštri“, tako da bi ta zona (što opet zavisi i od stavova sudske prakse) mogla da obuhvati i ono što ne bi bilo kriminalno-politički opravdano. Ovo krivično delo trebalo bi videti kao „rezervno“, a ne kao osnovno rešenje. Čak i da nije propisan zakonski supsidijaritet kao što je to učinjeno poslednjim izmenama i dopunama KZ, ono bi prema uobičajenim pravilima o prividnom idealnom sticaju trebalo primenjivati samo ako nisu ostvarena obeležja nekog drugog krivičnog dela.

2. Radnja izvršenja se može preduzeti na tri načina. To je, kao i kod krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja (član 359) iskorišćavanje svog položaja ili ovlašćenja, prekoračenje granica svog ovlašćenja ili nevršenje svoje dužnosti. Naša teorija i ranija sudska praksa (novija sudska praksa je neopravdano proširila ove pojmove) postavile su relativno precizne kriterijume za razlikovanje ove tri situacije. Prvi slučaj, tj. iskorišćavanje svog položaja, uobičajeno se naziva zloupotrebom u subjektivnom smislu. Ono što je bitno za taj oblik radnje izvršenja jeste da se ostaje u okvirima ovlašćenja ali se položaj, odnosno ovlašćenja koriste s nekim drugim ciljem a ne s onim zbog kojeg su data određenom licu. Kada je reč o službenom položaju i ovlašćenju, to po pravilu nije teško utvrditi. Službeno lice ne koristi svoja ovlašćenja u interesu službe već u sopstvenom interesu ili u interesu nekog drugog lica. Međutim, u oblasti privrednog poslovanja vrlo je teško utvrditi da li se ovlašćenje koje odgovorno lice ima koristi ne s ciljem zbog kojeg mu je ono dato, već s nekim drugim ciljem. Privredno poslovanje dozvoljava znatno veću fleksibilnost nego kada je u pitanju vršenje službene dužnosti. Mnoge delatnosti mogu biti u neposrednoj ili posrednoj vezi sa privrednim poslovanjem i odgovorno lice ima tu dosta široka ovlašćenja. Ono što bi u oblasti službene dužnosti bilo smatrano zloupotrebom, u oblasti privrednog poslovanja može biti socijalno adekvatno ponašanje (npr. raspolaganje sredstvima radi reprezentacije i reklame, davanje prigodnih popusta, prodaja robe po nižim cenama od tržišnih zbog nekih posebnih poslovnih

interesa kao što su očekivana buduća saradnja i zaključivanje značajnih poslova sa istim poslovnim partnerom). Međutim, treba naglasiti da ovde i onda kada je u pitanju iskorišćavanje položaja, odnosno ovlašćenja odgovornog lica što je, kako je rečeno, teško utvrditi, uvek mora biti reč o delatnosti koja je sama po sebi dozvoljena, koja je u okviru ovlašćenja odgovornog lica. Naime, zapažen je pogrešan stav novije sudske prakse da pojam iskorišćavanja tumači u jednom veoma širokom smislu, te da pod taj pojam podvodi i radnje koje predstavljaju falsifikovanje isprave, davanje i primanje mita, poresku utaju i sl. Na primer, time što je okrivljeni, kao odgovorno lice - direktor privrednog društva, izdavao potvrde u kojima je lažno prikazao da su određena lica zaposlena na neodređeno vreme u tom privrednom društvu i da ostvaruju zaradu, koje su ta lica upotrebila za neosnovano dobijanje kredita kod banke, VKS smatra da su ostvarena sva zakonska obeležja krivičnog dela zloupotrebe položaja odgovornog lica zauzimajući tako isti stav kao i ASK i prvostepeni sud (Presuda VKS, Kzz 442/2014 od 13. 5. 2014. godine). U navedenoj presudi se navodi da je branilac okrivljenog isticao da je... pogrešna pravna kvalifikacija inkriminiranih radnji okrivljenog kao krivičnog dela zloupotrebe položaja odgovornog lica iz člana 234 stav 2 KZ... koje radnje se, po njegovom stavu, mogu pravno kvalifikovati samo kao krivično delo falsifikovanja isprave ili kao pomaganje u krivičnom delu neosnovanog dobijanja i korišćenja kredita i drugih pogodnosti, pomaganjem, iz člana 209 stav 1 KZ. I bez dublje analize, jasno je da u navedenom slučaju okrivljeno odgovorno lice nije bilo ovlašćeno da izdaje lažne potvrde, te da nije iskoristio svoja ovlašćenja (a niti prekoračio granice), već da je tako ostvario obeležja drugih krivičnih dela. Neopravdano široko korišćenje ove inkriminacije od strane sudske prakse (umesto drugih inkriminacija koje više odgovaraju konkretnom slučaju) i da se pojam zloupotrebe, a naročito iskorišćavanja položaja ili ovlašćenja, previše široko tumači, uočen je kao ozbiljan problem pa je Zakonom o izmenama i dopunama KZ iz 2016. godine kod ovog krivičnog dela predviđen zakonski supsidijaritet tj. ono će postojati samo ukoliko preduzetom radnjom nisu ostvarena obeležja nekog drugog krivičnog dela.

Kod odgovornog lica, prema tome, u većoj meri nego kod službenog lica, javlja se problem utvrđivanja zloupotrebe položaja ili ovlašćenja u subjektivnom smislu, tj. iskorišćavanja tog položaja ili ovlašćenja. Priroda privrednog poslovanja podrazumeva i određeni poslovni rizik, a savremeno poslovanje, naročito u nekim oblastima, zahteva široko diskreciono pravo odgovornog lica prilikom donošenja poslovnih odluka u subjektu privrednog poslovanja. Ipak, za razliku od pretežnog dela sudske prakse, bilo je i odluka u kojima se vodilo računa o prirodi privrednog poslovanja i onda kada je odgovorno lice bilo predviđeno kao mogući izvršilac krivičnog dela iz člana 359. Tako, na primer, OSB je zauzeo ispravan stav, potvrđujući presudu prvostepenog suda, da ugovaranje posredničke provizije za prodaju robe samo po sebi ne predstavlja ovo krivično delo (OSB Kž. 718/04). I ASB je opravdano smatrao da se iz činjenice da lice koje u poslovanju nije platilo preuzetu robu ne može zaključiti da ono samim tim ostvaruje radnju izvršavanja ovog krivičnog dela, tj. iskorišćavanje svog položaja, pogotovo što se u konkretnom slučaju radilo o vlasniku i osnivaču preduzeća i jedinom zaposlenom u njemu (Kž1. 5818/2011). Za ovakvo uže tumače-

nje koje vodi računa o tome da je reč o privrednom poslovanju ima još više razloga otkako je propisano krivično delo iz člana 234 u okviru krivičnih dela protiv privrede.

Prekoračenje granica ovlašćenja postoji kada odgovorno lice preduzme radnje koje nisu obuhvaćene njegovim ovlašćenjima. Ono u tom slučaju vrši radnje koje same po sebi nisu protivpravne, ali on nije ovlašćen da ih preduzme. Pritom, te radnje mogu biti u vezi sa njegovim ovlašćenjima koje on prekoračuje, a i ne moraju, tj. mogu biti neke sasvim druge radnje (npr. radnje koje je ovlašćeno da preduzme neko drugo lice).

Najzad, radnja izvršenja može biti i nevršenje dužnosti. Potrebno je da postoji dužnost da određeno odgovorno lice preduzima određene radnje, koje on propušta da preduzme.

3. Posledica krivičnog dela je pribavljanje sebi ili drugom fizičkom ili pravnom licu protivpravne imovinske koristi ili nanošenje drugom imovinske štete. Pošto je cilj privredne delatnosti, po pravilu, sticanje dobiti, tj. pribavljanje koristi, posebno je značajno da se utvrdi da je korist protivpravna, što znači da je njeno pribavljanje protivno zakonu ili drugim propisima. Između posledice i preduzete radnje izvršenja mora da postoji uzročna veza

4. Krivično delo se može izvršiti samo sa umišljajem koji mora da obuhvati kako radnju izvršenja, tako i posledicu. Učinilac mora biti svestan da preduzimanjem radnje izvršenja pribavlja protivpravnu imovinsku korist i da to hoće (ili da na to pristaje) ili da je svestan da time drugome nanosi imovinsku štetu i da to hoće (ili da na to pristaje).

5. Izvršilac može biti samo odgovorno lice u smislu kako je taj pojam određen u članu 112 stav 5.

6. Delo ima teži i najteži oblik. Naime, ako je izvršenjem dela iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu preko četiristo pedeset hiljada dinara, postojaće teži oblik, a ako ta korist prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara postojaće najteži oblik ovog krivičnog dela. I u jednom i u drugom slučaju imovinska korist mora biti protivpravna iako to nije izričito uneto u opis kvalifikovanih oblika. Ovi oblici se ne odnose na drugu vrstu posledice kod osnovnog oblika, tj. na prouzrokovanu imovinsku štetu. To znači da ukoliko nije istovremeno pribavljena i protivpravna imovinska korist već je samo drugom naneta imovinska šteta, bez obzira na njenu visinu, postojaće samo osnovni oblik ovog krivičnog dela.

7. Odredbe ranijeg člana 234 stupile su na snagu 15. aprila 2013. do kada se i na odgovorno lice primenjivalo krivično delo iz člana 359. Na postupke koji su u toku u odnosu na odgovorno lice od 15. aprila 2013. primenjivale su se odredbe člana 234 kao blaži zakon. Tako je ASNS (KŽ1 946/12 od 5. 2. 2014) ispravno preinačio prvostepenu presudu u pogledu pravne kvalifikacije, kvalifikujući radnje okrivljenog kao krivično delo iz člana 234, a ne iz člana 359, jer su u toku postupka pred Apelacionim sudom stupile na snagu odredbe čl. 21 i 35 ZID KZ/2013. U pogledu rešenja iz sadašnjeg člana 228. ne može se tvrditi da je ono blaže u odnosu na ranije, tj. njime

se ne menjaju granice kriminalne zone, niti se pak menja zaprećena kazna. Uvođenjem zakonskog supsidijariteta ono ne postaje blaže za učinioaca, tako da će se ono primenjivati prema osnovnom pravilu o vremenskom važenju krivičnog zakona, tj. u odnosu na ona dela koja su učinjena posle stupanja na snagu izmena i dopuna KZ iz 2016. Imajući u vidu da je istovremeno uvedeno i više novih krivičnih dela protiv privrede, kao i da postoje i druga krivična dela koja se mogu primeniti u slučaju da je lice koje ima status odgovornog lica pribavilo sebi ili drugom protivpravnu imovinsku korist ili drugome nanelo imovinsku štetu, može se očekivati da će primena krivičnog dela iz člana 227 biti retka, što je i bio cilj zakonodavca.

Sudska praksa:

Za postojanje krivičnog dela zloupotrebe položaja odgovornog lica iz st. 3 u vezi sa st. 1 KZ-a, neophodno je da je učinilac izvršenjem bar jedne pojedinačne opisane radnje krivičnog dela iz st. 1 ovog člana, pribavio protivpravnu imovinsku korist u iznosu preko 1.500.000 dinara.

Iz obrazloženja:

Preciziranom optužnicom višeg javnog tužioca okrivljenom je na teret stavljeno da je opisanim radnjama u periodu od 14. 10. 1999. godine do 31. 12. 2005. godine, postupajući kao odgovorno lice (vlasnik i direktor preduzeća), iskorišćavanjem i prekoračenjem granica svog položaja i ovlašćenja, pribavio sebi protivpravnu imovinsku korist, u iznosu navedenom u tački 1 dispozitiva optužnog akta, kao i da u istom svojstvu u periodu od 01. 01. 2002. godine do 31. 12. 2005. godine, u nameri da izbegne plaćanje poreza na dohodak građana, nije obračunao i uplatio porez u iznosu kako je to navedeno u tački 3 dispozitiva optužnice.

Postupajući po navedenoj optužnici, imajući u vidu i sve ostale pismene dokaze u spisima i navode odbrane okrivljenog (koji je negirao izvršenje krivičnog dela, navodeći da je novčana sredstva dobijena od strane kupaca stanova i lokala, koje je njegova firma gradila, uložio u izgradnju spornih objekata, a ne za sopstvene potrebe), prvostepeni sud utvrđuje i u izreci prvostepene presude navodi da je okrivljeni u periodu od 14. 10.1999. godine do 31. 12. 2005. godine, kao odgovorno lice (vlasnik i direktor preduzeća), iskorišćavanjem i prekoračenjem granica svog položaja i ovlašćenja i znajući da su njegove radnje zabranjene, pribavio sebi protivpravnu imovinsku korist u iznosu od 24.653.720 dinara, te da je na način bliže opisan u tački 1 izreke izvršio krivično delo zloupotrebe položaja odgovornog lica iz čl. 234 st. 3 u vezi sa st. 1 KZ-a.

Naime, okrivljenom se stavlja na teret da je ovo krivično delo izvršio sa više kontinuiranih radnji (da je u spornom periodu prodavao stanove i lokale fizičkim i pravnim licima, na lokacijama bliže opisanim u izreci pod tačkom 1 i da je od njih

naplatio kupoprodajnu cenu, koju nije uplatio na račun preduzeća), a da pri tome u izreci pobijane presude nisu opisane radnje izvršenja krivičnog dela, u čemu se sastoji radnja izvršenja svih pojedinačnih navedenih činjeničnih opisa - da se za svakog oštećenog navede - vreme, mesto, pojedinačni iznos u valuti, pojedinačni iznos u protivdinarskoj vrednosti (što je sve od uticaja na pravnu kvalifikaciju krivičnog dela, imajući u vidu vremensko važenje krivičnog zakona u momentu izvršenja krivičnog dela), a što se i osnovano na ovo ukazuje u žalbi branioca okrivljenog, te dovodi u sumnju zaključak prvostepenog suda da je okrivljeni, radnjama bliže opisanim u izreci pod tač. 1 izvršio krivično delo iz čl. 234 st. 3 u vezi sa st. 1 KZ-a (za postojanje krivičnog dela zloupotrebe položaja odgovornog lica iz čl. 234 st. 3 u vezi sa st. 1 KZ-a, neophodno je da je učinilac izvršenjem bar jedne pojedinačne opisane radnje krivičnog dela iz st. 1 ovog člana, pribavio protivpravnu imovinsku korist u iznosu preko 1.500.000 dinara - pa se postavlja pitanje, da li kod krivičnih dela sa novčanim iznosima, kao kvalifikatornih okolnosti ili tzv. objektivnih uslova inkriminacije, novčani iznosi, koji su ostvareni sa više samostalnih radnji, mogu sabirati, kako bi se na taj način dobio kvalifikatorni oblik krivičnog dela, imajući u vidu vremensko važenje Krivičnog zakonika, u periodu, koji se okrivljenom stavlja na teret).

Po oceni Apelacionog suda, u konkretnom slučaju, nisu dokazane odlučne činjenice, na osnovu kojih bi se moglo utvrditi da li je okrivljeni izvršio krivično delo na način, kako mu se to stavlja optužnim aktom na teret, odnosno nije dokazana činjenica - koje je radnje okrivljeni izvršio u spornom periodu i na koji način, kako bi se utvrdilo, da li je iskorišćavanjem i prekoračenjem granice svog položaja i ovlašćenja, sebi pribavio protivpravnu imovinsku korist i u kom iznosu, pa se za sada ne može prihvatiti kao pravilan zaključak prvostepenog suda da se u radnjama okrivljenog stiču elementi, težeg, kvalifikatornog oblika krivičnog dela zloupotrebe položaja odgovornog lica - jer kako je već rečeno kvalifikatornu okolnost ne čini iznos uplaćenih novčanih iznosa za kupovinu spornih objekata, već visina pribavljene protivpravne koristi.

(Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu, Kž. 187/14 od 27. 2. 2014)

Krivično delo zloupotrebe položaja odgovornog lica ne predstavlja trajno krivično delo, tako da učinilac svakom novom radnjom vrši novo krivično delo, pa se u slučaju ako izvrši više istih dela uz ispunjenje i drugih uslova propisanih članom 61 KZ može raditi o produženom krivičnom delu.

Iz obrazloženja:

“Prema navodima žalbe krivično delo zloupotrebe položaja odgovornog lica iz čl. 234. KZ predstavlja trajno krivično delo koje se može izvršiti s jednom ili s više radnji, zbog čega sud nije mogao istovremeno da vodi dva krivična postupka zbog istog dela i donese dve osuđujuće presude.

Ocenjujući citirane navode branioca drugostepeni sud je našao da su isti neosnovani. Naime, trajno krivično delo je takvo delo kod kojeg se izvršenjem dela stvara protivpravno stanje koje može trajati kraće ili duže vreme. U pogledu krivičnog dela zloupotrebe položaja odgovornog lica, prema stanovištu drugostepenog suda, ne radi se o trajnom krivičnom delu pošto izvršenjem jedne radnje nije stvoreno neko protivpravno stanje koje sve vreme traje, već je ovo delo svršeno izvršenjem svake radnje. Zbog toga nije prihvatljivo stanovište odbrane da se radi o jednom krivičnom delu zloupotrebe položaja odgovornog lica u slučaju kada je radnja izvršena u više navrata i u odnosu na više oštećenih lica.”

(Presuda Višeg suda u Nišu Kž1 br. 50/15 od 17.03.2015. godine)

8. Zloupotreba u vezi sa javnom nabavkom (član 228)

(1) Ko u vezi sa javnom nabavkom podnese ponudu zasnovanu na lažnim podacima, ili se protivno zakonu dogovara sa ostalim ponuđačima, ili preduzme druge protivpravne radnje u nameri da time utiče na donošenje odluka naručioca javne nabavke,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Kaznom iz stava 1 ovog člana kazniće se i lice koje u naručiocu javne nabavke iskorišćavanjem svog položaja ili ovlašćenja, prekoračenjem granice svog ovlašćenja, ili nevršenjem svoje dužnosti krši zakon ili druge propise o javnim nabavkama i time prouzrokuje štetu javnim sredstvima.

(3) Ukoliko je delo iz st. 1 i 2 ovog člana učinjeno u vezi sa javnom nabavkom čija vrednost prelazi iznos od sto pedeset miliona dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina.

(4) Učinilac iz stava 1 ovog člana koji dobrovoljno otkrije da se ponuda zasniva na lažnim podacima ili na nedozvoljenom dogovoru sa ostalim ponuđačima, ili da je preduzeo druge protivpravne radnje u nameri da utiče na donošenje odluka naručioca pre nego što on donese odluku o dodeli ugovora, može se osloboditi od kazne.

1. U KZ je unet član 234a kojim se propisuje novo krivično delo zloupotrebe u vezi s javnim nabavkama (član 22 ZID KZ/2012). Sa određenim, manjim izmenama, ovo krivično delo propisano je sada u članu 228. Zakonski opis ovog krivičnog dela postavljen je dosta široko. Polazeći od toga da se zloupotrebe u oblasti javnih nabavki po pravilu vrše tako što u tome učestvuju i naručilac i ponuđač, osim odgovornog lica u ponuđaču, propisan je i oblik kod koga se kao izvršilac javlja odgovorno ili službeno lice u naručiocu. Osim dva osnovna oblika, propisan je i teži oblik s obzirom

na visinu vrednosti javne nabavke. Značenje određenih pojmova koji se koriste kod zakonskog opisa ovog krivičnog dela (javna nabavka, ponuđač, naručilac) dato je kako u ranije važećem Zakonu o javnim nabavkama koji je još bio na snazi u vreme donošenja ZID KZ/2012, tako i u novom iz 2012. godine („Službeni glasnik RS“, br. 124/12, 14/15 i 68/15) koji se primenjuje od 1. aprila 2013, pa je i taj zakon od značaja za primenu ove inkriminacije.

2. Radnja izvršenja prvog osnovnog oblika može se preduzeti na tri načina. Prvi je podnošenje ponude u vezi sa javnom nabavkom koja je zasnovana na lažnim podacima. Drugi oblik radnje izvršenja jeste dogovaranje sa ostalim ponuđačima na način koji je suprotan zakonu. Naime, Zakon o javnim nabavkama predviđa obavezu podnošenja nezavisne ponude bez dogovora s drugim ponuđačima ili zainteresovanim licima (član 26 Zakona). Najzad, radnja izvršenja se može ostvariti i preduzimanjem drugih protivpravnih radnji. Taj oblik radnje izvršenja je dosta neodređen i ne bi ga trebalo suviše široko tumačiti. I tu je od značaja Zakon o javnim nabavkama, ali protivpravnost može da postoji i u slučaju kršenja određenih odredaba podzakonskih akata koja važe u oblasti javnih nabavki. Ovaj oblik bi trebalo dovesti u vezu sa prethodna dva oblika radnje izvršenja u smislu da i te druge protivpravne radnje imaju podjednak značaj i težinu kao i prethodne dve, kao i sa namerom koja mora da postoji kod sva tri oblika radnje izvršenja. Naime, potrebno je da se te radnje preduzimaju u nameri da se time utiče na donošenje odluka naručioca javne nabavke. To, prema tome, ne može biti bilo koja protivpravna radnja već samo ona koja je podobna da se njome utiče na donošenje odluke naručioca.

Izvršilac prvog osnovnog oblika može biti bilo koje lice koje učestvuje u postupku javnih nabavki. Delo se može izvršiti samo sa umišljajem, i to direktnim, s obzirom na to da je neophodno da postoji namera da se utiče na donošenje odluka naručioca javne nabavke.

3. Radnja izvršenja drugog osnovnog oblika jeste iskorišćavanje svog položaja ili ovlašćenja, prekoračenje granice svog ovlašćenja, ili nevršenje svoje dužnosti. Ove radnje treba shvatiti kao i kod krivičnih dela iz člana 234, odnosno 359. Neophodno je da se tom radnjom krši zakon ili druge propisi o javnim nabavkama.

Ovaj oblik ima posledicu. Za dovršeno krivično delo neophodno je da je prouzrokovana šteta javnim sredstvima. Visina te štete je irelevantna za postojanje dovršenog krivičnog dela. Inače, pokušaj je kažnjiv (kao i kod prvog osnovnog oblika) s obzirom na zaprećenu kaznu.

Izvršilac drugog osnovnog oblika može biti odgovorno ili službeno lice u naručiocu javne nabavke.

4. Oba osnovna oblika prerastaju u teži oblik ukoliko je delo učinjeno u vezi sa javnom nabavkom čija vrednost prelazi iznos od sto pedeset miliona dinara (stav 3). Ova kvalifikatorna okolnost ne zavisi od visine protivpravne imovinske koristi (nije čak ni potrebno da je ona pribavljena). Reč je o procenjenoj vrednosti javne nabavke koja se određuje u skladu s odredbama Zakona o javnim nabavkama.

5. U stavu 4 predviđen je fakultativni osnov za oslobođenje od kazne. Mogućnost oslobođenja od kazne postoji samo kod prvog osnovnog oblika iz stava 1. Učinitelj koji dobrovoljno otkrije da se ponuda zasniva na lažnim podacima ili na nedovoljenom dogovoru sa ostalim ponuđačima, ili dobrovoljno otkrije da je preduzeo druge protivpravne radnje u nameri da utiče na donošenje odluka naručioca, može se osloboditi kazne ako je to učinio pre nego što naručilac donese odluku o izboru ponude.

9. Zloupotreba u postupku privatizacije (član 228a)

(1) Ko u postupku privatizacije podnošenjem ponude zasnovane na lažnim podacima, ili dogovaranjem protivno zakonu sa drugim učesnicima u postupku privatizacije ili preduzimanjem druge protivpravne radnje utiče na tok postupka ili donošenje odluke organizacije nadležne za sprovođenje postupka privatizacije, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Kaznom iz stava 1 ovog člana kazniće se službeno lice koje iskorišćavanjem svog položaja ili ovlašćenja, prekoračenjem granice svog ovlašćenja ili nevršenjem svoje dužnosti krši zakon ili druge propise o privatizaciji i time prouzrokuje štetu kapitalu ili umanju imovinu koja je predmet privatizacije.

(3) Ukoliko je delo iz st. 1 i 2 ovog člana učinjeno u vezi sa privatizacijom kapitala ili imovine čija procenjena vrednost prelazi iznos od trista miliona dinara, učinitelj će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina.

ZID KZ/16 predviđa sasvim novo krivično delo zloupotrebe u postupku privatizacije koje ima dva oblika (st. 1 i 2), kao i svoj teži oblik (stav 3). Prvi oblik (stav 1) se može izvršiti u postupku privatizacije. Tri su načina na koji se može ostvariti radnja izvršenja: 1) podnošenje ponude u postupku privatizacije koja je zasnovana na lažnim podacima, 2) dogovaranje protivno zakonu sa drugim učesnicima u postupku privatizacije, i 3) preduzimanje druge protivpravne radnje. Ovo krivično delo i njegova radnja izvršenja donekle su blanketnog karaktera tako da se njegov zakonski opis mora dovesti u vezu sa zakonima i drugim propisima, a pre svega sa Zakonom o privatizaciji ("Službeni glasnik RS", br. 83/2014, 46/15, 112/15, 20/16 - Autentično tumačenje). Prema tom zakonu, metodi privatizacije su javno prikupljanje ponuda sa javnim nadmetanjem i javno prikupljanje ponuda.

Posledica ovog oblika krivičnog dela jeste uticaj na tok postupka ili na donošenje odluke organizacije za sprovođenje postupka privatizacije. Između preduzete radnje i toka postupka, odnosno donete odluke mora postojati uzročna veza. Pokušaj je moguć a on je, s obzirom na zaprečenu kaznu, kažnjiv.

Izvršilac ovog oblika može biti učesnik u postupku privatizacije. Učesnikom, u smislu pomenutog zakona, smatra se lice koje je dostavilo prijavu za učestvovanje u postupku privatizacije.

Subjektivni element jeste umišljaj. On mora da obuhvati kako radnju, tj. svest i volju da se podnosi ponuda zasnovana na lažnim podacima, ili da se protivno zakonu dogovara sa drugim učesnicima u postupku, ili pak da se preduzima neka druga protivpravna radnja, tako i posledicu.

Drugi oblik (stav 2) vrši službeno lice koje iskorišćavanjem svog položaja ili ovlašćenja, prekoračenjem granice svog ovlašćenja ili nevršenjem svoje dužnosti krši zakon ili druge propise o privatizaciji i time prouzrokuje štetu kapitalu ili umanju imovinu koja je predmet privatizacije. Prema važećem Zakonu o privatizaciji, ministarstvo nadležno za poslove privrede sprovodi i kontroliše sve postupke privatizacije u Republici Srbiji i obavlja delatnost posredovanja u prodaji javnog i društvenog kapitala i imovine u postupku privatizacije. To znači da ovaj oblik, pre svega, može da izvrši lice koje ima status službenog lica u tom ministarstvu. Međutim, to može da bude i neko drugo službeno lice. Radnju izvršenja treba shvatiti na isti način kao i kod krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja iz člana 359. Pošto javno prikupljanje ponuda sa javnim nadmetanjem sprovodi komisija koja ima tri člana od kojih je jedan predstavnik zaposlenih u subjektu privatizacije (član 28 Zakona o privatizaciji), postavlja se pitanje da li i on može biti izvršilac ovog oblika krivičnog dela. Imajući u vidu da tu komisiju obrazuje ministar nadležan za poslove privrede, na ovo pitanje bi trebalo potvrdno odgovoriti, tj. i taj član komisije bi se mogao podvesti pod pojam službenog lica kako je on određen u članu 112 stav 3 tačka 2.

Za dovršeno krivično delo potrebno je nastupanje posledice, tj. da je naneta šteta kapitalu ili umanjena imovina koja je predmet privatizacije. I kod ovog oblika pokušaj je moguć i kažnjiv.

Za postojanje i ovog oblika krivičnog dela neophodan je umišljaj koji se odnosi kako na preduzetu radnju, tako i na posledicu krivičnog dela.

Teži oblik (stav 3) postoji ako je delo iz st. 1 i 2 ovog člana učinjeno u vezi sa privatizacijom kapitala ili imovine čija procenjena vrednost prelazi iznos od trista miliona dinara. Procena vrednosti kapitala ili imovine vrši se na osnovu podzakonskih akata i mora se izvršiti pre započinjanja postupka privatizacije jer od nje zavisi i početna cena (ona ne može biti manja od polovine procenjene vrednosti, a nova početna cena na drugom prikupljanju ponuda ne može biti manja od jedne trećine procenjene vrednosti).

Zakonom o privatizaciji ("Službeni glasnik RS", br. 83/2014, 46/15, 112/15, 20/16 - Autentično tumačenje) propisano je krivično delo koje može da izvrši samo odgovorno lice u subjektu privatizacije (član 85).

10. Zaključenje restriktivnog sporazuma (član 229)

(1) Ko u subjektu privrednog poslovanja zaključi restriktivni sporazum koji nije izuzet od zabrane u smislu zakona kojim se uređuje zaštita konkurencije, a kojim se određuju cene, ograničava proizvodnja ili prodaja, odnosno vrši podela tržišta,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Učinitelac dela iz stava 1 ovog člana koji ispunjava uslove za oslobađanje od obaveze utvrđenom merom zaštite konkurencije u smislu zakona kojim se uređuje zaštita konkurencije, može se osloboditi kazne.

1. Ustav Srbije izričito zabranjuje svaki akt kojim se stvara ili zloupotrebljava monopolski ili dominantan položaj, odnosno na drugi način ograničava slobodna konkurencija (član 84 stav 2 Ustava). Od značaja za ovu oblast jeste i Zakon o zaštiti konkurencije („Službeni glasnik RS“, br. 51/09 i 95/13). Osim normama tog i drugih zakona, ravnopravnost učesnika na tržištu sprečavanjem monopolskog delovanja štiti se i krivičnim pravom propisivanjem ovog krivičnog dela. Ovo krivično delo uvedeno je umesto ranije postojećeg krivičnog dela zloupotrebe monopolističkog položaja iz člana 232.

2. Radnja krivičnog dela sastoji se u zaključenju restriktivnog sporazuma kojim se krše propisi o zaštiti konkurencije. Ranije je to bila zloupotrebi monopolističkog ili dominantnog položaja na tržištu, ili zaključivanje monopolističkog sporazuma. Međutim, važeći Zakon o zaštiti konkurencije ne koristi više taj termin. Umesto njega se koristi „restriktivni sporazum“ koji taj zakon, određujući njegov pojam, zabranjuje osim u slučajevima izuzeća predviđenih tim zakonom (v. čl. 10 i 13 Zakona). Prema tome, potrebno je da je reč o restriktivnom sporazumu koji je zabranjen, odnosno koji nije izuzet od te zabrane. Restriktivni sporazumi su sporazumi između učesnika na tržištu koji imaju za cilj ili posledicu značajno ograničavanje, narušavanje ili sprečavanje, konkurencije na teritoriji Republike Srbije. Restriktivni sporazumi mogu biti ugovori, pojedine odredbe ugovora, izričiti ili prećutni dogovori, usaglašene prakse, kao i odluke oblika udruživanja učesnika na tržištu, a kojima se naročito: 1) neposredno ili posredno utvrđuju kupovne ili prodajne cene ili drugi uslovi trgovine; 2) ograničava i kontroliše proizvodnja, tržište, tehnički razvoj ili investicije; 3) primenjuju nejednaki uslovi poslovanja na iste poslove u odnosu na različite učesnike na tržištu, čime se učesnici na tržištu dovode u nepovoljniji položaj u odnosu na konkurente; 4) uslovljava zaključivanje ugovora ili sporazuma prihvatanjem dodatnih obaveza koje s obzirom na svoju prirodu i trgovačke običaje i praksu nisu u vezi sa predmetom sporazuma; 5) dele tržišta ili izvori nabavki.

Delo je u tom pogledu blanketnog karaktera, tj. pojam ovog centralnog obeležja dat je u zakonu čijim se odredama štiti konkurencija.

Iako zakon ne ograničava krug izvršilaca na odgovorna lica (kao što je to bio slučaj sa ranijom inkriminacijom iz člana 232), tako da izvršilac može biti bilo koje lice u subjektu privrednog poslovanja, ipak je to lice koje je u subjektu privrednog poslovanja ovlašćeno da zaključuje sporazume između privrednih subjekata učesnika na tržištu.

Ovo krivično delo nema posledicu, tj. ono je dovršeno onda kada je zaključen restriktivni sporazum. Moguć je (nesvršeni) pokušaj koji je kažnjiv.

Delo se može izvršiti samo sa umišljajem koji, pre svega, obuhvata znanje da je reč o restriktivnom sporazumu.

3. Odredbom člana 229 stav 2 predviđena je mogućnost oslobođenja od kazne. Zakonom o zaštiti konkurencije (član 10) predviđeni su uslovi za oslobađanje od obaveze utvrđene merom zaštite konkurencije. U slučaju ispunjavanja tih uslova, učinilac se može osloboditi kazne za ovo krivično delo.

11. Primanje mita u obavljanju privredne delatnosti (član 230)

(1) Ko pri obavljanju privredne delatnosti za sebe ili drugog, neposredno ili posredno, zahteva ili primi poklon ili drugu korist ili ko primi obećanje poklona ili druge koristi da zaključi ugovor ili postigne poslovni dogovor ili pruži uslugu ili da se uzdrži od takvog delovanja ili kršenjem drugih dužnosti u obavljanju privredne delatnosti na štetu ili u korist subjekta privrednog poslovanja ili drugog pravnog lica za koje ili u kojem radi ili drugog lica,

kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

(2) Učinilac dela iz stava 1 ovog člana koji, posle zaključenja ugovora ili postizanja poslovnog dogovora ili posle pružene usluge ili uzdržavanja od takvog delovanja, za sebe ili drugog zahteva ili primi poklon ili drugu korist ili prihvati obećanje poklona ili druge koristi,

kazniće se zatvorom do tri godine.

(3) Primljeni poklon i imovinska korist oduzeće se.

1. Propisivanje ove inkriminacije može se pravdati razlikovanjem podmićivanja u privatnom i javnom sektoru, odnosno sužavanjem krivičnog dela primanja mita u glavi Krivičnih dela protiv službene dužnosti na službena lica kao izvršioce. Međutim, u članu 367 ostala je i dalje odredba stava 6 kojom se predviđa da i odgovorno lice može biti izvršilac krivičnog dela primanja mita ukoliko se radi o pravnom licu koje se ne bavi privrednim poslovanjem što je kriterijum za razgraničenje između ova dva krivična dela. Krivično delo iz člana 230 može se učiniti samo pri obavljanju privredne delatnosti. Pojam privredne delatnosti određen je u članu 112 stav 21a KZ.

2. Radnja izvršenja dela iz stava 1 sastoji se u zahtevanju ili primanju za sebe ili drugog poklona ili druge koristi, ili primanju obećanja poklona ili druge koristi da se zaključi ugovor ili postigne poslovni dogovor ili pruži usluga ili da se uzdrži od takvog delovanja. Osim toga, radnju izvršenja predstavlja i kršenje drugih dužnosti u obavljanju privredne delatnosti što veoma proširuje krug radnje izvršenja ovog krivičnog dela. Kao i kod krivičnog dela primanja mita (član 367), nije neophodno da je mito neposredno zahtevano ili primljeno, već je to moguće i na posredan način, pre svega preko nekog trećeg lica. Potrebno je da se to čini na štetu ili u korist subjekta privrednog poslovanja ili drugog pravnog lica za koje ili u kojem učinilac radi ili bilo

kog drugog pravnog ili fizičkog lica. Neophodno je da se radi o radnji koju izvršilac preduzima u okviru ili u vezi sa svojim dužnostima u privrednom poslovanju. To proizlazi kako iz jezičkog tumačenja, tako i iz smisla i cilja ove inkriminacije. U suprotnom, neće postojati ovo krivično delo ali bi mogla biti ostvarena obeležja nekog drugog krivičnog dela (na primer, prevare). Zahtevanje poklona ili druge koristi postoji kada izvršilac stavlja do znanja licu od koga traži poklon ili drugu korist da će zbog toga izvršiti (ili neće izvršiti) radnju koja je navedena u odredbi stava 1. Primanje poklona ili koristi postoji kao radnja izvršenja onda kada se poklon ili protivpravna korist prima u istom cilju. Kao i kod krivičnog dela davanja mita, za postojanje radnje izvršenja dovoljno je i primanje obećanja poklona ili kakve koristi.

3. Delo je dovršeno samim preduzimanjem jedne od tri alternativno postavljene radnje izvršenja, tj. nije potrebno da je izvršeno ono zbog čega se poklon ili korist zahteva, prima ili prihvata obećanje. Posledica se sastoji u ugrožavanju privrednog poslovanja. Međutim, to je posledica na zaštitnom objektu, a ne posledica u užem smislu jer ona nije ni obuhvaćena zakonskim opisom ovog krivičnog dela. One radnje koje bi inače predstavljale pokušaj, inkriminisane su kao dovršeno delo. S obzirom na to, pokušaj ovog krivičnog dela nije moguć. To je shvatanje prihvaćeno u sudskoj praksi kada se radi o krivičnom delu primanja mita.

4. Objekt radnje jeste poklon ili korist. Poklon je pokretna ili nepokretna stvar koja se drugom licu daje bez naknade. Korist je bilo koja imovinska ili neimovinska korist koja se ne može podvesti pod pojam poklona, a njeno zahtevanje ili primanje nije dozvoljeno. Vrednost poklona, odnosno visina koristi nije od značaja, tj. ona može biti i mala.

5. U stavu 2 predviđeno je naknadno primanje poklona. Radnja izvršenja se sastoji u zahtevanju ili primanju poklona ili kakve koristi posle izvršenja radnje navedene u stavu 1. Naknadno zahtevanje ili primanje poklona ili obećanja poklona mora se vršiti u vezi sa izvršenom radnjom. Ostali elementi ovog oblika krivičnog dela isti su kao kod prethodnog oblika. Kao i kod naknadnog pasivnog podmićivanja, sporno je da li je vremenski razmak između preduzimanja radnje i zahtevanja, odnosno primanja poklona ili druge koristi relevantan za postojanje ovog oblika krivičnog dela. U načelu trebalo bi uzeti da to nije od značaja, ali suviše dug vremenski razmak vodi tome da se gubi veza između preduzete radnje izvršioca i davanja poklona odnosno koristi, čime se u takvom slučaju dovodi u pitanje kriminalno-politički smisao inkriminacije. Ukoliko se radi o poklonima male vrednosti koji su uobičajeni i u skladu sa postojećim društvenim normama i običajima, tj. ako se radi o socijalno adekvatnoj radnji, krivično delo neće postojati.

6. Oba oblika krivičnog dela se mogu izvršiti samo sa umišljajem. To proizlazi iz same prirode ovog krivičnog dela. Ukoliko kod učinioca ne postoji svest o tome da je poklon ili drugu korist ili obećanje poklona ili druge koristi primio zbog toga da bi izvršio ono što od njega očekuje davalac (ili kod naknadnog podmićivanja zbog već izvršene radnje), nema umišljaja a samim tim ni krivičnog dela primanja mita u privrednom poslovanju. Moguće je da izvršilac u tom pogledu bude u zabludi i da pogrešno smatra da mu neko lice poklon ili drugu korist daje iz nekih drugih razloga.

Također, umišljaj izvršioca mora da obuhvati i činjenicu da zaključenje ugovora ili poslovni dogovor ili pružanje usluge ide na štetu ili u korist subjekta privrednog poslovanja ili drugog pravnog lica za koje ili u kojem radi ili drugog fizičkog ili pravnog lica.

7. Izvršilac oba oblika može biti bilo koje lice. Međutim, imajući u vidu da se ovo krivično delo vrši u obavljanju privredne delatnosti to je ipak lice koje učestvuje u obavljanju te delatnosti i ima određena ovlašćenja u tom pogledu. Ukoliko se poklon ili druga protivpravna korist prima da bi se izvršila neka druga radnja a ne da se zaključi ugovor ili postigne poslovni dogovor ili pruži usluga, odnosno ako se to ne vrši u privrednom poslovanju, može postojati krivično delo primanja mita iz člana 367 stav 6.

8. Kod oba oblika primanja mita u privrednom poslovanju obavezno je oduzimanje primljenog poklona ili koristi (stav 3). S obzirom da može biti sporno da li se ovde radi o imovinskoj koristi pribavljenoj krivičnim delom (u kom slučaju je oduzimanje obavezno po opštim odredbama), ili o predmetu koji je korišćen ili namenjen izvršenju krivičnog dela, propisano je obavezno oduzimanje.

12. Davanje mita u obavljanju privredne delatnosti (član 231)

(1) Ko učini, ponudi ili obeća poklon ili drugu korist licu da ono pri obavljanju privredne delatnosti, zaključi ugovor ili postigne poslovni dogovor ili pruži uslugu ili se uzdrži od takvog delovanja ili krši druge dužnosti u obavljanju privredne delatnosti na štetu ili u korist subjekta privrednog poslovanja za koje ili u kojem radi ili na štetu ili u korist drugog pravnog ili fizičkog lica ili ko posreduje pri ovakvom davanju poklona ili druge koristi,

kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

(2) Učinitelac dela iz stava 1 ovog člana koji je dao poklon ili drugu korist na zahtev lica da ono pri obavljanju privredne delatnosti zaključi ugovor, postigne poslovni dogovor, pruži uslugu ili krši dužnost, a delo je prijavio pre nego što je saznao da je ono otkriveno, može se osloboditi kazne.

(3) Dati poklon i imovinska korist oduzeće se.

1. Ovo krivično delo je propisano iz istih razloga kao i prethodno tj. ono iz člana 230 tj. zbog razdvajanja podmićivanja u privatnom i javnom sektoru što je u duhu sa međunarodnim konvencijama koje regulišu oblast korupcije i njenog krivičnopravnog suzbijanja. I ovde nije brisana odredba člana 368 stav 5 kojom se predviđa da se i odgovornom licu može dati mito ali samo onda kada se pravno lice ne bavi privrednim poslovanjem. To je kriterijum za razgraničenje ova dva krivična dela. Krivično delo iz člana 231 se može izvršiti samo pri obavljanju privredne delatnosti. Za pojam privredne delatnosti vid. član 112 stav 21a KZ.

2. Radnja izvršenja dela iz stava 1 sastoji se u davanju, nuđenju ili obećanju poklona ili druge koristi nekom licu. To se čini radi toga da lice kojem se daje mito pri obavljanju privredne delatnosti zaključi ugovor ili postigne poslovni dogovor ili pruži uslugu ili da se uzdrži od takvog delovanja na štetu ili u korist svog privrednog društva ili bilo kojeg drugog (pravnog ili fizičkog) lica.

Kao radnja izvršenja predviđeno je i posredovanje pri davanju mita između lica koje daje mito i lica kojem se daje mito u obavljanju privredne delatnosti.

Za razliku od primanja mita u privrednom poslovanju, kod ovog krivičnog dela naknadno davanje mita nije inkriminisano.

3. Objekt radnje jeste poklon ili protivpravna imovinska korist. Poklon je pokretna ili nepokretna stvar koja se drugom licu daje bez naknade. Protivpravna korist je bilo koja imovinska korist koja se ne može podvesti pod pojam poklona, a njeno zahtevanje ili primanje nije dozvoljeno. Vrednost poklona, odnosno visina protivpravne imovinske koristi nije od značaja, tj. ona može biti i mala. Ovde se može primetiti nedoslednost zakonodavca, tj. potrebno je da se radi o protivpravnoj imovinskoj koristi, dok se kod protivpravnog primanja poklona može raditi i o protivpravnoj neimovinskoj koristi. Iako je, po svemu sudeći, u pitanju omaška (čemu u prilog ide i činjenica da se u stavu 2 ovog člana ne govori o imovinskoj koristi), krivično delo protivpravnog davanja poklona neće postojati ako se odgovornom licu da, ponudi ili obeća kakva protivpravna neimovinska korist, dok će u istom tom slučaju (ako su ispunjena i druga bitna obeležja) postojati krivično delo protivpravnog primanja mita iz člana 276a.

4. Kao i kod krivičnog dela davanja mita predviđa se fakultativni osnov za oslobođenje kazne u stavu 2. Međutim, ovde su uslovi restriktivnije postavljeni, tj. potrebno je kumulativno da budu ispunjena dva uslova: ne samo da je učinilac delo prijavio pre nego što je saznao da je ono otkriveno, već i da je poklon ili drugu protivpravnu korist dao na zahtev lica kojem se daje mito. U stvari ovde je predviđeno rešenje koje je nekada postojalo kod krivičnog dela davanja mita. Teško je pronaći neke posebne razloge za pravljenje ove razlike.

13. Prouzrokovanje stečaja (član 232)

Ko u subjektu privrednog poslovanja koji ima svojstvo pravnog lica, neracionalnim trošenjem sredstava ili njihovim otuđenjem u bescenje, prekomernim zaduživanjem, preuzimanjem nesrazmernih obaveza, lakomislenim zaključivanjem ugovora sa licima nesposobnim za plaćanje, propuštanjem blagovremenog ostvarivanja potraživanja, uništenjem ili prikrivanjem imovine ili drugim radnjama koje nisu u skladu sa savesnim poslovanjem prouzrokuje stečaj i time drugog ošteti,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

1. Propisivanjem ovog krivičnog dela štite se interesi poverilaca pre svega, ali i nekih drugih lica (npr. zaposlenih). Zakonom o stečaju („Službeni glasnik RS“, broj 104/09, 99/11– dr. zakon, 71/12 – US i 83/14) uređuju se uslovi i način pokretanja i sprovođenja stečajnog postupka, tako da je ovo krivično delo jednim svojim delom (u pogledu posledice) blanketnog karaktera.

2. Radnja izvršenja se može ispoljiti u više oblika. To može biti neracionalno trošenje sredstava ili njihovo otuđenje u bescenje, prekomerno zaduživanje, preuzimanje nesrazmernih obaveza, lakomisleno zaključivanje ugovora sa licima nespособnim za plaćanje, propuštanje blagovremenog ostvarivanja potraživanja, kao i uništenje ili prikrivanje imovine. Osim navedenih, to mogu biti i neke druge radnje koje nisu u skladu sa savesnim poslovanjem. Kod ovih poslednjih, reč je o neodređenoj formulaciji, i njihovo preciziranje zahteva dovođenje u vezu sa posledicom ovog krivičnog dela, tj. to mogu biti samo one radnje koje nisu u skladu sa savesnim poslovanjem, kojima se može prouzrokovati stečaj.

3. Posledica krivičnog dela jeste stečaj subjekta privrednog poslovanja kojim je neko (fizičko ili pravno) lice oštećeno. Zakonski opis ovog krivičnog dela ne govori o pokretanju stečajnog postupka (kao u slučaju dela iz člana 234 stav 2), već o prouzrokovanju stečaja. Pošto se stečaj sprovodi u stečajnom postupku, treba uzeti da je pokretanjem stečajnog postupka (ali ne i prethodnog stečajnog postupka) prouzrokovan stečaj. Stečaj se, u smislu Zakona o stečaju, sprovodi bankrotstvom ili reorganizacijom (član 1 stav 2). Pod bankrotstvom se podrazumeva namirenje poverilaca prodajom celokupne imovine stečajnog dužnika. Pod reorganizacijom se podrazumeva namirenje poverilaca, na način i pod uslovima određenim planom reorganizacije. Stečajni postupak se otvara kada se utvrdi postojanje jednog od zakonom predviđenih stečajnih razloga: 1) trajnija nesposobnost plaćanja, 2) preteća nesposobnost plaćanja, 3) prezaduženost, i 4) nepostupanje po usvojenom planu reorganizacije. S obzirom na to da je posledica ovog krivičnog dela kompleksna, tj. nije dovoljno samo prouzrokovanje stečaja već se zahteva i to da je stečajem neko oštećen, postavlja se pitanje šta to znači u slučaju bankrotstva, a šta u slučaju reorganizacije. Po pravilu, bankrotstvo subjekta privrednog poslovanja znači i to da je time neko oštećen. U slučaju reorganizacije, međutim, to ne mora biti tako. Budući da su Zakonom o stečaju predviđene brojne i različite mere za realizaciju plana reorganizacije stečajnog dužnika, u svakom konkretnom slučaju treba utvrditi da li je reorganizacijom stečajnog dužnika neko oštećen, pri čemu treba uzeti u obzir sva lica koja stečajem mogu biti oštećena (poverioci, vlasnici, zaposleni).

4. Izvršilac krivičnog dela može biti bilo koje lice u subjektu privrednog poslovanja čiji se stečaj prouzrokuje. Raniji zakonski opis kao izvršioca predviđao je samo odgovorno lice. Međutim, imajući u vidu radnju izvršenja, to može biti samo lice koje ima određena ovlašćenja i koje vrši određene poslove upravljanja, nadzora ili druge poslove iz delatnosti pravnog lica tako da bi se teško moglo tvrditi da je ovom izmenom u zakonskom opisu proširen krug izvršilaca. To može biti i vlasnik preduzeća ili drugog subjekta privrednog poslovanja, bez obzira na visinu njegovog

vlasničkog udela ako vrši navedene poslove. Preduzetnik ne može biti izvršilac ovog krivičnog dela.

5. Na subjektivnom planu za postojanje osnovnog oblika (stav 1) neophodan je umišljaj. Osim radnje izvršenja, umišljaj mora obuhvatiti i posledicu, tj. prouzrokovanje stečaja kojim će se neko oštetiti. ZID KZ/2016 izvršena je dekriminalizacija nehatnog oblika tako da ono sada ima samo umišljajni oblik. To znači da ovo krivično delo neće postojati ukoliko je kod izvršioca postojao nehat u odnosu na posledicu. Moguće je da nehat postoji i u odnosu na radnju izvršenja (npr. lakomisleno zaključivanje ugovora sa licima nesposobnim za plaćanje, ili nehatno uništenje imovine), kada takođe ovo krivično delo neće postojati.

14. Prouzrokovanje lažnog stečaja (član 232a)

(1) Ko u subjektu privrednog poslovanja koji ima svojstvo pravnog lica, u nameri da taj subjekt izbegne plaćanje obaveza prouzrokuje stečaj tog subjekta prividnim ili stvarnim umanjenjem njegove imovine, na način što:

1) celu ili deo imovine subjekta privrednog poslovanja prikrije, prividno proda, proda ispod tržišne vrednosti ili besplatno ustupi;

2) zaključi fiktivne ugovore o dugu ili prizna nepostojeća potraživanja;

3) poslovne knjige koje je subjekt privrednog poslovanja obavezan da vodi po zakonu prikrije, uništi ili tako preinači da se iz njih ne mogu sagledati poslovni rezultati ili stanje sredstava ili obaveza ili ovo stanje sačinjavanjem lažnih isprava ili na drugi način prikaže takvim da se na osnovu njega može otvoriti stečaj, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Ako su usled dela iz stava 1 ovog člana nastupile teške posledice za poverioca,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina.

1. Za razliku od krivičnog dela prouzrokovanja stečaja (član 232) kod ovog krivičnog dela postoji poseban oblik prevarne namere. Naime, izvršilac određenim radnjama prouzrokuje stečaj do koga inače ne bi došlo, zato što ima nameru da time izbegne plaćanje obaveza subjekta privrednog poslovanja. U stvari, tu se ne radi o lažnom, već o pravom stečaju koji je prouzrokovan sa određenom namerom. Zakonom o stečaju („Službeni glasnik RS“, broj 104/09, 99/11– dr. zakon, 71/12 – US i 83/14) uređuju se uslovi i način pokretanja i sprovođenja stečajnog postupka, tako da je i za ovo krivično delo od značaja pomenuti zakon. Ovo delo nije suštinski menjano (raniji član 236), iako se javlja više kriminalno-politički spornih pitanja (na-

ročito pitanje odnosa sa krivičnim delima prouzrokovanja stečaja i oštećenja poverilaca).

2. Radnja izvršenja jeste prikrivanje, prividna prodaja, prodaja ispod tržišne vrednosti ili besplatno ustupanje cele ili dela imovine subjekta privrednog poslovanja; zaključivanje fiktivnog ugovora o dugu ili priznavanje nepostojećih potraživanja; prikrivanje, uništenje ili takvo preinačenje poslovnih knjiga koje je subjekt privrednog poslovanja obavezan da vodi po zakonu da se iz njih ne mogu sagledati poslovni rezultati ili stanje sredstava ili obaveza, ili kada sačinjavanjem lažnih isprava ili na drugi način prikaže to stanje takvim da se na osnovu njega može otvoriti stečaj. Neophodno je da ove radnje za rezultat imaju prividno ili stvarno umanjenje imovine privrednog subjekta.

Neka od navedenih radnji izvršenja mora se preduzeti u nameri da subjekt privrednog poslovanja izbegne plaćanje obaveza.

3. Posledica krivičnog dela jeste prouzrokovanje stečaja tog subjekta. Za razliku od posledice krivičnog dela prouzrokovanja stečaja (član 232), ne zahteva se da je time neko lice oštećeno (o stečaju v. komentar uz član 232 pod 3).

4. Izvršilac krivičnog dela može biti bilo koje lice u subjektu privrednog poslovanja čiji se stečaj prouzrokuje. Za razliku od ranijeg rešenja, ne zahteva se svojstvo odgovornog lica (što je odraz težnje zakonodavca da tamo gde je to moguće izbegne korišćenje ovog pojma), mada će to, imajući u vidu oblike radnje izvršenja, najčešće biti lice koje ima to svojstvo.

5. Krivično delo podrazumeva umišljaj, i to direktni s obzirom na neophodnost postojanja određene namere.

6. Teži oblik (stav 2) postoji u slučaju nastupanja teških posledica po poverioca. Ova kvalifikatorna okolnost je neodređena i (kao i u još nekim drugim slučajevima) nije u skladu sa postulatom *lex certa*. Osim u nekim slučajevima, kada je očigledno da se radi o teškim posledicama (npr. kada se zbog toga pokrene stečajni postupak u odnosu na poverioca), mora se u svakom konkretnom slučaju procenjivati da li je ova kvalifikatorna okolnost ostvarena. Pri tome treba imati u vidu i zaprećenu kaznu koja ukazuje na to da je zakonodavac ovde imao u vidu vrlo ozbiljne negativne posledice po poverioca. Inače, nastupanje teških posledica je relevantno samo u odnosu na poverioca, a ne i u odnosu na druga lica koja mogu biti oštećena stečajem.

15. Oštećenje poverilaca (član 233)

(1) Ko u subjektu privrednog poslovanja, znajući da je taj subjekt postao nesposoban za plaćanje, isplatom duga ili na drugi način stavi poverioca u povoljniji položaj i time znatno oštetiti drugog poverioca,

kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

(2) Lice iz stava 1 ovog člana, koje znajući da je taj subjekt postao nesposoban za plaćanje, a u nameri da izigra ili ošteti poverioca prizna neistinito potraživanje, sastavi lažni ugovor ili nekom drugom prevarnom radnjom ošteti poverioca, kazniće se zatvorom od tri meseca do pet godina.

(3) Ako je delom iz st. 1 i 2 ovog člana poveriocu prouzrokovana šteta velikih razmera ili ako je prema oštećenom zbog toga došlo do pokretanja postupka prinudnog poravnanja ili stečaja, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

1. Ovo krivično delo služi zaštiti interesa poverioca od momenta kada je dužnik postao nesposoban za plaćanje, pa do namirenja potraživanja, odnosno okončanja stečajnog postupka. S obzirom na to da se u slučaju kada neki subjekt privrednog poslovanja postane nesposoban za plaćanje pokreće stečajni postupak (trajnija ili preteća nesposobnost plaćanja, kao i prezaduženost), mogućnosti da se učini ovo krivično delo su ograničene zbog prirode stečajnog postupka i mera obezbeđenja koje se u cilju zaštite poverilaca u njemu preduzimaju. Tako, značajnu nadležnost u pogledu zaštite interesa poverilaca imaju skupština i odbor poverilaca koji se formiraju odmah posle otvaranja stečajnog postupka, kao i stečajni upravnik i stečajni sudija. Ipak, neke radnje kojima se nanosi šteta poveriocima moguće je preduzeti i pre pokretanja prethodnog stečajnog postupka, pa čak i kasnije, što opravdava i postojanje ovog krivičnog dela koje ima osnovni (stav 1), teži (stav 2) i najteži oblik (stav 3).

2. Radnja izvršenja osnovnog oblika (stav 1) jeste isplata duga ili preduzimanje neke druge radnje čime se poverilac stavlja u povoljniji položaj u odnosu na drugog poverioca.

3. Posledica osnovnog oblika jeste nastupanje znatne štete za drugog poverioca zbog stavljanja određenog poverioca u povoljniji položaj. Prema shvatanju Krivičnog odeljenja VSS od 17. aprila 2006. „znatna šteta“ postoji onda kada ona prelazi iznos od devet stotina hiljada dinara.

4. Iako bi umišljaj trebalo da obuhvati i znanje učinioca da je subjekt privrednog poslovanja postao nesposoban za plaćanje, u zakonskom opisu se to izričito navodi. Subjektivno obeležje ovog oblika jeste, osim umišljaja i navedenog znanja, i namera da se određeni poverilac stavi u povoljniji položaj u odnosu na drugog.

5. Radnja izvršenja težeg oblika (stav 2) jeste priznanje neistinitog potraživanja, sastavljanje lažnog ugovora ili preduzimanje neke druge prevarne radnje. Ovaj oblik može postojati samo pre pokretanja stečajnog postupka, jer bi se u protivnom radiilo o najtežem obliku iz stava 3.

6. Posledica težeg oblika jeste nastupanje štete za poverioca. Nije potrebno da se radi o znatnoj šteti kao kod osnovnog oblika, s obzirom na to da je težište kod ovog oblika na prevarnoj radnji, što nije slučaj kod osnovnog oblika.

7. I ovde se izričito zahteva znanje učinioca da je subjekt privrednog poslovanja postao nesposoban za plaćanje. Potrebna je i namera da se poverilac izigra ili ošteti.

8. Izvršilac oba oblika može biti bilo koje lice u subjektu privrednog poslovanja (uključujući preduzetnika) koji je postao nesposoban za plaćanje. Postavlja se pitanje da li to može biti stečajni upravnik. Na to pitanje treba potvrdno odgovoriti, mada bi se mogao zastupati i stav da on ima svojstvo službenog lica te da u tom slučaju vrši krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz člana 359.

9. Najteži oblik postoji ukoliko je za oštećenog poverioca nastupila šteta velikih razmera (što prema shvatanju Krivičnog odeljenja VSS od 17. aprila 2006. godine iznosi preko šest miliona dinara), ili je pokrenut stečajni postupak. Stečajni postupak se, prema odredbama Zakona o stečaju („Službeni glasnik RS“, broj 104/09, 99/11– dr. zakon, 71/12 – US i 83/14) otvara kada se utvrdi postojanje jednog od zakonom predviđenih stečajnih razloga: 1) trajnija nesposobnost plaćanja, 2) preteća nesposobnost plaćanja, 3) prezaduženost, i 4) nepostupanje po usvojenom planu reorganizacije.

Sudska praksa:

Radi utvrđivanja postojanja krivičnog dela oštećenja poverilaca, pored ostalih elemenata njegovog bića, nužno je utvrditi postojanje namere okrivljenog da izigra ili ošteti poverioce.

Iz obrazloženja:

Krivično delo oštećenje poverilaca iz čl. 138 st. 2 KZ RS, vrši odgovorno lice koje, znajući da je preduzeće postalo nesposobno za plaćanje, u nameri da izigra ili ošteti poverioca nekom prevarnom radnjom ošteti poverioca. To dalje znači da između okrivljenog kao odgovornog lica i oštećenog kao vlasnika drugog preduzeća i poverioca, već postoji dužničko poverilački odnos, a u konkretnom slučaju da okrivljeni izdavanjem akceptnih naloga nastoji da osujeti naplatu potraživanja poverioca.

Ukoliko je okrivljeni prevarnu radnju preduzeo u nameri da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist, onda bi se moglo raditi o krivičnom delu prevare iz čl. 171 KZ RS, za čije je postojanje potrebno da izvršilac drugog lažnim prikazivanjem činjenica dovede u zabludu ili ga održava u zabludi u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist, pa ga time navede da na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učini ili ne učini.

Zato je bitno da prvostepeni sud u ponovljenom postupku utvrdi sve činjenice vezane za subjektivni element krivičnog dela, odnosno kakva je njegova namera bila, što je on propustio da učini, tako da presuda ne sadrži razloge kojim se rukovodio pri utvrđivanju da li postoji krivično delo i krivična odgovornost optuženog u smislu čl. 361 st. 7 ZKP.

(Presuda Opštinskog suda u Nišu K. Br. 508/03 i Rešenje Okružnog suda u Nišu Kž. br. 530/03)

16. NedoVOLJena proizvodnja (234)

(1) Ko neovlašćeno proizvodi ili prerađuje robu za čiju je proizvodnju ili prerađivanje potrebno odobrenje nadležnog organa,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine.

(2) Ko proizvodi ili prerađuje robu čija je proizvodnja ili prerađivanje zabranjeno,

kazniće se zatvorom do tri godine.

(3) Roba i sredstva za proizvodnju ili prerađivanje oduzeće se.

1. Ovo krivično delo (koje je ranije bilo predviđeno u članu 242) ima dva oblika. Oni se razlikuju prema tome da li je reč o robi za čiju je proizvodnju ili prerađivanje potrebno odobrenje nadležnog organa (stav 1), ili robi čija je proizvodnja ili prerađivanje zabranjeno (stav 2). Radnja izvršenja kod oba oblika sastoji se u proizvodnji ili prerađivanju robe. U prvom slučaju to se čini bez odobrenja nadležnog organa, dok se u drugom slučaju radi o robi čija je proizvodnja ili prerađivanje zabranjeno. Kada je reč o ovim slučajevima, zavisi od propisa kojima se regulišu proizvodnja i prerada određene robe, tako da je delo u tom pogledu blanketnog karaktera.

Postavlja se pitanje da li (teži) oblik iz stava 2 treba tumačiti tako da se tu radi o apsolutnoj zabrani budući da su vrlo retki slučajevi u kojima takva zabrana postoji, a njeno kršenje predstavlja neko drugo krivično delo (npr. ono iz člana 377). Treba uzeti da je u pitanju zabrana u odnosu na koju su dozvoljeni vrlo restriktivno postavljeni izuzeci, u tom smislu da se ipak pod određenim uslovima samo određenim subjektima može dozvoliti proizvodnja, odnosno prerada neke robe (npr. proizvodnja opojnih droga ili oružja). Za razliku od toga, robu koja je objekt radnje oblika iz stava 1 mogu proizvoditi i prerađivati svi subjekti koji zadovolje određene propisane uslove, a posle dobijenog odobrenja nadležnog organa (npr. proizvodnja lekova). Dakle, u slučaju dela iz stava 1 nije u pitanju kršenje zabrane već obavljanje određene privredne delatnosti bez odobrenja nadležnog organa, dok se kod dela iz stava 2 radi o kršenju zabrane proizvodnje, odnosno prerade određene robe.

2. Oba oblika se mogu učiniti samo sa umišljajem koji mora obuhvatiti i to da se proizvodi ili prerađuje roba bez odobrenja nadležnog organa (stav 1), odnosno roba čija je proizvodnja ili prerađivanje zabranjeno (stav 2).

3. Predviđena je obavezna primena mere bezbednosti oduzimanja predmeta, koja obuhvata oduzimanje kako predmeta koji su upotrebljeni za izvršenje krivičnog dela, tako i onih koji su nastali izvršenjem krivičnog dela (stav 3).

17. Nedoželjena trgovina (član 235)

(1) Ko nemajući ovlašćenje za trgovinu, nabavi robu ili druge predmete u većoj vrednosti u svrhu prodaje, ili ko se neovlašćeno i u većem obimu bavi trgovinom ili posredovanjem u trgovini ili se bavi zastupanjem organizacija u unutrašnjem ili spoljnotrgovinskom prometu robe i usluga,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine.

(2) Ko se bavi prodajom robe čiju je proizvodnju neovlašćeno organizovao, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

(3) Kaznom iz stava 2 ovog člana kazniće se i ko neovlašćeno prodaje, kupuje ili vrši razmenu robe ili predmeta čiji je promet zabranjen ili ograničen.

(4) Ako je učinilac dela iz st. 1 do 3 ovog člana organizovao mrežu preprodavaca ili posrednika ili je pribavio imovinsku korist koja prelazi iznos od četrilista pedeset hiljada dinara,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(5) Roba i predmeti nedozvoljene trgovine oduzeće se.

1. Ova inkriminacija ima za cilj zaštitu trgovine kao privredne delatnosti. Trgovina je regulisana određenim propisima kojima je određen njen pojam (Zakon o trgovini – „Službeni glasnik RS“, br. 53/10 i 10/13) i kojima je, što je naročito važno za ovo krivično delo, propisano pod kojim uslovima neko fizičko ili pravno lice može obavljati tu delatnost. Indirektno štiti se i državni budžet jer se njegovim vršenjem, po pravilu, uskraćuje porez na promet robe.

2. Krivično delo ima četiri oblika: osnovni (stav 1), dva teža (st. 2 i 3) i najteži oblik (stav 4). Propisane su tri alternativno postavljene radnje izvršenja osnovnog oblika: 1) nabavljanje robe ili drugih predmeta u većoj vrednosti u svrhu prodaje, 2) bavljenje u većem obimu trgovinom ili posredovanjem u trgovini i 3) bavljenje zastupanjem organizacija u unutrašnjem ili spoljnotrgovinskom prometu robe i usluga. U prvom slučaju dovoljno je da je izvršilac nabavio robu ili druge predmete u većoj vrednosti (ranije rešenje je alternativno predviđalo i u većoj količini) u svrhu prodaje. Veća vrednost, prema pravnom shvatanju Krivičnog odeljenja VSS (17. april 2006. godine), postoji kada vrednost prelazi iznos od tri stotine hiljada dinara. Pojam nabavljanja treba shvatiti u najširem smislu, tj. dolaženje u posed robe po bilo kom pravnom osnovu. Isključeno je postojanje ovog krivičnog dela ukoliko se do robe došlo izvršenjem krivičnog dela (VSS Kž. 10/98). Za dovršeno krivično delo potrebno je da je roba i faktički nabavljena, u protivnom postoje samo pripremljene radnje ili pokušaj (u zavisnosti od preduzetih radnji) što kod ovog krivičnog dela nije kažnjivo. U drugom slučaju potrebno je da se izvršilac u većem obimu bavi trgovinom ili posredovanjem u trgovini. U trećem slučaju radnja izvršenja je bavljenje

zastupanjem organizacija u unutrašnjem ili spoljnotrgovinskom prometu (u ranijem krivičnom zakonodavstvu to je bilo zasebno krivično delo iz člana 166. KZ SRJ) robe i usluga. Bavljenje podrazumeva višekratnu kontinuiranu delatnost.

Za sva tri oblika radnje izvršenja karakteristično je da se preduzimaju neovlašćeno, tj. bez dozvole nadležnog organa. Nije od značaja za postojanje krivičnog dela to što je učinilac pre izvršenja dela imao dozvolu, ili je pak naknadno dobio. Važno je da dozvola za trgovinu ne postoji u momentu preduzimanja radnje izvršenja. To što je pokrenut postupak za dobijanje dozvole, ne isključuje postojanje krivičnog dela (OSB Kž. 1547/02). Dozvola se mora odnositi na onu delatnost i onu robu koja je predmet trgovine. U protivnom, i pored postojanja određene dozvole, takođe će se raditi o neovlašćenoj trgovini.

Objekt radnje jesu roba i drugi predmeti. Ove pojmove treba shvatiti najšire. U tom smislu i VSS Kzz. 26/90, ističući da pojam stvari kod krivičnog dela nedozvoljene trgovine treba shvatiti šire nego u građanskom pravu.

Delo se kod sve tri radnje može učiniti samo sa umišljajem, s tim što je kod nabavljanja robe u svrhu prodaje potrebna i namera da se roba proda.

3. Teži oblik iz stava 2 postoji u slučaju da se izvršilac bavi prodajom robe čiju je proizvodnju neovlašćeno organizovao. I ovde je reč o neovlašćenoj trgovini jer se ne može dobiti dozvola za trgovinu robom čija je proizvodnja neovlašćeno organizovana. Za postojanje krivičnog dela potrebno je bavljenje, tj. višekratna kontinuirana delatnost.

4. Drugi teži oblik iz stava 3 postoji u slučaju kada se neovlašćeno prodaje, kupuje ili vrši razmena robe ili predmeta čiji je promet zabranjen ili ograničen. Ovo delo je blanketnog karaktera. Da li je promet neke robe ograničen ili zabranjen, zavisi od odgovarajućih propisa. I ovo delo se vrši neovlašćeno, jer i u slučaju kada se radi o robi čiji je promet ograničen, može se, pod određenim uslovima, izdati odobrenje za trgovinu i takvom robom. Kod ovog oblika treba imati u vidu da je stavljanje u promet određenih predmeta posebno inkriminisano (npr. opojnih droga), pa će se prema odnosu specijaliteta raditi samo o tom drugom krivičnom delu.

5. Najteži oblik (stav 4) postoji ako je učinilac dela iz st. 1 do 3 organizovao mrežu preprodavaca ili posrednika, ili je postigao imovinsku korist koja prelazi iznos od četristo pedeset hiljada dinara. U prvom slučaju je sporno da li postoji mreža preprodavaca ili posrednika kada je reč o dva lica. Prema jednom shvatanju za mrežu je dovoljno postojanje više lica, a taj pojam prema stavu sudske prakse podrazumeva najmanje dva lica. To ipak ne treba prihvatiti, jer sam pojam mreže podrazumeva veći broj lica koja su organizovana za vršenje neke delatnosti. Da je zakonodavac imao u vidu dva lica, onda ne bi koristio izraz „mreža“, već više lica.

U pogledu druge kvalifikatorne okolnosti, u sudskoj praksi je zauzet stav da prilikom utvrđivanja postignute imovinske koristi učiniocu treba priznati izvesne troškove. Donekle je sporno koji su to troškovi. Treba uzeti da su to oni troškovi koji predstavljaju ulaganje u robu, tj. kojima se vrednost te robe uvećava, zatim nužni troškovi za održavanje, skladištenje robe i sl., kao i porezi i dažbine ukoliko

su plaćeni. No, da li to mogu biti i neki drugi troškovi, kao što su oni za poštanske usluge (to zavisi od toga da li je u pitanju transport robe ili se nedozvoljena trgovina obavlja poštom), može biti sporno.

6. Predviđeno je obavezno oduzimanje robe i predmeta nedozvoljene trgovine (stav 5). Sporno je da li se tu radi o meri oduzimanja imovinske koristi (npr. VSS Kzz. 41/90), ili o meri bezbednosti oduzimanja predmeta iz člana 87. Ako bi to bilo oduzimanje imovinske koristi stečene krivičnim delom, onda bi odredba stava 5 bila suvišna jer je to oduzimanje i prema opštim odredbama obavezno. Naprotiv, ako se radi o meri bezbednosti oduzimanja predmeta, njeno izricanje je obavezno samo ako je to kod određenog krivičnog dela izričito propisano. I inače, nema razloga da se ne uzme da je ovde reč o predmetima koji su namenjeni ili upotrebljeni za izvršenje krivičnog dela, što znači da je u pitanju mera bezbednosti oduzimanja predmeta koja je propisana na osnovu člana 87 stav 3.

Sudska praksa:

Roba u većoj količini i roba u većoj vrednosti (nabavljena u svrhu prodaje bez ovlašćenja za trgovinu) su alternativni elementi krivičnog dela nedozvoljene trgovine. Veća količina se određuje prema ukupnom broju predmeta koji su nabavljeni u svrhu prodaje, a veća vrednost prema njihovoj ukupnoj vrednosti. Prema tome, za postojanje ovog krivičnog dela roba ili drugi predmeti koji su nabavljeni u svrhu prodaje ne moraju biti i u većoj količini i u većoj vrednosti, već je dovoljno da bude utvrđen jedan od ova dva elementa.

(Pravno shvatanje Krivičnog odeljenja Vrhovnog suda Srbije od 13. novembra 1991.)

Okrivljeni se neovlašćeno i u većem obimu bavio trgovinom tako što je nabavio i u svojoj garaži uskladištio veću količinu delova za automobil „jugo“, koje je nakon toga prodavao na pijaci u Bujanj Potoku iako nije imao ovlašćenje nadležnih organa za promet robom.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 781/09 od 23. marta 2009. i presuda Drugog opštinskog suda u Beogradu K. 603/08 od 10. decembra 2008. godine)

Krivično delo nedozvoljene trgovine iz stava trećeg je delo blaketnog karaktera, što znači da utvrđivanje da li je promet neke robe ograničen ili zabranjen zavisi od odgovarajućih nekrivičnih propisa kojima se reguliše ta materija.

Prvostepenim rešenjem okrivljeni je oglašen krivim da je izvršio krivično delo nedozvoljene trgovine iz člana 243 stav 3 Krivičnog zakonika, pa mu je sud na osno-

vu navedenog zakonskog propisa kao i čl. 77 st. 2 Krivičnog zakonika izrekao sudsku opomenu.

Pobijano rešenje doneto uz bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 368 stav 1 tačka 11 ZKP a na koje povrede okružni sud u smislu člana 359 stav 2 u vezi sa članom 380 stav 1 tačka 1 ZKP pazi po službenoj dužnosti, i uz povrede krivičnog zakona na koje povrede se osnovano ističu u žalbi javnog tužioca, sa kojih razloga je pobijano rešenje moralo biti ukinuto.

Razlozi za ovo su u činjenici da je krivično delo nedozvoljene trgovine iz stava tri ovog člana, teži oblik koji se sastoji u nedozvoljenoj prodaji robe čiji je promet zabranjen ili ograničen i delo je blaketnog karaktera, a to znači da li je promet neke robe ograničen ili zabranjen, zavisi od odgovarajućih propisa. Međutim, iz izreke pobijanog rešenja ne vidi se na osnovu kojih propisa je ograničen promet predmetne robe, to je samim tim izreka rešenja nerazumljiva. Prvostepeni sud nije utvrdio odlučnu činjenicu na osnovu kog propisa je ograničen promet predmetne robe.

Osim toga, a što se osnovano u žalbi javnog tužioca ističe, kod izricanja navedene sudske opomene prvostepeni sud je pogrešno primenio odredbe o izricanju sudske opomene.

(Rešenje Okružnog suda u Beogradu Kž. 3587/06 od 5. januara 2007. i rešenje Petog opštinskog suda u Beogradu K. 512/06 od 19. oktobra 2006. godine)

Okrivljeni je neovlašćeno uz pomoć dva svoja sina organizovao proizvodnju vinjaka i pelinkovca koja je preko četvrtog lica neovlašćeno prodavao, koje radnje predstavljaju nedozvoljenu trgovinu.

Okrivljeni je neovlašćeno proizvodio alkoholna pića radi prodaje pa je u tom cilju vinjak i pelinkovac koje je sam proizvodio točio u flaše sa etiketama preduzeća «Rubin» iz Kruševca i preduzeća «SIS Company» iz Subotice i zatvarao originalnim čepovima. Takvo proizvedeno piće je prodavao preko četvrtookrivljenog.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž.2405/05 od 30. novembra 2005. i presuda Četvrtog opštinskog suda u Beogradu K.1282/04 od 18. januara 2005. godine)

Prodaja robe kada je okrivljena pokrenula postupak za dobijanje dozvole za trgovinu, a pre nego što je dobila dozvolu predstavlja krivično delo nedozvoljene trgovine.

Okrivljenoj je stavljeno na teret da je nemajući ovlašćenje za trgovinu nabavila građevinski materijal u većoj količini i vrednosti u svrhu prodaje i da je isti prodavala na zakupljenom stovarištu.

Okrivljena je u svojoj odbrani navela da je pripremala otvaranje svog preduzeća za trgovinu građevinskim materijalom i da je u tom cilju, najpre zaključila ugovor o zakupu stovarišta, a zatim podnela zahtev opštini za registraciju STR koja bi se bavila trgovinom građevinske opreme.

Brani se da je procedura oko registracije potrajala duže nego što je očekivala, pa je stoga morala da počne da ispunjava obaveze u pogledu zakupa i iz tih razloga je pre nego što je formalno dobila dozvolu deo nabavljene robe prodala.

Drugostepenom odlukom potvrđena je presuda jer je prvostepeni sud pravilno ocenio da je u konkretnom slučaju bitno da je roba nabavljena i prodavana bez ovlašćenja za trgovinu.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1547/02 od 28. avgusta 2002. i presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu K. 1579/01 od 1. aprila 2002.godine).

Okrivljeni se bavio prodajom robe čiju je proizvodnju neovlašćeno organizovao, kada je nabavio veću količinu nesnimljenih kompaktnih diskova, te na kompjuteru nasnimava kompaktnih diskove, a zatim ih prodavao.

Okrivljeni je oglašen krivim što se u periodu od 6 meseci nemajući ovlašćenje za trgovinu bavio prodajom robe čiju je proizvodnju neovlašćeno organizovao, tako što je u više navrata nabavljao veću količinu nesnimljenih kompaktnih diskova, džojstike, konvertore za play station i memorijske kartice, te je na kompjuteru nasnimavao kompaktnih diskove sa raznim igrama i prodavao i iznajmljivao kompaktnih diskove i prateću opremu za kompjuterske igre sve dok od strane SUP-a od okrivljenog nije oduzeto 6.880 snimljenih kompaktnih diskova, 29 džojstika, 6 konvertora, 2 razvodnika za džojstike i jedna kutija memorijskih kartica i 1.650 DEM. On je time izvršio krivično delo nedozvoljene trgovine iz člana 147 stav 2 u vezi sa stavom 1 KZS.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1298/02 od 17. jula 2002. godine i presuda Četvrtog opštinskog suda u Beogradu K. 891/01 od 9. januara 2002. godine)

Izreka prvostepene presude kojom se okrivljeni oglašava krivim, da je izvršio krivično delo nedozvoljene trgovine iz čl. 243 st. 3 u vezi sa st. 2 Krivičnog zakonika, mora da sadrži zakonski propis na osnovu koga je promet robe zabranjen ili ograničen.

Iz obrazloženja:

Presudom Osnovnog suda u Kraljevu okrivljeni M.B. i R.B. oglašeni su krivim da su nemajući ovlašćenje za trgovinu nabavili veću količinu cigareta sa akciznom maricom Republike Kosovo, čiji je promet ograničen radi prodaje i na taj način izvršili

krivična dela nedozvoljene trgovine iz čl. 243 st. 3 u vezi sa st. 2 KZ, a okrivljeni R.B. isto delo u pomaganju, pri čemu izreka presude ne sadrži propis na osnovu koga je promet robe ograničen.

Krivično delo nedozvoljene trgovine iz čl. 243 st. 3 KZ je delo sa blanketnom dispozicijom, jer je propisano da će se kazniti ko neovlašćeno prodaje, kupuje ili vrši razmenu robe ili predmeta čiji je promet zabranjen ili ograničen, pa se u svakom konkretnom slučaju mora utvrđivati kojim zakonskim propisom je ograničen ili zabranjen promet robe.

(Presuda Osnovnog suda u Kraljevu K-368/10 od 9.02.2010. godine i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu Kž.1.3627/10 od 22.07.2010. godine)

Petarde predstavljaju robu koja je u ograničenom pravnom prometu, pa njihova prodaja predstavlja krivično delo iz st. 3.

Okrivljeni je oглаšen krivim da je izvršio krivično delo nedozvoljene trgovine iz čl. 147 st. 3 KZS tako što je prodao 20.000 komada petardi.

Odredbom člana 3 Zakona o eksplozivnim materijama, zapaljivim tečnostima i gasovima propisano je da se pirotehnički proizvodi smatraju eksplozivnim materijalom. Pod pirotehničkim proizvodima smatraju se sredstva koja se upotrebljavaju za vatromet i predmeti koji sadrže eksplozivne sastojke, praskave sastojke sa dejstvom eksploziva i druge sastojke koji služe za postizanje efekata pucanja ili dima, u šta petarde nesumnjivo spadaju.

Odredbom člana 13 istog zakona propisano je da se proizvodnjom i prometom eksplozivnih materija mogu baviti samo organizacije i preduzeća koja su za to registrovana, u koju kategoriju okrivljeni ne spada. Stoga je sud okrivljenog oglašio krivim za izvršenje ovog krivičnog dela.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3437/03 od 27. novembra 2003. i presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu K. 908/03 od 24. septembra 2003. godine)

Kada okrivljeni nemajući ovlašćenje za trgovinu u svrhu prodaje naruči veću količinu robe tako što telefonskim putem ugovori kupovinu i preuzimanje robe, ali do toga ne dođe jer je prilikom transporta robe do mesta preuzimanja ista oduzeta od strane pripadnika policije, time je krivično delo nedozvoljene trgovine ostalo u pokušaju koji nije kažnjiv.

Prvostepenim rešenjem odbijen je optužni predlog javnog tužioca podnet protiv okrivljenog zbog krivičnog dela nedozvoljene trgovine iz člana 147 stav 1 KZS, jer krivično delo koje se okrivljenom stavlja na teret nije krivično delo u smislu člana 274 stav 1 tačka 1 ZKP.

Okružni sud je našao da treba odbiti kao neosnovanu žalbu javnog tužioca sa sledećih razloga:

Pravilno je prvostepeni sud ispitujući optužni predlog u smislu člana 441 stav 1 ZKP našao da okrivljeni prema opisu činjeničnog stanja koje je tužilac označio u optužnom predlogu nikada nije došao u posed robe, da istu nije nabavio, a što je neophodno za postojanje krivičnog dela nedozvoljene trgovine iz člana 147 stav 1 KZS.

Ovo „nabavljanje“ ostalo je u pokušaju jer je sprečeno intervencijom policije, pa je time eventualno krivično delo nedozvoljene trgovine ostalo u pokušaju.

Kako pokušaj krivičnog dela nedozvoljene trgovine iz člana 147 stav 1 KZS nije kažnjiv, to u konkretnom slučaju i nema krivičnog dela u smislu člana 274 stav 1 tačka 1 KZS, jer je predmet optužbe nije krivično delo.

(Rešenje Okružnog suda u Beogradu Kž. 3233/04 od 29. decembra 2004. i rešenje Prvog opštinskog suda u Beogradu K. 219/04 od 13. novembra 2004. godine)

Lice koje ima određenu dozvolu za bavljenje trgovinom može biti izvršilac krivičnog dela nedozvoljene trgovine ukoliko trgovinu obavlja suprotno zakonskim propisima, van ovlašćenja koja proizilaze iz osnivačkog akta - dozvole, odnosno ako se dozvola zloupotrebljava, roba ne registruje u prodavnici i prodaje se na crno.

Iz obrazloženja:

Osnovano se u žalbi Opštinskog javnog tužioca ukazuje na to da je izreka pobijane presude u suprotnosti sa razlozima koje je prvostepeni sud dao u obrazloženju pobijane presude, a koji se tiču odlučnih činjenica, što je dovelo do toga da se ni činjenično stanje, a shodno tome ni primena krivičnog zakona ne mogu sa sigurnošću ispitati.

Naime, prvostepeni sud okrivljenog oslobađa optužbe zbog krivičnog dela nedozvoljene trgovine iz čl. 147 st. 1 KZ RS, jer nalazi da nema pouzdanih dokaza da je okrivljeni kupio stoku na teritoriji Opštine Ražanj, i bez dokumentacije prevezio u nameri da je proda, u čemu nije uspeo jer je zaustavljen na području Opštine Vranje. Sud prihvata odbranu okrivljenog da se radi o stoci koju je on tovio na svojoj farmi i da kritičnom prilikom nije upotrebljavao markice od ranije prodatih grla, pa su to razlozi zbog kojih sud okrivljenog oslobađa optužbe na osnovu čl. 355 st. 1 tač. 3 ZKP.

Citirani razlozi o odlučnim činjenicama koje je prvostepeni sud dao za svoju odluku za sada se ne mogu prihvatiti kao pravilni i prihvatljivi. Za postojanje krivičnog dela nedozvoljene trgovine iz čl. 147 st. 1 KZ RS potrebno je da izvršilac dela tu delatnost obavlja suprotno pozitivnim zakonskim propisima. Čak i lice koje ima odre-

đenu dozvolu za bavljenje trgovinom može biti izvršilac ovog krivičnog dela ukoliko trgovinu obavlja suprotno zakonskim propisima. U konkretnom slučaju okrivljenom je bilo potrebno da za prodaju stoke pribavi uverenje o transportu, uverenje o zdravstvenom stanju stoke i uverenje i dezinfekciji prevoznog sredstva, koje izdaje veterinarska stanica, dok on ovu dokumentaciju za promet stokom nije pribavio.

(Presuda Opštinskog suda u Aleksincu - Odeljenje u Ražnju K. br.83/01 i Rešenje Okružnog suda u Nišu Kž. br. 184/04)

Krivično delo nedozvoljene trgovine vrši se i posredovanjem u trgovini.

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud je okrivljenog oslobodio optužbe, smatrajući da nije dokazano da je izvršio krivično delo koje mu se stavlja na teret. Pri tome, u obrazloženju presude prvostepeni sud je citirao iskaze svedoka, pa je iste prihvatio, nalazeći da su istiniti i uverljivi. Međutim, iz spisa predmeta proizilazi da su svedoci u istražnom postupku svedočili da su prodavali drva okrivljenom 2008. godine i da im je on plaćao, dok su na glavnom pretresu tvrdili da je okrivljeni bio posrednik i da je dovodio kupce koji su im plaćali. Stoga je nejasno koje iskaze navedenih svedoka je sud prihvatio, s obzirom da su isti davali različite iskaze tokom postupka.

Takođe, prvostepeni sud utvrđuje da je okrivljeni pronalazio kupce i bio posrednik prilikom prodaje drva, ali zaključuje da nije bio umešan u nedozvoljenu trgovinu. Ovakvi razlozi prvostepenog suda su nejasni i protivrečni i za sada se ne mogu prihvatiti zbog toga što krivično delo nedozvoljene trgovine iz čl. 243 st. 1 KZ, koje se okrivljenom stavlja na teret, vrši lice koje, nemajući ovlašćenje za trgovinu, nabavi robu ili druge predmete u većoj vrednosti u svrhu prodaje ili ko se neovlašćeno i u većem obimu bavi trgovinom ili posredovanjem u trgovini ili se bavi zastupanjem organizacija u unutrašnjem ili spoljnotrgovinskom prometu robe i usluga. Dakle, kao jedna od radnji izvršenja ovog krivičnog dela navodi se i posredovanje u trgovini. Stoga se osnovano žalbom Osnovnog javnog tužioca u Vranju prvostepena presuda pobija navodima da je okrivljeni, prema iskazima svedoka, posredovao u trgovini, te da je pogrešan zaključak prvostepenog suda da nema dokaza da je izvršio krivično delo koje mu se stavlja na teret.

(Presuda Osnovnog suda u Vranju K. br. 1172/10 od 09.06.2011. godine i rešenje Apelacionog suda u Nišu 7Kž. 1. br. 429/12 od 27.11.2012. godine)

18. Krijumčarenje (član 236)

(1) Ko se bavi prenošenjem robe preko carinske linije izbegavajući mere carinskog nadzora ili ko izbegavajući mere carinskog nadzora prenese robu preko carinske linije naoružan, u grupi ili uz upotrebu sile ili pretnje,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ko se bavi prodajom, rasturanjem ili prikrivanjem neocarinjene robe ili organizuje mrežu preprodavaca ili posrednika za rasturanje takve robe,

kazniće se zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(3) Roba koja je predmet dela iz st. 1 i 2 ovog člana oduzeće se.

(4) Prevozno ili drugo sredstvo čija su tajna ili skrovića mesta iskorišćena za prenos robe koja je predmet dela iz stava 1 ovog člana ili koje je namenjeno za izvršenje tih krivičnih dela oduzeće se ako je vlasnik ili korisnik vozila to znao ili je mogao i bio dužan da zna.

1. Ovo krivično delo je, uz određene modifikacije, preuzeto u Krivični zakonik iz Carinskog zakona. Cilj njegovog propisivanja jeste zaštita carinskog sistema, a u određenoj meri i samog tržišta na kome se mogu izazvati određeni poremećaji nelegalnim uvozom robe. Krijumčarenje je često povezano i sa nekim drugim krivičnim delima (kao što je prikrivanje i falsifikovanje isprave), a predstavlja i područje koje je pogodno za delovanje organizovanog kriminaliteta. Ovo krivično delo ima osnovni (stav 1) i teži oblik (stav 2).

2. Unošenje robe preko carinske linije skrivene robe, ili uz izbegavanje mera carinskog nadzora na druge načine, predstavlja carinski prekršaj (član 292 Carinskog zakona). Ukoliko su ostvarena određena obeležja, taj prekršaj prerasta u osnovni oblik ovog krivičnog dela. To su sledeće četiri okolnosti: 1) bavljenje prenošenjem robe, 2) prenošenje od lica koje je naoružano, 3) prenošenje u grupi i 4) prenošenje upotrebom sile ili pretnje. Ove pojmove treba shvatiti kao i kod drugih krivičnih dela. U pogledu pojma grupe i ovde treba primenjivati odredbu člana 112 stav 22. Radnja izvršenja je prenošenje robe preko carinske linije tako što se izbegavaju mere carinskog nadzora. Imajući u vidu četiri navedene okolnosti od kojih bar jedna mora biti ostvarena da bi postojalo ovo krivično delo, prenošenje robe se, po pravilu, vrši van graničnog prelaza što, samo po sebi, ukazuje na to da se izbegavaju mere carinskog nadzora. Naravno, nije isključena ni mogućnost da se delo izvrši i prenošenjem robe preko graničnog prelaza, ali je to, osim kod bavljenja, više hipotetička mogućnost.

Carinska linija je istovetna sa granicom Srbije. Ranije važeći Carinski zakon je to izričito propisivao (član 6 stav 2). U novom Carinskom zakonu nema više posebne odredbe kojom bi se određivao pojam carinske linije, ali je to i prema novom Carinskom zakonu nesporno. Naime, određujući pojam carinskog područja Repu-

blike, odredba člana 3 propisuje i to šta predstavlja carinsku liniju. Naime, carinsko područje obuhvata teritoriju i teritorijalne vode Republike Srbije, kao i vazdušni prostor iznad Republike Srbije i ograničeno je carinskom linijom koja je istovetna s granicom Republike Srbije („Službeni glasnik RS“, broj 18/10).

3. Delo je dovršeno onda kada je roba prenet preko carinske linije. Osim kod bavljenja, dovoljno je da je to učinjeno i samo jedanput. Pokušaj ovog krivičnog dela je moguć (tako i VSS Kzp. 379/08). Međutim, imajući u vidu da je ovo dvoaktno krivično delo, postoje određeni problemi kod razgraničenja pokušaja sa dovršenim delom, kao i sa nekažnjivim pripremnim radnjama. Za dovršeno delo je potrebno da je roba prenet preko carinske linije, a da su pri tome preduzete i određene radnje (činjenja ili propuštanja) koje su upravljene na to da se izbegne carinski nadzor. Pokušaj bi postojao u slučaju da roba još nije prenet preko carinske linije, ali su preduzete određene radnje usmerene na to da se izbegne carinski nadzor. Pošto je carinska linija istovetna sa državnom granicom, postavlja se pitanje kada je započeta radnja prelaženja carinske linije, odnosno granice. Ako je neko uhvaćen sa robom od strane pripadnika nadležnih organa na našoj teritoriji, tj. ako je već prešao granicu uz izbegavanje mera carinskog nadzora (što će redovno biti slučaj ukoliko se granica pređe van graničnog prelaza), onda bi se radilo o dovršenom, a ne o pokušanom delu. Ako je pak sprečen (ili je odustao iz bilo kojih razloga) pre nego što je prešao granicu, onda se javlja više problema, počev od načelnog pitanja do kog momenta se radi o pripremnim radnjama, a kada počinje pokušaj (kriterijum bi bio mogao biti ulazak u granični pojas), pa do pitanja prostornog važenja, jer se u tom slučaju naše pravo ne bi moglo primenjivati po teritorijalnom principu, a eventualna primena našeg prava primenom nekog drugog principa prostornog važenja otvara niz pravnih i faktičkih pitanja. Ukoliko se, pak, radi o unošenju robe preko graničnog prelaza uz izbegavanje mera carinskog nadzora (neprijavljivanje, skrivanje robe i sl.), a učinilac bude otkriven od strane nadležnog organa (pripadnika carine ili granične policije), postojaće, po pravilu, dovršeno krivično delo, jer se granični prelazi nalaze na našoj teritoriji, tj. roba je već prenet preko carinske linije. U toj situaciji, bio bi moguć pokušaj samo druge radnje izvršenja ovog krivičnog dela, a to je izbegavanje mera carinskog nadzora. No, ta je mogućnost više hipotetičkog karaktera jer je izbegavanje mera carinskog nadzora širok pojam pre svega zato što se ne zahteva da je taj nadzor izbegnut (u kom slučaju bi to bila sasvim realna mogućnost).

4. Krivično delo se može učiniti samo sa umišljajem koji mora obuhvatiti sva bitna objektivna obeležja krivičnog dela.

5. Radnja izvršenja drugog, težeg oblika (stav 2) jeste bavljenje prodajom, rasturanjem ili prikriivanjem neocarinjene robe ili organizovanje mreže preprodavaca ili posrednika za rasturanje takve robe. Dok je u prvom slučaju potrebna jedna višekratna delatnost koju može preduzeti i jedno lice, u drugom slučaju je dovoljno da je izvršilac stvorio mrežu preprodavaca ili posrednika za rasturanje neocarinjene robe. Samim stvaranjem te mreže, krivično delo je dovršeno. Preprodavci ili posrednici ne čine ovo krivično delo, već krivično delo zločinačkog udruživanja iz člana 346,

ili krivično delo prikrivanja iz člana 221 ako je došlo do prodaje, odnosno rasturanja neocarinjene robe.

6. Objekt radnje kod ovog oblika jeste neocarinjena roba, što znači da to ne mora nužno biti krijumčarena roba, tj. ona koja je uvezena u našu zemlju izvršenjem dela iz stava 1.

7. U odnosu na krijumčarenu i neocarinjenu robu (st. 1 i 2) obavezno se primenjuje mera bezbednosti oduzimanja predmeta iz člana 87. Donekle može biti sporno da li je reč o predmetima koji su upotrebljeni, ili koji su nastali izvršenjem krivičnog dela. Predmeti kao takvi, tj. u svom fizičkom obliku, svakako ne nastaju izvršenjem ovog krivičnog dela, ali dobijaju svoje bitno svojstvo nelegalno uvezene robe. No, praktični značaj ovog pitanja je mali jer ne dovodi u pitanje obavezni karakter mere bezbednosti oduzimanja predmeta. Kada je reč o oduzimanju predmeta iz stava 4, nema sumnje da je u pitanju predmet koji je upotrebljen ili namenjen za izvršenje krivičnog dela. Za izricanje mere bezbednosti u tom slučaju predviđena su dva uslova: subjektivni i objektivni. Subjektivni uslov jeste taj da je vlasnik ili korisnik vozila znao ili je mogao i bio dužan da zna da je vozilo iskorišćeno ili namenjeno za krijumčarenje robe, a objektivni uslov da vrednost krijumčarene robe prelazi jednu trećinu vrednosti prevoznog ili drugog sredstva kojim je roba krijumčarena. Objektivni uslov predstavlja i to što se to sredstvo može oduzeti samo ukoliko su korišćena njegova tajna ili skrovišta mesta. Najzad, samo sredstvo je određeno najšire jer se ne mora nužno raditi o prevoznom sredstvu; to može biti bilo koje sredstvo koje se može iskoristiti za prenos robe preko carinske linije, tj. za izvršenje krivičnog dela iz stava 1.

Sudska praksa:

Pitanje: U odnosu na krivično delo krijumčarenje iz čl. 230 st. 1 KZ-a postavlja se pitanje da li je pored ostalog u odnosu na radnju krivičnog dela potrebno utvrditi da li je okrivljeni lice koje se bavi krijumčarenjem, u smislu da li je ranije kažnjavan za carinske prekršaje, imajući u vidu i drugu pismenu dokumentaciju i slično i da nije dovoljno da je roba bila skrivena, u situaciji kada je preduzeta samo jedna radnja?

Odgovor: Nije od uticaja da li je neko ranije kažnjavan za carinske prekršaje i dr. već se iz okolnosti koje proizilaze iz načina izvršenja dela može zaključiti da li neko ima nameru da se bavi krijumčarenjem i ukoliko je radnja izvršena samo jednom.

(Na sednicama Krivičnog odeljenja Apelacionog suda u Novom Sadu, održanoj dana 29.10.2014. godine i 30.10.2014. godine, razmotrena su sporna pravna pitanja iz sudske prakse postavljena od strane područnih sudova, te su sudije tog Odeljenja za svako pitanju jednoglasno ili većinom glasova usvojile određene odgovore)

Moguć je pokušaj krivičnog dela krijumčarenja iz člana 230 stav 1 Krivičnog zakonika.

Iz obrazloženja:

Neosnovani su navodi osuđenih u podnetom zahtevu da nije moguć pokušaj krivičnog dela iz člana 230 stav 1 Krivičnog zakonika. Pravnosnažnom presudom, pored ostalog, utvrđeno je da su osuđeni, izbegavajući mere carinskog nadzora, započeli prenošenje robe preko carinske linije, koje nisu dovršili, jer su u tome bili sprečeni od strane ovlašćenih službenih lica. Nadalje, odredbom člana 230 stav 1 KZ, pored ostalog, propisano je da je krivično delo krijumčarenja učinjeno kada neko izbegavajući mere carinskog nadzora, prenese robu preko carinske linije. Kako se radnja krivičnog dela sastoji u prenosu robe preko carinske linije, izbegavanjem mera carinskog nadzora, načelno je moguć pokušaj ovog krivičnog dela, kada prenos robe preko carinske linije nije dovršen, a kako je to i utvrđeno u pravnosnažnoj presudi. Pri tome je ovaj sud imao u vidu zakonom zaprećenu kaznu za navedeno krivično delo (od šest meseci do pet godina zatvora i novčana kazna), kao i da je odredbom člana 30 stav 1 KZ, propisano kažnjavanje za pokušaj krivičnog dela za koje se po zakonu može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna, te su stoga neosnovani navodi u zahtevu da pokušaj navedenog krivičnog dela nije moguć.

(Iz obrazloženja presude Vrhovnog suda Srbije u Beogradu, Kzp. 379/08 od 28.10.2008. godine)

Postojeće krivično delo krijumčarenje kada se prenosi roba preko carinske linije koja je na osnovu Carinskog zakona izjednačena sa graničnom linijom.

Iz obrazloženja:

Presudom Opštinskog suda u Novom Pazaru, K.br.299/09 od 28.10.2009. godine okrivljeni S.K. oglašen je krivim da je učinio krivično delo krijumčarenja iz čl. 230 st. 1 KZ i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 3 meseca, kao i na novčanu kaznu u iznosu od 30.000,00 dinara, koju je dužan da plati u roku od 3 meseca od dana pravnosnažnosti presude.

U izreci prvostepene presude navedeno je da je okrivljeni prenosio robu preko carinske linije i to sa područja AP KiM, koju je kupio u Lipljanu, za Novi Pazar, čime je izreku presude učinio nerazumljivom, a u obrazloženju presude nije dao razloge o odlučnoj činjenici koja se tiče prelaska granice sa područja Autonomne pokrajine Kosova i Metohije u Republiku Srbiju.

Naime, ovo krivično delo preuzeto je uz izvesne modifikacije iz Carinskog zakona, kojim je u čl. 6 st. 2 propisano da je carinsko područje ograničeno linijom koja se izjednačava sa graničnom linijom, odnosno carinska linija je istovetna sa granicom

Republike Srbije, čime je pobijana presuda zahvaćena bitnom povredom odredaba krivičnog postupka.

(Presuda Opštinskog suda u Novom Pazaru, K.br. 299/09 od 20.10.2009. godine i rešenje Apelacionog suda, KŽ1 br.2585/10 od 02.09.2010. godine)

Krivično delo krijumčarenja iz čl. 230 st. 1 Krivičnog zakonika može se izvršiti jednom radnjom, ukoliko se utvrdi postojanje umišljaja kod okrivljenog, odnosno njegovo htenje da se bavi radnjama koje predstavljaju obeležje ovog krivičnog dela.

Iz obrazloženja:

Razlozi prvostepenog suda, dati u obrazloženju presude, koji se odnose na odluku suda o nepostojanju krivičnog dela koje se okrivljenoj stavlja na teret su nejasni zato što prvostepeni sud tumačenjem odredbe čl. 230 st. 1 Krivičnog zakonika zaključuje da je radnja izvršenja ovog krivičnog dela određena trajnim glagolskim oblikom, zbog čega nalazi da se ovo krivično delo ne može izvršiti jednom radnjom, već preduzimanjem dve ili više radnji izvršenja.

Međutim, prvostepeni sud pri tome nije imao u vidu sadržinu odredbe čl. 112 Krivičnog zakonika, kojom je u st. 30 propisano da, kada je radnja krivičnog dela određena trajnim glagolom, smatra se da je delo učinjeno ako je radnja izvršena jednom ili više puta. Iz navedenog proizilazi da su nejasni razlozi prvostepenog suda koji zaključuje da se krivično delo koje se okrivljenom stavlja na teret ne može izvršiti jednom radnjom, s obzirom da je radnja izvršenja određena trajnim glagolskim oblikom "ko se bavi prenošenjem", jer to ne proizilazi iz navedene zakonske odredbe.

Pored toga, u ovakvoj situaciji postojanja jedne radnje, bilo je potrebno utvrditi na osnovu odgovarajućih dokaza da li je kod okrivljene postojao umišljaj, odnosno njeno htenje da se bavi radnjama, koje predstavljaju obeležje ovog krivičnog dela.

Kako se stoga osnovano žalbom Osnovnog javnog tužioca u Nišu pobija prvostepena presuda zbog učinjene bitne povrede odredaba krivičnog postupka, zbog čega je prvostepena presuda morala biti ukinuta.

(Presuda Osnovnog suda u Nišu 15K.br.4440/10 od 10.11.2010.godine i rešenje Apelacionog suda u Nišu 7KŽ.1.br.1059/11 od 27.02.2012. godine)

Za postojanje krivičnog dela krijumčarenja od suštinske važnosti je da li se okrivljeni bavio prenošenjem robe u vidu kolektivnog zanimanja, što podrazumeva trajnije i češće preduzimanje neke delatnosti koje je po pravilu praćeno spremnošću okrivljenog da tu delatnost ponavlja.

Iz obrazloženja:

Presudom Osnovnog suda okrivljeni je oslobođen optužbe da je izvršio krivično delo krijumčarenje iz člana 230 stav 1 Krivičnog zakonika (KZ) i istovremeno je odlučeno da troškovi krivičnog postupka padaju na teret budžetskih sredstava.

Odlučujući o žalbi, Apelacioni sud je utvrdio da je okrivljenom stavljeno na teret da je dana 2.8.2010. oko 14 časova izvršio krivično delo krijumčarenja, tako što je prenošenjem robe preko carinske linije izbegavajući mere carinskog nadzora od NN lica kupio 31 komad mobilnih telefona sa opremom koje je prevezio svojim kombi vozilom, gde je na bezbednosnom punktu Rudnica zaustavljen i kontrolisan od strane policijskih službenika, kojom prilikom je navedena količina telefona pronađena i oduzeta, zatim predata ovlašćenim radnicima tržišne inspekcije.

Međutim, izvedenim dokazima nije dokazano da se okrivljeni bavio prenošenjem robe u vidu kolektivnog zanimanja, što podrazumeva trajnije i češće preduzimanje neke delatnosti koje je po pravilu praćeno spremnošću okrivljenog da tu delatnost ponavlja, pa je prvostepeni sud pravilnom ocenom izvedenih dokaza našao da tokom postupka nije dokazano da je okrivljeni izvršio krivično delo za koje je optužen i pravilnom primenom zakona ga, shodno članu 355 tačka 2 Zakonika o krivičnom postupku (ZKP), oslobodio optužbe.

(Presuda Osnovnog suda u Kraljevu 3K. 2182/10 od 25.5.2012. i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž. 1-3787/12 od 29.8.2012)

19. Onemogućavanje vršenja kontrole (član 237)

Ko onemogući organu vršenja kontrole da izvrši uvid u poslovne knjige ili drugu dokumentaciju ili onemogući pregled predmeta, prostorija ili drugih objekata, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

1. Propisivanje ovog krivičnog dela ima za cilj omogućavanje nesmetanog vršenja kontrole i nadzora u oblasti privrednog poslovanja. Radnja izvršenja jeste onemogućavanje uvida u poslovne knjige ili drugu dokumentaciju ili onemogućavanje pregleda predmeta, prostorija ili drugih objekata organu nadležnom za vršenje kontrole. Taj organ je, po pravilu, nadležni inspeksijski organ. Irelevantno je da li se vršenje kontrole preduzima u okviru redovnog inspeksijskog nadzora u cilju utvrđivanja da li se poslovanje vrši u skladu sa propisima, odnosno da li su ispunjeni propisani uslovi za rad subjekta privrednog poslovanja, ili u cilju otkrivanja i prikupljanja dokaza za učinjeno krivično delo, privredni prestup, ili prekršaj. Ovde se, međutim, ne radi o organu unutrašnjih poslova, odnosno policiji kao organu predistražnog postupka, koji po odredbama ZKP ima određena ovlašćenja. Onemogućavanje se može preduzeti na razne načine činjenjem ili

nečinjenjem. Pri tome ne sme biti upotrebljena sila ili pretnja, jer će u tom slučaju postojati drugo, teže krivično delo (prinuda, ili sprečavanje službenog lica u vršenju službene dužnosti).

2. Nije dovoljno da je samo preduzeta radnja onemogućavanja, potrebno je da je time organ vršenja kontrole onemogućen, tj. sprečen da izvrši uvid, odnosno pregled. Ukoliko je i pored preduzimanja radnje onemogućavanja organ kontrole izvršio uvid u dokumentaciju, odnosno izvršio pregled predmeta, prostorija ili drugih objekata, postojaće nekažnjiv pokušaj.

3. Delo se može učiniti samo sa umišljajem.

20. Neovlašćena upotreba tuđeg poslovnog imena i druge posebne oznake robe ili usluga (član 238)

(1) Ko se u nameri da obmane kupce ili korisnike usluga posluži tuđim poslovnim imenom, tuđom geografskom oznakom porekla, tuđim žigom ili tuđom drugom posebnom oznakom robe ili usluga ili unese pojedina obeležja ovih oznaka u svoje poslovno ime, svoju geografsku oznaku porekla, svoj žig ili u svoju drugu posebnu oznaku robe ili usluga,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.

(2) Ko u svrhu prodaje u većoj količini ili vrednosti nabavlja, proizvodi, preporučuje, stavlja u promet, daje u zakup ili skladišti robu iz stava 1 ovog člana ili se bavi pružanjem usluga neovlašćeno koristeći tuđe oznake,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(3) Ako je učinilac iz stava 2 ovog člana organizovao mrežu preprodavaca ili posrednika ili je pribavio imovinsku korist koja prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara,

kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

(4) Predmeti iz st. 1 do 3 ovog člana oduzeće se.

1. Umesto ranijeg krivičnog dela zloupotrebe ovlašćenja u privredi koje je dekriminlizovano, ranija numeracija je legislativno-tehnički iskorišćena za krivično delo neovlašćene upotrebe tuđeg poslovnog imena i druge posebne oznake robe ili usluga koje nije menjano već je preuzet zakonski opis iz ranijeg člana 233.

Ovom inkriminacijom štite se interesi nosilaca prava na firmu, geografsku oznaku porekla, žig, zaštitni znak ili drugu posebnu oznaku robe. Ovo krivično delo se javlja kao posebna vrsta neloyalne konkurencije, čime su pogođeni i interesi kupaca ili korisnika usluga. Relevantni za ovo krivično delo su propisi koji regulišu ovu

oblast, kao što je Zakon o žigovima („Službeni glasnik RS“, broj 104/09) i Zakon o oznakama geografskog porekla („Službeni glasnik RS“, broj 18/10). Krivično delo ima osnovni (stav 1) i teži oblik (stav 2).

2. Osnovni oblik krivičnog dela (stav 1) ima dve alternativno postavljene radnje izvršenja: 1) upotrebu tuđe firme (poslovnog imena), geografske oznake porekla, žiga, zaštitnog znaka ili posebne oznake robe i 2) unošenje pojedinih obeležja tuđe firme, žiga, zaštitnog znaka, posebne oznake u svoju firmu, žig, zaštitni znak ili posebnu oznaku. Obe radnje izvršenja (naročito prva), po prirodi stvari, podrazumevaju da su tuđe oznake, odnosno sopstvene sa obeležjima tuđih oznaka stavljene na određenu robu. Izuzetno, to ne mora uvek biti slučaj (npr. prilikom reklamiranja određene robe putem televizije).

Postavlja se pitanje da li će postojati ovo krivično delo kada neko u nameri da obmane kupce ili korisnike upotrebi u manje ili više izmenjenom obliku tuđu firmu, žig, zaštitni znak ili posebnu oznaku. Na ovo pitanje treba potvrdno odgovoriti. Naime, ako je došlo do znatnih izmena, onda će, po pravilu, postojati drugi oblik radnje izvršenja ovog krivičnog dela (unošenje pojedinih obeležja oznaka u sopstvenu firmu, žig, zaštitni znak ili posebnu oznaku). Ako je pak firma, žig, zaštitni znak ili posebna oznaka samo neznatno ili u manjoj meri izmenjena, takođe treba uzeti da krivično delo postoji jer to proizlazi kako iz smisla inkriminacije i teleološkog tumačenja, tako i iz logičkog tumačenja. Naime, ako je inkriminisana upotreba samo pojedinih obeležja, tj. unošenje tih obeležja u sopstvenu firmu, zaštitni znak ili posebnu oznaku, onda je tim pre inkriminisano i, ako se tako može reći, unošenje sopstvenih elemenata, odnosno obeležja u tuđu firmu, žig, zaštitni znak ili posebnu oznaku s ciljem obmane kupaca ili korisnika.

3. Osim umišljaja, neophodno je da kod učinioca postoji namera obmane kupaca ili korisnika usluga, s tim što ne mora doći do ostvarenja te namere.

4. Teži oblik (stav 2) postoji kada se u svrhu prodaje nabavlja, proizvodi, preporučuje, stavlja u promet, daje u zakup ili skladišti roba označena tuđom firmom, geografskom oznakom porekla, tuđim žigom, zaštitnim znakom ili drugom tuđom posebnom oznakom robe, ili roba koja je označena svojim oznakama u koje su uneta tuđa obeležja. Mora se raditi o robi u većoj količini ili vrednosti. Drugi način radnje izvršenja ovog oblika jeste bavljenje pružanjem usluga pri čemu se neovlašćeno koriste tuđe oznake.

5. Najteži oblik (stav 3) obuhvata dve kvalifikatorne okolnosti. Prva je ako je učinilac dela iz stava 2 ovog člana organizovao mrežu preprodavaca ili posrednika, a druga ako je on tim delom pribavio imovinsku korist koja prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara.

6. Roba koja je označena tuđim oznakama ili sopstvenim oznakama u koje su uneta obeležja tuđih oznaka, oduzeće se (stav 4), kao i same takve oznake ako nisu inkorporisane u robi.

Sudska praksa:

Učinitelj se u nameri da obmane kupce poslužio tuđim zaštitnim znakom tako što je vinjak i pelinkovac koje je neovlašćeno proizvodio i sipao u korišćenu ambalažu sa etiketom vinjaka «rubin» iz kruševca i preduzeća «sis company» iz subotice za pelinkovac, zatim originalnim čepovima zatvarao flaše, da bi zatim navedena pića prodavao.

Okrivljeni je oglašen krivim pored krivičnog dela nedozvoljene trgovine i za krivično delo neovlašćene upotrebe tuđe firme, koji se poslužio tuđim zaštitnim znakom preduzeća «Rubin» iz Kruševca i preduzeća «SIS Company» iz Subotice.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž.2405/05 od 30. novembra 2005. i presuda Četvrtog opštinskog suda u Beogradu K.1282/04 od 18. januara 2005. godine)

21. Narušavanje poslovnog ugleda i kreditne sposobnosti (član 239)

(1) Ko u nameri narušavanja poslovnog ugleda ili kreditne sposobnosti drugog, iznosi o njemu neistinite podatke ili neistinito prikazuje njegovo poslovanje, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(2) Ako su usled dela iz stava 1 ovog člana nastupile teške posledice, učinitelj će se kazniti zatvorom od tri meseca do tri godine.

(3) Gonjenje za dela iz st. 1 i 2 ovog člana preduzima se po privatnoj tužbi.

1. Ono što je obuhvaćeno ovim krivičnim delom predstavlja specifičan vid nelojalne konkurencije, mada se ono može učiniti i iz drugih pobuda. Propisivanjem ovog krivičnog dela štiti se poslovni ugled i kreditna sposobnost.

2. Radnja izvršenja je iznošenje neistinitih podataka o nekom pravnom ili fizičkom licu, ili neistinito prikazivanje poslovanja nekog pravnog ili fizičkog lica. Iznošenje je saopštavanje sopstvenih saznanja, dok pronošnje koje predstavlja saopštavanje nečega što je saznato od drugog lica nije predviđeno kao radnja izvršenja ovog krivičnog dela. Način iznošenja može biti različit: usmen, pismen ili gestovima.

Centralno pitanje kod ovog krivičnog dela jeste predmet iznošenja. Iz zakonskog opisa proizlazi da ono što se iznosi mora biti neistinito, kao i da je po pravilu takvo da je podobno da naruši poslovni ugled ili kreditnu sposobnost drugog lica. Dovoljno je da učinitelj veruje da to može da dovede do toga. Neistinito tvrđenje se mora odnositi na činjenice, a ne na vrednosne sudove (u zakonskom opisu se govori o podacima).

Radnja iznošenja podrazumeva da se iznose netačni podaci koji se tiču samog (pravnog ili fizičkog) lica. Osim iznošenja neistinitih podataka, kao radnja izvršenja predviđeno je i neistinito prikazivanje poslovanja tog lica.

3. Subjektivna strana ovog krivičnog dela osim umišljaja obuhvata i nameru narušavanja poslovnog ugleda ili kreditne sposobnosti nekog lica. To je ono lice o kome se iznosi nešto neistinito, odnosno čije se poslovanje neistinito prikazuje. Ako se to čini iz nekih drugih razloga (npr. u postupku pred privrednim sudom, OSB Kž. 436/04), neće postojati ovo krivično delo. U pogledu namere da se naruši kreditna sposobnost treba primetiti da ovaj izraz u zakonskom opisu krivičnog dela nije sasvim adekvatan. U stvari, učinilac ima nameru da naruši (smanji) kreditni rejting (ugled) nekog lica i nije neophodno da ima nameru da objektivno naruši njegovu kreditnu sposobnost.

4. Ovo krivično delo ima i svoj teži oblik (stav 2) sa kvalifikatornom okolnošću koja nije dovoljno određena. Nju treba povezati sa osnovnim oblikom, tj. teške posledice treba da nastupe u pogledu narušavanja poslovnog ugleda nekog lica, odnosno njegove kreditne sposobnosti.

Sudska praksa:

Kada je okrivljena u prijavi disciplinskom tužiocu advokatske komore iznela neistinite podatke da je privatni tužilac ostao dužan neplaćenog poreza u iznosu od 385.000,00 dinara, i da su se stekli uslovi za njegov prestanak bavljenja advokaturom radi se o krivičnom delu jer je prijava učinjena u nameri narušavanja poslovnog ugleda privatnog tužioca.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3015/05 od 23. novembra 2005. i presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu K. 1420/03 od 11. maja 2005. godine)

Ne postoji narušavanje poslovnog ugleda kada se neistiniti podaci iznose u podnesku koji je upućen sudu, jer takav podnesak predstavlja poziv sudu da utvrdi istinitost takvih podataka.

Za postojanje krivičnog dela narušavanja poslovnog ugleda i kreditne sposobnosti potrebno je da se o drugome iznose neistiniti podaci ili da se neistinito prikazuje njegovo poslovanje u nameri da se naruši njegov ugled i kreditna sposobnost. Imajući u vidu način i okolnosti pod kojima su, po navodima privatne tužbe, izneti neistiniti podaci – u postupku koji se vodi pred trgovinskim sudom okrivljeni u svojstvu protivtuženog, ovde privatnog tužioca, u podnescima koji su upućeni trgovinskom sudu, sud nalazi da radnjama okrivljenog nisu ostvarena obeležja predmetnog krivičnog dela.

Pravilan je zaključak prvostepenog suda da u radnjama okrivljenog nisu ostvarena obeležja krivičnog dela, s obzirom da ne postoji namera da se naruši poslovni ugled kada se neistiniti podaci iznose u podnesku koji se upućuje trgovinskom sudu.

Zaštitni objekat kod ovog krivičnog dela je poslovni ugled preduzeća i njegova kreditna sposobnost. Ovo krivično delo se vrši najčešće iz razloga nelojalne konkurencije na tržištu, odnosno da bi se ukaljao poslovni ugled jednog privrednog subjekta kod drugih privrednih subjekata i fizičkih lica. Podnesak kojim se podaci dostavljaju sudu, predstavljaju samo poziv sudu da utvrdi istinitost tih podataka.

Stranke u postupku koje se vodi pred sudom imaju pravo da iznose svoju viziju događaja, da podnose dokaze i predlažu pravne stavove. Određeno iznošenje činjeničnog supstrata i vizije događaja pred sud ne predstavlja kaljanje poslovnog ugleda preduzeća.

(Rešenje Okružnog suda u Beogradu Kž. 436/04 od 26. februara 2004. i rešenje Drugog opštinskog suda u Beogradu K. 1204/02 od 13. novembra 2003. godine)

22. Odavanje poslovne tajne (član 240)

(1) Ko neovlašćeno drugom saopšti, preda ili na drugi način učini dostupnim podatke koji predstavljaju poslovnu tajnu ili ko pribavlja takve podatke u nameri da ih preda nepozvanom licu,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Ako je delo iz stava 1 ovog člana učinjeno iz koristoljublja ili u pogledu naročito poverljivih podataka,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina i novčanom kaznom.

(3) Ko delo iz stava 1 ovog člana učini iz nehata,

kazniće se zatvorom do tri godine.

(4) Poslovnom tajnom smatraju se podaci i dokumenti koji su zakonom, drugim propisom ili odlukom nadležnog organa donesenom na osnovu zakona proglašeni poslovnom tajnom čije bi odavanje prouzrokovalo ili bi moglo da prouzrokuje štetne posledice za subjekt privrednog poslovanja.

1. Zbog svog značaja poslovnoj tajni se pruža posebna pravna zaštita. Njena povreda smatra se oblikom nelojalne konkurencije. Pojam, uslovi i mere zaštite poslovne tajne propisani su Zakonom o zaštiti poslovne tajne („Službeni glasnik RS“, broj 72/11). Navedenim zakonom predviđena je pre svega građanskopravna zaštita poslovne tajne. I pored postojanja drugih oblika pravne zaštite poslovne

tajne, u određenim slučajevima opravdana je i krivičnopravna zaštita zbog čega je zakonodavac propisao krivično delo odavanja poslovne tajne.

2. Radnja izvršenja osnovnog oblika (stav 1) sastoji se u neovlašćenom saopštavanju, predaji ili na drugi način činjenjem dostupnim drugom licu podataka koji predstavljaju poslovnu tajnu. Saopštavanje se može izvršiti na više načina (npr. usmeno ili pisano). Predaja može biti neposredno drugom licu ili posredno (preko drugog lica ili ostavljanjem na nekom dogovorenom mestu). Činjenje dostupnim jeste omogućavanje da se drugo lice na bilo koji način upozna sa podacima koji predstavljaju službenu tajnu. Kod ove radnje izvršenja za dovršeno krivično delo nije potrebno da se drugo lice upozna sa podacima koji predstavljaju službenu tajnu. Krivično delo se može izvršiti i pribavljanjem podataka koji predstavljaju poslovnu tajnu u nameri da se predaju nepozvanom licu.

3. Objekt radnje jesu podaci koji predstavljaju poslovnu tajnu. Pojam poslovne tajne određen je u stavu 4. Prihvaćen je restriktivni, formalno-materijalni pojam službene tajne, što znači da kumulativno moraju biti ostvareni i formalni i materijalni element. Naime, službenom tajnom smatraju se podaci ili dokumenti koji su zakonom, drugim propisom ili odlukom nadležnog organa proglašeni poslovnom tajnom (formalni element) i čije je odavanje prouzrokovalo ili moglo prouzrokovati štetne posledice za preduzeće ili drugi subjekt privrednog poslovanja (materijalni element). Međutim, ovde se ne predviđa izuzetak kao kod drugih krivičnih dela odavanja tajne (državne, službene, vojne) u smislu da se poslovnom tajnom ne smatra tzv. ilegalna tajna. Za to razlikovanje nema posebnih razloga, već je reč o propustu zakonodavca. Taj propust je, može se reći, ispravljen Zakonom o zaštiti poslovne tajne koji u članu 3 predviđa slučajeve u kojima se informacija označena kao poslovna tajna neće smatrati poslovnom tajnom. Od značaja za određivanje pojma poslovne tajne su i odredbe čl. 1 i 4 pomenutog zakona.

4. Izvršilac krivičnog dela može biti bilo koje lice. Izvesne dileme u tom pogledu javljaju se zbog toga što se podaci koji predstavljaju poslovnu tajnu neovlašćeno saopštavaju drugome, odnosno što se takvi podaci pribavljaju u nameri da se predaju nepozvanom licu, što posredno ukazuje na to da izvršilac može biti samo lice koje je ovlašćeno da ima u posedu podatke koji predstavljaju poslovnu tajnu. Iako će to najčešće biti tako, ipak izvršilac može biti i drugo lice, pa i ono koje je do poslovne tajne došlo na protivpravan način. Za razliku od krivičnog dela odavanja državne tajne, u zakonskom opisu ovog krivičnog dela u tom pogledu se ne pravi razlika.

5. Teži oblik (stava 2) postoji onda kada je prilikom izvršenja dela iz stava 1 ostvarena jedna od dve kvalifikatorne okolnosti: ako je delo učinjeno iz koristoljublja ili ako je učinjeno u pogledu naročito poverljivih podataka. Poverljivost, odnosno tajnost podataka može se stepenovati. Da li postoji visok stepen poverljivosti zavisi od prirode podataka, kao i od posledica njihovog odavanja.

6. Osim umišljajnog, predviđen je i nehatni oblik (stav 3). Sporno je da li će nehatni oblik postojati i u onim situacijama kada se podaci koji predstavljaju poslovnu tajnu ne obezbede, odnosno drže na mestu i na takav način da se time stvori situacija da mogu biti dostupni nepozvanom licu. Pošto ni za umišljajno delo kod

tog oblika radnje izvršenja nije potrebno da se drugo lice upozna sa sadržinom službene tajne, i ovde treba uzeti da je delo time dovršeno (pod uslovom, naravno, da su ostvareni opšti elementi nehata, svesnog ili nesvesnog).

Sudska praksa:

Izvršilac krivičnog dela odavanja poslovne tajne može biti svako, pa i penzionisani radnik banke koji neovlašćeno saopšti drugom podatke koji predstavljaju poslovnu tajnu, dok je delo svršeno samim saopštavanjem ili predajom podataka tako da za postojanje dela nije potrebno da te podatke drugi upotrebi.

Iz obrazloženja:

“Drugostepeni sud je po održanom pretresu utvrdio da je optuženi početkom 2008. godine, iako za to nije imao ovlašćenje, predao podatke o stanju na tekućem računu V.J. svom poznaniku R.Đ. koji je te podatke zatim upotrebio u televizijskoj emisiji. Predmetni podaci se smatraju poslovnom tajnom na osnovu čl. 46 st. 1 i 2 Zakona o bankama, kao i na osnovu Pravilnika koji je donet u vreme dok je optuženi bio u radnom odnosu. Okolnost da je optuženi podatke saopštio početkom 2008. godine, u vreme kada je njegov radni odnos u banci prestao, ne isključuje njegovu odgovornost pošto Pravilnik predviđa da obaveza čuvanja poslovne tajne postoji i nakon prestanka radnog odnosa. Bez značaja su i navodi odbrane da je podatke saopštio poznaniku bez namere da ih on dalje upotrebi, a najmanje sa namerom da ih javno objavi, jer je krivično delo odavanja poslovne tajne svršeno predajom tih podataka drugom licu.”

(Presuda Višeg suda u Nišu Kž. br. 555/14 od 07.04.2015. godine)

23. Falsifikovanje novca (član 241)

(1) Ko napravi lažan novac u nameri da ga stavi u opticaj kao pravi ili ko u istoj nameri preinači pravi novac,

kazniće se zatvorom od dve do dvanaest godina i novčanom kaznom.

(2) Ko pribavlja lažan novac u nameri da ga stavi u opticaj kao pravi ili ko lažan novac stavlja u opticaj,

kazniće se zatvorom od jedne do deset godina i novčanom kaznom.

(3) Ako je delom iz st. 1 i 2 ovog člana napravljen, preinačen, stavljen u promet ili pribavljen lažan novac u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara, odnosno odgovarajući iznos u stranom novcu,

učinilac će se kazniti zatvorom od pet do petnaest godina i novčanom kaznom.

(4) Ko lažan novac koji je primio kao pravi, pa saznavši da je lažan, stavi u opticaj ili ko zna da je načinjen lažan novac ili da je lažan novac stavljen u opticaj, pa to ne prijavi,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.

(5) Lažan novac oduzeće se.

1. Osnovni oblik (stav 1) obuhvata dva oblika radnje izvršenja. U prvom slučaju, delo čini lice koje napravi lažan novac, a u drugom ko preinači pravi novac. U oba slučaja zahteva se i subjektivni element: postojanje namere kod učinioca da takav novac stavi u opticaj kao pravi.

2. Kod radnje izvršenja koja se sastoji u pravljenju lažnog novca postavlja se pitanje u kojoj meri lažan novac mora ličiti na pravi. U našoj teoriji se ističe da krivično delo falsifikovanja novca može postojati samo ako se lažan novac bitno ne razlikuje od pravog, inače bi se moglo raditi, eventualno, o krivičnom delu prevare, ako bi taj novac bio nekome drugome dat kao pravi. Ipak, to shvatanje bi se donekle moglo osporiti. Ono postavlja pitanja, u kojoj bi se meri takav lažan novac morao razlikovati od pravog, šta je sa primenom instituta nepodobnog pokušaja i pokušaja uopšte, odnosno šta sa slučajevima kada neko u nameri da lažan novac stavi u opticaj izradi neuspele falsifikate koji se bitno razlikuju od pravog novca i dr. Taj stav se donekle može prihvatiti prilikom tumačenja pojma lažnog novca, i to u smislu da lažan novac ne postoji ukoliko mu nedostaju bitni elementi pravog novca, odnosno da je za postojanje krivičnog dela dovoljno da lažan novac liči na pravi. Ne treba, dakle, zahtevati takav stepen sličnosti između pravog i falsifikovanog novca u smislu da se samo pažljivijim upoređivanjem može uočiti razlika.

3. Radnja izvršenja nešto lakšeg oblika s obzirom na zaprećenu kaznu (stav 2) jeste pribavljanje lažnog novca u nameri da se stavi u opticaj kao pravi, ili stavljanje lažnog novca u opticaj. Iako je u opisu radnje izvršenja upotrebljen trajan glagol („ko pribavlja“, odnosno „stavlja“), treba kao pravilan prihvatiti stav sudske prakse da se i ovaj oblik krivičnog dela (kod ostalih oblika to je nesporno) može izvršiti i jednom radnjom. Za pribavljanje je značajno dolaženje u posed lažnog novca sa namerom da se on stavi u opticaj i nije potrebno da se lažan novac više puta pribavlja, odnosno da predstavlja trajnu delatnost, već se pribavljanje može izvršiti i jednom radnjom, tj. za postojanje krivičnog dela bez značaja je da li je radnja izvršenja preduzeta jednom ili više puta (VSS Kž. I 1168/92).

Ukoliko je lažni novac stavilo u opticaj lice koje je ostvarilo obeležja dela iz stava 1, tj. ako je prethodno napravilo lažan novac ili je preinačilo pravi, postojaće prividni realni sticaj. Reč je o naknadnom nekažnjivom delu, tako da će postojati samo oblik iz stava 1. To znači da ukoliko učinilac dela iz stava 1. ostvari svoju nameru i lažan novac stavi u opticaj, on ne može biti smatran učiniocem dela iz stava 2. Oblik iz stava 2 može, prema tome, da izvrši samo lice koje nije prethodno napravilo lažan novac. Po prirodi stvari, podrazumeva se da ni radnju koja se sastoji u pribavljanju lažnog novca to lice ne može da ostvari u odnosu na lažan novac koji je napravilo.

Neprihvatljivo je shvatanje da je ovde reč o prividnom idealnom sticaju, te da po odnosu supsidijariteta postoji samo delo iz stava 2. Prvo, u pitanju su dve različite radnje, a drugo prema (materijalnom) supsidijaritetu prednost ima ono krivično delo kojim se u većoj meri napada na objekt krivičnopravne zaštite u pogledu čega je zakonodavac u ovom slučaju zauzeo jasan stav propisujući za delo iz stava 1 strožu kaznu. Osim toga, takvo mišljenje vodi i neprihvatljivom rezultatu da je za učinioca koji je napravio lažan novac povoljnije da, pošto ga je napravio, lažni novac što pre stavi u opticaj čime bi izbegao kažnjavanje za osnovni oblik krivičnog dela za koji je zaprećena stroža kazna.

4. Pod novcem se podrazumeva papirni ili metalni novac koji u momentu izvršenja krivičnog dela predstavlja zakonsko sredstvo plaćanja, odnosno novac koji je u opticaju. U pogledu pojma novca v. član 112 stav 23. Međutim, ovu interpretativnu odredbu u vezi sa uslovom da se radi o novcu u opticaju, treba šire tumačiti. Naime, objekt radnje može biti i novac koji je povučen iz optičaja, ali u roku u kome se on još može zameniti za novi novac. Smislu ove inkriminacije odgovara i to da se uzme da objekt radnje može biti i novac koji tek treba da se stavi u opticaj. Predmet ovog krivičnog dela ne može biti novac koji ima samo numizmatičku vrednost. To ne bi mogao biti ni prigodni kovani novac, čak ni onda kada je na njemu naznačena određena novčana vrednost, jer ne predstavlja zakonsko sredstvo plaćanja već se izdaje, odnosno kuje u druge svrhe. Predmet krivičnog dela, inače, može biti kako domaći tako i strani novac.

5. Kod oblika kod kojih se traži namera, na subjektivnom planu mora postojati direktni umišljaj. Za dovršeno krivično delo ne traži se i ostvarenje te namere. Zato nema ni dobrovoljnog odustanka kada neko napravi lažan novac ili preinači pravi, pa onda odustane od toga da ga stavi u opticaj.

6. Za postojanje krivičnog dela irelevantno je koliko je komada lažnog novca napravljeno ili stavljeno u opticaj. Kod pravljenja, na primer, samo jednog komada metalnog novca male nominalne vrednosti, može se postaviti pitanje da li se postojanje krivičnog dela može isključiti primenom instituta dela malog značaja. U takvim slučajevima sudska praksa je ranije kada to nije bilo izričito isključeno s obzirom na propisanu kaznu (tzv. neznatna društvena opasnost), zbog prirode i težine ovog krivičnog dela, opravdano zauzimala negativan stav o tom pitanju. Međutim, kod privilegovanog oblika (stav 4) u takvim slučajevima ne treba isključiti mogućnost primene instituta dela malog značaja (član 18).

7. Teži oblik postoji kada je izvršenjem dela iz st. 1 i 2 napravljen preinačen, stavljen u promet ili pribavljen lažan novac u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara. Ako je u pitanju strani novac, onda je neophodno da je falsifikovan novac u iznosu koji prelazi ekvivalent ovog iznosa u stranom novcu. Kvalifikatorna okolnost koja se zahtevala u našem ranijem krivičnom zakonodavstvu da je došlo do poremećaja u privredi zemlje bila je dosta neodređena, a postavljalo se i pitanje da li i samo pravljenje, preinačenje ili pribavljanje lažnog novca u nameri da se stavi u opticaj može prouzrokovati poremećaje u privredi zemlje, pa je zamenjena kvalifikato

8. Privilegovani oblik postoji u dva slučaja. U prvom slučaju delo se čini stavljanjem u opticaj lažnog novca koji je primljen kao pravi, pošto se saznalo da je novac lažan. U momentu primanja novca učinilac ne zna da prima lažan novac, dok u momentu stavljanja u opticaj tog novca on to zna. U drugom slučaju se kao učinilac javlja lice koje zna da je načinjen lažan novac, ili da je lažan novac stavljen u opticaj, pa to ne prijavi.

9. Lažan novac kao predmet nastao izvršenjem krivičnog dela obavezno se oduzima (stav 5), tj. propisano je izricanje mere bezbednosti oduzimanja predmeta iz člana 87 stav 3. Obavezno je oduzimanje i preinačenog novca, tj. ekstenzivno tumačenje pojma lažnog novca obuhvata i preinačeni novac. I teleološko tumačenje ide u prilog tome da nema razloga da se pravi razlika u pogledu oduzimanja lažnog i preinačenog novca.

10. Kada se falsifikovanje odnosi na domaći novac, važi primarni realni princip što znači da se primenjuje naše pravo i onda kada je delo učinjeno u inostranstvu (član 7).

Sudska praksa:

Da bi se moglo govoriti o krivičnom delu falsifikovanja novca treba da se utvrdi da se lažni novac bitno ne razlikuje od pravog, jer, ukoliko na falsifikovanim novčanicama nedostaju bitna obeležja pravog novca, ne može se govoriti o lažnim novčanicama.

Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim zbog izvršenja krivičnog dela falsifikovanja novca na taj način što je stavio u opticaj lažni novac – 9 novčanica u apoenima od 1.000 švedskih kruna istog serijskog broja i jednu novčanicu u apoeni od 500 švedskih kruna, koje predstavljaju reprodukciju originalnih novčanica. Drugostepenom presudom preinačena je presuda Višeg suda u Beogradu, tako što je okrivljeni oslobođen optužbe čime bi izvršio krivično delo falsifikovanja novca iz člana 223 stav 2 Krivičnog zakonika.

Razmatrajući žalbene navode, drugostepeni sud je imao uvid u činjenicu da iz izveštaja Narodne banke Jugoslavije, između ostalog, proizilazi da su sporne novčanice znatno umanjene dimenzije u odnosu na originalne, da su reprodukcije štampane u ravnoj štampi i da sve sadrže na licu i poledini odštampan kosi natpis "Leksassedal" čije značenje nije poznato, ali da takvog natpisa nema kod originalnih novčanica. Navedene razlike, po mišljenju Apelacionog suda u Beogradu, upravo ukazuju na nedostatak bitnih elemenata pravog novca, te je reč o novcu koji ni na prvi pogled ne može da deluje kao pravi i koji nije podoban da bude lažan i da dovede nekoga u zabludu. Apelacioni sud u Beogradu je mišljenja da falsifikovana novčanica mora da ima određeni minimum sličnosti sa pravim novcem kako bi uopšte bio predmet inkriminacije ovog krivičnog dela, a kada se ima u vidu da je na novcu

odštampan naziv "Leksessedal", to se na nesumnjiv način ukazuje da se njima niko ne može dovesti u zabludu.

(Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1. 100/14 od 31. marta 2015. i presuda Višeg suda u Beogradu K. 502/12 od 29. novembra 2013. godine)

Za postojanje krivičnog dela falsifikovanja novca iz stava drugog nije neophodno da je lažni novac stavljen u opticaj, dovoljno je da je takav novac nabavljen u nameri da se stavi u opticaj, pa je delo svršeno samom nabavkom lažnog novca.

Dvojica optuženih oglašeni su krivim zbog izvršenja krivičnog dela falsifikovanja novca iz člana 168 stav 2 u vezi sa stavom 1 i članom 22 OKZ.

Neosnovano se žalbom branilaca ističe da je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka, odnosno da je presuda nerazumljiva, protivurečna sama sebi i razlozima presude.

Iz opisa radnji navedenih u izreci pobijene presude proizilaze sva bitna obeležja bića krivičnog dela za koje su oglašeni krivim.

Što se tiče navoda da nije dokazana namera optuženih da falsifikovani novac stave u opticaj, to se ne može prihvatiti.

Oni su pribavili lažni novac – kolor reprodukcije novčanica u apoenima od 100 i 50 EUR-a u ukupnom iznosu od najmanje 19.050 EUR-a, koliko je pronađeno kod drugooptuženog.

Ove novčanice je pribavio prvooptuženi, a potom ih je dao drugooptuženom koji ih je po dogovoru čuvao u svojoj kući u starom neispravnom televizoru, u prostoriji koja služi kao ostava, skrivene od svojih ukučana i drugih lica. Prvooptuženi je u nekoliko navrata dolazio kod drugooptuženog i iz te kese u kojoj se nalaze novčanice u njegovom prisustvu uzimao određene iznose, odnosno količine novčanica, da bi ih potom drugooptuženi vraćao na isto mesto i čuvao do dolaska policije.

Zaključak suda je da je između optuženih postojao dogovor i da je postojala namera oba optužena da novac stave u opticaj, ukazuje mesto gde su novčanice držane, odnosno mesto na kome su novčanice pronađene i sakrivene.

Za postojanje krivičnog dela falsifikovanja novca iz stava 2 člana 168 OKZ bez značaja je da li je lažan novac stavljen u opticaj. Krivično delo postoji samim nabavljanjem lažnog novca u nameri da se takav novac stavi u opticaj, a prvostepeni sud je pouzdano utvrdio da je lažni novac nabavljen u nameri stavljanja u opticaj.

(Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1868/04 od 04. maja 2005. i presuda Okružnog suda u Kruševcu K. 95/03 od 20. septembra 2004. godine)

Ako je pretresom kod okrivljenog pronađen falsifikovani novac za koji nema dokaza da ga je okrivljeni napravio ili preinačio, on može biti odgovoran samo ako ima dokaza da ga je pribavio u nameri da ga stavi u opticaj kao pravi.

Okrivljeni je oglašen krivim zbog krivičnog dela falsifikovanja novca iz čl. 168 st. 2 u vezi sa st. 1 OKZ.

Oglašen je krivim da je pribavio lažan novac u nameri da ga stavi u opticaj kao pravi tako što ga je nabavio od lica čiji se nadimak navodi.

Iz spisa proizilazi da je kod okrivljenog pretresom od strane policije pronađena i oduzeta novčanica od 500 evra za koju je utvrđeno da je falsifikovana.

Okrivljeni se brani da je novčanicu pribavio od lica čiji nadimak navodi i da je čim je video novčanicu zaključio da je lažna jer je bila loše urađena kopija, da ga je to lice zamolilo da mu nekoliko dana pričuvaov novčanicu i da mu je vrati, a da je u međuvremenu uhapšen i odveden u policiju gde mu je ta novčanica pronađena u novčaniku i oduzeta.

Vrhovni sud je našao da nije utvrđen bitan elemenat krivičnog dela falsifikovanja novca, jer nisu navedeni razlozi koji bi ukazivali da je on imao nameru da lažni novac stavi u opticaj kao pravi, s obzirom da je falsifikovana novčanica pronađena kod njega prilikom pretresa, da je novčanicu čuvao u novčaniku i da postoji njegova odbrana da nije imao nameru da novčanicu stavi u promet.

Sa tih razloga prvostepena presuda je ukinuta.

(Rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1519/03 od 09. septembra 2003. i presuda Okružnog suda u Beogradu K. 405/03 od 08. jula 2003. godine).

Okrivljena je lažni novac stavila u opticaj, i time je ovo delo svršeno, kada je novčanicu od 50 evra dala svedoku koji je na ulici menjao devize da joj zameni za dinare, bez obzira što, kada je svedoku ova novčanica bila sumnjiva on poziva policiju, a okrivljena je tada uzela novčanicu i počela da beži.

Prvostepenom presudom okrivljena je oglašena krivom za izvršenje krivičnog dela falsifikovanja novca iz čl. 168 st. 4 OKZ zato što je u pijačnom prostoru, lažnu novčanicu kao pravu stavila u opticaj, na taj način što je lažnu novčanicu od 50 evra dala oštećenom, u nameri da joj oštećeni ovu novčanicu zameni za dinare. Kako je novčanica bila sumnjiva oštećenom on je dao novčanicu trećem licu da je pridrži dok pozove policiju, ali je okrivljena novčanicu istrгла iz ruke trećeg lica i počela da beži u čemu je bila sprečena od strane pripadnika MUP-a.

Neosnovano se u žalbi tvrdi da je činjenično stanje pogrešno i nepotpuno utvrđeno i da nije utvrđeno kako je okrivljena stavila u opticaj lažnu novčanicu, odnosno da je ovo krivično delo ostalo u pokušaju. U žalbi se navodi da okrivljena zapravo ovaj novac nije ni stavila u promet s obzirom da nije pristala na razmenu novca za dinare.

Okružni sud je ocenio da su ovi navodi neosnovani.

Radnja stavljanja u opticaj se sastoji u tome što je okrivljena novčanicu dala oštećenom, u nameri da joj novčanicu zameni za dinare. Okrivljena je stavila u opticaj novčanicu od 50 evra samim davanjem novčanice. Njeno naknadno ponašanje: uzimanje novčanice i bežanje nije od uticaja na postojanje svršenog krivičnog dela. Takođe nije od uticaja na postojanje svršenog krivičnog dela ni činjenica da nije došlo do zamene novčanice za dinare, s obzirom da radnju stavljanja u opticaj u ovom slučaju predstavlja samo davanje novčanice.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3299/03 od 14. novembra 2003. i presuda Četvrtog opštinskog suda u Beogradu K. 1376/02 od 4. juna 2003. godine)

24. Falsifikovanje hartija od vrednosti (član 242)

(1) Ko napravi lažne hartije od vrednosti ili preinači prave hartije od vrednosti u nameri da ih upotrebi kao prave ili da ih drugom da na upotrebu ili ko takve lažne hartije upotrebi kao prave ili ih u toj nameri pribavi,

kazniće se zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(2) Ako ukupan iznos na koji glase falsifikovane hartije od vrednosti iz stava 1 ovog člana prelazi milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do dvanaest godina i novčanom kaznom.

(3) Ko lažne hartije od vrednosti koje je primio kao prave, pa saznajući da su lažne, stavi u promet,

kazniće se zatvorom do tri godine i novčanom kaznom.

(4) Lažne hartije od vrednosti oduzeće se.

1. Ovo krivično delo je svrstano u glavu krivičnih dela protiv privrede, iako se njegovim propisivanjem pre svega štiti imovina što je slučaj i sa nekim drugim krivičnim delima iz ove glave. Naime, tradicionalni pojam hartija od vrednosti podrazumeva da su one posebne isprave u kojima je sadržano određeno imovinsko pravo, a postojanje tog prava je u tesnoj vezi sa postojanjem same isprave. Međutim, zbog određenih sličnosti sa krivičnim delom falsifikovanja novca, a imajući u vidu i to da savremeni oblici hartija od vrednosti u smislu finansijskih instrumenata, kao i njihov promet, imaju značaj za privredu, ova inkriminacija je svrstana u okviru krivičnih dela protiv privrede. Krivično delo ima osnovni (stav 1), teži (stav 2) i lakši oblik (stav 3).

2. Radnja izvršenja osnovnog oblika (stav 1) ima četiri oblika: pravljenje lažne hartije od vrednosti, preinačenje prave hartije od vrednosti, upotrebu lažnih hartija od vrednosti kao pravih i pribavljanje lažnih hartija od vrednosti.

3. Subjektivni element krivičnog dela jeste umišljaj. Kod svih oblika radnje izvršenja (osim kod upotrebe gde, po prirodi stvari, takva namera nije potrebna) zahteva se namera da se lažne hartije od vrednosti upotrebe kao prave bilo lično od strane izvršioca, bilo davanjem nekom drugom licu da ih ono upotrebi kao prave.

4. Ono što je karakteristično za ovo krivično delo jeste objekt radnje, a to su hartije od vrednosti. Taj pojam, za potrebe ovog krivičnog dela, treba shvatiti u klasičnom, širem smislu. Naime, Zakon o tržištu kapitala („Službeni glasnik RS“, br. 31/11 i 112/15) određuje uži pojam hartija od vrednosti, tj. onih hartija od vrednosti koje predstavljaju vrstu finansijskog instrumenta kojima se trguje na tržištu kapitala. To su akcije, obveznice, varanti za kupovinu akcija ili obveznica i depozitne potvrde. Navedene hartije od vrednosti glase na ime. One se izdaju, prenose i evidentiraju u obliku elektronskog zapisa u informacionom sistemu Centralnog registra hartija od vrednosti. Prava zakonitih imalaca hartija od vrednosti iz tih hartija nastaju upisom hartija od vrednosti na njihov račun koji se vodi u Centralnom registru hartija od vrednosti (čl. 7 i 11). Te hartije od vrednosti se ne izdaju u svom papirnom ili drugom sličnom obliku, od čega polazi inkriminacija iz člana 224. Imajući to u vidu, mogućnosti falsifikovanja hartija od vrednosti koje postoje samo u obliku elektronskog zapisa ograničene su i svode se na unošenje neistinitih podataka u Centralni registar hartija od vrednosti. S tim u vezi, postavlja se pitanje da li je tu uopšte reč o ovom, ili nekom drugom krivičnom delu, kao što je računarska prevara iz člana 301. Pošto je i hartija od vrednosti i u svom elektronskom obliku obuhvaćena pojmom isprave (v. i član 112 stav 26), ipak treba uzeti da je reč o krivičnom delu falsifikovanja hartija od vrednosti, s tim da neki od oblika radnje izvršenja ovde ne dolaze u obzir. Osim navedenih hartija od vrednosti u dematerijalizovanom obliku, kao objekt radnje ovog krivičnog dela mogu se javiti hartije od vrednosti u svom klasičnom obliku i gde se ovaj problem ne javlja. To može biti bilo koja hartija od vrednosti, kao što su one koje se izdaju povodom prometa robe i usluga (asignacija, konosman, tovarni list, skladišnica) izuzimajući menicu i ček koji su posebno zaštićeni inkriminacijom iz člana 355 stav 2, ali i sve druge hartije od vrednosti, kao što su polise osiguranja, obveznice zajmova, lutrijski loz i dr. Ne smatraju se hartijama od vrednosti, međutim, znaci za vrednost (poštanske, taksene marke i dr., tj. ono što predstavlja objekt radnje krivičnog dela iz člana 226), kao ni isprave koje služe samo kao dokaz nekog potraživanja (npr. priznanica o dugu), kao ni tzv. obični legitimacioni papiri ili znaci (npr. potvrda garderobe).

5. Kvalifikovani oblik (stav 2) postoji onda kada ukupan iznos na koji glase falsifikovane hartije od vrednosti prelazi milion i petsto hiljada dinara.

6. Privilegovani oblik (stav 3) postoji u slučaju kada izvršilac primi lažne hartije od vrednosti kao prave, pa pošto je saznao da su lažne, stavi ih u promet. Ovaj oblik ne dolazi u obzir kod hartija od vrednosti koje se izdaju i postoje samo u elektronskom obliku.

7. Oduzimanje lažnih hartija od vrednosti kao predmeta nastalih izvršenjem krivičnog dela obavezno je (stav 4). Ova mera bezbednosti može se primeniti samo kod klasičnih hartija od vrednosti, a ne i onih koje postoje samo u obliku elektronskog zapisa. Kada su u pitanju takve hartije od vrednosti, iako to nije ovom odredbom predviđeno, i one će se uništiti, tj. elektronski zapis o lažnim hartijama od vrednosti u Centralnom registru hartija od vrednosti brisaće se.

25. Falsifikovanje i zloupotreba platnih kartica (član 243)

(1) Ko napravi lažnu platnu karticu ili ko preinači pravu platnu karticu u nameri da je upotrebi kao pravu ili ko takvu lažnu karticu upotrebi kao pravu, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ako je učinilac dela iz stava 1 ovog člana upotrebom kartice pribavio protivpravnu imovinsku korist,

kazniće se zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(3) Ako je učinilac dela iz stava 1 ovog člana pribavio protivpravnu imovinsku korist u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara,

kazniće se zatvorom od dve do dvanaest godina i novčanom kaznom.

(4) Kaznom iz st. 2 i 3 ovog člana kazniće se i učinilac koji to delo učini neovlašćenom upotrebom tuđe kartice ili poverljivih podataka koji jedinstveno uređuju tu karticu u platnom prometu.

(5) Ko nabavi lažnu platnu karticu u nameri da je upotrebi kao pravu ili ko pribavlja podatke u nameri da ih iskoristi za pravljenje lažne platne kartice,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.

(6) Lažne platne kartice oduzeće se.

1. Platne kartice kao instrument bezgotovinskog načina plaćanja i kod nas su u širokoj upotrebi. Merama Narodne banke Srbije platne kartice dobile su u značaju i usmerene su na to da se bezgotovinski promet pretežno obavlja putem platnih kartica. Zbog određenih specifičnosti (karakteristično je da se falsifikovane platne kartice po pravilu upotrebljavaju kao prave i tako pribavlja imovinska korist, kao i da se ta korist pribavlja i neovlašćenom upotrebom prave kartice), kao i zbog njihovog značaja, krivično delo falsifikovanja isprave (član 335) ne pruža adekvatnu krivičnopravnu zaštitu, pa je stoga bilo opravdano propisati posebno krivično delo falsifikovanja i zloupotrebe platnih kartica. Ovo krivično delo ima pet oblika.

2. Radnja izvršenja osnovnog oblika (stav 1) jeste pravljenje lažne platne kartice, preinačenje prave platne kartice ili upotreba lažne kartice.

3. Osim umišljaja, subjektivno obeležje krivičnog dela kada je u pitanju radnja izvršenja pravljenja lažne ili preinačenje prave platne kartice jeste i namera da se ona upotrebi kao prava.

4. Objekt radnje jeste platna kartica. Razlikuju se debitne i kreditne kartice. Debitne kartice izdaju isključivo banke i za njih je neophodno pokriće u trenutku korišćenja kartice za celokupan iznos troška. Kreditne kartice, osim banaka, mogu izdavati i druge finansijske organizacije, a plaćanje se vrši na dan dospelosti, bez kamate ili po utvrđenoj dinamici uz obračun kamate. Trošenje je dozvoljeno do određenog limita do koga nije potrebno pokriće u momentu trošenja.

Posebnu opasnost predstavljaju kartice koje se pojavljuju u prometu a da ni izdavalac ni korisnik za to ne znaju. To su „bliznakinje“ koje su napravljene na osnovu podataka sa prave platne kartice do kojih se došlo na nedozvoljen način, dok se originalna kartica nalazi u državini pravog korisnika. Zbog toga je kao pripremna radnja inkriminisano i pribavljanje tih podataka (v. pod 7).

5. Propisani su i teži (stav 2) i najteži oblik (stav 3). Teži oblik iz stava 2 postoji ukoliko je upotrebom lažne kartice pribavljena protivpravna imovinska korist bez obzira na njenu visinu. Ukoliko iznos pribavljene protivpravne imovinske koristi prelazi milion i petsto hiljada dinara postojaće najteži oblik (stav 3).

6. U pogledu propisane kazne sa kvalifikovanim oblicima iz st. 2 i 3 izjednačena je neovlašćena upotreba tuđe prave platne kartice (stav 4). Takođe je potrebno da je pribavljena imovinska korist, odnosno da ta korist prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara.

7. Lakši oblik (stav 5) postoji u dva slučaja. Prvi je ukoliko se nabavi lažna platna kartica u nameri da se upotrebi kao prava. Iako je to pripremna radnja u pogledu upotrebe lažne kartice, ipak je to kod falsifikovanja isprave izjednačeno sa radnjom izvršenja (v. član 335), pa je i ovde bilo razloga da se to predvidi kao jedna od radnji izvršenja osnovnog oblika iz stava 1. Između ostalog i zato što nema razloga da se blaže tretira nabavljanje lažne kartice, u nameri da se upotrebi kao prava, od nabavljanja neke druge lažne isprave. U drugom slučaju (pribavljanje podataka za pravljenje lažne kartice), nema sumnje da je reč o pripremnim radnjama u pogledu kojih postoji kriminalno-političko opravdanje da se posebno inkriminišu. Zloupotrebom interneta preko koga se obavlja i kupovina platnim karticama (i pored mera zaštite), kao i na drugi način, može se doći do podataka sa pravih platnih kartica, koji su neophodni za tzv. personalizaciju materijala (uglavnom plastike) od kojeg se pravi lažna platna kartica. Radnju izvršenja predstavlja pribavljanje tih podataka u nameri da se oni iskoriste za pravljenje lažne platne kartice.

8. Lažne platne kartice, kao predmeti nastali izvršenjem krivičnog dela, obavezno se oduzimaju. U pogledu predmeta koji su služili za pravljenje lažnih kartica v. član 244b stav 3.

Sudska praksa:

Za postojanje krivičnog dela falsifikovanja i zloupotrebe platnih kartica iz člana 225 st. 4 u vezi sa st. 2 KZ, nije od značaja način na koji je učinilac dela došao u posed kartice.

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud je na glavnom pretresu izveo dokaz, pored ostalog, gledanjem video snimka sa CD-a koji se nalazi u spisima, a na kojem snimku je konstatovano da je okrivljeni dana 25.06.2009. godine, u vremenskom intervalu od 21:53 sata do 21:59 sati vršio podizanje novca sa bankomata, a upravo koristeći karticu vlasništvo ošt. A.S, koji dokaz je prvostepeni sud pravilno doveo u vezu sa izveštajem "Unikredit banke" iz Čačka, gde je navedeno da je na bankomatu, korišćenjem iste kartice, podizao novac u tri navrata, pored ostalog i tada kako je to prikazano na navedenom snimku, nakon čega je prvostepeni sud pravilno izveo zaključak da je okrivljeni na taj način neovlašćeno upotrebio tuđu karticu, za koju iz navedenog izveštaja banke nesporno proizilazi da je vlasništvo ošt. A.S, a do koje kartice je došao na njemu poznat način, a to što tokom prvostepenog postupka nije pouzdano utvrđeno kako je okrivljeni došao u posed ove kartice, ne utiče na postojanje predmetnog krivičnog dela, budući da se ovo delo sastoji u neovlašćenju upotrebi tuđe kartice, bez obzira na koji način je izvršilac dela do iste došao.

(Presuda Osnovnog suda u Čačku K-8676/10 od 22.02.2011. godine i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž.1-1733/11 od 22.07.2011. godine)

Više okrivljenih je izvršilo ovo krivično delo na taj način što je jedan od njih, putem interneta, na forumima od NN lica kupovao identifikacione podatke koji se upisuju u magnetne zapise originalnih platnih kartica – vlasništvo stranih pravnih i fizičkih lica, i to: broj platne kartice, algoritam, ime i prezime vlasnika, datum isteka kartice, identifikacioni broj banke koja je izdala karticu, a koje podatke su nakon toga pomoću laptop računara i mašine za personalizaciju – „zebra P 520“ kopirali na belu plastiku i nanosili logo raznih banaka i tako, radi upotrebe, izrađivali lažne platne kartice koje su zatim predavali ostalim pripadnicima kriminalne grupe, koji su ih upotrebljavali kao prave plaćajući robu i podižući novac.

(Presuda Apelacionog suda u Beogradu – Posebnog odeljenja Kž1-Po1. 14/10 od 13. decembra 2010. i presuda Okružnog suda u Beogradu – Posebnog odeljenja K.P. 45/08 od 13. oktobra 2009. godine)

Okrivljeni je neovlašćeno upotrebio tuđu platnu karticu na taj način što je od svog cimera oduzeo platnu karticu i papir na kojem je bio upisan PIN kod, nakon čega je na bankomatu podigao novac.

Okrivljeni je oглаšen krivim za izvršenje krivičnog dela iz člana 225 stav 4 u vezi sa stavom 2 KZ, na taj način što je neovlašćeno upotrebio tuđu platnu karticu izdatu na ime oštećenog i tako pribavio sebi protivpravnu imovinsku korist, na taj način što je iz stana u kojem je stanovao zajedno sa oštećenim, oduzeo platnu karticu oštećenog dok se ovaj nalazio na poslu i papir na kojem je bio upisan PIN, nakon čega je na bankomatu u dva navrata podigao novac u navedenom iznosu.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 709/09 od 10. aprila 2009. i presuda Opštinskog suda u Obrenovcu K. 131/08 od 15. oktobra 2008. godine)

26. Falsifikovanje znakova za vrednost (član 244)

(1) Ko napravi lažne ili preinači prave znakove za vrednost u nameri da ih upotrebi kao prave ili da ih drugom da na upotrebu ili ko takve lažne znakove upotrebi kao prave ili ih u toj nameri pribavi,

kazniće se zatvorom do tri godine.

(2) Ako ukupna vrednost znakova iz stava 1 ovog člana prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(3) Ko odstranjivanjem žiga kojim se znaci za vrednost poništavaju ili kojim drugim načinom ide za tim da radi ponovne upotrebe ovim znacima da izgleda kao da nisu upotrebljeni ili ko upotrebljene znakove ponovo upotrebi ili proda kao da važe,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(4) Lažni znakovi za vrednost oduzeće se.

1. Ranije krivično zakonodavstvo je u okviru istog krivičnog dela predviđalo falsifikovanje znakova za vrednost i hartija od vrednosti. KZ je opravdano napravio razliku između hartija od vrednosti i znakova za vrednost, a ranije izjednačavanje moglo se donekle pravdati jedino time što hartije od vrednosti nisu imale neki veći značaj. Inače, u evropskom zakonodavstvu često je rešenje da se falsifikovanje hartija od vrednosti izjednačava sa falsifikovanjem novca, dok se falsifikovanje znakova za vrednost predviđa kao lakše krivično delo. Ovo krivično delo čiji zakonski opis nije menjan poslednjim izmenama i dopunama, bilo je propisano u članu 226.

2. Radnja izvršenja osnovnog oblika (stav 1) ima, kao i kod krivičnog dela falsifikovanja hartija od vrednosti iz člana 242, četiri oblika: pravljenje znakova za vrednost, preinačenje pravih znakova za vrednost, upotrebu lažnih znakova za vrednost kao pravih i pribavljanje lažnih znakova za vrednosti u nameri da se

upotrebe kao pravi. Radnja izvršenja se mora preduzimati sa određenom namerom (v. pod 4).

3. Znaci za vrednost su na osnovu zakona napravljeni i izdati znaci kojima se označava da je plaćen određeni novčani iznos, odnosno koji zamenjuju plaćanje tog iznosa. Oni imaju određenu vrednost koja se izražava u novcu. U smislu odredbe člana 112 stav 24, znacima za vrednost smatraju se i strani znaci za vrednost. U pogledu njihovih vrsta, to mogu biti taksene i poštanske marke, kao i drugi znaci za vrednost koji su izdati na osnovu propisa. Međutim, znaci za vrednost izdati na osnovu propisa relativno su malobrojni. Neki znaci za vrednost koji su ranije bili često korišćeni izgubili su praktični značaj, jer se vrši uplata novca na žiro-račun u slučaju plaćanja određenih taksa i dažbina, tako da se retko pribegava znacima za vrednost. Ipak, uvođenje sudskih taksenih maraka 2016. godine (Pravilnik o izgledu sudskih taksenih maraka, postupku izrade, distribuciji i raspolaganju sudskim taksenim markama - "Službeni glasnik RS", broj 15/16 donet na osnovu izmenjenog Zakona o sudskim taksama) dovelo je do toga da objekt radnje ovog krivičnog dela ponovo mogu biti sudske taksene marke.

Zakonom o akcizama („Službeni glasnik RS“, br. 22/01, 73/01, 80/02, 46/05, 61/07, 5/09, 101/10, 43/11, 101/11 i 6/12) ustanovljena je i obaveza obeležavanja određenih proizvoda kontrolnim akciznim markicama (alkoholna pića i cigarete). Uredbom o izgledu kontrolnih akciznih markica, vrsti podataka na markici i načinu i postupku odobravanja i izdavanja markica („Službeni glasnik RS“, br. 137/04, 29/05 i 88/05) bliže je određen njihov izgled, način obeležavanja i dr. Iako akcizna markica ne sadrži kao svoj sastavni element i oznaku novčane vrednosti, treba je smatrati znakom za vrednost jer u sebi inkorporiše određenu novčanu vrednost poreza na promet proizvoda koji se njima obeležavaju. Zato ona može biti objekt radnje ovog krivičnog dela. Dalje, formular menice može se smatrati znakom za vrednost (svakako ne u onom iznosu koji je na njoj označen jer se on odnosi na potraživanje, odnosno dug), a menica koja sadrži sve bitne elemente jeste, naravno, hartija od vrednosti. Prema stavu sudske prakse, znacima za vrednost smatrane su i markice za prevoz gradskim saobraćajem (OSB Kž. 792/92 i Prvi opštinski sud u Beogradu K. 1093/91), sa obrazloženjem da se i one izdaju na osnovu propisa donetih u republici. Raniji zakonski opis krivičnog dela sadržao je i taj element, tj. zahtevalo se da su u pitanju znaci za vrednost koji su izdati na osnovu propisa donetih u republici (član 144 KZS), odnosno na osnovu saveznih propisa (član 169 OKZ). Iako to sada nije izričito učinjeno, trebalo bi uzeti da se i dalje ovo krivično delo odnosi samo na znake za vrednost koji su izdati na osnovu zakona i drugih propisa, a ne i na eventualno neke privatne, ili samo na osnovu internih propisa izdatih znakova za vrednost.

Krivično delo postoji samo onda kada se prave ili preinačuju oni znaci za vrednost koji su važili u momentu preduzimanja radnje izvršenja, tj. u vreme kada su lažni znaci za vrednost napravljeni ili preinačeni. To što su oni kasnije prestali da važe, nije od značaja za postojanje ovog krivičnog dela (tako i VSS Kzz. 57/97).

4. Subjektivni element krivičnog dela jeste umišljaj. Kod svih oblika radnje izvršenja (osim kod upotrebe gde, po prirodi stvari, takva namera nije potrebna),

zahteva se namera da se lažni znaci za vrednost upotrebe kao pravi bilo lično od strane izvršioca, bilo davanjem nekom drugom licu da ih ono upotrebi kao prave.

5. Teži oblik falsifikovanja znakova za vrednost postoji onda kada ukupna vrednost, označena u lažnim znakovima, prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara. Međutim, postojanje ovog težeg oblika kod nekih znakova za vrednost jedva da dolazi u obzir. Kod taksenih maraka značajniji iznosi se uplaćuju u gotovom ili na žiro-račun, a kod poštanskih maraka trebalo bi da je reč o pravljenu nekoliko stotina hiljada maraka. I u jednom i u drugom slučaju nije isključeno da neko napravi takve velike količine lažnih maraka, ali se postavlja pitanje da li se to učiniocu isplati s obzirom na troškove njihove izrade i puštanje u promet odnosno upotrebu takvih velikih količina lažnih maraka.

6. U stavu 3 predviđen je privilegovani oblik koji je donekle kriminalno-politički dubiozan. Često je reč o bagatelnom delu, pa će u praksi neretko doći u obzir primena instituta dela malog značaja. Kada su u pitanju poništene sudske taksene marke, njihova serijska oznaka iz bar koda se unosi u evidenciju sudskog predmeta što, ako ne sasvim isključuje, znatno otežava njihovu ponovnu upotrebu, odnosno čini rizik od otkrivanja veoma visokim.

7. U odnosu na predmete nastale izvršenjem ovog krivičnog dela obavezno se primenjuje mera bezbednosti oduzimanja predmeta (stav 4).

Sudska praksa:

Znakovi za vrednost mogu biti i taksene i akcizne markice stranih država (Francuske, Češke, Mađarske, Slovačke).

(Presuda Apelacionog suda u Beogradu KŽ1-Po1. 22/10 od 11. februara 2011. i presuda Višeg suda u Beogradu – Posebnog odeljenja K-Po1. 108/10 od 12. jula 2010. godine)

Bon za gorivo predstavlja znak za vrednost.

Okrivljeni je osuđen za izvršenje krivičnog dela falsifikovanja znakova za vrednost iz člana 226 stav 2, u vezi sa stavom 1 KZ, jer je napravio lažne znakove za vrednost – bonove za gorivo preduzeća „Jugopetrol“ - čija ukupna vrednost prelazi iznos od 1.500.000 dinara u nameri da ih upotrebi kao prave na taj način što je najpre nabavio opremu za izradu falsifikovanja bonova, i to: računar, skener, štampač, klife, papir, srebrnu foliju i presu za otiskivanje holograma, a zatim je s ovom opremom vršio izradu novčanih bonova za gorivo u apoenima od 1.000 i 2.000 dinara, te je ovako napravio 1.775 bonova u potpunosti spremnih za upotrebu, čija je ukupna vrednost 3.570.000 dinara.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 463/09 od 3. marta 2009. i presuda Trećeg opštinskog suda u Beogradu K. 927/08 od 29. januara 2009. godine)

27. Falsifikovanje znakova, odnosno državnih žigova za obeležavanje robe, merila i predmeta od dragocenih metala (član 244a)

(1) Ko u nameri da ih upotrebi kao prave, napravi lažne pečate, žigove, marke ili druge znakove za obeležavanje domaće ili strane robe kojima se žigošu drvo, stoka ili kakva druga roba ili ko u istoj nameri takve prave znakove preinači ili ko takve lažne ili preinačene znakove upotrebi kao prave,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.

(2) Ko u nameri da ih upotrebi kao prave napravi lažna uverenja o odobrenju tipa merila i uverenja o overavanju merila ili žigove i druge znakove usaglašenosti kojima se žigošu merila i predmeti od dragocenih metala u smislu propisa kojima se uređuju metrologija i kontrola predmeta od dragocenih metala ili ko u istoj nameri original uverenja ili prave državne žigove i druge znakove usaglašenosti preinači ili ko takva lažna ili preinačena uverenja ili državne žigove i druge znakove usaglašenosti upotrebi kao prave,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine.

(3) Lažna uverenja, državni žigovi i znakovi, merila, kao i predmeti od dragocenih metala koji su lažno označeni, oduzeće se.

1. Propisivanjem ovog krivičnog dela inkriminiše se falsifikovanje znakova za obeležavanje robe ili uverenja o merilima, odnosno žigove kojima se žigošu merila i predmeti od dragocenih metala. Zakonom o izmenama i dopunama KZ iz 2012. godine značajno je promenjen zakonski opis ovog krivičnog dela koji nije obuhvatao i falsifikovanje mera i tegova, iako je to bilo u nazivu ovog krivičnog dela.

2. Prvi oblik (stav 1) ovog krivičnog dela ima tri radnje izvršenja. Prva je pravljenje lažnih pečata, žigova, marki ili drugih znakova za obeležavanje robe. Reč je o znakovima kojima se žigošu drvo, stoka ili neka druga roba. Iako to nije izričito predviđeno zakonskim opisom, potrebno je da je propisima predviđena obaveza takvog žigosanja, odnosno obeležavanja. Ovo krivično delo neće postojati ukoliko je reč o nečijim internim žigovima, odnosno znakovima. Druga radnja jeste preinačenje pravih znakova za obeležavanje robe, dok je treća radnja upotreba lažnih ili preinačenih znakova za obeležavanje robe.

Krivično delo se može učiniti samo sa umišljajem uz postojanje namere da se lažni ili preinačeni znakovi za obeležavanje robe upotrebe kao pravi.

3. Drugi oblik (stav 2) takođe ima tri oblika radnje izvršenja (pravljenje lažnih uverenja, odnosno žigova, njihovo preinačenje i upotreba kao pravih), ali je objekt radnje drugačiji. Naime, radnjom se prave lažna uverenja o odobrenju tipa merila i uverenja o overavanju merila, odnosno žigovi i drugi znakovi usaglašenosti kojima se žigošu merila i predmeti od dragocenih metala. Ta merila, uverenja, žigovi i drugi znakovi određeni su propisima kojima se uređuju metrologija i kontrola

predmeta od dragocenih metala, tako da je u tom delu ovo krivično delo blanketnog karaktera. Tako, Zakonom o metrologiji („Službeni glasnik RS“, broj 15/16) uređuju se zakonske merne jedinice i etaloni Republike Srbije, kao i upotreba merila i njihova usaglašenost sa propisanim zahtevima. Kao i kod prvog oblika, radnja izvršenja jeste i njihovo preinačenje ili upotreba kao pravih.

I ovaj oblik se može učiniti samo umišljajno uz postojanje namere da se lažna uverenja odnosno žigovi ili drugi znakovi upotrebe kao pravi.

4. Propisano je obavezno izricanje mere bezbednosti oduzimanja predmeta (stav 3). Običnim jezičkim tumačenjem se dolazi do zaključka da se lažna uverenja, državni žigovi i znakovi moraju oduzeti, dok se preinačeni znakovi mogu oduzeti u skladu sa opštom odredbom o meri bezbednosti oduzimanja predmeta. Međutim, pojam lažnih uverenja, žigova i znakova može se šire shvatiti tako da obuhvata i preinačene znakove, a i svrha ove mere bezbednosti ista je u oba slučaja. Ovom odredbom predviđeno je i obavezno oduzimanje predmeta od dragocenih metala. To se sada eksplicitno odnosi na predmete koji su lažno označeni tj. koji su žigosani lažnim žigovima, odnosno lažnim znacima što pre poslednjih izmena i dopuna KZ nije bilo na adekvatan način formulisano.

28. Pravljenje, nabavljanje i davanje drugom sredstava za falsifikovanje (član 244b)

(1) Ko pravi, nabavlja, prodaje ili daje drugom na upotrebu sredstva za pravljenje lažnog novca ili lažnih hartija od vrednosti,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ko pravi, nabavlja, prodaje ili daje drugom na upotrebu sredstva za pravljenje lažnih platnih kartica ili lažnih znakova za vrednost,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.

(3) Sredstva iz st. 1 i 2 ovog člana oduzeće se.

1. Krivično delo ima dva oblika koja se razlikuju samo prema tome da li se radi o sredstvima za falsifikovanje novca i hartija od vrednosti (stav 1), ili o sredstvima za falsifikovanje platnih kartica i znakova za vrednost (stav 2). U drugom slučaju propisana je znatno blaža kazna što je opravdano kada su u pitanju lažni znaci za vrednost, ali kada je reč o sredstvima za falsifikovanje platnih kartica, s obzirom na njihov značaj u platnom prometu kriminalno-politički to ne deluje sasvim ubedljivo.

2. Radnje izvršenja ovog krivičnog dela po svojoj prirodi su ili pripreme radnje za krivična dela falsifikovanja predviđena u ovoj glavi, ili radnje pomaganja u njima. Pravljenje i nabavljanje može predstavljati i jedno i drugo u zavisnosti od toga da li učinilac sredstva za falsifikovanje pravi ili nabavlja da ih on upotrebi, ili neko drugi.

Ako ih i upotrebi, neće postojati sticaj već samo krivično delo iz čl. 241 do 244 po osnovu supsidijariteta. Prodaja i davanje na upotrebu sredstava za falsifikovanje po svojoj prirodi predstavljaju radnje pomaganja, s tim što tu treba razlikovati dve situacije, tj. može postojati ili ovo krivično delo ili pomaganje u krivičnom delu iz čl. 241 do 244. Naime, ovo krivično delo postojaće samo onda kada nisu ispunjeni uslovi za pomaganje kao oblik saučesništva, koji se tiču pre svega umišljaja pomagača i njegovog odnosa s izvršiocem. Međutim, i kod ovih radnji moguće je da je reč o prividnom idealnom sticaju. Moguće je, naime, da neko lice dâ na upotrebu izvršiocu sredstva za falsifikovanje, pa onda sa njim izvrši krivično delo iz čl. 241 do 244 u kom slučaju će odgovarati kao saizvršilac, a ne i za delo iz člana 244b. Takođe je moguće da ga, dajući mu ta sredstva, i podstrekne da izvrši to krivično delo kada će odgovarati samo kao podstrekač.

3. U stavu 3 predviđeno je obavezno izricanje mere bezbednosti oduzimanja predmeta iz člana 87.

29. Pranje novca (član 245)

(1) Ko izvrši konverziju ili prenos imovine, sa znanjem da ta imovina potiče od kriminalne delatnosti, u nameri da se prikrije ili lažno prikaže nezakonito poreklo imovine, ili prikriju ili lažno prikažu činjenice o imovini sa znanjem da ta imovina potiče od kriminalne delatnosti, ili stekne, drži ili koristi imovinu sa znanjem, u trenutku prijema, da ta imovina potiče od kriminalne delatnosti,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ako iznos novca ili imovine iz stava 1 ovog člana prelazi milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina i novčanom kaznom.

(3) Ko učini delo iz st. 1 i 2 ovog člana sa imovinom koju je sam pribavio kriminalnom delatnošću,

kazniće se kaznom propisanom u st. 1 i 2 ovog člana.

(4) Ko delo iz st. 1 i 2 ovog člana izvrši u grupi,

kazniće se zatvorom od dve do dvanaest godina i novčanom kaznom.

(5) Ko učini delo iz st. 1 i 2 ovog člana, a mogao je i bio dužan da zna da novac ili imovina predstavljaju prihod ostvaren kriminalnom delatnošću,

kazniće se zatvorom do tri godine.

(6) Odgovorno lice u pravnom licu koje učini delo iz st. 1, 2 i 5 ovog člana, kazniće se kaznom propisanom za to delo, ako je znalo, odnosno moglo i bilo dužno da zna da novac ili imovina predstavljaju prihod ostvaren kriminalnom delatnošću.

(7) Novac i imovina iz st. 1 do 6. ovog člana oduzeće se.

1. Pranje novca je širi problem koji je vezan za suzbijanje kriminaliteta u celini. Naime, reč je o tome da se novac i druga imovinska korist stečena kriminalnom delatnošću stavlja u legalne finansijske tokove i tako stvara privid legalnosti. Pranje novca kao pojava postoji već duže vreme i može se reći da je prisutna u svim zemljama, odnosno da je došlo do globalizacije te pojave. Međutim, tek u novije vreme javlja se pojačan interes međunarodne zajednice za suzbijanje pranja novca, što za posledicu ima usvajanje određenih međunarodnih akata. Pre svega, ovde treba istaći Konvenciju o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom iz 1990. godine (Strazburška konvencija) koju je naša zemlja ratifikovala 2002. godine („Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori“, broj 7/02 i „Službeni list SCG – Međunarodni ugovori“, broj 18/05). I u nacionalnim krivičnim zakonodavstvima pranje novca se predviđa kao krivično delo tek u poslednjoj deceniji prošlog veka. Ovde je reč o jednoj posebnoj vrsti krivičnog dela prikriivanja, tako da su delimično neke delatnosti koje spadaju u pranje novca mogle biti obuhvaćene tim krivičnim delom. U naše krivično zakonodavstvo krivično delo pranja novca prvi put je uvedeno 2001. godine u tada važećem Zakonu o sprečavanju pranja novca. Važeći Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma donet je 2009. godine („Službeni glasnik RS“, br. 20/09, 72/09, 91/10 i 139/14). Tim zakonom je predviđen niz upravnopravnih i drugih mera za suzbijanje pranja novca, dok krivičnopravnu zaštitu treba da obezbedi inkriminacija iz člana 245 KZ.

2. Radnja izvršenja osnovnog oblika (stav 1) može se ostvariti na tri načina. Ta tri oblika odgovaraju radnjama koje su obuhvaćene pojmom pranja novca u spomenutoj konvenciji (član 6), kao i u Zakonu o sprečavanju pranja novca (član 2 stav 1). Prvi oblik radnje izvršenja jeste konverzija ili prenos imovine, drugi je prikriivanje ili lažno prikazivanje činjenica o imovini, a treći sticanje, držanje ili korišćenje imovine. Neophodno je da je reč o imovini koja potiče od kriminalne delatnosti. Zakonodavac se ovde svesno služi terminom koji nije dovoljno precizan i koji predstavlja više kriminološki nego krivičnopravni pojam. Ranije korišćenje preciznijeg termina "krivično delo" vodilo je tome da se u sudskoj praksi pretežno sastupa stav da je potrebna pravosnažna osuđujuća presuda za tzv. predikatno krivično delo. To je vodilo neopravdanom sužavanju inkriminacije pranja novca u primeni. No, i kriminalna delatnost je pojam koji se ne može odrediti bez dovođenja u vezu sa pojmom krivičnog dela. Međutim, tu je dovoljno da postoji protivpravno delo koje je u zakonu određeno kao krivično delo, tj. delatnost koja se može podvesti pod zakonski opis određenog krivičnog dela. Irelevantno je o kojem se krivičnom delu radi. To može biti bilo koje krivično delo čijim se izvršenjem došlo do imovine koja je predmet krivičnog dela pranja novca (predikatno krivično delo). Korišćenje pojma "kriminalna delatnost" dozvoljava da to delo ne mora biti pojedinačno utvrđeno, a još manje je potrebno da prethodno postoji pravosnažna presuda za to delo (vid. i dole pod 3). Dovoljno je za potrebe konkretnog slučaja utvrditi da je novac ili imovina pribavljena takvom delatnošću čijim vršenjem se ostvaruje biće nekog krivičnog dela.

3. Objekt radnje jeste imovina koja potiče od kriminalne delatnosti. Taj pojam kod ovog krivičnog dela treba shvatiti najšire. Imovina obuhvata novac, pokretne

i nepokretne stvari, imovinska prava i dr. Dok se u Konvenciji o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom imovina određuje u tom najširem smislu, Zakon o sprečavanju pranja novca iz 2005. godine u tom pogledu je donekle kontradiktoran jer posebno određuje pojam imovine, a posebno pojam novca, ne uključujući u pojam imovine i novac (član 2 st. 2 i 3), iako kod određivanja pojma pranja novca govori samo o imovini (član 2 stav 1). Nema sumnje, međutim, da u smislu ovog krivičnog dela, kao što to čini i Konvencija, pojam imovine treba shvatiti u najširem smislu, uključujući, svakako, i novac.

Uslov koji se tiče imovine jeste to da ona potiče od kriminalne delatnosti. To može biti bilo koje krivično delo čijim se izvršenjem došlo do imovine koja je predmet krivičnog dela pranja novca. U pogledu utvrđivanja činjenice da imovina potiče od vršenja krivičnog dela, nije potrebno da već postoji pravnosnažna presuda za to krivično delo. Ta činjenica se, kao i svaka druga, utvrđuje u postupku utvrđivanja postojanja bitnih elemenata krivičnog dela pranja novca, tj. može se samo za potrebe konkretnog slučaja pranja novca utvrđivati da imovina potiče od kriminalne delatnosti (to, uostalom, nije sporno kod krivičnog dela prikrivanja, gde se javlja isto pitanje). Pri tome je irelevantno da li je u pitanju samo jedno delo, ili je u pitanju kriminalna delatnost koja se može sastojati od vršenja većeg broja krivičnih dela.

4. Na subjektivnom planu neophodan je umišljaj. Iako bi i prema opštim pravilima umišljaj trebalo da obuhvati i znanje o tome da imovina potiče od vršenja ponašanja koja predstavljaju krivično delo, to se u zakonskom opisu eksplicitno zahteva kod sva tri načina preduzimanja radnje izvršenja. Kod radnje sticanja, držanja ili korišćenja imovine, to znanje treba da postoji u vreme kada se do imovine došlo, tj. u trenutku njenog prijema. Iz toga proizlazi da ovo krivično delo neće postojati ukoliko je do tog saznanja došlo onda kada se imovina već drži ili koristi. Iako je takvo rešenje kriminalno-politički dubiozno, zakonski opis krivičnog dela je u tom pogledu eksplicitan i drugačije tumačenje, osim jezičkog, u ovom slučaju ne bi bilo opravdano. Osim znanja, kod konverzije i prenosa imovine zahteva se i namera da se prikrije ili lažno prikaže nezakonito poreklo imovine.

5. Izvršilac može biti bilo koje lice. Bilo je sporno da li to može biti i lice koje je imovinu steklo vršenjem krivičnog dela. Na to pitanje se pre ZID KZ/2009 moralo negativno odgovoriti. Kao i kod krivičnog dela prikrivanja, i ovde je reč o tzv. naknadnom nekažnjivom delu. Da bi se inkriminacijom obuhvatio i izvršilac, odnosno saizvršilac krivičnog dela kojim je imovina pribavljena, za šta postoji određeno kriminalno-političko opravdanje, potrebno je da se to izričito učini u zakonskom opisu (kao u KZ CG, ili kako je to izmenama i dopunama učinjeno u KZ Nemačke). Taj put je sledio i zakonodavac u Srbiji tako da je u stavu 3 sada predviđeno da će se kazniti istom kaznom i onaj ko učini osnovni ili teži oblik pranja novca (st. 1 i 2) sa imovinom koju je sam pribavio izvršenjem krivičnog dela (pri tome je bilo suvišno da se za ovaj oblik zapreti i novčanom kaznom što je ispravljeno ZID KZ/2016).

6. Teži oblik postoji ukoliko iznos novca ili imovine prelazi milion i petsto hiljada dinara. U ovom slučaju (kao i u st. 3, 4 i 5) zakonodavac je bio nedosledan jer, za razliku od osnovnog oblika, posebno navodi i novac što, bez potrebe, može da izazove dilemu da li pojam imovine obuhvata i novac.

7. Najteži oblik je propisan u slučaju da je osnovni (stav 1) ili teži (stav 2) oblik učinjen u sastavu grupe. Pojam grupe, kao i kod drugih krivičnih dela kod kojih se ona javlja kao kvalifikatorna okolnost, određen je u članu 112 stav 22.

8. Krivično delo ima i privilegovani oblik sa elementima nehata. Ovde se može raditi samo o nesvesnom nehata (ako bi postojala svest, odnosno znanje, onda bi to, u stvari, zbog prirode ovog krivičnog dela, bio umišljaj) i to samo u pogledu jednog obeležja krivičnog dela, a to je znanje da novac ili imovina predstavljaju prihod ostvaren krivičnim delom.

9. Krivično delo pranja novca postojaće i u slučaju ako se u ime i za račun pravnog lica vrši radnja izvršenja ovog krivičnog dela. U tom slučaju se kao izvršilac javlja odgovorno lice u tom pravnom licu (stav 4).

10. Novac i imovina koji su bili predmet ovog krivičnog dela obavezno se oduzimaju (stav 5). Ovde je reč o meri bezbednosti oduzimanja predmeta, iako se u jednom širem smislu, odnosno u vezi sa krivičnim delom kojim je imovinska korist ostvarena, ovo javlja i kao mera oduzimanja imovinske koristi.

Sudska praksa:

Okrivljeni je izvršio konverziju imovine koju je stekao, držao i koristio sa znanjem, u trenutku prijema, da potiče od krivičnog dela, tako što je odlazio u ekspoziture banaka i podizao gotov novac u iznosima koji su manji od iznosa koji je po zakonu obavezan da se prijavi Upravi za sprečavanje pranja novca.

Okrivljeni je izvršio konverziju imovine – novca čiji iznos prelazi 1.500.000 dinara, koji je stekao, držao i koristio sa znanjem u trenutku prijema da potiče od krivičnog dela, na taj način što je kao ovlašćeno lice za raspolaganje sredstvima na deviznim nerezidentnim računima za koja je imao ovlašćenje sa pravom raspolaganja sredstvima, pa je sa navedenih deviznih računa istog dana po prijemu – prilivu novca na račune, novac podizao tako što je nenajavljeno odlazio u više ekspoziture banaka i novac podizao u iznosima koji su manji od iznosa koji je banka po Zakonu obavezna da prijavi Upravi za sprečavanje pranja novca, pa je tako podigao novac u ukupnom iznosu od 1.402.149 evra u dinarskoj protivvrednosti, koji iznosi su bili doznačeni, odnosno uplaćeni na račun sa računa inostranih – *off shore* firmi, sa stranih destinacija kao plaćanje tekstilne robe, a radi se o državama koje ne primenjuju standarde u oblasti sprečavanja pranja novca, iako je znao da se lica po čijim je instrukcijama novac podizao i njima predavao, ne bave proizvodnjom i prometom tekstilne robe, niti on obavlja takvu ili sličnu poslovnu delatnost koja stoji kao osnov za plaćanje na nerezidentnim deviznim računima, te je na taj način učestvovao u procesu podizanja deviznog novca, za koji je znao da potiče od krivičnog dela. Čime je izvršio krivično delo pranja novca iz člana 231 stav 2 u vezi sa stavom 1 KZ.

(Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1. 1221/15 od 19. novembra 2015. i presuda Višeg suda u Beogradu K. 478/13 od 8. jula 2015. godine)

U odluci o oduzimanju novca i imovine kod krivičnih dela pranja novca mora se precizino navesti da se od okrivljenog oduzima dobit stečena izvršenjem krivičnog dela koja mora biti opredeljena novčanim iznosom, odnosno stvarima koje treba oduzeti.

(Rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 111/06 od 26. oktobra 2006. i presuda Okružnog suda u Novom Sadu K. 476/04 od 27. oktobra 2005. godine)

30. Dogovaranje ishoda takmičenja (član 208b)

(1) Ko dogovori ishod sportskog ili drugog takmičenja u nameri da sebi ili drugom pribavi imovinsku korist,

kazniće se zatvorom od šest meseci do tri godine i novčanom kaznom.

(2) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi četiristo pedeset hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(3) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina i novčanom kaznom.

(4) Za pokušaj dela iz stava 1 ovog člana kazniće se.

1. Između ostalih novih krivičnih dela, ZID KZ/2012 predviđa i krivično delo dogovaranja ishoda takmičenja (član 208b). Ovo nije sasvim novo krivično delo. Uvedeno je u Krivični zakon Srbije 2002. godine (sa izvesnim razlikama) u okviru tada nove glave krivičnih dela korupcije (član 255i). Prilikom donošenja Krivičnog zakonika Srbije 2005. godine ono nije preuzeto, s obzirom da je ocenjeno da je čitava ta glava pogrešno koncipirana i u neskladu sa ostalim inkriminacijama sadržanim u KZ. Od devet krivičnih dela koja je ta glava sadržala možda je jedino ovo delo imalo izvesno kriminalno-političko i pravnodogmatsko opravdanje. Od uvođenja ovog krivičnog dela je prošlo manje od četiri godine, što ne daje osnova za neke pouzdanije ocene. Ipak, nema osnova za optimizam i očekivanje da će njegovo uvođenje značajnije doprineti suzbijanju ove pojave.

2. Iako krivično pravo treba koristiti samo kao krajnje sredstvo kada se neka štetna pojava ne može na drugi način suzbijati, čini se da je u ovom slučaju taj uslov ispunjen. Sankcije koje postoje u okviru odgovarajuće sportske discipline nisu dovoljne u ovom slučaju. Ova pojava je prisutna u praksi (tzv. lažiranje utakmica), a u većini slučajeva ne može da se podvede pod zakonski opis nekog drugog krivičnog dela (pre svega prevare). Stoga je propisano novo krivično delo koje ima osnovni,

teži i najteži oblik, a posebno je inkriminisan i pokušaj osnovnog oblika, s obzirom na to da on prema opštim odredbama o kažnjavanju za pokušaj ne bi bio kažnjiv.

3. Radnja izvršenja osnovnog oblika jeste dogovaranje ishoda sportskog ili drugog takmičenja. Naime, umesto da ishod sportskog ili drugog takmičenja zavisi od sposobnosti, veštine i spremnosti učesnika, gde je konačni ishod po pravilu neizvesan, unapred se dogovara ishod, tj. rezultat. Nije potrebno da se taj dogovor realizuje. Delo je dovršeno onda kada je postignut dogovor.

Za postojanje krivičnog dela neophodno je da je radnja izvršenja preduzeta u nameri da se sebi ili drugom pribavi imovinska korist. Dok je u nekim slučajevima jasno da je namera neposredno vezana za imovinsku korist (npr. jednom učesniku sportskog takmičenja se obeća novac ako omogući protivniku pobjedu, ili onda kada je sportsko takmičenje predmet klađenja odnosno tzv. sportske prognoze), u drugima bi to moglo da bude sporno. Na primer, očekivana posredna imovinska korist od boljeg plasmana kao rezultata dogovorenog ishoda ili dobijanja veće naknade odnosno plate za prelazak u drugi klub i sl. kao posledica dobijenog takmičenja čiji je ishod bio dogovoren (odnosno „namešten“). Pošto je i u takvim i sličnim primerima reč o tome da se ishod dogovara radi sticanja imovinske koristi (što zavisi i od okolnosti konkretnog slučaja), trebalo bi uzeti da je ostvareno ovo obeležje krivičnog dela.

Iako izvršilac može biti bilo koje lice, to su ona lica koja su u položaju da mogu da utiču na ishod takmičenja (npr. funkcioneri sportskog kluba, treneri, igrači, odnosno takmičari). Pošto se krivično delo odnosi i na druga takmičenja, to mogu biti različita lica (npr. lica koja su zaposlena na određenim mestima na televiziji koja mogu da utiču na ishod raznih kvizova i drugih takmičenja).

4. Krivično delo ima teži (stav 2) i najteži oblik (stav 3) koji postoje onda kada je vršenjem osnovnog oblika pribavljena imovinska korist. Ukoliko ona prelazi četrdeset pedeset hiljada dinara, postojaće teži oblik, dok će najteži oblik postojati u slučaju kada ta korist prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara.

31. Neosnovano dobijanje i korišćenje kredita i druge pogodnosti (član 209)

(1) Ko lažnim prikazivanjem činjenica ili njihovim prikrivanjem dobije za sebe ili drugog kredit, subvenciju ili drugu pogodnost iako za to ne ispunjava propisane uslove,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine.

(2) Ko dobijeni kredit, subvenciju ili drugu pogodnost iskoristi za drugu namenu od one za koju mu je kredit, subvencija ili druga pogodnost odobrena,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(3) Za delo iz st. 1 i 2 ovog člana, kazniće se propisanom kaznom i odgovorno lice u preduzeću ili drugom subjektu privrednog poslovanja ako su kredit, subvencija ili druga pogodnost pribavljeni za preduzeće ili drugi subjekt privrednog poslovanja ili ako su korišćeni za druge namene od strane tih subjekata.

1. Ovo krivično delo predstavlja jedan poseban vid prevare. Ono, u stvari, predstavlja njen poseban oblik, pa je zato i sistematizovano u krivična dela protiv imovine, a ne u krivična dela protiv privrede kako je to bilo učinjeno u našem ranijem zakonodavstvu. Krivično delo ima dva oblika (st. 1 i 2), s tim što su posebnim oblikom (stav 3) oba oblika proširena i na pravno lice (u pogledu subjekta, kao i u pogledu pribavljanja kredita, subvencije ili druge pogodnosti za pravno lice).

2. Radnja krivičnog dela prvog osnovnog oblika (stav 1), iako to nije izričito rečeno u zakonskom opisu, ista je kao i kod prevare: navođenje lažnim prikazivanjem činjenica ili njihovim prikrivanjem. Međutim, ovde te prevarne radnje imaju tačno određeni cilj: dobijanje kredita, subvencije ili druge pogodnosti za šta, inače, učinilac ne ispunjava propisane uslove. Nije, međutim, nužno, kao kod prevare, da pasivni subjekt davanjem kredita, subvencije ili druge pogodnosti pretrpi štetu, pa je zato i bilo potrebno propisati ovo krivično delo jer takvi slučajevi ne bi bili obuhvaćeni krivičnim delom prevare. U nekim slučajevima kredit ne mora biti štetan za onoga ko ga daje, a u nekim slučajevima indirektnu štetu trpe oni koji, zbog nedostatka sredstava, nisu dobili kredit, subvenciju ili drugu pogodnost, iako su ispunjavali uslove. Naravno, moguće je da i onaj ko daje kredit, subvenciju ili drugu pogodnost time bude oštećen. Između lažnog prikazivanja činjenica ili njihovog prikrivanja i dobijanja kredita, subvencije ili druge pogodnosti mora postojati uzročna veza.

Kredit je odnos imovinskopravnog karaktera između poverioca i dužnika u kome poverilac svoj novac (retko neka druga potrošna zamenjiva dobra) daje dužniku za određeno vreme i uz određene uslove. Subvencija predstavlja novčani posao koji podrazumeva intervenciju države (administrativna, finansijska i ekonomska subvencija). U smislu ovog krivičnog dela najpre dolazi u obzir ekonomska subvencija kada se sredstva daju u cilju pomaganja i unapređenja određenih privrednih delatnosti, održavanja cena pojedinim proizvodima na određenom nivou i dr. (npr. regresi, premije, namenske dotacije, sredstva za stimulanje izvoza). Osim kredita i subvencije, predmet ovog krivičnog dela može biti i neka druga pogodnost. Osim uslova da učinilac za to ne ispunjava propisane uslove, te druge pogodnosti treba dovesti u vezu sa kreditom i subvencijom, tj. to ne bi mogla biti bilo kakva pogodnost već nešto što je po svojoj prirodi i efektima slično njima.

Pasivni subjekt, odnosno davalac kredita, subvencije, ili neke druge pogodnosti, može biti bilo koje fizičko ili pravno lice. Međutim, zbog prirode i pojma subvencije, tu se, po pravilu, kao pasivni subjekt javlja određeni državni organ, odnosno organ uprave ili agencija kojoj je povereno vršenje određenih poslova od strane državnog organa.

Krivično delo je dovršeno onda kada je kredit, subvencija, odnosno druga pogodnost dobijena (za sebe ili drugog) iako za to nisu ispunjeni uslovi. Do tada, postoji nekažnjiv pokušaj ovog krivičnog dela.

3. Drugi, lakši oblik ovog krivičnog dela (stav 2) obuhvata nenamensko korišćenje kredita, subvencije ili druge pogodnosti. Podrazumeva se da je učinilac kredit, subvenciju ili drugu pogodnost dobio jer ispunjava uslove za to, ali ih ne koristi u onu svrhu u koju su odobreni. Međutim, postavlja se pitanje odnosa dela iz stava 1 sa ovim oblikom, tj. kako rešiti slučaj kada neko nenamenski koristi kredit, subvenciju ili drugu pogodnost koje je dobio vršenjem dela iz stava 1. Tu će postojati prividni realni sticaj. Nenamensko korišćenje se javlja samo kao naknadno nekažnjivo delo, tako da u tom slučaju postoji samo delo iz stava 1, a ostvarenje i bića dela iz stava 2 moglo bi, eventualno, biti otežavajuća okolnost prilikom odmeravanja kazne.

4. Oba oblika su umišljajna, tj. delo ne postoji ukoliko umišljajem nije obuhvaćeno neko njegovo bitno obeležje.

5. Izvršilac oba oblika može biti bilo koje lice koje za sebe ili drugo fizičko lice dobija kredit, subvenciju ili drugu pogodnost na prevaran način, ili ih pak nenamenski koristi. Međutim, kredit, subvencija ili druga pogodnost može se na isti način pribaviti i za pravno lice, odnosno pravno lice ih može nenamenski koristiti. U tom slučaju se kao izvršilac javlja odgovorno lice u pravnom licu koje je subjekt privrednog poslovanja (stav 3).

Sudska praksa:

Kada okrivljena u svojstvu vlasnika i direktora ortačkog društva zaključi sa bankom ugovor o dodeli kratkoročnog kredita za nabavku obrtnih sredstava i dobijeni novac potroši za lične potrebe, radi se o krivičnom delu neosnovanog dobijanja i korišćenja kredita iz stava drugog.

Pravilno su u prvostepenoj presudi utvrđene odlučne činjenice da je okrivljena u svojstvu vlasnika i direktora ortačkog društva zaključila pet ugovora sa bankom o dodeli kratkoročnih kredita za nabavku obrtnih sredstava i dobijeni novac od 247.000,00 dinara potrošila za lične potrebe.

Prvostepeni sud je ovako utvrđene radnje kvalifikovao kao krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz člana 242 stav 4 u vezi sa stavom 1 KZS.

Po oceni Vrhovnog suda u odnosu na ovo krivično delo nije pravilno primenjen zakon jer je prvostepeni sud radnje okrivljene trebalo da pravno kvalifikuje kao krivično delo neosnovanog dobijanja i korišćenja kredita ili druge pogodnosti iz člana 139a stav 2 KZS, jer je prvostepeni sud nesumnjivo utvrdio da je okrivljena dobila namenski kredit ali isti nije upotrebila u te svrhe.

U konkretnom slučaju krivično delo neosnovanog dobijanja i korišćenja kredita pojavljuje se kao specifično krivično delo u odnosu na krivično delo zloupotrebe

službenog položaja i polazeći od osnovanog načela u krivično-pravnoj nauci da specijalni zakon ukida opšti, u konkretnom slučaju po pravilnoj primeni zakona radnje krivičnog dela koja je optužena izvršila trebalo je kvalifikovati kao neosnovano dobijanje i korišćenje kredita.

(Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 591/05 od 15. novembra 2005. i presuda Okružnog suda u Čačku K. 72/99 od 16. marta 2004. godine)

Pribavljanje imovinske koristi nije obeležje krivičnog dela neosnovanog dobijanja i korišćenja kredita i druge pogodnosti, ali ne isključuje njegovo postojanje.

Iz obrazloženja:

Pribavljanje imovinske koristi nije obeležje krivičnog dela neosnovanog dobijanja i korišćenja kredita i druge pogodnosti iz člana 209 stav 3 KZ-a, ali ne isključuje njegovo postojanje. U konkretnom slučaju iz izreke pobijane presude proizlazi da su okrivljeni pribavili imovinsku korist u iznosu od 2.400.000 dinara, pa samim tim što pribavljena imovinska korist nije obeležje predmetnog krivičnog dela, sud nije ni bio u obavezi da posebno daje razloge vezane za ostvarenu imovinsku korist, jer ona ne isključuje postojanje krivičnog dela iz člana 209 stav 3 KZ-a.

Stoga se neosnovano zahtevom ukazuje da je drugostepeni sud donošenjem pobijane presude učinio povredu postupka iz člana 438 stav 2 tačka 2) ZKP-a.

(Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Kzz. 1281/15 od 14.01.2015)

Kada optuženi vrši ovo krivično delo on nabavlja i upotrebljava lažnu ispravu i na osnovu ovako neistinitih podataka ostvaruje pravo na dobijanje gotovinskog kredita, ne vrši dva krivična dela i to falsifikovanje isprave i neosnovano dobijanje i korišćenje kredita već samo krivično delo neosnovano dobijanje kredita jer je falsifikovanje isprave način izvršenja krivičnog dela.

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud je radnje okrivljenih I.A. i Ž.B. kvalifikovao kao krivično delo falsifikovanja isprave iz čl. 355 st. 1 KZ u vezi sa čl. 33 KZ i krivično delo neosnovanog dobijanja i korišćenja kredita iz čl. 209 st. 1 KZ u vezi sa čl. 33 KZ.

Kada obrazlaže kvalifikaciju krivično pravnih radnji okrivljenih I.A. i Ž.B., prvostepeni sud navodi da je okrivljena Ž.B. nabavila radi upotrebe lažne isprave i to karticu na ime I.A. u „Meridijan banci“ i rešenje o administrativnoj zabrani overeno lažnim pečatom preduzeća „Energopromet“ Kula i predaje optuženom I.A. koji je navedene isprave zajedno sa zahtevom za gotovinski kredit „Vojvođanske banke“

predao radi dobijanja gotovinskog kredita u iznosu od 405.949,29 dinara, koji mu je isplaćen 31.05.2007. godine.

Apelacioni sud u Novom Sadu je ukinuo presudu prvostepenog suda zbog bitne povrede krivičnog postupka jer je izreka nerazumljiva, protivurečna sama sebi i razlozima presude, jer je radnje okrivljenog I.A. kvalifikovao kao dva krivična dela, a u obrazloženju presude falsifikovanje isprave obrazlaže kao način izvršenja krivičnog dela neosnovanog dobijanja kredita iz čl. 209 st. 1 KZ.

Krivično delo falsifikovanja isprave iz čl. 355 st. 1 KZ je način izvršenja krivičnog dela neovlašćenog dobijanja kredita iz čl. 209 st. 1 KZ i okrivljeni može biti odgovoran samo za krivično delo iz čl. 209 st. 1 KZ.

(Rešenje Apelacionog suda u Novom Sadu br. Kž.1 1901/10 od 27.09.2011. godine)

32. Zloupotreba službenog položaja (član 359)

(1) Službeno lice koje iskorišćavanjem svog službenog položaja ili ovlašćenja, prekoračenjem granice svog službenog ovlašćenja ili nevršenjem svoje službene dužnosti pribavi sebi ili drugom fizičkom ili pravnom licu kakvu korist, drugom nanese kakvu štetu ili teže povredi prava drugog,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Ako je izvršenjem dela iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu preko četiristo pedeset hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(3) Ako vrednost pribavljene imovinske koristi prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do dvanaest godina.

1. U vezi sa podelom službenih delikata na opšte, koje može izvršiti bilo koje službeno lice, i posebne službene delikte, koje može izvršiti samo određeno službeno lice, ovo krivično delo, kako s obzirom na izvršioca, tako i s obzirom na radnju izvršenja, spada u opšte službene delikte, odnosno predstavlja opšte krivično delo protiv službene dužnosti. U slučaju da su ostvarena obeležja i nekog drugog krivičnog dela iz ove glave, s obzirom na to da se radi o prividnom idealnom sticaju, postojaće samo to drugo krivično delo. Nije prihvatljivo postupanje naše sudske prakse koja često uzima da postoji krivično delo zloupotrebe službenog položaja ne upuštajući se ozbiljno u pitanje da li su ostvareni i elementi bića nekog drugog krivičnog dela. Ovde je, u stvari, reč o „rezervnom“ biću krivičnog dela koje treba

koristiti samo onda ako se nisu stekla obeležja nekog drugog krivičnog dela protiv službene dužnosti.

Krivično delo zloupotrebe službenog položaja ima osnovni (stav 1), teži (stav 2) i najteži oblik (stav 3).

2. Radnja izvršenja osnovnog oblika (stav 1) propisana je alternativno i javlja se u tri vida: kao iskorišćavanje službenog položaja ili ovlašćenja, prekoračenje granica službenog položaja ili ovlašćenja ili nevršenje službene dužnosti. Iskorišćavanje službenog položaja ili ovlašćenja postoji kada se taj položaj ili ovlašćenje koristi ne zbog interesa službe, odnosno ostvarivanja ciljeva službe, već radi ostvarivanja nekog sopstvenog interesa ili interesa trećeg lica, ili na štetu interesa nekog lica. To znači da izvršilac kod ovog oblika radnje izvršenja ostaje u okvirima svog službenog položaja ili ovlašćenja. Za postojanje tog oblika zloupotrebe često je presudan motiv, i to naročito kod onih službenih radnji kod kojih službeno lice ima diskreciono pravo prilikom odlučivanja. Uobičajeno je da se taj oblik smatra zloupotrebom službenog položaja ili ovlašćenja u subjektivnom smislu. Druga dva oblika radnje izvršenja spadala bi u zloupotrebu službenog položaja u objektivnom smislu, kada je potrebno da su granice službenog ovlašćenja prekoračene, ili da se službena dužnost ne vrši. U tim slučajevima je irelevantan motiv s obzirom na to da se objektivno, samo po sebi – bilo da se prekoračuju granice službenog ovlašćenja, bilo da se službena dužnost ne vrši – podrazumeva da radnja koja se preduzima ili propušta nije dozvoljena. Kod prekoračenja granica službenog ovlašćenja sporno je da li to može biti bilo koja radnja koju službeno lice nije ovlašćeno da preduzme. Treba uzeti da to ne mogu biti one radnje koje ne stoje ni u kakvoj vezi sa vršenjem službene dužnosti, već samo one koje su povezane sa radnjama koje je službeno lice ovlašćeno da preduzima. I sam pojam prekoračenja to podrazumeva. U svim slučajevima zloupotrebe službenog položaja, pa i u ovom, mora postojati veza između radnji koje se zakonito preduzimaju u interesu službe i onih koje predstavljaju zloupotrebu službenog položaja, pa prema tome i radnju izvršenja ovog krivičnog dela. Pojam i krug tih radnji određen je i njihovom posledicom, one moraju, kako objektivno tako i subjektivno, biti usmerene na posledicu ovog krivičnog dela.

3. Posledica krivičnog dela može se javiti u jednom od tri oblika. Ona se sastoji u pribavljanju sebi ili drugome fizičkom ili pravnom licu kakve koristi, ili u nanošenju kakve štete drugome, ili u težoj povredi prava drugoga. Iako, naravno, posledica postoji i onda kada drugome bude naneta šteta, ili kada budu teže povređena prava drugoga, ona se u praksi kod ovog krivičnog dela najčešće sastoji u pribavljanju koristi. Pojam koristi treba shvatiti šire od imovinske koristi. Osim imovinske, to može biti i neka nematerijalna korist. Pod pojmom koristi u smislu ovog krivičnog dela u sudskoj praksi se smatra „bilo kakva korist kako imovinska, tako i neimovinske prirode, kojom se stvara povoljniji položaj za određeno lice u bilo kojoj sferi društvenog života“ (OSB Kž. 2013/91). Vrste ove koristi mogu biti vrlo različite. Kao primeri koji se u praksi javljaju mogu se navesti: davanje određenih dozvola i odobrenja od strane službenog lica kada za to nema osnova, unovčavanje

čekova ili kredita nekom licu od strane odgovornog lica (npr. poslovođe prodavnice), nenaplaćivanje mandatne kazne, odnosno nepodnošenje prijave za učinjeni saobraćajni prekršaj (OSB Kž. 903/05) i dr. Upravo s obzirom na vrstu i način sticanja koristi može se raditi o nekom drugom krivičnom delu, pre svega iz ove glave, u kom slučaju postoji prividni idealni sticaj gde, po pravilu, postoji samo to drugo krivično delo (npr. krivično delo pronevere ili primanja mita).

Delo je dovršeno kada nastupi posledica, tj. kada je pribavljena kakva korist, drugom naneta kakva šteta ili su teže povređena prava drugog. Ako je službeni položaj zloupotrebjen u nameri da se postigne korist, nanese drugome šteta ili teže povrede prava drugoga, a do toga nije došlo iz bilo kojih razloga, postojaće pokušaj ovog krivičnog dela.

4. Izvršilac krivičnog dela može biti samo službeno lice. O pojmu službenog lica v. član 112 st. 3 i 4. Od 15. aprila 2013. izvršilac više ne može biti i odgovorno lice koje može biti izvršilac krivičnog dela iz člana 234.

5. U pogledu krivice potreban je umišljaj izvršioca. Treba naglasiti da sam pojam zloupotrebe obuhvata svest o tome, tj. svest da se preduzima radnja koja je protivna zakonu i drugim propisima, kao i da je protivna interesima službe, tj. svest o tome da se ona ne preduzima u interesu službe, već radi ostvarivanja posledice ovog krivičnog dela.

6. Teži oblik iz stava 2 postoji onda kada je izvršenjem dela iz stava 1 pribavljena imovinska korist u iznosu preko četiristo pedeset hiljada dinara, a najteži oblik iz stava 3 onda kada ta korist prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara. Za razliku od osnovnog oblika, ovde dolazi u obzir samo imovinska korist. Prilikom utvrđivanja visine imovinske koristi po pravilu je merodavna tržišna vrednost. Međutim, izuzetno, ako je izvršilac izvršenjem dela postigao imovinsku korist veću od tržišne vrednosti stvari pribavljenih krivičnim delom, za pravnu kvalifikaciju dela odlučna je stvarno postignuta imovinska korist (VSS Kž. I-246/77). Ukoliko se ne može utvrditi tačna visina pribavljene imovinske koristi, postojaće osnovni oblik ovog krivičnog dela iz stava 1 (tako i VSS Kzz. 26/01).

Sudska praksa:

Pre izvršene izmene Krivičnog zakonika kod krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja iz čl. 359 KZ-a, pod rečju "drugom" podrazumeva se fizičko i pravno lice (nakon izmene KZ-a od septembra 2009. godine, to je uneto u zakonsku definiciju).

(Zaključak oko kojeg je postignuta saglasnost (usvojeni) na zajedničkoj sednici predstavnika krivičnih odeljenja i odeljenja sudske prakse, apelacionih sudova RS i Vrhovnog kasacionog suda RS na zajedničkoj sednici održanoj u Novom Sadu dana 24.03.2014. godine)

Izmenama i dopunama Krivičnog zakonika od 24.12.2012. godine, krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz člana 359 KZ-a izmenjeno je utoliko što su u delu odredbe stava 1 brisane reči “ili odgovorno”, tako da izvršilac krivičnog dela iz člana 359 KZ-a može biti samo službeno lice, dok su odredbe koje se odnose na zloupotrebu položaja i krivicu odgovornog lica izdvojene u posebno krivično delo - krivično delo zloupotrebe položaja odgovornog lica iz člana 234 KZ-a, pri čemu je radnja krivičnog dela ostala neizmenjena.

Iz obrazloženja:

Odredbom člana 359 stav 1 KZ-a propisano je da izvršilac krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja može biti službeno ili odgovorno lice, koje iskorišćavanjem svog službenog položaja ili ovlašćenja, prekoračenjem granice svog službenog ovlašćenja ili nevršenjem svoje službene dužnosti, pribavi sebi ili drugom fizičkom ili pravnom licu kakvu korist, drugom nanese kakvu štetu ili težu povredu prava drugog, iz čega proizlazi da učinilac krivičnog dela iz člana 359 KZ-a može imati svojstvo službenog ili svojstvo odgovornog lica.

Kako je izmenama i dopunama Krivičnog zakonika od 24.12.2012. godine, krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz člana 359 KZ-a izmenjeno samo utoliko što su u delu odredbe stava 1 brisane reči “ili odgovorno”, te od ovih izmena izvršilac krivičnog dela iz člana 359 KZ-a može biti samo službeno lice, dok su odredbe koje se odnose na zloupotrebu položaja i krivicu odgovornog lica izdvojene u posebno krivično delo - krivično delo zloupotrebe položaja odgovornog lica iz člana 234 KZ-a, pri čemu je radnja krivičnog dela ostala neizmenjena, to po nalaženju Vrhovnog kasacionog suda, drugostepeni sud nije ni bio u obavezi da saglasno izvršenoj prekvalifikaciji radnji okrivljenog, izmeni i činjenični opis ovog krivičnog dela u odnosu na činjenični opis iz dispozitiva optužnice.

Razlozi za ovo su u činjenici što je izmenama Krivičnog zakonika od 24.12.2012. godine krivično delo zloupotrebe položaja odgovornog lica iz člana 234 KZ-a zadržalo jasan kontinuitet sa krivičnim delom zloupotrebe službenog položaja iz člana 359 KZ-a u slučaju da se kao izvršilac javlja odgovorno lice, pa kako ova dva krivična dela u svom zakonskom opisu imaju ista obeležja, a pre svega radnju izvršenja, to u konkretnom slučaju drugostepeni sud nije bio u obavezi da izmeni činjenični opis predmetnog krivičnog dela.

Neosnovani su i navodi zahteva kojima se ukazuje da je za postojanje krivičnog dela iz člana 234 KZ-a nužno da je pribavljena imovinska korist protivpravna, dok za postojanje krivičnog dela iz člana 359 KZ-a protivpravnost pribavljanja imovinske koristi nije potrebna, imajući u vidu da je protivpravnost obeležje opšteg pojma krivičnog dela, te je, dakle, i pre izmena Krivičnog zakonika imovinska korist kod krivičnog dela iz člana 359 KZ-a morala biti protivpravna.

(Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Kzz. 1241/15 od 14.01.2015)

Korist koja se pribavlja izvršenjem krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja ne mora da bude materijalne prirode i izražena u novčanoj vrednosti, već ona može da bude raznovrsna, kao na primer omogućavanje investitoru dobijanje odobrenja za izgradnju objekta veće površine i spratnosti od propisima dozvoljene površine.

Iz obrazloženja:

“Neosnovani su žalbeni navodi da pobijanom presudom nije utvrđeno kome i u kom iznosu je pribavljena protivpravna imovinska korist, jer je u izreci presude i u odgovarajućim delovima obrazloženja iste jasno naznačeno da su svojim radnjama okrivljeni pribavili korist investitorima omogućivši im da protivno važećim propisima dobiju odobrenje za izgradnju objekta većeg gabarita, veće spratnosti i veće površine od dozvoljene za 295 m², time što su im omogućili znatno odstupanje od urbanističko-tehničkih uslova koje je trebalo imperativno poštovati. S obzirom da je pojam korist kod krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja širi od imovinske koristi, samim tim bilo kakva korist, kako imovinska, tako i neimovinska kojom se stvara povoljniji položaj za određeno lice u bilo kojoj sferi društvenog života predstavlja pribavljanje koristi u smislu ovog krivičnog dela, pri čemu po nalaženju Višeg suda omogućavanje investitorima da dobiju odobrenje za izgradnju objekta većeg gabarita, spratnosti i površine od dozvoljenih, predstavlja pribavljanje koristi.”

(Presuda Višeg suda u Nišu Kž br. 931/14 od 11.02.2015. godine)

Kada okrivljeni, da bi prisvojio novac dobijen od građana za pružanje usluge od strane javnog preduzeća izdaje duple račune, i to račun istinite sadržine licu koje plaća uslugu i drugi račun sa umanjenim iznosom primljenog novca, koji predaje računovodstvu i na taj način sastavljanjem službene isprave neistine sadržine zloupotrebi položaj i prisvoji novac, onda neistinita službena isprava predstavlja način izvršenja krivičnog dela i njeno sastavljanje i upotreba ne predstavljaju samostalno krivično delo.

Iz obrazloženja:

Ispitujući primenu krivičnog zakona u smislu čl. 380 st. 1 tač. 2 ZKP, Okružni sud nalazi da je prvostepeni sud pogrešno primenio krivični zakon na štetu okrivljenog V., oglasivši ga krivim za krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz čl. 359 st. 4 u vezi sa st. 1 KZ u sticaju sa krivičnim delom falsifikovanja službene isprave iz čl. 357 st. 3 u vezi sa st. 1 KZ, jer u konkretnom slučaju sačinjavanje priznanica – računa sa neistinom sadržinom predstavlja način izvršenja krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja.

Naime, radnja falsifikovanja u konkretnom slučaju predstavljala je sredstvo za ostvarenje cilja pribavljanja imovinske koristi, jer se prisvajanje razlike između stvar-

no naplaćenog i uplaćenog iznosa za pružene pogrebne usluge nije moglo ostvariti na drugi način, osim sačinjavanjem pored jednog istinitog računa i drugog računa sa neistinitom sadržinom. Prema tome, radnja falsifikovanja računa ne predstavlja samostalno krivično delo falsifikovanja službene isprave, već zloupotrebu službenog položaja pomoću koje je ostvarena protivpravna imovinska korist.

Zato je Okružni sud otklonio uočeni nedostatak prvostepene presude, istu preinačio i radnje okrivljenog V. opisane u izreci iste pravno kvalifikovao kao krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz čl. 359 st. 4 u vezi sa st. 1 KZ.

(Presuda Opštinskog suda u Aleksincu, K.br. 107/08 i presuda Okružnog suda u Nišu, Kž.br. 2150/08)

U radnji okrivljenog, koji je, postupajući u svojstvu službenog lica oduzeo međunarodne pošiljke radi pronalaženja novca u istima nakon njihovog otvaranja, izneo ih iz zgrade pošte u kojoj radi i ostavio u svom vozilu, stiču se objektivni i subjektivni elementi krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja, pa je bez uticaja na nastupanje posledice krivičnog dela okolnost da su međunarodne pošiljke od strane ovlašćenih službenih lica oduzete pre otvaranja.

Iz obrazloženja:

Optužnim aktom Osnovnog javnog tužioca u Jagodini, okrivljenom N.M. je stavljeno na teret da je izvršio krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz čl. 359 st. 1 KZ, tako što je u periodu od 16.01.2011. godine do 09.03.2011. godine u Jagodini, u svojstvu službenog lica – tehničara Poštanskog centra u JP PTT saobraćaja Srbije - RJ pošte u Jagodini, iskoristio svoj službeni položaj i prekoračio granice svojih službenih ovlašćenja tako što je prisvajao međunarodne i druge pošiljke adresirane na razna fizička lica u cilju pronalaženja i oduzimanja novca iz istih nakon njihovog otvaranja, jer je bilo uobičajeno da se u njima, pogotovo običnim međunarodnim pošiljkama nalazi novac, iste je iznosio iz prostorija poštanskog centra i same zgrade pošte, što je radio i u smeni 08./09.03.2011. godine, kada je oduzeo 10 običnih međunarodnih pošiljki adresiranih na poimence određene primaocice, od kojih su se u četiri pošiljke nalazili novčani iznosi, a u kojim iznosima je sebi pribavio imovinsku korist, a navedene pošiljke su mu sa novčanim iznosima oduzela ovlašćena službena lica PU u Jagodini, nakon obavljenog pretresa njegovog vozila dana 09.03.2011. godine.

Prvostepeni sud je našao da je okrivljeni dana 08./09.03.2011. godine preduzeo radnju izvršenja dela iz čl. 359 st. 1 KZ, ali da posledica nije nastupila, jer okrivljeni nije pribavio konkretnu korist, s obzirom da su mu pošiljke oduzete pre otvaranja i nije mu bilo poznato da li je i u kojoj od pismenih pošiljki bilo novca, a izostala je i šteta jer su sve pošiljke uručene krajnjim primaocima, pa je okrivljenog N.M. oglasio krivim da je izvršio krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz čl. 359 st. 1 KZ u pokušaju u vezi sa čl. 30 KZ.

Osnovano se žalbom javnog tužioca ukazuje da je okrivljeni nakon oduzimanja predmetnih pošiljki, njihovim iznošenjem iz zgrade u kojoj radi i ostavljanjem u svom vozilu, zasnovao državinu na istim i mogao je slobodno da raspolaže novcem koji se u pismima nalazio, s obzirom da je i sam priznao da je to učinio isključivo zbog pronalazjenja novca i da je u nekim ranijim situacijama pronalazio novac u pismima u manjem iznosu, pa je okrivljeni očigledno bio ubeđen da se novac nalazi u pismima koje je kritičnom prilikom oduzeo, a što se ispostavilo kao tačno, s obzirom da je novac postojao u četiri pisma, na koji način je, i po nahođenju Apelacionog suda, okrivljeni ostvario sva subjektivna i objektivna obeležja predmetnog krivičnog dela.

Apelacioni sud nalazi da je okrivljeni bio svestan da na opisani način iskorišćava svoj službeni položaj i prekoračuje granice svojih službenih ovlašćenja postupajući suprotno opštim aktima JP PTT saobraćaja Srbije, protivno interesima službe, radi ostvarivanja imovinske koristi za sebe, i da prisvajanjem međunarodnih i drugih pošiljki u kojima je očekivao da će se naći novac, koji je i postojao kritičnom prilikom, pribavlja sebi imovinsku korist, da je upravo to i hteo i željenu posledicu i ostvario, s obzirom da su pisma, iako neotvorena, bila u njegovoj državini, van radnog mesta, u njegovom vozilu, od koga je samo on imao ključeve, na koji način je ostvareno subjektivno biće predmetnog krivičnog dela, pa se, po pravilnoj primeni zakona, okrivljeni ima oglasiti krivim za jedno krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz čl. 359 st. 1 KZ, kako mu je to i stavljeno na teret javnom tužbom, jer je delo izvršeno na dan 08/09.03. 2011. godine svršeno.

(Presuda Osnovnog suda u Jagodini, 6K-13/13 od 04.04.2013. godine i presuda Apelacionog suda u Kragujevcu, Kž.1-4317/13 od 07.11.2013. godine)

Korist se može sastojati u omogućavanju drugom da izbegne prekršajnu odgovornost i da mu se vrati oduzeto oružje.

Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja, jer je kao službeno lice – komandir u OUP-u prekoračio granice svog službenog ovlašćenja i pribavio korist trećem licu, tako što mu je omogućio da izbegne prekršajnu odgovornost i da mu se vrati oružje, na taj način što je, povodom dve prijave za prekršaje, protiv tog lica zbog prekršaja protiv javnog reda i mira i nakon što su tom licu policajci oduzeli pištolj i revolver, sačinio službenu belešku u kojoj je naveo da je ocenio da u konkretnom slučaju remećenja javnog reda i mira od strane trećeg lica nije bilo i na toj službenoj belešci napisao „vratiti oružje“, što je bilo i učinjeno.

Suprotno žalbenim navodima po oceni Višeg suda u Beogradu, prvostepeni sud je upravo u obrazloženju presude jasno i decidno naveo i to prilikom ocene subjektivnog odnosa okrivljenog prema krivičnom delu, te je u konkretnom slučaju okrivljeni prekoračio granice svog službenog ovlašćenja tako što je pribavio korist sada pokojnom trećem licu, na taj način što je omogućio da isti izbegne prekršajnu

odgovornost i omogućio istom da vrati oduzeto oružje. Posebno je važno da se ima u vidu biće krivičnog dela za koje je optuženi oglašen krivim, gde se posledica ne sastoji isključivo samo u vidu imovinske koristi, već osim imovinske to može biti i neka nematerijalna korist, odnosno bilo kakva korist kako imovinske tako i neimovinske prirode, kojom se stvara povoljniji položaj za određeno lice u bilo kojoj sferi društvenog života, a što je u konkretnom slučaju nesumnjivo utvrđeno, s obzirom da omogućavanje drugom da izbegne prekršajnu odgovornost i da vrati oduzeto oružje, i po oceni ovog suda, bez sumnje predstavlja pribavljanje koristi drugome time što se isti na taj način stavlja u povoljniji položaj u odnosu na situaciju kada bi prekršajno odgovarao po podnetoj prijavi.

(Presuda Višeg suda u Beogradu Kž1. 95/14 od 18. marta 2014. i presuda Drugog osnovnog suda u Beogradu, K. 1160/10 od 23. januara 2014. godine)

Pripadnik saobraćajne policije koji u svojstvu člana patrole saobraćajne policije naplati mandatnu kaznu ne izdajući priznanicu o naplaćenju kazni, koji je iznos prisvojio, iskoristivši svoj službeni položaj i prekoračivši granicu svog službenog ovlašćenja pribavio sebi imovinsku korist, time je izvršio krivično delo iz člana 359 KZ.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž.1684/06 od 27. juna 2006. i presuda Četvrtog opštinskog suda u Beogradu K.399/05 od 08. februara 2006. godine)

Okrivljeni je prekoračenjem granica svog službenog ovlašćenja pribavio sebi protivpravnu imovinsku korist tako što je kao načelnik odeljenja za inspeksijske poslove opštine u postupku naplate komunalne takse i uvećane naknade za korišćenje građevinskog zemljišta lično popunjavao naloge za uplatu i pri tome u naloge za uplatu upisivao svoj broj tekućeg računa a ne broj žiro-računa opštine.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3331/06 od 7. februara 2007. i presuda Četvrtog opštinskog suda u Beogradu K. 1128/05 od 18. septembra 2006. godine)

Okrivljeni je kao policajac iskoristio svoje službeni položaj koji mu je omogućio da uđe u službene prostorije OUP-a iako nije učestvovao u vršenju službenih radnji prekrivičnog postupka prema osumnjičenom i na molbu osumnjičenog izneo iz službenih prostorija torbicu sa novcem koju je odneo supruzi okrivljenog.

Prvostepenom presudom dvojica okrivljenih su oglašeni krivim i to da je drugookrivljeni podstrekao policajca prvookrivljenog, u prostorijama policijskog odelje-

nja, da mu iskorišćavanjem svog službenog položaja pribavi korist, na taj način što je drugookrivljeni, nakon što je priveden u prostorije policijske stranice zbog sumnje da se bavi nedozvoljenom prodajom deviza, zamolio prvookrivljenog da njegovu torbicu sa novcem u devizama i dinarima neopaženo iznese iz prostorija policije u kojoj je bila gužva, te odnese njegovoj supruzi, što je prvookrivljeni i učinio. Prvookrivljeni je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja a drugookrivljeni za izvršenje krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja u podstrekavanju.

Na osnovu potpuno i pravilno utvrđenih činjenica da je u to vreme prvookrivljeni bio službeno lice policajac u činu mlađeg vodnika prve klase i da se u službenim prostorijama policijskog odeljenja, zatekao pre početka svoje smene, kao i da nije učestvovao u prekrivičnom postupku protiv drugookrivljenog, te da je pored toga ušao u službenu prostoriju u kojoj je službeno lice, ovde svedok, obavljao informativni razgovor sa drugookrivljenim, te da je iskoristio trenutak kada je svedok izašao iz ove službene prostorije i na molbu drugookrivljenog njegovu torbicu sa novcem izneo iz ove službene prostorije i odneo njegovoj supruzi, prvostepeni sud je pravilno utvrdio i pravno ocenio da je time prvookrivljeni iskoristio svoj službeni položaj koji mu je omogućavao da uđe u tu službenu prostoriju, iako nije učestvovao u vršenju službenih radnji prekrivičnog postupka prema drugookrivljenom, jer licima koja nemaju taj službeni položaj ne bi bilo moguće ni da uđu u službenu prostoriju za vreme obavljanja službenih radnji prema drugookrivljenom.

Ocenjujući žalbene navode oba branioca okrivljenih, drugostepeni sud nalazi da su prethodno utvrđene odlučne činjenice dovoljne za zaključak prvostepenog suda da je prvookrivljeni iskoristio svoj službeni položaj policajca u činu mlađeg vodnika u nameri da drugookrivljenom pribavi korist, a da ga je ovaj na to podstrekao, te da za takvu ocenu nije bilo potrebno utvrđivati zaduženje prvookrivljenog za kritični dan, ni službene radnje koje je tog dana trebalo da vrši.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3553/06 od 29. januara 2007. godine i presuda Petog opštinskog suda u Beogradu K. 1239/03 od 24. oktobra 2006. godine)

Okrivljeni je zloupotrebio službeni položaj kada je kao policajac vršeći pozorničku delatnost primio mobilni telefon, za koji mu je lice koje mu je predalo mobilni telefon objasnilo da ga je neposredno pre toga pronašao, nakon čega je okrivljeni ovaj telefon zadržao za sebe, ne sačinivši izveštaj o prijemu telefona i ne navodeći ga prilikom popunjavanja naloga za izvršenje službenog zadatka nakog povratka sa smene.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž.164/07 od 14. februara 2007. i presuda Opštinskog suda u Mladenovcu K.279/05 od 03. oktobra 2006.godine)

Pripadnik saobraćajne policije koji pri obavljanju kontrole javnog saobraćaja iskoristi svoj službeni položaj i pribavi sebi protivpravnu imovinsku korist od 600,00 dinara tako što zaustavi vozača i za saobraćajni prekršaj naplati mu mandantnu kaznu 1.200,00 dinara, s tim što mu izda potvrdu na 600,00 dinara, a ostatak zadrži, čini krivično delo iz člana 359 stav 1 KZ.

Okrivljeni je prvostepenom presudom oglasen krivim zbog krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja iz člana 242 stav 1 KZ.

On je kao ovlašćeno službeno lice MUP-a – saobraćajne policije prilikom obavljanja poslova i kontrole saobraćaja iskoristio svoj službeni položaj i pribavio sebi protivpravnu imovinsku korist u iznosu od 600,00 dinara.

To je učinio na taj način što je zaustavio učesnika u saobraćaju zbog izvršenog prekršaja i zatim mu naplatio novčanu kaznu na licu mesta u iznosu od 1.200,00 dinara, umesto da za taj prekršaj napiše prijavu sudiji za prekršaje.

Posle toga on je izdao vozaču potvrdu za izvršeni saobraćajni prekršaj u iznosu od samo 600,00 dinara, a sve ovo kako bi preostali iznos primljenog novca zadržao za sebe.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 472/06 od 5. aprila 2006. i presuda Drugog opštinskog suda u Beogradu K. 1893/03 od 9. juna 2005. godine)

Lekar i medicinski tehičar zaposleni u kliničkom centru nevršenjem svoje službene dužnosti naneli su štetu svojoj ustanovi na taj način što su ukazali lekaru pomoć licu koje je zadobilo prostrelnu ranu ruke, propustivši da to evidentiraju u službenom protokolu i da izvršena usluga bude naplaćena.

Sud nije prihvatio odbranu okrivljenih da su njihove radnje bile u granicama službenog položaja i da bi nepružanje pomoći predstavljalo krivično delo.

Pružanjem medicinske pomoći okrivljeni su prekoračili granice svog službenog ovlašćenja, jer kada je oštećeni došao u Urgentni centar gde su okrivljeni zaposleni, isti su bili u obavezi da ga prijave kroz prijemnu službu ustanove i evidentiraju usluge koje su istom pružene, a što oni nisu učinili.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1543/05 od 21. juna 2005. i presuda Trećeg opštinskog suda u Beogradu K. 202/04 od 11. oktobra 2004. godine)

Pripadnik policije koji je prilikom intervencije oduzimanja oružja iskoristio službeno ovlašćenje i pribavio sebi korist tako što oduzeti pištolj nije predao kao predmet izvršenja krivičnog dela, već ga je zadržao za sebe, time je izvršio krivično delo zloupotrebe službenog položaja.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1846/05 od 06. septembra 2005. i presuda Trećeg opštinskog suda u Beogradu K. 1154/00 od 28. septembra 2004. godine)

Predsednik ili sekretar ribolovačkog društva ne mogu imati svojstvo službenog lica jer ribolovačko udruženje je po svojoj organizaciji, udruženje građana kome nije povereno vršenje javnih ovlašćenja.

Iz obrazloženja:

Zahtevom za sprovođenje istrage oštećenog kao tužioca osumnjičenima je stavljeno na teret da su početkom 2006. godine kao službena lica iskoristili službeni položaj u nameri da drugom pribave korist, tako što su osumnjičeni R.M. kao predsednik, i A.V. kao sekretar organizacije sportskih ribolovaca, doneli odluku na skupštini ove organizacije da za svoje članove (ribolovce) izdaju posebne članske karte za 2006. godinu koje će služiti umesto dozvole za ribolov za područje reka kojima gazduje Zajednica sportskih ribolovaca, iako su znali da je to protivzakonito tj. suprotno članovima 19 i 20 Zakona o ribarstvu i Pravilnika o obrascu dozvola za sportski ribolov, te počeli prodaju članskih karata kao dozvola za ribolov, sve to u nameri da drugom pribave imovinsku korist, a nanoseći štetu oštećenom kao tužiocu u iznosu od preko 500.000,00 dinara.

Odlučujući o neslaganju istražnog sudije sa zahtevom za sprovođenje istrage oštećenog kao tužioca, vanraspravno veće prvostepenog suda našlo je da nema mesta sprovođenju istrage protiv osumnjičenih. Naime, prvostepeni sud je pravilno ocenio da radnje osumnjičenih ne sadrže obeležja krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja iz člana 359 stav 2 u vezi sa stavom 1 KZ.

Razlozi za ovo su u činjenici što se, prema članu 112 KZ osumnjičeni, u konkretnom slučaju, ne mogu smatrati službenim licem. Službenim licem se smatraju lica koja vrše službene dužnosti ili funkciju u državnom organu, organu lokalne samouprave ili odlučuju o pravima, obavezama ili interesima fizičkih ili pravnih lica u ustanovi, preduzeću ili drugom subjektu kome je povereno vršenje javnih ovlašćenja.

Predsednik ili sekretar ribolovačkog društva ne mogu imati svojstvo službenog lica jer je ribolovačko udruženje po svojoj organizaciji udruženje građana kome nisu poverena javna ovlašćenja.

Sama članska karta je kao isprava verodostojna jer je organizacija sportskih ribolovaca izdavala i sadrži izjavu kao volju izdavaoca, dakle, nema ni formalnog a ni materijalnog falsifikata.

(Rešenje Opštinskog suda u Raški Kv. 88/06 od 22.12.2006. godine, Rešenje Okružnog suda u Kraljevu Kž. 133/07 od 28.3.2007. godine)

Kada policajac prilikom vršenja poslova kontrole saobraćaja prema učesniku u saobraćaju koji učini saobraćajni prekršaj ne preduzme službenu radnju – ne naplati mandatnu kaznu odnosno ne podnese prijavu za učinjeni saobraćajni prekršaj, izvršio je krivično delo zloupotrebe službenog položaja.

Pravilno je prvostepeni sud utvrdio da je okrivljeni vršeći poslove kontrole saobraćaja kao saobraćajni policajac iskorišćavanjem svog službenog položaja pribavio korist oštećenima na taj način što je prilikom vršenja poslova kontrole saobraćaja prema učesnicima u saobraćaju koji su učinili saobraćajni prekršaj iz člana 27 i 35 ZOOBS na putevima nije preduzeo službenu radnju koju nalaže službena dužnosti – nije naplatio mandatnu kaznu niti podneo prijavu za učinjeni saobraćajni prekršaj, čime je izvršio krivično delo zloupotrebe službenog položaja.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 903/05 od 22. aprila 2005. i presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu K. 1275/04 od 2. decembra 2004. godine)

Pripadnik policije ima status službenog lica i kada se ne nalazi na službenoj dužnosti, pa kada van radnog vremena sazna za postojanje krivičnog dela, za koje se goni po službenoj dužnosti, i to ne prijavi da bi ostvario protivpravnu imovinsku korist vrši krivično delo zloupotrebe službenog položaja.

Optužnicom javnog tužioca okrivljenima je stavljeno na teret da su kao policajci – ovlašćena službena lica prekoračili granice svog službenog ovlašćenja u nameri da sebi pribave imovinsku korist, na taj način što su kao radnici obezbeđenja u agenciji za poslovnu pratnju za novčanu naknadu vodili računa da devojke koje se bave prostitucijom klijenti ne maltretiraju, iako su znali da im je kao službenim licima MUP-a bavljenje ovakvim delatnostima zabranjeno i da su dužni da prijave svako krivično delo za koje saznaju, čime su izvršili krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz čl. 242 st. 1 KZS.

Prvostepenim rešenjem utvrđeno je da nema mesta optužbi i da se postupak obustavlja sa razloga predviđenih čl. 274 st. 1 tačka 1 KZS, zato što su okrivljeni u agenciji radili isključivo posle svog radnog vremena, u civilu, kojom prilikom nisu nosili službene pištolje i službene značke.

Drugostepeni sud je ukinuo je prvostepeno rešenje.

Osnovano se u žalbi javnog tužioca ukazuje da je prvostepeni sud nepotpuno utvrdio činjenično stanje imajući u vidu odredbu člana 20 Zakona o unutrašnjim poslovima RS, koja predviđa da je ovlašćeno službeno lice dužno da poslove sprečavanja i otkrivanja krivičnih dela i hvatanja njihovih učinilaca obavlja bez obzira da li se nalazi na službenoj dužnosti i da li mu je to stavljeno u zadatak.

Zaključak prvostepenog suda da nema mesta optužbi protiv okrivljenih je preuranjen. Prvostepeni sud nije utvrdio da li su u agenciji za poslovnu pratnju radila

lica koja su se bavila prostitucijom, da li su okrivljeni kao ovlašćena službena lica bili dužni da obaveste nadležne službe policije u cilju prekršajnog i krivičnog gonjenja lica koja se bave prostitucijom i vlasnika agencije, bez obzira što su u agenciji bili posle radnog vremena i da li su nevršenjem svoje službene dužnosti hteli sebi da pribave protivpravnu imovinsku korist.

(Rešenje Okružnog suda u Beogradu Kž. 364/04 od 19. februara 2004. i rešenje Drugog opštinskog suda u Beogradu K. 591/03 od 25. novembra 2003. godine)

Izvršena je zloupotreba službenog položaja kada je šalterska službenica kliničkog centra izdala lažne račune za troškove lečenja na ime okrivljene koja ih je odnela i predala osiguravajućem zavodu u Nemačkoj, iako svoje lečenje nije platila s obzirom da je imala uredno overenu zdravstvenu knjižicu.

Prvookrivljena je sa umišljajem podstrekla šaltersku službenicu u kliničkom centru da joj izda račune za troškove lečenja u iznosu od 48.800.- dinara, a koja je kao službeno lice iskorišćavanjem svog službenog položaja šalterskog radnika kliničkog centra i mogućnosti dostupa računima, priznanicama i pečatu, overila pečatom i svojim potpisom lažan račun, pa je na taj način drugooptuženoj pribavi protivpravnu imovinsku korist. Drugooptužena je podnela osiguravajućem zavodu u Nemačkoj ovaj račun, iako svoje lečenje nije platila jer je imala uredan uput i overenu zdravstvenu knjižicu.

Ovakve radnje drugooptužene kvalifikovane su kao krivično delo zloupotrebe službenog položaja u pokušaju iz čl. 242 st.1 KZS, a prvookrivljene isto krivično delo podstrekavanjem – čl. 23 OKZ.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 252/04 od 29. januara 2004. i presuda Drugog opštinskog suda u Beogradu K. 1482/02 od 11. jula 2003. godine).

Okrivljeni je zloupotrebio službeni položaj šefa odseka nege ginekološko akušerske klinike da bi drugookrivljenoj pribavio korist, time što bi joj omogućio usvajanje tuđeg novorođenog deteta i uverio njenu porodicu da je dete ona rodila, a prirodnoj majci deteta naneo štetu, tako što je bez njene saglasnosti predao dete drugookrivljenoj (koja ga je na to podstakla).

(Presuda Okružnog suda u Beogradu broj 2442/02 od 21. januara 2003. godine i presuda Drugog opštinskog suda u Beogradu K. 898/99 od 14. decembra 2001. godine).

33. Nesavestan rad u službi (član 361)

(1) Službeno lice koje kršenjem zakona ili drugih propisa ili opštih akata, propuštanjem dužnosti nadzora ili na drugi način očigledno nesavesno postupa u vršenju službe, iako je bilo svesno ili je bilo dužno i moglo biti svesno da usled toga može nastupiti teža povreda prava drugog ili imovinska šteta, pa takva povreda, odnosno šteta u iznosu koji prelazi četiristo pedeset hiljada dinara i nastupi, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.

(2) Ako je usled dela iz stava 1 ovog člana došlo do teške povrede prava drugog ili je nastupila imovinska šteta u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina.

(3) Odgovorno lice u ustanovi ili drugom subjektu, osim onih koje se bave privrednom delatnošću, koje učini delo iz st. 1 i 2 ovog člana, kazniće se kaznom propisanom za to delo.

1. Nesavesno postupanje u vršenju službene dužnosti samo po sebi nije krivično delo već disciplinski prestup. Samo najgrublji oblici nesavesnog postupanja u vršenju službene dužnosti, tj. kada se radi o očigledno nesavesnom postupanju, a uz to nastupi i određena povreda prava nekog lica, odnosno imovinska šteta, opravdavaju krivičnoppravnu intervenciju.

2. Radnju izvršenja osnovnog oblika (stav 1) preduzima službeno lice koje kršenjem zakona, drugih propisa ili opštih akata, propuštanjem dužnosti nadzora ili na drugi način očigledno nesavesno postupa u vršenju službe. To znači da očigledno nesavesno postupanje u službi može da se preduzme na tri načina: kršenjem zakona, propisa, ili opštih akata, zatim propuštanjem dužnog nadzora, kao i na neki drugi način. Za postojanje radnje nije dovoljno obično nesavesno postupanje, ono mora biti očigledno, tj. mora se raditi o višem stepenu nesavesnog postupanja, o grubljoj povredi službene dužnosti. Prema jednoj odluci VVS, pod tim pojmom treba podrazumevati takvo nesavesno postupanje odnosno zanemarivanje dužnosti koje je grubo, izrazito, koje po svom intenzitetu i značaju prevazilazi običnu nemarnost i koje je kao takvo na prvi pogled uočljivo za svakog (VVS-II K. br. 465/73).

3. Za postojanje krivičnog dela neophodan je i subjektivni element, a to je da je službeno lice bilo svesno ili je bilo dužno i moglo (u zakonskom tekstu omaškom je ranije stajalo „moralo“) biti svesno da usled toga može nastupiti teža povreda prava drugoga ili imovinska šteta. Potrebno je da takva povreda ili šteta i nastupi, i to u iznosu koji prelazi četiristo pedeset hiljada dinara. Vladajuće je shvatanje da se kod tog uslova radi o objektivnom uslovu inkriminacije, a ne o posledici.

4. Posledica krivičnog dela se ne sastoji u povredi, već u ugrožavanju, odnosno u mogućnosti nastupanja teže povrede prava drugoga ili imovinske štete (v. i pod 6).

5. Izvršilac može biti bilo koje službeno lice (opšte krivično delo protiv službene dužnosti). Izvršilac može biti i odgovorno lice u ustanovi ili drugom subjektu, osim onih koji se bave privrednom delatnošću (stav 3).

6. Sporno je da li se ovo krivično delo može izvršiti samo sa umišljajem, ili i iz nehata. S obzirom na to da u odnosu na posledicu zakonska odredba stava 1 eksplicitno govori i o nehata, bez obzira na to što se ne inkriminiše posebno i nehatni oblik, trebalo bi uzeti da se krivično delo može izvršiti kako sa umišljajem, tako i iz nehata. Nije prihvatljivo mišljenje koje neki autori zastupaju da je tu reč o zakonskom određivanju krivice u odnosu na objektivni uslov inkriminacije iz dva razloga. Prvo, ako bi se zahtevala krivica, makar i kroz specifično zakonsko rešenje u odnosu na taj uslov, onda to više ne bi bio objektivni uslov inkriminacije, već posledica kao konstitutivno obeležje bića krivičnog dela. Drugo, ovde zakon ne zahteva da krivica obuhvati nastupanje, nego mogućnost nastupanja teže povrede drugoga ili imovinske štete. Kao što je rečeno, posledicu kao bitno obeležje čini ugrožavanje, tj. mogućnost nastupanja teže povrede ili imovinske štete. Umišljaj ili nehat treba da postoji u odnosu na tu mogućnost, a ne treba da obuhvati i samo nastupanje jer ono predstavlja objektivni uslov inkriminacije. No, sigurno je da se ne radi o „čistom“ zakonskom rešenju i da ono stoga izaziva određene dileme kako u pogledu pitanja da li se delo može izvršiti i iz nehata, tako i u pogledu određenja šta je posledica, a šta objektivni uslov inkriminacije kod ovog krivičnog dela. U odnosu na mogućnost nastupanja teže povrede prava drugoga ili imovinske štete kao posledica ovog krivičnog dela može postojati kako umišljaj, tako i nehat, dok u odnosu na druga bitna obeležja mora postojati umišljaj.

7. Teži oblik iz stava 2 postoji ako usled dela iz stava 1 dođe do teške povrede prava drugoga ili nastupanja imovinske štete u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara. Za razliku od osnovnog oblika, ovde se mora raditi o teškoj (a ne o težoj) povredi prava drugoga.

Sudska praksa:

Nije nastupila teža povreda prava drugog usled nesavesnog rada službenog lica kada okrivljeni kao veterinarski inspektor nije dao nalog da se pregleda pas koji je ujeo oštećenog koji je imao tešku povredu i trpeo duševnu patnju.

Teža povreda prava drugog i imovinska šteta koja ne prelazi zakonski limit koje posledice su oblik ili uslov za postojanje ovog dela u opisanim radnjama nemaju obeležja krivičnog dela nesavesnog rada u službi.

To što je oštećeni imao tešku povredu od ujeda psa i da je trpeo duševnu patnju ne dovodi u pitanje postojanje krivičnog dela.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž.267/06 od 05. maja 2006. i presuda Drugog opštinskog suda u Beogradu K.1564/05 od 02. februara 2006. godine)

Nabavljanje od strane računopolagača za potrebe prodavnice veće količine lako kvarljive robe koja nije mogla da se proda i nije bila propisno skladištena, usled čega je došlo do kvara robe ili isticanja roka trajanja, pa je za preduzeće nastupila utvrđena šteta, računopolagač čini krivično delo nesavesnog rada u službi.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 112/04 od 29. januara 2004. i presuda Opštinskog suda u Lazarevcu K. 140/03 od 4. septembra 2003. godine).

34. Protivzakonita naplata i isplata (član 362)

Službeno lice koje od nekog naplati nešto što ovaj nije dužan da plati ili naplati više nego što je dužan da plati ili koje pri isplati ili predaji kakvih stvari ne isplati, manje isplati, odnosno ne preda ili manje preda,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.

1. Radnja izvršenja ovog krivičnog dela propisana je alternativno i ima sledeće oblike: 1) naplata od lica koje nije dužno da nešto plati; 2) naplata u većem iznosu od onog koje je neko lice dužno da plati; 3) neispaćivanje onoga što nekom licu pripada; 4) isplata manjeg iznosa od onog koje nekom licu pripada; 5) nepredavanje stvari i 6) predaja stvari u količini ili vrednosti manjoj od one koja nekom licu pripada. Kao radnja izvršenja ranije nije izričito bila predviđena situacija kada se nešto uopšte ne isplati, odnosno stvar ne preda u celini. To se moralo rešavati primenom logičkog tumačenja što sada nije potrebno, jer radnju izvršenja čini i kada se nešto uopšte ne isplati ili ne preda.

2. Naplata, plaćanje, isplata ili predaja stvari mora biti suprotna zakonu ili drugom propisu, ali može biti i u suprotnosti sa pojedinačnim aktom donetim na osnovu zakona (npr. rešenje o plati). Za sve oblike radnje izvršenja potrebno je da se postupa protivno zakonu, drugim propisima ili pojedinačnom aktu donetom na osnovu zakona kojim je neka naplata ili isplata, ili predaja stvari regulisana.

3. Objekt radnje jeste novac (umesto novca to može biti i neko drugo sredstvo plaćanja – npr. ček), a kod oblika radnje koja se sastoji u predaji stvari, to može biti bilo koja pokretna stvar.

4. Izvršilac može biti bilo koje službeno lice (v. član 112 stav 3).

5. U pogledu krivice potreban je umišljaj koji mora da obuhvati i znanje o tome da se vrši protivzakonita naplata, isplata ili predaja stvari, odnosno da se ne vrši isplata ili predaja iako postoji pravni osnov i dužnost da se to učini.

6. Kod ovog krivičnog dela posebne teškoće se javljaju u rešavanju pitanja sticaja sa nekim krivičnim delima. Sporan je odnos ovog krivičnog dela sa krivičnim de-

lima zloupotrebe službenog položaja, pronevere i prevare, ukoliko je izvršilac imao nameru pribavljanja za sebe ili drugoga protivpravne imovinske koristi, odnosno ako je takvu korist pribavio.

Mada postoji i mišljenje da ukoliko izvršilac posle izvršenja ovog dela pribavljen novac ili stvari prisvoji, postoji samo krivično delo pronevere, prihvatljiviji je stav da je reč o sticaju ovog krivičnog dela sa krivičnim delom pronevere. Što se tiče odnosa sa krivičnim delom zloupotrebe službenog položaja iz člana 359, situacija je drugačija. Ako protivzakonitom naplatom ili isplatom učinilac istovremeno za sebe ili drugog pribavi korist ili drugome nanese štetu, reč je o prividnom idealnom sticaju, te postoji samo krivično delo zloupotrebe službenog položaja. Iako je krivično delo zloupotrebe službenog položaja opšte delo iz glave krivičnih dela protiv službene dužnosti, u ovom slučaju ne treba dati prednost krivičnom delu protivzakonite naplate i isplate jer je krivično delo zloupotrebe službenog položaja teže krivično delo i u svom zakonskom opisu ima posledicu koja obuhvata upravo pribavljanje koristi, odnosno nanošenje štete drugome. Ovo je naročito važno ako bi se radilo o iznosima koji su predviđeni kod kvalifikovanih oblika krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja.

Postoji i problem razgraničenja ovog krivičnog dela sa krivičnim delom prevare u onim slučajevima kada je protivzakonita naplata ili isplata učinjena dovođenjem u zabludu pasivnog subjekta. I tu se postavlja pitanje da li je reč o sticaju ili samo o prividnom idealnom sticaju po odnosu specijaliteta. U prilog sticaju ide to što se krivično delo protivzakonite naplate i isplate ne mora izvršiti dovođenjem u zabludu u pogledu protivzakonite naplate ili isplate. Međutim, ne bi uvek bili ostvareni elementi krivičnog dela prevare jer se kod tog krivičnog dela pasivni subjekt navodi da nešto učini ili ne učini na štetu svoje ili tuđe imovine, dok kod krivičnog dela protivzakonite naplate i isplate radnju činjenja ili nečinjenja preduzima službeno lice tj. izvršilac.

35. Nenamensko korišćenje budžetskih sredstava (član 362a)

Odgovorno lice korisnika budžetskih sredstava ili odgovorno lice u organizaciji obaveznog socijalnog osiguranja koje stvori obaveze ili na teret računa budžeta odobri plaćanje rashoda i izdataka preko iznosa od milion dinara u odnosu na iznos utvrđen budžetom, finansijskim planom ili aktom Vlade kojim se utvrđuje iznos sredstava pozajmice,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

1. Krivično delo nenamenskog korišćenja budžetskih sredstava iz člana 362a uneto je u KZ izmenama i dopunama iz 2009. godine, ali se ne radi o novom krivičnom delu koje krivično zakonodavstvo Srbije nije ranije poznavalo. Naime, od 2007.

godine navedeno krivično delo bilo je propisano članom 74a Zakona o budžetskom sistemu sa istim zakonskim opisom. Međutim, dana 16. jula 2009. godine donet je novi Zakon o budžetskom sistemu koji u sebi nije više sadržao navedeno krivično delo, tako da se ukazala potreba da se ono predvidi u KZ-u.

2. Radnja izvršenja krivičnog dela jeste stvaranje obaveza ili odobravanje plaćanja rashoda i izdataka na teret računa budžeta. Dovoljno je i jednokratno preduzimanje radnje izvršenja. Stvaranje obaveza ili odobravanje plaćanja na teret računa budžeta mora prelaziti iznos koji je utvrđen budžetom, finansijskim planom ili aktom Vlade kojim se utvrđuje iznos sredstava pozajmice i to za više od milion dinara. Krivično delo će postojati i onda ukoliko budžetom uopšte nije predviđeno plaćanje određenih rashoda i izdataka pod istim uslovom, tj. da je taj iznos veći od milion dinara. Znači, u prvom slučaju koji je eksplicitno obuhvaćen zakonskim opisom ovog krivičnog dela, razlika između dozvoljenog i utrošenog (ili stvorene obaveze) mora biti veća od milion dinara, a u drugom slučaju, do kojeg se dolazi logičkim i teleološkim tumačenjem, stvorena je obaveza odnosno plaćeni rashodi u iznosu od preko milion dinara, a ti rashodi odnosno izdaci uopšte nisu bili predviđeni budžetom. Inače, ukoliko je iznos niži od milion dinara, postojaće prekršaj (član 103 stav 1 Zakona o budžetskom sistemu).

3. Izvršilac može biti samo odgovorno lice korisnika budžetskih sredstava ili odgovorno lice u organizaciji obaveznog socijalnog osiguranja. Pojam i krug korisnika budžetskih sredstava, koji obuhvataju kako direktne tako i indirektno korisnike, određeni su Zakonom o budžetskom sistemu, kao i podzakonskim aktom koji donosi ministar nadležan za poslove finansija.

4. Umišljaj mora obuhvatiti sve bitne elemente ovog krivičnog dela. Moglo bi biti sporno da li on mora obuhvatiti i činjenicu da stvaranje obaveze ili odobravanje plaćanja prelazi iznos utvrđen budžetom za više od milion dinara, ili je tu reč o objektivnom uslovu inkriminacije. Ipak je reč o bitnom elementu krivičnog dela u pogledu kojeg će, imajući u vidu radnju izvršenja, po prirodi stvari, po pravilu postojati umišljaj učinioca. Odgovorno lice korisnika budžeta, kada stvara obaveze ili odobrava plaćanje na teret budžeta, mora uvek da vodi računa o visini raspoloživih sredstava za određene namene, a naravno, kada donosi odluku o stvaranju obaveza, odnosno plaćanju, on zna i visinu iznosa u pogledu kojeg se stvara obaveza, odnosno koji se plaća. Upravo to i jeste smisao ove inkriminacije: da se i krivičnopravnim sankcijama obezbedi da se korisnici budžeta kreću u okviru budžetom predviđenih sredstava.

Za primenu ovog krivičnog dela relevantne su određene odredbe već pomenutog Zakona o budžetskom sistemu („Službeni glasnik RS“, br. 54/09, 73/10, 101/10, 101/11, 93/12, 62/13 – ispravka, 108/13, 142/14, 68/15 – dr. zakon i 103/15).

36. Prevara u službi (član 363)

(1) Službeno ili odgovorno lice koje u vršenju službe u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist podnošenjem lažnih obračuna ili na drugi način dovede u zabludu ovlašćeno lice da izvrši nezakonitu isplatu,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi četiristo pedeset hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(3) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do dvanaest godina i novčanom kaznom.

1. Krivično delo prevare u službi predstavlja poseban vid krivičnog dela prevare koje se vrši od strane službenog lica u vršenju službene dužnosti i u odnosu na njega se javlja kao poseban oblik, tj. reč je o odnosu specijaliteta. Pošto je kod njega primarna povreda službene dužnosti, mada se njime napada i imovina, ono je svrstano u krivična dela protiv službene dužnosti. Krivično delo ima osnovni (stav 1), teži (stav 2) i najteži oblik (stav 3).

2. Radnja izvršenja osnovnog oblika (stav 1) jeste dovođenje u zabludu ovlašćenog lica da izvrši nezakonitu isplatu. Dovođenje u zabludu se vrši podnošenjem lažnih obračuna ili na drugi način. Potrebno je da se to čini u vršenju službe od strane službenog lica. Prvi oblik dovođenja u zabludu precizno je propisan, dok dovođenje u zabludu na drugi način može biti izvršeno na vrlo različite načine i jedini uslov jeste da se taj neki drugi način dovođenja u zabludu preduzima u vršenju službe službenog lica (što važi i za podnošenje lažnih obračuna). U nekim slučajevima može biti sporno da li se ovlašćeno lice dovodi u zabludu od strane izvršioca u vršenju službe, odnosno da li se pojam „vršenja službe“ može ekstenzivno tumačiti tako da obuhvati sve slučajeve u vezi sa statusom službenog lica. Na primer, to su situacije kada se ostvaruju neka prava po osnovu rada službenog lica (pravo na određene naknade i sl.). Prema vladajućem shvatanju, potrebno je da se postupa u vršenju službe, a ne i u vezi sa službom, odnosno kada se nastoje ostvariti prava koja bi mogla proizlaziti iz statusa službenog lica, tako da se u ovim slučajevima, po pravilu, smatra da je u pitanju krivično delo prevare iz člana 208. Inače, podnošenjem lažnih obračuna po pravilu se ostvaruje i krivično delo falsifikovanja službene isprave iz člana 357, ali pošto se dovođenje u zabludu kod krivičnog dela prevare u službi pre svega vrši na taj način, reč je o prividnom idealnom sticaju i postojaće samo krivično delo prevare u službi.

Radnja izvršenja se mora preduzeti u nameri da se sebi ili drugome pribavi protivpravna imovinska korist. Za dovršeno krivično delo nije neophodno da ta namera bude i realizovana.

3. Posledica krivičnog dela jeste nezakonita isplata. Delo je dovršeno kada ovlašćeno lice koje je dovedeno u zabludu izvrši nezakonitu isplatu. Ovlašćeno lice je ono lice koje bi u konkretnom slučaju inače bilo ovlašćeno da izvrši određenu isplatu kada ne bi bilo u zabludi u pogledu relevantnih činjenica zbog čega se isplata javlja kao nezakonita.

4. Krivično delo se može izvršiti samo sa umišljajem, a neophodno je, kao što je rečeno, i postojanje namere da se sebi ili drugome pribavi protivpravna imovinska korist.

5. Izvršilac može biti bilo koje službeno lice. Službeno lice koje preduzme radnju izvršenja, ali ne u vršenju svoje službe, biće izvršilac krivičnog dela prevare, a ne ovog krivičnog dela. Izvršilac može biti i odgovorno lice ukoliko se ne radi o privrednom poslovanju.

6. Teži oblik postoji onda kada je delom iz stava 1 pribavljena imovinska korist u iznosu preko četiristo pedeset hiljada dinara (stav 2), a najteži onda kada vrednost te koristi prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara (stav 3).

Sudska praksa:

Kada dvojica okrivljenih zaposleni u mlekari kao računopolagač i sabirač mleka, dovedu u zabludu referenta u otkupnoj stanici, tako što u dostavnici o prikupljenim količinama navedu neistinite podatke o otkupljenim količinama sirovog mleka da bi naveli referenta da isplati određenu sumu novca, izvršili su krivično delo prevare u službi.

Prvostepenom presudom oглаšeni su krivima dvojica okrivljenih da su kao odgovorna lica u mlekari i to prvookrivljeni u svojstvu vozača autocisterne i računopolagača, a drugookrivljeni u svojstvu sabirača mleka, po prethodnom dogovoru, u nameri da sebi pribave protivpravnu imovinsku korist, sa umišljajem pokušali da podnošenjem dostavnica sa neistinitom sadržinom za otkupljeno sirovo mleko dovedu u zabludu odgovornog referenta da izvrši nezakonitu isplatu tako što su podneli dostavnice sa neistinitom sadržinom za otkupljeno sirovo mleko u kojima je navedeno da su od kooperanata otkupili 347 litara mleka više, na osnovu čega je ovlašćeno lice trebalo da izvrši nezakonitu isplatu novca.

Pravilno je prvostepeni sud primenio krivični zakon kada je ovakve radnje okrivljenih kvalifikovao kao krivično delo prevare u službi.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 2825/03 od 8. oktobra 2003. godine i presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu K. 974/02 od 28. oktobra 2002. godine)

37. Pronevera (član 364)

(1) Ko u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist tako što prisvoji novac, hartije od vrednosti ili druge pokretne stvari koje su mu poverene u službi ili na radu u državnom organu, ustanovi ili drugom subjektu koji ne obavlja privrednu delatnost,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi četriristo pedeset hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(3) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do dvanaest godina.

1. Pronevera predstavlja poseban oblik utaje koja se vrši u odnosu na stvari koje su izvršiocu poverene po jednom određenom, posebnom osnovu. Radnja izvršenja osnovnog oblika iz stava 1 sastoji se u prisvajanju novca, hartija od vrednosti ili drugih pokretnih stvari koje su izvršiocu poverene u službi ili na radu u državnom organu, ustanovi ili drugom subjektu koji ne obavlja privrednu delatnost. Neophodno je da se prisvajanje vrši u nameri da se sebi ili drugome pribavi protivpravna imovinska korist.

2. Kao objekt radnje krivičnog dela zakon posebno navodi novac i hartije od vrednosti, ali to može biti i bilo koja druga pokretna stvar. Bitno je da se radi o pokretnoj stvari koja je izvršiocu poverena u službi ili uopšte na radu u državnom organu, preduzeću, ustanovi ili drugoj organizaciji. Poverena je ona stvar koja se nalazi u pritežanju izvršioca pre svega radi obavljanja službe ili rada, ali i one stvari koje su poverene izvršiocu u vezi sa službom ili radom, tj. pojam poverene stvari u službi ili uopšte na radu treba šire tumačiti u smislu da time nisu obuhvaćene samo one stvari koje su neophodne za neposredno obavljanje službene dužnosti ili rada izvršioca, već sve one stvari koje su mu poverene, kako i zakonska odredba glasi, u službi ili na radu (ali u njegovoj službi, odnosno njegovom radu). To su i one stvari koje su nastale u vezi sa službom ili radom izvršioca. Na primer, kada poslovođa prisvoji novac i robu iz prodavnice u uverenju da je reč o višku, a popisom nije utvrđen manjak, čini krivično delo pronevere (VSS Kž. I-444/80). Ovaj stav se može prihvatiti, a u navedenom slučaju irelevantno je za postojanje krivičnog dela pronevere kako je došlo do viška (može se raditi i o još nekom drugom krivičnom delu kao što je na primer kršenje propisa o cenama, ili je uzrok viška pogrešna isporuka dostavljača ili dr.).

Pod poverenim stvarima treba smatrati i one stvari do kojih izvršilac dolazi u toku vršenja službenih radnji, tj. koje su došle u njegovo pritežanje njegovom sopst-

venom radnjom ali na osnovu službenog ovlašćenja koje ima. Međutim, ukoliko je u tom slučaju namera pribavljanja protivpravne imovinske koristi kroz prisvajanje kod izvršioca postojala pre nego što je izvršio radnju kojom je zasnovao svoje pritežanje, to ne bi bila pronevera, već neko drugo krivično delo. Poverene stvari u službi ili na radu moraju biti u vezi sa poslom koji izvršilac u službi ili na radu obavlja, tj. moraju mu biti poverene radi vršenja tog posla. Ne može se smatrati da su te stvari poverene i drugim zaposlenima samo zbog toga što su im fizički i prostorno dostupne. U odnosu na te stvari ostali zaposleni mogu biti izvršioci krivičnog dela krađe, a ne pronevere (tako i OSB Kž. 2200/03).

3. Izvršilac može biti ne samo službeno lice nego i drugo lice koje se nalazi u radnom odnosu ili obavlja rad po nekom drugom pravnom osnovu u državnom organu, ustanovi ili drugom subjektu koje se ne bavi privrednom delatnošću. To može biti ugovorni odnos, rad preko agencije i sl. U sudskoj praksi postoji i mišljenje da je dovoljno da je došlo do faktičkog zasnivanja nekog od tih odnosa i da delo postoji i onda kada nema pisanog ugovora o zasnivanju tog odnosa. Stav je sudske prakse da delo može da izvrši i ono lice koje posle prestanka radnog odnosa prisvoji, odnosno odbije da vrati stvari koje su mu bile poverene na radu (OSB Kž. 1415/93).

4. Krivično delo se može izvršiti samo sa umišljajem, s tim što na subjektivnom planu mora postojati i namera da se sebi ili drugome pribavi protivpravna imovinska korist.

5. Teži oblik postoji onda kada se delom iz stava 1 pribavi imovinska korist u vrednosti koja prelazi četristo pedeset hiljada dinara (stav 2), a najteži oblik onda kada ta korist prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara (stav 3). U slučaju da je učinilac prodao stvar ispod tržišne vrednosti, imovinska korist iznosi onoliko koliko prisvojena stvar vredi na tržištu, odnosno u legalnom prometu (VSS Kž. I-1037/81).

6. Ovo krivično delo ima ista obeležja kao i krivično delo pronevere u obavljanju privredne delatnosti osim što se pronevera ne sme vršiti u obavljanju privredne delatnosti jer bi se u tom slučaju radilo o tom krivičnom delu (član 224).

Sudska praksa:

Proneveru može izvršiti i okrivljeni koji nije u stalnom radnom odnosu već je zaposlen po ugovoru preko omladinske zadruga.

Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim da je prisvojio 4.500,00 dinara koji su mu povereni u radu u saobraćajnom preduzeću tako što je kao zadrukar omladinske zadruga bio angažovan na poslovima konduktera-prodavca karata u vozilima po kom osnovu je zadužio karte u iznosu od 4.500,00 dinara koje je prodao, a novac nije predao na blagajni oštećenog preduzeća već ga je zadržao za sebe, čime je izvršio krivično delo pronevere.

Neosnovano se žalbom branioca okrivljenog pobija prvostepena presuda sa obrazloženjem da okrivljeni nije bio u stalnom radnom odnosu u preduzeću te da rad

po ugovoru ne predstavlja rad u preduzeću, pa time nije ni ostavaren elemenat krivičnog dela pronevere, s obzirom da svaki rad u preduzeću predstavlja osnov za izvršenje krivičnog dela pronevere bez obzira da li je okrivljeni u stalnom radnom odnosu ili je bio zaposlen u preduzeću po ugovoru za privremeno obavljanje poslova.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1919/06 od 01. septembra 2006. i presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu K. 227/06 od 15. maja 2006. godine)

Kada je optužnicom optuženom stavljeno na teret samo krivično delo pronevere, a sud utvrdi da je optuženi jedan deo novca protivpravno prisvojio u svojstvu lica kome je taj novac poveren u službi, a drugi deo kada mu je to svojstvo prestalo i oglasi ga krivim za krivična dela pronevere iz člana 251 KZS i utaje iz člana 170 KZS, time nije prekoračio optužbu, jer je opisom dela u optužnici obuhvaćeno protivpravno prisvajanje celog iznosa kao bitno obeležje oba dela, a sud nije vezan pravnom ocenom dela predloženom u optužnici.

(Pravno shvatanje Krivičnog odeljenja Vrhovnog suda Srbije od 28. aprila 1986.)

Izvršilac krivičnog dela pronevera ne mora da bude u radnom odnosu sa oštećenim pravnim subjektom, već je dovoljno da mu je faktički povereno vršenje pojedinih poslova i u vezi sa tim novac, hartije od vrednosti ili neke pokretne stvari.

Iz obrazloženja:

Osnovano se žalbom OJT ukazuje da je prvostepeni sud činjenično stanje pogrešno utvrdio.

Naime, izvršilac krivičnog dela pronevere iz čl. 364 st. 1 KZ može biti lice kome su novac, hartije od vrednosti ili druge pokretne stvari povereni u službi ili na radu u državnom organu, privrednom društvu, ustanovi ili drugom subjektu ili radnji. Pri tome bez značaja je da li je okrivljeni bio u radnom odnosu ili ne, već je jedino bitno da li je njemu faktički povereno vršenje pojedinih dužnosti ili poslova, i u vezi sa tim novac, hartije od vrednosti ili pokretne stvari. U konkretnom slučaju na osnovu odluke Upravnog odbora OSR "Nais" predsednik istog je bio ovlašćen da odredi lice koje će za potrebe OSR vršiti trebovanje od zajednice, distribuciju i naplatu ribolovačkih dozvola i vršiti uplatu dnevnog prometa. Predsednik upravnog odbora je ovlastio okrivljenog da distribuira ribolovačke dozvole za 2011. godinu, dok je odlukom upravnog odbora okrivljeni bio ovlašćen da novac od prodatih dozvola uplaćuje na račun OSR kod banke, a da priznanice o izvršenim uplatama predaje predsedniku

upravnog odbora. Na osnovu izvedenih dokaza utvrđeno je, dakle, da je okrivljenom faktički bilo povereno vršenje poslova prodaje ribolovačkih dozvola OSR "Nais" koje kao udruženje građana predstavlja pravni subjekt i da mu je u vezi sa tim bio poveren novac dobijen od prodaje ribolovačkih dozvola. Kada se to ima u vidu ne može se prihvatiti stav prvostepenog suda da okrivljeni nije mogao da učini krivično delo pronevera zato što nije imao svojstvo lica u službi ili na radu u OSR "Nais".

(Rešenje Višeg suda u Nišu Kž br. 533/14 od 29.07.2014. godine)

Kada je radnja falsifikovanja prethodila protivpravnom prisvajanju i predstavlja sastavni element obeležja krivičnog dela pronevere, radi se o prividnom sticaju po osnovu supsidijarnosti.

Prvostepenom presudom optuženi je oglašen krivim zbog izvršenja krivičnog dela pronevere.

Okrivljeni je u nalogu radi omogućavanja protivpravnog prisvajanja novca u službene isprave štednih uloga unosio podatke da su vlasnici računa podizali novac, pritom falsifikujući njihove potpise na nalogima svojim potpisom i pečatom oštećene banke overio te lažne podatke.

Ocenjuje se kao neosnovan navod u žalbi da sud nije u potpunosti rešio predmet optužbe s obzirom da je optuženom optužnicom stavljeno na teret i krivično delo falsifikovanja službene isprave, s obzirom da je prvostepeni sud pravilno postupio kada je našao da u konkretnom slučaju nema sticaja između krivičnog dela pronevere i falsifikovanja isprave.

Radi se o prividnom sticaju po osnovu supsidijarnosti, jer je radnja falsifikovanja prethodila protivpravnom prisvajanju i predstavlja sastavni element obeležja krivičnog dela pronevere, a što je prvostepeni sud pravilno utvrdio u pobijenoj presudi.

(Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž.1413/05 od 6. juna 2006. i presuda Okružnog suda u Kruševcu K.16/04 od 13. maja 2005. godine)

Radnja krivičnog dela pronevere je prisvajanje tuđe pokretne stvari, pa prisvajanje postoji ne samo u slučaju kada se učinilac dela prema njima ponaša kao da su u njegovoj svojini, već i kada je njegovom delatnošću stvorena mogućnost da se prema njima može tako ponašati, što u svakom slučaju predstavlja čin učinioca koji se sastoji u odnošenju novca kući iz preduzeća.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 1919/06 od 01. septembra 2006. i presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu K. 227/06 od 15. maja 2006. godine)

Radniku aerodroma koji radi na utovaru prtljaga u avion, torbe i preostali prtljag ne predstavljaju poverenu stvar pa oduzimanjem stvari iz torbi vrši krivično delo krađe a ne pronevere.

Okrivljeni je oglašen krivim za izvršenje krivičnog dela krađe iz člana 203 stav 1 Krivičnog zakonika, tako što je iskoristio okolnost što je kao radnik Aerodroma Beograd radio na utovaru prtljaga u bagažnik aviona, te izvukao iz torbe oštećenog vrećicu sa satom, koja je bila na dnu torbe, koja je bila zakopčana rajsferšlusom ali ne i zaključana, i posle par dana sat prodao.

Pravilno je prvostepeni sud utvrdio da se u radnjama okrivljenog radi o krivičnom delu krađe a ne pronevere s obzirom da stvari koje je okrivljeni utovarao i istovarao iz aviona kao radnik koji radi na utovaru i istovaru, ne predstavljaju stvari koje su mu poverene na radu pa njihovim oduzimanjem okrivljeni vrši krivično delo krađe, a ne pronevere.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 229/07 od 8. februara 2007. i presuda Četvrtog opštinskog suda u Beogradu K. 622/05 od 4. decembra 2006. godine)

Kada kondukter autobusa kao odgovorno lice, prisvoji primljeni novac tako što putniku ne izda autobusku kartu i prijem novca nigde ne evidentira, čini krivično delo zloupotrebe službenog položaja, a ne krivično delo pronevere

Iz obrazloženja:

Kondukter u autobusu postupa kao odgovorno lice u smislu čl. 46 st. 2 KZ RS kada od putnika uzme novac, a ne izda im karte. Prodaju karata on vrši u okviru službene dužnosti pa je time što određenim putnicima nije izdao karte iako je od njih primio novac, što je učinio kako bi pribavio sebi korist, iskoristio svoje službeno ovlašćenje. Stoga se u radnjama optuženog stiču sva obeležja krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja iz čl. 242 st. 4 u vezi sa st. 1 KZ RS, a ne radnje krivičnog dela pronevere iz čl. 251 st. 1 KZ RS za koje je postojanje potrebno da su izvršiocu novac, hartija od vrednosti ili druge pokretne stvari poverene u službi ili uopšte na radu pa ih on prisvoji u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist.

(Presuda Opštinskog suda u Aleksincu K. br. 36/03 i Rešenje Okružnog suda u Nišu Kž. br. 996/03)

Krivično delo pronevera je svršeno prisvajanjem poverene pokretne stvari i kad protivpravna imovinska korist nije ostvarena prodajom stvari.

Iz obrazloženja:

Presudom Osnovnog suda u Čačku okrivljeni D.J. oslobođen je optužbe da je izvršio krivično delo pronevere iz čl. 364 st. 1 KZ, a zaključak suda iznet u obrazloženju presude je da okrivljeni nije prisvojio vakcine koje su mu poverene u radu već da je deo iskoristio za vakcinisanje svinja, a ostatak bacio zbog neupotrebljivosti, da je prikazivao da je vakcinisao veći broj svinja kako bi ostvario prebačaj norme i veću zaradu, te da je nesumnjivo da okrivljeni nije prisvojio pokretne stvari koje su mu poverene na radu i na ovaj način nije mogao ni sebi ni drugome da pribavi protivpravnu imovinsku korist, s obzirom da je akciju vakcinacije svinja organizovalo Ministarstvo, a obavljale su je samo veterinarske stanice, a ne privatni veterinari i nije postojala mogućnost zloupotrebe i otuđenja vakcina.

S obzirom da je okrivljeni u službi kao veterinarski tehničar zadužen određenom dozom vakcina radi vakcinacije svinja protiv svinjske kuge, te da iste nisu utrošene u nameni za koju su poverene okrivljenom kao službenom licu, niti se okrivljeni razdužio sa pokretnim stvarima sa kojima je bio zadužen za potrebe službe, osnovano se žalbom javnog tužioca ukazuje da su nejasni razlozi koje daje prvostepeni sud, jer je za postojanje krivičnog dela iz čl. 364 st. 1 KZ bitno da se radi o pokretnoj stvari koja je izvršiocu poverena u službi gde se nalazi u faktičkom pritežanju izvršioca, a radi obavljanja službe i da je iste prisvojio, čime je ostvarena mogućnost kasnijeg korišćenja stvari, pa je irelevantno da li je okrivljeni na slobodnom tržištu vakcine mogao da proda i na taj način pribavi protivpravnu imovinsku korist.

(Presuda Osnovnog suda u Čačku K-33/10 od 1.06.2010. godine i rešenje Apelacionog suda u Kragujevcu KŽ.1-4836/10 od 13.10.2010. godine)

Činjenica da je zaključen sporazum o povlačenju odštetnog zahteva odnosno vansudsko poravnanje između okrivljenog i oštećenog ne može biti osnov za utvrđenje visine prouzrokovane štete odnosno pribavljene koristi u krivičnom postupku.

Iz obrazloženja:

Osnovano se žalbom branioca okrivljenog ističe činjenica da se prvostepeni sud u utvrđivanju ukupne vrednosti pribavljene protivpravne imovinske koristi pretežno oslanjao na činjenicu da su okrivljeni i oštećeno preduzeće zaključili vansudsko poravnanje o naknadi štete, odnosno sporazum o povlačenju odštetnog zahteva u kojem stoji da je okrivljeni oštećenom "S." d. o. o. isplatio iznos od 10.000,00 evra, a sa kojim iznosom je, uz vraćenu robu pronađenu u kući okrivljenog, naknadio prouzrokovanu štetu, kao i da je sud iz navedenih činjenica izveo zaključak da se takvim činjenjem okrivljeni praktično saglasio sa vrednošću protivpravno prisvojene robe procenjene i izražene u odštetnom zahtevu. Činjenica da je ovakav sporazum zaključen ne može biti osnov za utvrđenje visine prouzrokovane štete odnosno pribav-

ljene koristi u krivičnom postupku, jer, kako branilac osnovano ističe, treba praviti jasnu distinkciju između građanskopravnog i krivičnog aspekta štete, jer se u prvom slučaju radi o postizanju sporazuma o iznosu koji će predstavljati satisfakciju oštećenog preduzeća, a u drugom slučaju šteta se mora utvrditi na osnovu tačno utvrđene vrste i vrednosti oduzetih stvari, a što je prvostepeni sud propustio da učini. Tim pre što i sam okrivljeni, pored saznanja da je protivpravno prisvojio pokretnu robu oštećenog preduzeća, spori jedino njenu ukupnu vrednost, osnovano ističući da je njemu stavljeno na teret prisvajanje protivpravne imovinske koristi u iznosu od 1.653.218,94 dinara, a što prema tvrdnji predstavnika oštećenog preduzeća predstavlja ukupan iznos manjka oštećenog preduzeća utvrđenog u periodu od 01.01.2009. godine do 04.02.2010, pri čemu se nije vodilo računa o činjenici da su, prema tvrdnji kako okrivljenog tako i direktora oštećenog preduzeća, prevoz vršili i drugi vozači zaposleni u "S." d. o. o., te da se određeni manjak, koji se konstatuje gotovo pri svakom potpisu, toleriše jer potiče od rastura i raspada robe.

(Rešenje Apelacionog suda u Novom Sadu posl. br. Kž. I 3526/11, kojom je ukinuta presuda Višeg suda u Novom Sadu posl. br. K. 2143/10 od 18.07.2011. godine)

Predmet krivičnog dela pronevere mogu biti pokretne stvari koje su učiniocu poverene na radu u predstavništvu strane firme u Beogradu.

Okrivljeni je bio direktor predstavništva strane firme iz Beča godinu dana i za to vreme prisvojio je pokretne stvari koje su mu bile poverene na radu: vozilo, telefaks, mobilni telefon i druge stvari za šta je oglašen krivim za krivično delo pronevere iz člana 251 stav 2 u vezi sa stavom 1 KZS.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 2854/05 od 23. novembra 2005. i presuda Trećeg opštinskog suda u Beogradu K. 938/04 od 16. maja 2005. godine)

Dostavljač pošte koji prisvaja novac koji mu je poveren u službi radi isplate primaocima na osnovu poštanskih uputnica, čini krivično delo pronevere.

Optuženi je oglašen krivim što je u nameri da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist prisvojio novac koji mu je bio poveren u službi radi isplate primaocima na osnovu uputnica na taj način što je u službenu ispravu „listu razduženja” unosi neistinite podatke falsifikujući potpise primaoca na uputnicama, a zatim se tako falsifikovanim uputnicama razduživao kod obračunaskog radnika svoje pošte.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 71/04 od 22.januara 2004. i presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu K. 1621/02 od 16.oktobra 2003.godine).

Kada okrivljeni zaposlen kao pekar u privatnoj pekari oduzme novac iz kase, koji mu nije bio poveren na radu pošto nije obavljao poslove prodaje, izvršio je krivično delo krađe, a ne pronevere.

Pravilno je prvostepeni sud utvrdio da je okrivljeni kao pekar bio zaposlen u privatnoj pekari i da je iz kase oduzeo gotov novac.

Prvostepeni sud je pravilno utvrdio da je okrivljeni bio zaposlen u pekari ali da nije radio na prodaji peciva, pa samim tim i nije prisvojio novac koji mu je bio poveren na radu, te se stoga u radnjama okrivljenog stiču obeležja krivičnog dela krađe kako je to pravilno utvrdio prvostepeni sud, a ne pronevere.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 2200/03 od 21. jula 2003. i presuda Drugog opštinskog suda u Beogradu K. 174/02 od 15. maja 2003. godine)

Radnje optuženog koje se sastoje u njegovom nepravilnom upisivanju u dnevni pregled primljenog i izdatog goriva i na taj način stvaranje prividnog viška goriva, koje je optuženi potom prisvajao, predstavljaju prethodni stadijum u izvršenju krivičnog dela pronevere, pa je u ovom slučaju sticaj između krivičnog dela pronevere i krivičnog dela falsifikovanja službene isprave prividan .

Prvostepenom presudom optuženi je oglašen krivim za krivično delo pronevere iz čl. 251 st. 3 u vezi sa st. 1 KZS.

Pobijajući prvostepenu presudu zbog povrede krivičnog zakona žalbom javnog tužioca osporava se pravilnost zaključka prvostepenog suda da nesporno utvrđene inkriminisane radnje optuženog koje se sastoje u falsifikovanju službenih isprava predstavljaju samo prethodni stadijum, tj. način izvršenja krivičnog dela pronevere zbog čega takve radnje optuženog prvostepeni sud pogrešno pravno kvalifikuje samo kao krivično delo pronevere iz čl. 251 KZS, umesto da je u tim radnjama optuženog našao i sva bitna obeležja krivičnog dela falsifikovanja službene isprave iz čl. 248 st. 3 u vezi sa st. 1 KZS shodno čemu je optuženog trebalo oglasiti krivim i za to krivično delo učinjeno u sticaju sa krivičnim delom pronevere iz čl. 251 KZS.

Vrhovni sud iznete žalbene navode javnog tužioca o učinjenoj povredi krivičnog zakona ocenjuje neosnovanim. Pravilan je zaključak prvostepenog suda da se radnje optuženog koje se sastoje u njegovom nepravilnom upisivanju u dnevni pregled primljenog i izdatog goriva i na taj način stvaranje prividnog viška goriva, koje je optuženi potom prisvajao predstavljaju prethodni stadijum, tj. način izvršenja krivičnog dela pronevere, odnosno protivpravnog prisvajanja goriva.

Na opisani način pogrešnim upisivanjem optuženi je fiktivno stvorio višak goriva, pa se s toga po pravilnom zaključku prvostepenog suda u ovom slučaju falsifikovanje službene isprave pojavljuje samo kao prethodni stadijum, odnosno način izvršenja krivičnog dela pronevere, pa stoga ne postoji realni sticaj tih krivičnih dela.

(Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 475/03 od 10. juna 2003. i presuda Okružnog suda u Beogradu K. 117/00 od 16. novembra 2000. godine).

38. Posluga (član 365)

Ko se neovlašćeno posluži novcem, hartijom od vrednosti ili drugim stvarima koje su mu poverene u službi ili na radu u državnom organu, preduzeću, ustanovi ili drugom subjektu ili radnji ili ove stvari drugom neovlašćeno da na poslugu, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

1. Krivično delo posluge postoji onda kada se neko lice posluži novcem, hartijom od vrednosti ili drugim pokretnim stvarima koje su tom licu poverene u službi ili na radu u državnom organu, preduzeću, ustanovi ili drugom subjektu ili radnji ili te stvari neovlašćeno dâ drugom licu na poslugu.

2. Ovo krivično delo ima sličnosti sa krivičnim delom pronevere. Osnovna razlika je u tome što se radnja izvršenja sastoji u neovlašćenoj posluzi novcem, hartijama od vrednosti ili drugim pokretnim stvarima, ili davanju te stvari drugome neovlašćeno na poslugu. Potrebno je da su novac, hartije od vrednosti ili druge pokretne stvari poverene izvršiocu u službi ili na radu u državnom organu, preduzeću, ustanovi ili drugom subjektu ili radnji.

Za razliku od krivičnog dela pronevere, kod ovog krivičnog dela nema prisvajanja, niti namere da se sebi ili drugome pribavi protivpravna imovinska korist. Reč je o privremenom korišćenju stvari sa postojanjem namere da se ta stvar vrati. Osnovni problem u vezi sa ovim krivičnim delom javlja se upravo u vezi sa razgraničenjem sa krivičnim delom pronevere, a to razgraničenje se vrši pre svega s obzirom na navedenu nameru. No, pošto je teško utvrditi postojanje subjektivnih elemenata, kao što je namera, a posebno u situaciji kada izvršilac poverene stvari uzima u svoje pritežanje i koristi ih, to se po pravilu čini posredno preko nekih objektivnih okolnosti (mogućnost da se uzeti novac ili stvar vrati, protek vremena od uzimanja na poslugu i dr.).

3. U pogledu objekta radnje i izvršioca važi isto što i za krivično delo pronevere.

4. Za postojanje krivičnog dela neophodan je umišljaj koji je upravljn na neovlašćenu poslugu poverenim stvarima.

5. Propisana kazna u odnosu na osnovni oblik krivičnog dela pronevere razlikuje se samo prema nižem posebnom minimumu. Takvo stepenovanje težine krivičnog dela posluge od strane zakonodavca u smislu da je skoro izjednačeno sa krivičnim delom pronevere teško se može pravdati. Ono je rukovođeno pre svega praktičnim razlozima u vezi sa spomenutim problemom utvrđivanja postojanja određene namere, što u načelu ne bi smelo da utiče na propisivanje kazne. Ono čime bi se moglo pravdati propisivanje istog posebnog maksimuma, kao i kod krivičnog dela pronevere, jeste to što ovo krivično delo, za razliku od pronevere, nema teže oblike.

Sudska praksa:

Za postojanje krivičnog dela posluge pravno je irelevantno što je okrivljena radila neprijavljeno (rad „na crno“).

Prvostepenom presudom okrivljena je oglašena krivom da se poslužila novcem koji joj je poveren u radu tako što je obavljajući računovodstveno-knjigovodstvene poslove u SZR, bez znanja oštećenog, poslužila se novcem koji je trebalo da uplati na ime poreza i doprinosa.

Neosnovani su navodi žalbe branioca okrivljene da je nerazumljivo kako je prvostepeni sud utvrdio da je okrivljena u vreme koje je obuhvaćeno optužnicom novac bio poveren u radu, i dovođenje u pitanje koje je to ona poslove obavljala. Sama okrivljena u svojoj odbrani dala je odgovor na ovo pitanje branioca tvrdnjom da je u periodu od januara 2008. do marta 2009. godine u SZR radila „na crno“ i obavljala administrativno-knjigovodstvene poslove. Bilo joj je povereno da radi knjiženje prometa, vrši uplate pazara, privatnih računa vlasnika firme, da uplaćuje poreze i doprinose za zaposlene, kao i novac koji je trebalo da uplaćuje po navedenim osnovima. Pored toga okrivljena u svojoj odbrani priznaje da je u periodu od marta do juna 2008. godine (a to je inkriminisan period) u nekoliko navrata uzimala novac od pazara bez znanja vlasnika, novac joj je bio potreban jer je imala tešku porodičnu situaciju sa namerom da novac vrati.

To što oštećeni nije uplaćivao poreze i doprinose za okrivljenu u inkriminisanom periodu, a što je okrivljena kod njega radila „na crno“ nije predmet ovog krivičnog postupka, a i okrivljena je imala mogućnost da, preko nadležnih organa, traži radno-pravnu zaštitu svojih prava. Stoga je neosnovana i tvrdnja branioca okrivljene u žalbi da se ožalbenom presudom pruža krivičnopravna zaštita vlasniku SZR za takvo postupanje. Naprotiv, prvostepenom presudom se sankcioniše okrivljena za svoje protivpravno postupanje, za izvršenje krivičnog dela koje joj je optužnim aktom javnog tužioca stavljeno na teret, pa eventualno nepravilno i nepropisno ponašanje u radno-pravnom smislu oštećenog ne može biti osnov za oslobađanje okrivljene od njene krivičnopravne odgovornosti za krivično delo koje je izvršila na njegovu štetu.

(Presuda Višeg suda u Beogradu Kž1. 554/14 od 14. avgusta 2014. i presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu K. 3614/13 od 3. juna 2014. godine)

Nema krivičnog dela pronevere ukoliko je optuženi uzimao određene iznose novca sa namerom da taj novac vrati, već se u radnjama okrivljenog stiču obeležja krivičnog dela posluge.

Iz obrazloženja:

Presudom Okružnog suda u Kraljevu K. 86/06 od 3.9.2007. godine Z.K. iz Kraljeva je oglašen krivim zbog produženog krivičnog dela posluge iz čl. 252 KZ RS i pro-

duženog krivičnog dela falsifikovanja službene isprave iz čl. 248 st. 1 KZ RS i izrečena mu je jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 7 (sedam) meseci koja se neće izvršiti pod uslovom da u roku od dve godine od dana pravnosnažnosti presude ne učini novo krivično delo.

Optužnicom OJT Kraljevo Z.K. je stavljeno na teret izvršenje produženog krivičnog dela pronevere iz čl. 251 st. 3 u vezi sa st. 1 KZ RS i produženog krivičnog dela falsifikovanja službene isprave iz čl. 248 st. 1 KZ RS zbog toga što je u periodu dok je obavljao poslove i radne zadatke samostalnog referenta-blagajnika u službi stanovništva i platnog prometa u zemlji u banci u kojoj je radio, neovlašćeno se poslužio novcem koji mu je poveren na radu, odnosno nakon prijema dnevnih pazara od klijenata oštećene banke putem "naloga za uplatu o prijemu dnevnih pazara" u više navrata se poslužio različitim iznosima novca tako što je na drugom primerku pomenutog naloga overenog žigom banke sa datumom prijema prepravljao datum prijema dnevnog pazara ponovnim stavljanjem žiga banke sa drugim kasnijim datumom prijema dnevnog pazara preko žiga sa stvarnim datumom prijema i time kao službeno lice unosio u službenu ispravu neistinite podatke i pravio isprave sa neistinitom sadržinom, a iznosima neevidentiranih dnevnih pazara se neovlašćeno poslužio.

Međutim, sud nije prihvatio kvalifikaciju datu u optužnici da se u radnjama opt. Z.K. stiču elementi produženog krivičnog dela pronevere iz čl. 251 st. 3 u vezi sa st. 1 KZ RS pošto je radnja izvršenja krivičnog dela pronevere prisvajanje novca u nameri pribavljanja protivpravne imovinske koristi, a bez namere vraćanja, već je našao da se u radnjama optuženog stiču elementi produženog krivičnog dela posluge iz čl. 252 KZ RS, jer se kod ovog krivičnog dela stvar samo privremeno uzima sa namerom vraćanja. Naime, optuženi je uzimao određene iznose novca, njima se služio u lične svrhe (lečio bolesnog brata i gradio porodičnu kuću) u kraćem vremenskom periodu i iste vraćao očekujući da mu pristigne novac od naknade eksproprisane nepokretnosti, prodaje stana i naknade štete, a koji mu je bio potreban. Bilo je izvesno da će navedeni novac dobiti i na taj način steći mogućnost da vrati novac koji je neovlašćeno uzeo i kojim se poslužio, pri čemu je i u toku postupka na nesumnjiv način utvrđeno da je optuženi dobio deo novca od naknade eksproprisane nepokretnosti, prodaje stana i naknade štete.

(Presuda Okružnog suda u Kraljevu K. 86/06 od 3.9.2007. godine)

Sredstva koja su nastavnici uplaćivali kod računopolgača svoje škole, za proslavu svetosavskog bala, a ona od tih sredstava davala novac na posluhu zaposlenima, ne predstavlja krivično delo posluge jer se ne radi o sredstvima škole, već sredstvima nastavnika koji su izvršili uplate.

Presudom okružnog suda preinačena je presuda opštinskog suda kojom je optužena oglašena krivom zbog izvršenja krivičnog dela posluge iz člana 252 KZS, pa je oslobođena optužbe za ovo krivično delo.

Republički javni tužilac podigao je zahtev za zaštitu zakonitosti protiv presude okružnog suda.

Vrhovni sud je našao da je zahtev za zaštitu zakonitosti neosnovan.

Formiranje fonda od strane nastavnika čije je upravljanje povereno okrivljenoj u vršenju njene službe obračunskog radnika ne predstavlja novčani fond škole, niti je namenjen finansiranju delatnosti škole. Nastao je dobrovoljnim davanjem nastavnika radi zajedničke proslave što nesumnjivo ne predstavlja ispunjavanje zakonom određenih delatnosti škole.

Škola tim sredstvima ne može raspolagati jer ostaju u svojini onih nastavnika i u onom iznosu koji su radi proslave predali optuženoj. U odnosu na ta sredstva škola nema svojstvo oštećenog. Zato se ne može smatrati da su ta sredstva poverena optuženoj u službi što je zakonsko obeležje krivičnog dela posluge.

(Presuda Vrhovnog suda Srbije Kzz.79/04 od 2.novembra 2005. i presuda Okružnog suda u Šapcu Kž.234/04 od 2.juna 2004.godine)

39. Trgovina uticajem (član 366)

(1) Ko zahteva ili primi poklon ili kakvu drugu korist za sebe ili drugog, neposredno ili preko trećeg lica, da korišćenjem svog službenog ili društvenog položaja ili stvarnog ili pretpostavljenog uticaja, posreduje da se izvrši ili ne izvrši neka službena radnja,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Ko drugom neposredno ili preko trećeg lica obeća, ponudi ili da poklon ili kakvu drugu korist da korišćenjem svog službenog ili društvenog položaja ili stvarnog ili pretpostavljenog uticaja posreduje da se izvrši ili ne izvrši neka službena radnja,

kazniće se zatvorom do tri godine.

(3) Ko koristeći svoj službeni ili društveni položaj ili stvarni ili pretpostavljeni uticaj posreduje da se izvrši službena radnja koja se ne bi smela izvršiti ili da se ne izvrši službena radnja koja bi se morala izvršiti,

kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

(4) Ko drugom neposredno ili preko trećeg lica obeća, ponudi ili da poklon ili kakvu drugu korist da koristeći svoj službeni ili društveni položaj ili stvarni ili pretpostavljen uticaj posreduje da se izvrši službena radnja koja se ne bi smela izvršiti ili da se ne izvrši službena radnja koja bi se morala izvršiti,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(5) Ako je za posredovanje iz stava 3 ovog člana zahtevan ili primljen poklon ili kakva druga korist,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina.

(6) Strano službeno lice koje učini delo iz st. 1 do 4 ovog člana, kazniće se kaznom propisanom za to delo.

(7) Poklon i imovinska korist oduzeće se.

1. Krivično delo trgovine uticajem ima sličnosti sa krivičnim delima primanja i davanja mita. Kao i kod tih krivičnih dela, i kod ovog krivičnog dela njegovo propisivanje za cilj ima suzbijanje određenih oblika korupcije. Za razliku od krivičnih dela primanja i davanja mita, ovde je u okviru jednog krivičnog dela propisan i aktivni (st. 2 i 4) i pasivni (st. 1 i 3) oblik.

2. Radnja izvršenja osnovnog oblika (stav 1) sastoji se u zahtevanju ili primanju poklona ili kakve druge koristi za sebe ili drugog u cilju posredovanja da se (neposredno ili preko trećeg lica) izvrši ili ne izvrši neka službena radnja. Posredovanje treba da se ostvari korišćenjem svog službenog ili društvenog položaja ili stvarnog ili pretpostavljenog uticaja. Međutim, samo posredovanje ne predstavlja radnju izvršenja, niti je za postojanje krivičnog dela potrebno da je došlo do posredovanja. Dovoljno je da je učinilac zahtevao ili primio poklon ili kakvu drugu korist da bi posredovao da se izvrši ili ne izvrši neka službena radnja korišćenjem svog službenog ili društvenog položaja ili uticaja. Posredovanje se mora odnositi na neku službenu radnju koja je sama po sebi dozvoljena, odnosno koja je samo u jednom širem smislu protivzakonita, inače bi se radilo o krivičnom delu iz stava 3. Na primer, postojaće delo iz stava 1 kada neko primi poklon ili kakvu korist da korišćenjem svog službenog ili društvenog položaja ili uticaja posreduje da se nekome preko reda izda neka isprava koja bi mu i inače bila izdata, odnosno na koju ima pravo. Tako, ovo delo postoji kada izvršilac „primi novac kao nagradu da posreduje da se u drugoj službi MUP-a u kojoj on inače nije radio brže donese rešenje o državljanstvu za lice koje daje nagradu“ (OSB Kž. 921/94).

Iako nije potrebno da je došlo do posredovanja, mora postojati mogućnost korišćenja svog službenog ili društvenog položaja ili uticaja da bi se radilo o ovom krivičnom delu. Kada je u pitanju službeni položaj, taj pojam se relativno precizno može odrediti. Međutim, društveni položaj ili uticaj jeste pojam koji je širok i neprecizan. Mora se raditi o takvom društvenom položaju ili uticaju koji može biti odlučujući prilikom posredovanja da se neka službena radnja izvrši ili ne izvrši. Društveni položaj ili uticaj koji bi se mogao iskoristiti za protivzakonito posredovanje može biti vrlo različit. Nije od značaja da li neko obavlja neku društvenu ili političku funkciju, ili zbog svog društvenog ugleda ima takav uticaj koji može da bude relevantan kod protivzakonitog posredovanja.

Izvršilac može biti ono lice koje ima određeni službeni ili društveni položaj ili uticaj, a to znači kako službeno lice, tako i neko drugo lice koje ima društveni položaj ili uticaj.

3. Ovo krivično delo ima i svoj teži oblik koji se od dela iz stava 1 razlikuje u pogledu vrste službene radnje u pogledu čijeg se izvršenja ili neizvršenja posreduje, kao i u pogledu radnje izvršenja (stav 3). Naime, potrebno je da se posreduje sa ciljem vršenja službene radnje koja se ne bi smela izvršiti, ili se posreduje da se ne izvrši službena radnja koja bi se morala izvršiti. U pogledu radnje izvršenja, za razliku od dela iz stava 1, potrebno je da je došlo do posredovanja, tj. radnja izvršenja se sastoji u protivzakonitom posredovanju. Razlika je i u tome što nije potrebno da je izvršilac primio poklon ili kakvu drugu korist za posredovanje. Ako bi se pravila analogija sa primanjem mita, ovo bi bilo pravo protivzakonito posredovanje, dok bi ono iz stava 1 bilo nepravo protivzakonito posredovanje.

Oba oblika podrazumevaju postojanje umišljaja.

4. Propisani su i aktivni oblici ovog krivičnog dela (st. 2 i 4). Za razliku od rešenja iz našeg ranijeg krivičnog zakonodavstva, KZ predviđa i ove nove oblike koji, ako se pravi analogija sa davanjem mita, predstavljaju nepravo (stav 2) i pravo (stav 4) aktivno protivzakonito posredovanje. U prvom slučaju (stav 2) radnju izvršenja predstavlja obećanje, nuđenje ili davanje poklona ili kakve druge koristi drugom licu da ono korišćenjem svog službenog ili društvenog položaja ili (stvarnog ili pretpostavljenog) uticaja posreduje da se izvrši ili ne izvrši neka službena radnja.

U drugom slučaju (stav 4) preduzima se ista radnja, ali u cilju da drugo lice koristeći svoj službeni ili društveni položaj ili uticaj posreduje da se izvrši službena radnja koja se ne bi smela izvršiti ili da se ne izvrši službena radnja koja bi se morala izvršiti.

Oba ova oblika na subjektivnom planu zahtevaju postojanje umišljaja.

5. U stavu 5 propisan je kvalifikovani oblik krivičnog dela iz stava 3. Ovaj oblik će postojati ako je za posredovanje iz stava 3 zahtevan ili primljen poklon ili kakva druga korist. Neophodno je da je posredovanje izvršeno, i to u vršenju ili nevršenju službene radnje iz stava 3. U slučaju da posredovanje nije izvršeno, a primljen je poklon ili kakva druga korist, postojaće pokušaj dela iz stava 5 u vezi sa stavom 3.

6. U skladu sa Krivičnopравnom konvencijom o korupciji inkriminisano je i vršenje svih oblika ovog krivičnog dela od strane lica koje ima status stranog službenog lica (v. član 112 stav 4).

7. Propisano je i obavezno oduzimanje poklona i imovinske koristi (stav 7). Kao i kod krivičnog dela primanja mita sporno je da li se ovde radi o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim delom ili je u pitanju obavezna primena mere bezbednosti oduzimanja predmeta (član 87 stav 3). Kada je u pitanju delo iz st. 2 i 4 reč je o predmetu korišćenom ili namenjenom za izvršenje krivičnog dela, tako da nije sporna priroda ove mere. Međutim, kod dela iz st. 1, 3 i 5 to može imati i karakter imovinske koristi pribavljene krivičnim delom. Kao i kod krivičnog dela primanja mita, u našoj teoriji i praksi preovlađuje shvatanje da se radi o meri bezbednosti oduzimanja predmeta.

40. Primanje mita (član 367)

(1) Službeno lice koje neposredno ili posredno zahteva ili primi poklon ili drugu korist ili koje primi obećanje poklona ili druge koristi za sebe ili drugog da u okviru svog službenog ovlašćenja ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem izvrši službenu radnju koju ne bi smelo izvršiti ili da ne izvrši službenu radnju koju bi moralo izvršiti,

kazniće se zatvorom od dve do dvanaest godina.

(2) Službeno lice koje neposredno ili posredno zahteva ili primi poklon ili drugu korist ili koje primi obećanje poklona ili druge koristi za sebe ili drugog da u okviru svog službenog ovlašćenja ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem izvrši službenu radnju koju bi moralo izvršiti ili da ne izvrši službenu radnju koju ne bi smelo izvršiti,

kazniće se zatvorom od dve do osam godina.

(3) Službeno lice koje izvrši delo iz st. 1 ili 2 ovog člana u vezi sa otkrivanjem krivičnog dela, pokretanjem ili vođenjem krivičnog postupka, izricanjem ili izvršenjem krivične sankcije,

kazniće se zatvorom od tri do petnaest godina.

(4) Službeno lice koje posle izvršenja, odnosno neizvršenja službene radnje, navedene u st. 1 do 3 ovog člana, a u vezi s njom, zahteva ili primi poklon ili drugu korist,

kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

(5) Strano službeno lice koje učini delo iz st. 1 do 4 ovog člana,

kazniće se kaznom propisanom za to delo.

(6) Odgovorno lice u ustanovi ili drugom subjektu koji ne obavlja privrednu delatnost, a koje učini delo iz st. 1, 2 i 4 ovog člana,

kazniće se kaznom propisanom za to delo.

(7) Primljeni poklon i imovinska korist oduzeće se.

1. Kod podmićivanja je, kako u našoj, tako i u stranoj literaturi, uobičajena podela na pasivno i aktivno podmićivanje. Krivično delo primanja mita naziva se pasivnim podmićivanjem, a krivično delo davanja mita aktivnim podmićivanjem. Uobičajena je i dalja podela na pravo i nepravo pasivno i aktivno podmićivanje.

2. Radnja izvršenja dela iz stava 1 jeste (posredno ili neposredno) zahtevanje ili primanje poklona ili druge koristi, ili primanje obećanja poklona ili druge koristi da se izvrši službena radnja koja se ne bi smela izvršiti, ili da se ne izvrši službena radnja koja bi se morala izvršiti. Reč je o pravom pasivnom podmićivanju. Neophodno je

da se radi o službenoj radnji koju izvršilac preduzima u okviru svog službenog ovlašćenja. To znači da nije dovoljno da je izvršilac preduzeo neku od radnji izvršenja, već je potrebno da radnja zbog koje se prima mito spada u delokrug njegovog ovlašćenja (VSS Kž. 590/89). U suprotnom, nije moglo da postoji ovo krivično delo, ali su mogla biti ostvarena obeležja nekog drugog krivičnog dela (pre svega, prevare). Međutim, (na preporuku GRECO) ZID KZ/2012 proširuje ovu inkriminaciju i na slučajeve kada je mito primljeno radi preduzimanja radnje koja ne spada u ovlašćenje službenog lica, ali je u vezi sa njim. Zahtevanje poklona ili kakve druge koristi postoji kada izvršilac stavlja do znanja licu od koga traži poklon ili drugu korist da će zbog toga izvršiti službenu radnju koju ne bi smeo izvršiti, ili da neće izvršiti radnju koju bi morao izvršiti. Primanje poklona ili kakve koristi postoji onda kada se poklon ili kakva korist prima da bi se izvršila službena radnja koja se ne bi smela izvršiti, ili da se ne izvrši službena radnja koja bi se morala izvršiti, bez obzira na to da li je poklon ili korist zahtevana ili ponuđena od nekog lica. Primanje obećanja poklona ili kakve koristi jeste prihvatanje obećanja poklona ili kakve koristi da bi se izvršila službena radnja koja se ne bi smela izvršiti, odnosno da se ne izvrši službena radnja koja bi se morala izvršiti. Zahtevanje, primanje poklona ili koristi, ili obećanja poklona ili koristi može se vršiti i posredno preko drugog lica (u kom slučaju se to drugo lice javlja kao izvršilac posredovanja u davanju mita iz člana 368).

Delo je dovršeno samim preduzimanjem bilo koje od tri propisane radnje izvršenja, tj. nije potrebno da je izvršeno ono zbog čega se mito zahteva, prima ili prihvata obećanje mita. Posledica u širem smislu jeste ugrožavanje službene dužnosti, odnosno službe. To je posledica na zaštitnom objektu, a ne posledica u užem smislu jer ona nije ni obuhvaćena zakonskim opisom ovog krivičnog dela. One radnje koje bi inače predstavljale pokušaj, inkriminisane su kao dovršeno delo. S obzirom na to, pokušaj ovog krivičnog dela nije moguć. To je shvatanje prihvaćeno i u sudskoj praksi (v. npr. VSS Kž. 1174/83).

3. Objekt radnje jeste poklon ili neka druga korist. Poklon je pokretna ili nepokretna stvar koja se drugom licu daje bez naknade. Druga korist je bilo koja imovinska ili neimovinska korist koja se ne može podvesti pod pojam poklona. Vrednost poklona, odnosno druge koristi kod pravog pasivnog podmićivanja nije od značaja, tj. ona može biti i mala.

4. U stavu 2 predviđeno je nepravdo pasivno podmićivanje koje predstavlja lakši oblik podmićivanja od pravog pasivnog podmićivanja. Radnja izvršenja se sastoji u zahtevanju ili primanju poklona ili druge koristi, ili u primanju obećanja poklona ili druge koristi da se u okviru svog službenog ovlašćenja izvrši službena radnja koja bi se morala izvršiti, ili da se ne izvrši službena radnja koja se ne bi smela izvršiti. Osim osnovne razlike u pogledu radnje zbog koje se vrši podmićivanje, ovo delo je u ostalim elementima identično delu iz stava 1. Za razliku od pravog pasivnog podmićivanja, sporno je u vezi sa objektom radnje da li je i ovde vrednost poklona ili koristi bez ikakvog značaja. Naime, ako je reč o poklonima male vrednosti koji su inače uobičajeni, postavlja se pitanje da li krivično delo postoji. S obzirom na propisanu kaznu,

ne dolazi u obzir primena instituta dela malog značaja. Ovo pitanje treba rešiti tako što se u nekim slučajevima može uzeti da to ne može biti radnja krivičnog dela ako je reč o socijalno adekvatnom ponašanju, ponašanju koje je društveno prihvatljivo i koje je u skladu sa društvenim normama i običajima. To je naročito slučaj kod naknadnog pasivnog podmićivanja koje se odnosi na nepravo pasivno podmićivanje (v. pod 6).

5. Krivični zakonik predviđa novi, teži oblik krivičnog dela primanja mita (stav 3). Kvalifikatornu okolnost čini to što se primanje mita vrši u vezi sa otkrivanjem krivičnog dela, pokretanjem ili vođenjem krivičnog postupka, izricanjem ili izvršenjem krivične sankcije. Izvršilac ovog oblika može biti samo službeno, a ne i odgovorno lice.

6. U stavu 4 inkriminisano je naknadno pasivno podmićivanje. Radnja izvršenja se sastoji u zahtevanju ili primanju poklona ili kakve koristi posle izvršenja, odnosno neizvršenja službene radnje navedene u st. 1 i 2. To znači da se naknadno podmićivanje odnosi kako na pravo, tako i na nepravo pasivno podmićivanje, kao i da se u pogledu zaprećene kazne ne pravi razlika (što je kriminalno-politički dubiozno). Naknadno zahtevanje ili primanje poklona mora se vršiti u vezi sa izvršenom, odnosno neizvršenom službenom radnjom. Ostali elementi ovog oblika krivičnog dela isti su kao kod prethodnih oblika. Ovo je inače najlakši oblik pasivnog podmićivanja, jer se tu podmićivanje ne javlja kao uzrok izvršenja ili neizvršenja službene radnje. U stvari, tu je zahtevanje ili primanje poklona ili kakve druge koristi posledica, a ne uzrok preduzimanja službene radnje, pa se zato postavlja pitanje da li se tu uopšte može govoriti o podmićivanju. Reč je o posebnoj inkriminaciji koja se samo uslovno može nazvati podmićivanjem. Sporno je da li je vremenski razmak između preduzimanja službene radnje i zahtevanja, odnosno primanja poklona ili druge koristi relevantan za postojanje ovog oblika krivičnog dela. U načelu trebalo bi uzeti da to nije od značaja, ali suviše dug vremenski razmak vodi tome da se gubi veza između preduzete službene radnje i davanja poklona odnosno koristi, čime se u takvom slučaju dovodi u pitanje kriminalno-politički smisao inkriminacije.

Ukoliko je reč o poklonima male vrednosti koji su uobičajeni i u skladu sa postojećim društvenim normama i običajima, tj. ako se radi o socijalno adekvatnoj radnji, neće postojati radnja krivičnog dela.

7. Svi oblici krivičnog dela mogu se izvršiti samo sa umišljajem. To proizlazi iz same prirode ovog krivičnog dela. Ukoliko kod učinioca ne postoji svest o tome da je poklon ili drugu korist ili obećanje poklona ili druge koristi primio zbog toga da bi izvršio ono što od njega očekuje davalac mita (ili kod naknadnog podmićivanja zbog izvršenja ili neizvršenja službene radnje), nema umišljaja a samim tim ni krivičnog dela primanja mita. Moguće je da izvršilac u tom pogledu bude u zabludi i da pogrešno smatra da mu neko lice poklon ili drugu korist daje iz nekih drugih razloga.

8. Izvršilac svih oblika može biti samo službeno lice. Izvršilac može biti i odgovorno lice u ustanovi, ili drugom subjektu koji ne obavlja privrednu delatnost (stav 6), osim dela iz stava 3. Ukoliko je reč o licu koje primi mito pri obavljanju privredne

delatnosti, neće postojati ovo krivično delo već ono iz člana 230 (primanje mita u obavljanju privredne delatnosti). Kao izvršilac se može javiti i strano službeno lice (stav 5). Izvršilac, bez obzira na to da li se radi o službenom ili odgovornom licu, mora biti ovlašćen da preduzima radnje zbog kojih prima mito, odnosno da su one iz okvira njegovih ovlašćenja.

9. Kod svih oblika primanja mita obavezno je oduzimanje primljenog poklona ili imovinske koristi (stav 7). Postavlja se pitanje da li je tu reč samo o propisivanju obaveznog izricanja mere bezbednosti oduzimanja predmeta (član 87 stav 3), ili se ova odredba odnosi i na oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim delom. Ovde se može raditi i o jednom i o drugom: i o predmetu koji je korišćen ili namenjen izvršenju krivičnog dela, i o imovinskoj koristi pribavljenoj krivičnim delom. U vezi sa oduzimanjem imovinske koristi, suvišno je posebnom odredbom predvideti i oduzimanje imovinske koristi s obzirom na opštu odredbu da niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu krivičnim delom (član 91 stav 1).

Sudska praksa:

Okrivljeni je izvršio krivično delo primanja mita jer je kao šef smene dežurne službe policijske stanice zahtevao i primio od drugookrivljenog 200 evra da u okviru svog službenog ovlašćenja ne izvrši službenu radnju koju bi morao izvršiti, tako što nije lišio slobode drugookrivljenog, iako je znao da je od strane suda za njim raspisana potraga, već se sa njim viđao i kontaktirao telefonom, te vozio kod advokata i na druga mesta.

(Presuda Apelacionog suda u Beogradu KŽ1. 6404/12 od 24. aprila 2013. i presuda Višeg suda u Beogradu K. 401/12 od 5. juna 2012. godine)

Za postojanje svršenog krivičnog dela primanja mita nije neophodno da se službeno lice uzdržalo od izvršenja službene radnje koju je moralo preduzeti, jer je krivično delo primanje mita svršeno samim zahtevanjem ili prijemom poklona.

Iz obrazloženja:

“U radnjama optuženog, koji je kao službeno lice, fitosanitarni inspektor Ministarstva poljoprivrede, zahtevao i primio poklon od rukovodioca “Hemikal Agrosava” d. o. o. u vidu 1000 evra i GPS uređaj, da ne izvrši kontrolu koju je morao da izvrši, stekla su se sva zakonska obeležja svršenog krivičnog dela primanje mita, pošto za postojanje ovog krivičnog dela nije neophodno da je službeno lice u vezi sa zahtevanim i primljenim poklonima izvršilo službenu radnju koju nije smelo izvršiti, odnosno da se uzdržalo od vršenja službene radnje koju je moralo preduzeti. Delo je svršeno samim zahtevanjem ili primanjem poklona.”

(Presuda Višeg suda u Nišu K br. 87/10 od 01. 09. 2010. godine)

Kada okrivljeni zahteva poklon pre obavljanja službene radnje, za pravnu kvalifikaciju dela, irelevantno je da li je poklon primio nakon preduzete radnje.

Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim da je izvršio krivično delo primanje mita iz člana 367 stav 2 KZ. Okrivljeni je kao lekar neposredno zahtevao novac za sebe od oštećenog da u okviru svojeg ovlašćenja izvrši službenu radnju koju bi morao izvršiti i to tako što je nakon pregleda sina oštećenog rekao oštećenom da je potrebna operacija ligamenata kolena njegovog sina i da donese uput, te da će obaviti operaciju preko reda. Nakon prijema sina oštećenog u bolnicu, u telefonskom razgovoru sa oštećenim, okrivljeni je zahtevao iznos od 1.250 evra za operaciju, objašnjavajući da će ukoliko ne dobije novac, otpustiti pacijenta iz bolnice, pa je oštećeni nakon izvršene operacije po dogovoru došao u kabinet optuženog i predao mu novac.

Neosnovano branilac okrivljenog u žalbi navodi da prema činjeničnom opisu dela u izreci pobijane presude pravna kvalifikacija radnji okrivljenog iz pobijane presude ne bi mogla da opstane, već da bi se samo moglo raditi o najlakšem obliku krivičnog dela primanja mita iz člana 367 stav 4 KZ, s obzirom na to da je prvostepeni sud nesumnjivo utvrdio i u izreci presude jasno opisao da je okrivljeni zahtevao novac od oštećenog da operiše njegovog sina, odnosno pre obavljene operacije, a što čini bitno obeležje krivičnog dela iz člana 367 stav 2 KZ. Činjenica da je okrivljeni novac primio nakon obavljene operacije ne ukazuje na to da se radi o najlakšem obliku ovog krivičnog dela iz člana 367 stav 4 KZ, već upravo govori u prilog pravnoj kvalifikaciji iz izreke pobijane presude, jer je nesumnjivo utvrđeno da je oštećeni pre izvršenja operacije obavestio policiju da je okrivljeni od njega zahtevao novac da bi operaciju izvršio, te da je došao neposredno nakon obavljanja operacije u kabinet okrivljenog, ispred kojeg je na njegov znak čekao policijski službenik, pa je okrivljeni oštećenom dao traženi novac u obeležanim novčanicama od po 100 evra, a koje je okrivljeni primio.

(Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1. 413/14 od 14. aprila 2014. i presuda Višeg suda u Beogradu K. 760/12 od 25. decembra 2013. godine)

Okrivljeni je izvršio krivično delo primanja mita tako što je u Kliničko bolničkom centru, na odeljenju Gerontologije, kao šef Odseka za digestivnu patologiju starih, u više navrata zahtevao i primao poklon u novcu da, u okviru svog ovlašćenja, izvrši radnju koju bi inače morao izvršiti, i to prijem i lečenje pacientkinje, na taj način što je u više navrata zahtevao i primio 150 evra da bi pacientkinju držao na odeljenju.

Prvostepenom presudom okrivljeni je oglašen krivim da je u periodu od tri meseca u KBC „Zvezdara“, na odeljenju Gerontologije, kao službeno lice raspoređen na radno mesto šefa Odseka za digestivnu patologiju starih, svestan svoga dela čije izvršenje je hteo i svestan zabranjenosti svoga dela, u više navrata zahtevao i pri-

mao poklon za sebe od svedokinje, i to novac u ukupnom iznosu od 750 evra, da u okviru svog službenog ovlašćenja izvrši službenu radnju koju bi morao izvršiti, i to prijem i lečenje pacijentkinje, na taj način što je prilikom prijema pacijentkinje o kojoj se brinula i starala svedokinja, a na osnovu ugovora o poklonu nepokretnosti, zahtevao da mu svedokinja sukcesivno, svake druge nedelje donosi po 150 evra, da bi pacijentkinju držao na odeljenju, pa je tako od svedokinje primio 600 evra, da bi poslednji put primio novac u iznosu od 150 evra, kojom prilikom je otkriven, te su mu radnici policije novac oduzeli uz potvrdu i vratili ga svedokinji. Time je izvršio krivično delo primanja mita iz člana 367 stav 2 KZ.

(Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1. 5705/10 od 21. septembra 2011. i presuda Višeg suda u Beogradu K. 1405/10 od 10. maja 2010. godine)

Kada učinilac, lekar, nakon izvršene lekarske intervencije primi novac, pravno je irelevantno što je taj novac smatrao znakom zahvalnosti i kao takav ga primio.

Prvostepenom presudom okrivljena je oglašena krivom da je kao lekar specijalista anesteziolog, u ustanovi zdravstvene zaštite GAK „Narodni front“, u stanju uračunljivosti, svesna svoje radnje i želeći njeno izvršenje, a bila je svesna da je nje-no delo zabranjeno, posle izvršenja radnje koju je morala izvršiti zahtevala i primila poklon od oštećenog, i to iznos od 150 evra, tako što je nakon pružanja zdravstvene usluge davanja epiduralne anestezije pacijentkinji, a nakon obavljenog porođaja, zahtevala od supruga porodilje da joj za već obavljene zdravstvene usluge – davanje epiduralne anestezije – donese iznos od 150 evra, a koji iznos je primila u svojoj službenoj prostoriji iako je pacijentkinja za navedenu uslugu pre porođaja platila iznos od 4.500 dinara prema važećem cenovniku za vanstandardne usluge bolnice, čime je okrivljena izvršila krivično delo primanja mita iz člana 367 stav 4 u vezi sa stavom 2 KZ.

Pravilno je prvostepeni sud kvalifikovao radnje okrivljene kao izvršenje krivičnog dela primanja mita iz člana 367 stav 4 u vezi sa stavom 2 KZ. Takođe, bez uticaja na odluku suda je i zahtev odbrane da je okrivljenu trebalo suočiti sa oštećenima, a na okolnosti kada im je tražila za učinjenu lekarsku uslugu 150 evra, jer iz iskaza same okrivljene date u pretkrivičnom postupku i u prisustvu branioca proizilazi da je novac koji joj je predao oštećeni smatrala znakom zahvalnosti, i kao takvog ga je i primila.

(Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1. 3891/11 od 4. novembra 2011. i presuda Višeg suda u Beogradu K. 517/10 od 7. marta 2011. godine)

Postupanje optuženog u svojstvu sudskog veštaka kada je naplatila učinjenu uslugu direktno od stranke, iako je kao sudski veštak, prema važećim propisima

mogla da naplati svoju uslugu i troškove samo preko suda, koji je odredio potrebno veštačenje, predstavlja krivično delo primanja mita.

(Rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 1715/05 od 23.06.2006. godine i presuda Okružnog suda u Sremskoj Mitrovici K. 182/04)

Za postojanje krivičnog dela primanja mita neophodno je da se utvrdi da li onaj ko prima ili zahteva poklon ima svojstvo službenog lica.

Prema odredbi člana 254 stav 1 KZS krivično delo primanja mita se sastoji u zahtevanju ili primanju poklona ili kakve druge koristi od strane službenog lica, da u okviru svog službenog ovlašćenja izvrši službenu radnju koju ne bi smeo izvršiti ili da ne izvrši službenu radnju koju bi morao izvršiti.

Po nalaženju Vrhovnog suda izreka pobijene presude kojom je optuženi oglašen krivim ne sadrži opis radnje izvršenja koja bi ukazivala na to da li je optuženi izvršio krivično delo za koje je oglašen krivim.

Iz rešenja Republičke uprave javnih prihoda proizilazi da je optuženi raspoređen na radno mesto za upravne poslove i prekršajni postupak, pa se iz toga ne može zaključiti da li je optuženi u ovoj krivično pravnoj stvari imao svojstvo službenog lica koje predstavlja jedan od bitnih elemenata krivičnog dela iz člana 254 stav 1 KZS, jer nisu utvrđena ovlašćenja koja optuženi ima na svom radnom mestu.

(Rešenje Vrhovnog suda Srbije Kž. 2015/03 od 13. maja 2004. i . presuda Okružnog suda u Pančevu K. 38/02 od 17. juna 2003. godine)

Konstrukcija krivičnog dela primanja mita u produženom trajanju određuje se prema najtežem obliku krivičnog dela, pri čemu treba razdvojiti koje je radnje optuženi izvršio tako što je zahtevao poklone da izvrši službenu radnju koju je inače morao izvršiti, zatim koje radnje da ne izvrši, a koje ne bi smeo da izvrši i za koje radnje je zahtevao poklon nakon izvršenja službene radnje.

(Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž.977/04 od 23. novembra 2004. i presuda Okružnog suda u Beogradu K.230/03 od 3. novembra 2003. godine)

Krivično delo primanje mita može biti izvršeno i samim zahtevanjem poklona bez obzira na to da li je okrivljeni stvarno i primio poklon.

Iz obrazloženja:

Članom 367 stav 2 KZ-a propisano je da krivično delo primanja mita vrši službeno lice koje je neposredno ili posredno zahteva ili primi poklon ili drugu korist ili koje

primi obećanje poklona ili druge koristi za sebe ili drugog da u okviru svog službenog ovlašćenja izvrši službenu radnju koju bi moralo da izvrši ili da ne izvrši službenu radnju koju ne bi smelo izvršiti.

Iz spisa predmeta proizlazi da je optužnim predlogom Višeg javnog tužilaštva u Nišu od 2.12.2013. godine okrivljenom stavljeno na teret da je krivično delo primanja mita iz člana 367 stav 2 KZ-a izvršio na taj način što je zahtevao i primio poklon, dok iz izreke prvostepene presude proizlazi da je okrivljeni oglašen krivim zbog izvršenja krivičnog dela primanja mita iz člana 367 stav 2 KZ-a koje je izvršio na taj način što je zahtevao poklon.

Po nalaženju Vrhovnog kasacionog suda, prvostepeni sud je u potpunosti rešio predmet optužbe, oglašavajući krivim okrivljenog zbog izvršenja krivičnog dela primanja mita iz člana 361 stav 2 KZ-a koje je izvršio na taj način što je zahtevao poklon, pravilno zauzimajući stav da se ne može uzeti da je okrivljeni zahtevani poklon i primio kada mu je oštećeni u dogovoru sa organima unutrašnjih poslova predao traženi poklon, jer ovim poklonom okrivljeni nije mogao da raspolaže, a budući da je radnja krivičnog dela primanja mita iz člana 367 stav 2 KZ-a alternativno određena, pa je već samim zahtevanjem poklona navedeno krivično delo izvršeno. Imajući u vidu da prvostepeni sud nije našao da je okrivljeni primio poklon, pravilno je postupio kada nije doneo odluku o izricanju mere bezbednosti oduzimanja predmeta izvršenja krivičnog dela - mobilnog telefona po predlogu Višeg javnog tužilaštva u Nišu, pa su navodi zahteva za zaštitu zakonitosti branioca okrivljenog, kojima se ukazuje na bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 438 stav 1 tačka 8 ZKP-a, neosnovani.

(Presuda Vrhovnog kasacionog suda, Kzz. 1275/14 od 27.01.2015)

41. Davanje mita (član 368)

(1) Ko službenom ili drugom licu učini, ponudi ili obeća poklon ili drugu korist da službeno lice u okviru svog službenog ovlašćenja ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem izvrši službenu radnju koju ne bi smelo izvršiti ili da ne izvrši službenu radnju koju bi moralo izvršiti ili ko posreduje pri ovakvom podmićivanju službenog lica,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Ko službenom ili drugom licu učini, ponudi ili obeća poklon ili drugu korist da službeno lice u okviru svog službenog ovlašćenja ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem izvrši službenu radnju koju bi moralo izvršiti ili da ne izvrši službenu radnju koju ne bi smelo izvršiti ili ko posreduje pri ovakvom podmićivanju službenog lica,

kazniće se zatvorom do tri godine.

(3) Odredbe st. 1 i 2 ovog člana primenjuje se i kada je mito dato, ponuđeno ili obećano stranom službenom licu.

(4) Učinitelac dela iz st. 1 do 3 ovog člana koji je prijavio delo pre nego što je saznao da je ono otkriveno može se osloboditi kazne.

(5) Odredbe st. 1, 2 i 4 ovog člana primenjuju se i kad je mito dato, ponuđeno ili obećano odgovornom licu u ustanovi ili drugom subjektu koji ne obavlja privrednu delatnost.

1. Krivično delo davanja mita uobičajeno se naziva aktivnim podmićivanjem. Kao i kod pasivnog podmićivanja, pravi se podela na pravo i nepravo aktivno podmićivanje.

2. Radnja izvršenja pravog aktivnog podmićivanja (stav 1) sastoji se u činjenju, nuđenju ili obećanju poklona ili druge koristi službenom ili nekom drugom licu da službeno lice izvrši službenu radnju koju ne bi smelo izvršiti, ili da ne izvrši službenu radnju koju bi moralo izvršiti (pravo aktivno podmićivanje). Neophodno je da je reč o službenoj radnji koja se preduzima u okviru službenog ovlašćenja izvršioca. Na preporuku GRECO-a i ovde je kao i kod krivičnog dela primanja mita proširena kriminalna zona i na slučajeve kada se mito daje radi preduzimanja radnje koja ne spada u ovlašćenje službenog lica, ali je u vezi sa njim (ZID KZ/2012). Činjenje poklona je davanje poklona službenom (ili odgovornom) licu da se službena radnja izvrši ili ne izvrši. Nuđenje poklona, po pravilu, prethodi davanju poklona, s tim što kod ove radnje izvršenja ne mora doći do davanja poklona. Obećanje poklona jeste stavljanje u izgled službenom (ili odgovornom) licu koje službenu radnju treba da izvrši ili ne izvrši da će mu biti dat poklon ili druga korist ako tu radnju izvrši ili ne izvrši, odnosno saopštavanje te svoje namere u bilo kojoj formi. Davanje i obećanje poklona službenom licu može se vršiti i posredno preko drugih lica.

Radnju izvršenja ovog oblika predstavlja i posredovanje pri podmićivanju službenog lica. Posredovanje obuhvata sve radnje kojima se dovode u vezu lica koje daje mito i službeno ili odgovorno lice koje prima mito. Tu je u stvari reč o radnjama koje po svojoj prirodi predstavljaju radnje saučesništva, ali ih zakon proglašava radnjom izvršenja.

S obzirom na to da je radnja izvršenja davanja mita postavljena široko, sporno je da li je moguć pokušaj ovog krivičnog dela. Naime, i samo nuđenje ili obećanje poklona ili druge koristi predstavljaju dovršeno krivično delo. Ukoliko su preduzete neke druge radnje koje se ne mogu podvesti pod nuđenje ili obećanje, radilo bi se o nekažnjivim pripremnim radnjama. Teško je i hipotetički zamisliti slučajeve nesvršenog pokušaja davanja mita, tako da treba prihvatiti vladajuće shvatanje naše teorije i sudske prakse da kod ovog krivičnog dela pokušaj nije moguć (v. npr. OSB Kž. 879/03). Prihvatanje zahteva službenog lica od strane davaoca mita koji još nije dao poklon, odnosno drugu korist, može se obuhvatiti obećanjem davanja mita jer

ono znači bilo kakvo saglašavanje da se mito dâ, tako da se i u tom slučaju radi o dovršenom krivičnom delu.

Za dovršeno delo nije od značaja ni to da li službeno lice kome se daje, nudi, ili obećava mito to prihvata.

3. U pogledu službene radnje zbog koje se mito daje, kao i u pogledu objekta radnje, važi isto što i za pravo pasivno podmićivanje (v. komentar uz član 367).

4. Za razliku od pasivnog podmićivanja, tj. krivičnog dela iz člana 367, ovde se kao izvršilac može javiti bilo koje lice. S tim u vezi je sporan i karakter ovog krivičnog dela, tj. ono i nije pravo krivično delo protiv službene dužnosti. No, zbog svoje povezanosti sa krivičnim delom primanja mita, opravdano je njegovo svrstavanje u okviru glave krivičnih dela protiv službene dužnosti.

5. Nepravo aktivno podmićivanje (stav 2) razlikuje se od pravog aktivnog podmićivanja samo u pogledu vrste radnje zbog koje se mito daje službenom ili odgovornom licu. Radnja izvršenja se takođe sastoji u činjenju, nuđenju ili obećanju poklona ili druge imovinske koristi, ili u posredovanju u podmićivanju. Mito se daje da službeno ili odgovorno lice izvrši radnju koju bi i inače moralo izvršiti, odnosno da ne izvrši radnju koju i inače ne bi smelo izvršiti. Reč je o lakšem obliku u odnosu na pravo aktivno podmićivanje. Ukoliko se radi o poklonu male vrednosti koji je uobičajen, dolazi u obzir primena instituta dela malog značaja.

6. Krivično delo davanja mita može se izvršiti samo sa umišljajem.

7. Naknadno aktivno podmićivanje (za razliku od naknadnog pasivnog podmićivanja) nije inkriminisano. Ako se poklon ili druga korist dâ posle izvršene (odnosno neizvršene) službene radnje, neće postojati krivično delo davanja mita, osim ako davanje poklona ili druge koristi nije bilo unapred obećano (no, u tom slučaju se obećanje, a ne primanje poklona ili druge koristi, javlja kao radnja izvršenja ovog krivičnog dela).

8. Predviđen je fakultativni osnov za oslobođenje od kazne (stav 4) pod uslovom da je izvršilac dela iz st. 1.do 3 delo prijavio pre nego što je saznao da je delo otkriveno. Razlozi za predviđanje ovog osnova za oslobođenje od kazne jesu kriminalno-političke prirode u vezi sa dokazivanjem krivičnog dela primanja mita. U odnosu na ranije rešenje u KZS koje je kumulativno osim ovog uslova zahtevalo i to da je mito dato na zahtev službenog ili odgovornog lica, proširena je mogućnost za oslobođenje od kazne izvršioca davanja mita.

9. Krivično delo davanja mita postoji i onda kad je mito dato, ponuđeno ili obećano odgovornom licu u ustanovi ili drugom subjektu koji ne obavlja privrednu delatnost.

10. Kako pravo (stav 1), tako i nepravo (stav 2) aktivno podmićivanje postoji i onda kada je mito dato, obećano ili ponuđeno stranom službenom licu (v. član 112 stav 4). U ovom slučaju ne postoji mogućnost oslobođenja od kazne, predviđena u stavu 4.

11. Poklon koji je dat, kao i imovinska korist obavezno će se oduzeti. Izuzetno, u slučaju ako je učinilac delo prijavio pre saznanja da je delo otkriveno, postojala je mogućnost da se dati poklon, odnosno druga imovinska korist vrati licu koje je

dalo mito (raniji stav 6). Međutim, ZID KZ/2012 na preporuku GRECO-a ukida tu mogućnost.

Sudska praksa:

Okrivljeni je obećao imovinsku korist, u iznosu od po 3.000 evra, dvojici policajaca da kao službena lica u okviru svog službenog ovlašćenja ne izvrše službenu radnju koju bi morali izvršiti – privođenje okrivljenog istražnom sudiji radi saslušanja, u momentu kada su se nalazili u garaži zgrade Palate pravde a pre ulaska u pritvorsku jedinicu, već da ga puste da pobjegne, izgovarajući reči: „Pustite me da pobećnem, daću vam po tri soma evra“.

Pravilno prvostepeni sud nalazi da se u radnjama optuženog ne nalaze obeležja radnje ponude po 3.000 evra policajcima, već da u radnjama okrivljenog stoje elementi druge alternativno postavljene radnje izvršenja krivičnog dela davanja mita, a naime da je okrivljeni obećao imovinsku korist u iznosu od po 3.000 evra, da kao službena lica u okviru svog službenog ovlašćenja ne izvrše službenu radnju koju bi morali izvršiti – privođenje okrivljenog istražnom sudiji radi saslušanja, u momentu kada su se nalazili u garaži zgrade Palate pravde a pre ulaska u pritvorsku jedinicu, već da ga puste da pobjegne. Naime, prvostepeni sud pravilno zaključuje da je okrivljeni izgovarajući reči: „Pustite me da pobećnem, daću vam po tri soma evra“ stavio u izgled, odnosno obećao navedenim policajcima da će im, ako ga u tom momentu puste da pobjegne, za tu uslugu dati po 3.000 evra, a koje obećanje je učinio u momentu kada su policajci još uvek objektivno mogli da kao službena lica, u okviru svog službenog ovlašćenja, ne izvrše službenu radnju privođenja okrivljenog istražnom sudiji, čega je bio svestan i okrivljeni, radi čega izgovorene reči od strane okrivljenog svedocima – policajcima i po oceni Apelacionog suda imaju značaj učinjenog obećanja novčane koristi, da ovlašćena službena lica ne izvrše službenu radnju koju bi morali izvršiti, tako da se i po nalaženju Apelacionog suda u radnjama okrivljenog stiču sva bitna obeležja krivičnog dela davanja mita iz člana 368 stav 1 KZ, zbog čega su suprotni žalbeni navodi branioca ocenjeni kao neosnovani.

(Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1. 5221/11 od 11. aprila 2012. i presuda Višeg suda u Beogradu K. 3835/10 od 28. januara 2011. godine)

Radnja nuđenja poklona mora da bude jasna i da na nesumnjiv način pokazuje volju okrivljenog to jest njegovo htenje da nudi poklon službenom licu da to lice na ime poklona izvrši određenu radnju, zakonitu ili nezakonitu.

Iz obrazloženja:

Presudom Osnovnog suda u Nišu 6K. br. 651/10 od 11.07.2011. g. optuženi D.D. je oglašen krivim zbog krivičnog dela davanje mita iz čl. 368 st. 1 KZ.

Odredba čl. 368 st. 1 KZ propisuje da krivično delo davanje mita čini ko službenom licu učini, ponudi ili obeća poklon ili drugu korist da u okviru svog službenog ovlašćenja izvrši službenu radnju koju ne bi smeo izvršiti ili da ne izvrši službenu radnju koju bi morao izvršiti ili ko posreduje pri ovakvom podmićivanju službenog lica. Tumačenjem ove odredbe proizilazi da se radnja ovog krivičnog dela sastoji u nuđenju poklona, stavljanje na raspolaganje službenom licu poklona, koji se nalazi kod učinioca dela, i da je nužno da primalac poklona-službeno lice u vezi sa tim nešto učini ili propusti da učini, odnosno da učini nešto što ne sme da učini, odnosno nuđenje poklona službenom licu u vezi sa vršenjem zakonite radnje ili nezakonite radnje tog službenog lica.

Iz činjeničnog opisa krivičnog dela izreke pobijane presude proizilazi da je okrivljenom stavljena na teret radnja da je prilikom predaje testa ponudio novčanici službenom licu koju je držao savijenu u malu kockicu u desnoj ruci, dok je u levoj držao test obraćajući mu se rečima: "Može li ovo da se prizna?", a potom se navodi šta je okrivljeni mislio a nije izgovorio "misleći da mu član komisije NN popuni preostala pitanja B. B., s obzirom da je okrivljeni u istom popunio samo prvih 6 pitanja i kod 5. pitanja već napravio grešku jer je zaokružio i odgovor pod A i odgovor pod B, što se smatra nepravilnim odgovorom, te bi u slučaju eventualno još jedne greške u zavisnosti od bodova pao na testu, što je bilo vrlo verovatno, jer zbog privatnih obaveza nije stigao da se spremi na test". Ovakav činjenični opis radnje je nejasan.

Radnja nuđenja poklona mora da bude jasna i da na nesumnjiv način pokazuje volju okrivljenog to jest njegovo htenje da nudi poklon službenom licu da to lice na ime poklona izvrši radnju, zakonitu ili nezakonitu i za koju to radnju službenog lica okrivljeni nudi poklon. To što je navedeno šta je okrivljeni mislio, a nije rekao, niti je iz prethodnih radnji jasno šta je hteo, izreku presude kada je u pitanju radnja okrivljenog čini nerazumljivom, a s obzirom da se radi o bitnim elementima krivičnog dela isto je od bitnog značaja i za pravnu kvalifikaciju ovog krivičnog dela.

U vezi sa tim su i nejasni razlozi prvostepenog suda u odnosu na radnju krivičnog dela, pri čemu su i izostali razlozi o nezakonitoj radnji službenog lica u vezi sa kojom je okrivljeni nudio poklon, to jest koja je ovlašćenja službeno lice imalo i u vezi sa tim šta nije smeo da uradi.

(Presuda Apelacionog suda u Nišu 2Kž. 1 1137/12 od 25.10.2012. g. i presuda Osnovnog suda u Nišu 6K. br. 651/10 od 11.07.2011. g.)

Okrivljeni je izvršio krivično delo davanja mita kada je službenom licu, koje odlučuje o njegovim pravima, dao novac i pored toga što od službenog lica ništa zauzvrat nije tražio.

Prvostepenom presudom okrivljeni kineski državljanin je oglašen krivim da je u prostorijama GSUP-a Beograd, inspektoru za strance učinio poklon da u okviru svojeg službenog ovlašćenja izvrši službenu radnju koju bi morao izvršiti - davanje

mišljenja u vezi sa zahtevom za dobijanje vize njegovoj supruzi, tako što je došao da se interesuje da li je iz ambasade stigao zahtev u vezi sa izdavanjem vize za njegovu suprugu, pa kada mu je inspektor zatražio putnu ispravu radi utvrđivanja podataka predao mu pasoš u kome se nalazila novčanica od 50 evra, pa kada mu je inspektor vratio novčanicu, okrivljeni prolazi iza stola i pokušava da novčanicu ugura u džep inspektoru, pa kada ni to ne uspeva novčanicu je stavio na sto ispod papira koji su se nalazili na stolu ispred inspektora.

U toku postupka je još utvrđeno da je okrivljeni prilazeći policajcu rekao: „Ovo je za sok“, i da ništa od njega nije zahtevao za uzvrat.

Prema zaključku suda, okrivljeni je novac dao da bi svedok dao pozitivno mišljenje u vezi sa dobijanjem vize, odnosno da izvrši službenu radnju koju bi morao izvršiti. Okrivljeni prilikom davanja novca nije zahtevao od svedoka da da pozitivno mišljenje, te stoga prema stavu suda okrivljeni je samo zahtevao od svedoka dajući mu novac da izvrši službenu radnju koju bi inače morao da izvrši.

Neosnovani su žalbeni navodi branioca okrivljenog koji se odnose na povredu krivičnog zakona u odnosu na nameru okrivljenog, da namera okrivljenog nije bila da podmiti svedoka, da s obzirom na njegovo slabo poznavanje jezika i odsustvo stvarne namere da podmiti svedoka su okrivljenog doveli u takvu situaciju da je on praktično svojim ponašanjem insistirao da inspektor primi čast, odnosno da ni jednog trenutka okrivljeni ne traži da svedok uradi bilo šta u vezi sa predmetom.

Razlozi za ovo su u činjenici da je jedan od oblika radnji izvršenja krivičnog dela davanja mita samo davanje poklona. Želja za predajom poklona se ispoljava tako što okrivljeni prolazi iza stola i pokušava da novčanicu ugura u džep inspektoru, pa kada ni to nije uspeo novčanicu je stavio na radni sto inspektora ispod papira.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 2216/04 od 15. septembra 2004. i presuda Drugog opštinskog suda u Beogradu K. 887/04 od 29. jula 2004. godine)

Za postojanje krivičnog dela davanja mita, izvršenog obećanjem poklona, nema uticaja da li je službeno lice prihvatilo obećanje poklona i pristalo na obavljanje tražene službene radnje, tako da nije moguć pokušaj dela, jer je svakom delatnošću koja objektivno znači obećanje poklona delo već svršeno.

Prvostepenom presudom okrivljena je oglašena krivom da je u kancelariji direktora doma zdravlja ovom obećala poklon tako što mu je obećala 1000 DEM da bi je rasporedio na upražnjeno mesto defektologa, čime je izvršila krivično delo davanje mita iz čl. 255 st. 4 u vezi sa stavom 2 KZS.

Neosnovani su žalbeni navodi da se u konkretnom slučaju može raditi o pokušaju krivičnog dela davanje mita iz čl. 255 st. 4 u vezi sa st. 2 KZS. Kod ovog krivičnog dela se ne traži da je službeno lice prihvatilo obećani poklon ili pristalo na obavljanje

tražene službene radnje, tako da nije moguć pokušaj dela, jer svakom delatnošću koja objektivno znači obećanje poklona delo je svršeno.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 879/03 od 8. maja 2003. i presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu K. br. 1263/01 od 14. maja 2002. godine)

42. Davanje i primanje mita u vezi sa glasanjem (član 156)

(1) Ko drugome nudi, daje, obeća nagradu, poklon ili kakvu drugu korist da na izborima ili referendumu glasa ili ne glasa ili da glasa u korist ili protiv određenog lica odnosno predloga,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.

(2) Kaznom iz stava 1 ovog člana kazniće se i ko zahteva ili primi poklon ili kakvu drugu korist da na izborima ili referendumu glasa ili ne glasa ili da glasa u korist ili protiv određenog lica odnosno predloga.

(3) Ako delo iz stava 1 ovog člana učini član biračkog odbora ili drugo lice u vršenju dužnosti u vezi sa glasanjem,

kazniće se zatvorom od tri meseca do pet godina.

(4) Poklon ili druga korist oduzeće se.

1. Ovim krivičnim delom inkriminisano je aktivno i pasivno izborno podmićivanje i zato ono ima određene sličnosti sa krivičnim delima primanja i davanja mita (čl. 367 i 368). Cilj inkriminacije je da se spreči kupovina i prodaja glasova na izborima.

Na pitanje kakvi su mesto i uloga krivičnog prava u zaštiti izbornih prava, kao i u nekim drugim oblastima, treba biti svestan njegovih ograničenih mogućnosti i dometa. Ona najteža sistemska kršenja i zloupotrebe koje se u ovoj oblasti vrše od strane onih koji imaju politički uticaj i moć, po pravilu, nisu dostupna krivičnopravnoj reakciji. Osim toga, određene političke manipulacije kojima se ugrožavaju izborna prava građana nisu ni pogodne da budu predmet regulisanja krivičnopravnih normi, jer se često radi o rafiniranim postupcima kojima se daje privid legitimnosti. Od krivičnog prava u ovoj oblasti uglavnom treba očekivati suzbijanje pojedinačnih ekscesa i pojedinačnih kršenja izbornih prava građana. Ni to, međutim, nije malo. Krivični zakonik predviđa više krivičnih dela u ovoj oblasti (glava petnaesta). Ne pruža se krivičnopravna zaštita izbornom sistemu u celini. Ta zaštita je, kao i u drugim oblastima, fragmentarna i odnosi se samo na važnija izborna prava koja se štite od najopasnijih oblika napada na njih. U slučaju krivičnog dela iz člana 156 reč je o inkriminisanju klasične korupcije (davanje i primanje mita) u vezi sa glasanjem kao jednim od najvažnijih izbornih prava.

Prvi oblik obuhvata aktivno izbornu podmićivanje (stav 1). Radnja izvršenja jeste nuđenje, davanje, obećanje nagrade, poklona ili kakve druge koristi drugom licu da ono na izborima ili referendumu glasa ili ne glasa, ili da glasa ili ne glasa u korist ili protiv određenog kandidata ili predloga na referendumu. Delo postoji i onda kada se mito daje da se koristi ili ne koristi aktivno izbornu pravo bez obzira na to za koga ili za šta će se glasati (moglo bi se reći da bi to bilo nepravo aktivno izbornu podmićivanje). Naravno, delo postoji i onda kada se mito daje da bi se glasalo za neko lice ili predlog ili protiv nekog lica ili predloga (što bi donekle odgovaralo pravom aktivnom podmićivanju). Zakon izjednačava u pogledu propisane kazne oba oblika, mada je drugi slučaj, po pravilu, teži pa bi to trebalo uzeti u obzir prilikom odmeravanja kazne. Delo je dovršeno preduzimanjem bilo koje od navedenih radnji. Već samo nuđenje ili obećanje nagrade, poklona ili koristi predstavlja dovršeno krivično delo. Podrazumeva se da nije potrebno da je lice koje je podmićivano i glasalo. „Kakva druga korist“, kao i kod krivičnih dela podmićivanja, obuhvata bilo koju korist, a ne samo imovinsku korist.

Subjektivni element, tj. umišljaj mora obuhvatiti svest zbog čega se daje mito, tj. podmićivanje i subjektivno mora biti usmereno na glasanje.

2. Drugi oblik obuhvata pasivno izbornu podmićivanje (stav 2). Radnja izvršenja je zahtevanje ili primanje poklona ili kakve druge koristi da se na izborima ili referendumu glasa ili ne glasa, ili da se glasa u korist ili protiv određenog lica ili predloga. I ovde se može napraviti analogija sa podelom koja postoji kod krivičnih dela podmićivanja i razlikovati pravo i nepravo pasivno podmićivanje, tj. kada se mito zahteva ili prima da bi se uopšte glasalo ili da se ne bi glasalo (tj. da se koristi ili ne koristi aktivno izbornu pravo koje izvršiocu pripada), ili se to čini u cilju da se glasa za ili protiv nekog kandidata na izborima, ili predloga na referendumu. I ovaj oblik se može izvršiti samo sa umišljajem.

3. Kvalifikovani oblik postoji kada davanje mita (stav 1) izvrši lice koje ima određena ovlašćenja u postupku glasanja (pre svega član biračkog odbora).

4. Propisana je obavezna primena mera bezbednosti oduzimanja predmeta namenjenih ili upotrebljenih za izvršenje ovog krivičnog dela (stav 4).

III. KRIVIČNA DELA PROTIV PRIVREDE I DRUGA KRIVIČNA DELA SA ELEMENTOM KORUPCIJE U SPOREDNOM KRIVIČNOM ZAKONODVSTVU SRBIJE

1. ZAKON O TRŽIŠTU KAPITALA “Sl. glasnik RS” br. 31/11, 112/15

Zabrana manipulacije na tržištu (član 281)

Ko preduzima manipulacije na tržištu na osnovu kojih ostvari imovinsku korist za sebe ili drugo lice ili nanese štetu drugim licima tako što:

1) zaključi transakciju ili izda naloge za trgovanje kojima se daju ili koji će verovatno pružiti neistinite ili obmanjujuće informacije o ponudi, potražnji ili ceni finansijskih instrumenata ili kojima lice, odnosno lica koja deluju zajednički, održavaju cenu jednog ili više finansijskih instrumenata na nerealnom nivou;

2) zaključi transakcije ili izda naloge za trgovanje u kojima se upotrebljavaju fiktivni postupci ili svaki drugi oblik obmane ili prevare;

3) širi informacije putem medija, uključujući i internet ili bilo kojim drugim putem prenosi neistinite vesti ili vesti koje mogu izazvati zabludu o finansijskim instrumentima, ako je znalo ili je moralo znati da su te informacije neistinite ili da dovode u zabludu,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

Ako je usled dela iz stava 1 ovog člana došlo do znatnog poremećaja na regulisanom tržištu, odnosno MTP učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

1. Propisivanjem ovog krivičnog dela inkriminišu se različite manipulacije na tržištu kapitala koje ne predstavljaju krivično delo iz člana 282 Zakona o tržištu kapitala jer njihov objekt radnje nisu insajderske informacije. Osim u pogledu insajderske trgovine, EU je usvajanjem određenih pravnih akata pokazala interes da zemlje članice ujednače svoje krivično pravo i u pogledu ostalih manipulacija na tržištu. Od značaja za ovu oblast su Uredba broj 596/2014 Evropskog parlamenta i Saveta EU od 16. aprila 2014. o zloupotrebi tržišta, kao i Direktiva 2014/57/EU Evropskog parlamenta i Saveta EU takođe od 16. aprila 2014. o krivičnim sankcijama za zloupotrebu tržišta, koje zahtevaju od svih zemalja članica da predvide ujednačene inkriminacije za insajdersku trgovinu i manipulacije na tržištu (vid. komentar uz člana 282

Zakona o tržištu kapitala). Za pojam manipulacije na tržištu je od naročitog značaja odredba člana 5 Direktive 2014/57/EU. Iako je ta odredba kritikovana u stranoj literaturi zbog svoje nepreciznosti, ona ipak može da pomogne u tumačenju i primeni krivičnog dela iz člana 281.

2. Radnja izvršenja ovog krivičnog dela jeste preduzimanje određenih manipulacija na tržištu kapitala. Zakonski opis u tom pogledu sadrži tri situacije odnosno oblika krivičnog dela (iako nisu legislativno-tehnički izdvojeni u zasebne stavove već u tačke). Prva situacija, opet, obuhvata dva slučaja. U prvom slučaju, radnja izvršenja jeste zaključivanje transakcije ili izdavanje naloga za trgovanje. Neophodno je da su način i sadržina zaključivanja transakcije ili izdavanja naloga za trgovanje takvi da daju ili će verovatno pružiti neistinite ili obmanjujuće informacije o ponudi, potražnji ili ceni finansijskih instrumenata. Ovakav opis radnje izvršenja izaziva više dilema. Jedna od njih je to što je dovoljno da se oceni da će preduzeta radnja verovatno da pruži neistinite ili obmanjujuće informacije. Ova formulacija ni jezički a ni logički nije jasna. Informacija je ili istinita ili nije istinita. Dalje, pitanje je da li se ovde uopšte radi o informaciji. Neko ko zaključi transakciju na tržištu ili izda nalog za trgovanje finansijskim instrumentom nije samim tim dao nikakvu informaciju, pogotovo ne obmanjujuću. Čini se da je dobar deo problema izazvan i neadekvatnim prevodom akata EU u ovoj oblasti. Član 5 Direktive 2014/57/EU (kao i član 12 Uredbe EU 596/2014) koristi samo izraz "signal" koji je u ovom kontekstu, iako ni on nije sasvim adekvatan, ipak razumljiviji. Inače, određujući pojam manipulacije na tržištu Zakon u članu 85 govori o davanju "neistinitih ili obmanjujućih signala ili informacija". Umesto informacija, moglo bi se govoriti o porukama, tj. izvršilac preduzimanjem određenih radnji hoće da pošalje lažne signale, odnosno obmanjujuće poruke potencijalnim učesnicima na tržištu (npr. da će doći do značajnog pada određenih akcija ili do njihovog rasta). Ali, i onda kada se dođe do pravog smisla onoga što je zakonodavac htelo (odnosno šta se htelo u navedenim pravnim aktima EU) Neke suštinske dileme ostaju. Zar učesnik na tržištu nema pravo da odlučuje o tome po kojoj ceni će da kupi ili proda neki finansijski instrument? Da li je on, pri tome, dužan da vodi računa o tome kakav će efekat njegovo učešće na tržištu da ima po ostale učesnike? Zato Uredba EU 586/2014 u članu 13 predviđa osnov isključenja protivpravnosti. Zabrane nema, pa ni krivičnog dela, ukoliko lice koje je izdalo nalog za trgovanje ili zaključilo transakciju dokaže da je to učinjeno iz legitimnih razloga i da je u skladu sa prihvaćenom tržišnom praksom utvrđenom u skladu sa kriterijumima navedenim u tom članu. Zakon o tržištu kapitala sadrži sličnu odredbu (član 85) koja se (verovatno zbog legislativno tehničkog propusta) odnosi samo na drugi slučaj koji obuhvata tačka 1 a to je zaključivanje transakcije ili izdavanje naloga za trgovanje kojima lice, odnosno lica koja deluju zajednički, održavaju cenu jednog ili više finansijskih instrumenata na nerealnom nivou. Jedan od problema kod tog oblika radnje izvršenja jeste kako precizirati pojam "nerealnog nivoa". U aktivama EU se koristi izraz neuobičajen ili veštački nivo, ali imajući u vidu funkcionisanje tržišta kapitala i česte oscilacije na njemu teško je utvrditi šta je to nerealan (ili "abnormal" nivo i da li je to prouzrokovano radnjama određenih ulješnika na tržištu.

Iako izvršilac ovog oblika krivičnog dela može biti bilo koje lice ako se odredba samo jezički tumači, ipak teleološko tumačenje vodi zaključku da to može biti samo neko ko predstavlja značajnijeg učesnika na tržištu kapitala koji na tom tržištu (odnosno u vezi sa određenim finansijskim instrumentom) s obzirom na svoju finansijsku moć i vlasništvo određenih finansijskih instrumenata ima značajnu ulogu i uticaj. Teško je zamisliti da neki sitni akcionar odnosno učesnik na tržištu kapitala dajući nerealan nalog za kupovinu ili prodaju nekog finansijskog instrumenta (možda iz svog nedovoljnog iskustva ili zbog hazarderskih sklonosti) može da svojim radnjama dovede do nerealne cene nekog finansijskog instrumenta na tržištu.

Drugi osnovni oblik krivičnog dela (tačka 2) postoji u slučaju kada neko zaključi transakcije ili izda naloge za trgovanje u kojima se upotrebljavaju fiktivni postupci ili svaki drugi oblik obmane ili prevare. Iako ni ovaj oblik radnje izvršenja nije dovoljno precizan (predstavlja prevod formulacije iz Uredbe i Direktive EU), ipak se može zaključiti da su u pitanju određene prevarne radnje, tj. radnje kojima se učesnici na tržištu kapitala nastoje dovesti ili održavati u zabludi u pogledu činjenica koje su relevantne za promet finansijskih instrumenata.

Najzad, treći oblik (tačka 3) postoji onda kada neko širi informacije putem medija, uključujući i internet ili bilo kojim drugim putem prenosi neistinite vesti ili vesti koje mogu izazvati zabludu o finansijskim instrumentima, ako je znao ili je mogao (u zakonskom tekstu pogrešno se koristi "morao") da zna da su te informacije neistinite ili da dovode u zabludu.

Za utvrđivanje da li u konkretnom slučaju postoji manipulacija na tržištu, odnosno zloupotreba tržišta od značaja je i jedan podzakonski akt. Naime, odredbom člana 85 Zakona o tržištu kapitala predviđena je obaveza Komisije za hartije od vrednosti da propiše bliže postupke koji se mogu smatrati zloupotrebom tržišta što je ona i uradila donoseći Pravilnik o postupcima koji se mogu smatrati zloupotrebom tržišta i obaveze u cilju sprečavanja i otkrivanja zloupotrebe tržišta ("Službeni glasnik RS" br. 31/11).

3. Na subjektivnom planu mora postojati umišljaj. Umišljaj mora postojati u odnosu na sve bitne elemente krivičnog dela, pa i u odnosu na posledicu. Kod oblika propisanog u tački 3 dovoljno je da u odnosu na karakter informacija koje se šire ili prenose postoji (nesvesni) nehat.

4. Ovo krivično delo ima posledicu. Potrebno je da je učinilac preduzetom radnjom ostvario imovinsku korist za sebe ili drugo lice ili naneo štetu drugom licu. Pojam "drugo lice" treba shvatiti tako da obuhvata i pravno lice. Ukoliko nije nastupila posledica, postojaće pokušaj krivičnog dela koji je s obzirom na propisanu kaznu 5. Krivično delo ima i teži oblik (stav 2). On će postojati u slučaju da je usled dela iz stava 1 došlo do znatnog poremećaja na regulisanom tržištu, odnosno MTP (multi-lateralna trgovačka platforma).

Korišćenje, otkrivanje i preporučivanje insajderskih informacija (član 282)

Ko u nameri da sebi ili drugom licu ostvari imovinsku korist ili nanese štetu drugim licima, upotrebi insajdersku informaciju:

1) neposredno ili posredno pri sticanju, otuđenju i pokušaju sticanja ili otuđenja za sopstveni račun ili za račun drugog lica finansijskih instrumenata na koje se ta informacija odnosi;

2) za otkrivanje i činjenje dostupnim insajderske informacije bilo kom drugom licu;

3) za preporučivanje ili navođenje drugog lica da na osnovu insajderske informacije stekne ili otuđi finansijske instrumente na koje se ta informacija odnosi, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist ili drugim licima naneta imovinska šteta u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom do tri godine i novčanom kaznom.

Ako je delo iz stava 1 učinilo lice koje poseduje insajderske informacije putem članstva u upravnim ili nadzornim organima izdavaoca ili javnog društva, učešća u kapitalu izdavaoca ili javnog društva, pristupa informacijama do kojih dolazi obavljanjem dužnosti na radnom mestu, vršenjem profesije ili drugih dužnosti, odnosno putem krivičnih dela koje je počinilo,

učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

Ako je delom iz stava 3 ovog člana pribavljena imovinska korist ili drugim licima naneta imovinska šteta u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

1. Krivično pravo evropskih zemalja tek u poslednjih nekoliko decenija (za razliku od krivičnog prava SAD gde je to učinjeno još dvadesetih godina dvadesetog veka) predviđa kao krivično delo trgovinu insajderskim informacijama. Konvencija Saveta Evrope o insajderskoj trgovini iz 1989. godine nije predviđala uvođenje krivičnog dela trgovine insajderskim informacijama, pa u tom pogledu i nije imala neki veći značaj. U novije vreme EU pokazuje izuzetan interes za ovu oblast. Pravo EU prvi put reguliše određene krivičnopravne aspekte trgovine insajderskim informacijama 2003. godine svojom Direktivom (2003/6/EC). Uredba broj 596/2014 Evropskog parlamenta i Saveta EU od 16. aprila 2014. o zloupotrebi tržišta stavlja van snage navedenu Direktivu (2003/6/EC) kao i kasnije direktive (2003/124/EC, 2003/125/EC i 2004/72/EC) regulišući na potpuniji način insajdersku trgovinu kao i druge zloupotrebe na tržištu. Navedenu uredbu dopunjuje Direktiva 2014/57/EU Evropskog parlamenta i Saveta EU takođe od 16. aprila 2014. o krivičnim sankcijama za zloupot-

trebu tržišta zahtevajući od svih zemalja članica da predvide ujednačene inkriminacije za insajdersku trgovinu i manipulacije na tržištu, kao i da propišu posebne maksimume kazne ne manje od četiri godine (a za krivično delo iz člana 4 ne manje od dve godine). Pošto su navedena uredba i direktiva tek stupile na snagu (3. jula 2016), i Srbija će biti u obavezi da krivično delo iz člana 282 (kao i ono iz člana 281) usaglasi sa njima. Međutim, pošto je postojeće krivično delo usaglašavano sa ranijim direktivama, to usaglašavanje neće zahtevati radikalne promene. Ono što ostaje glavni problem jeste to što granice kriminalne zone kako u navedenim pravnim aktima EU, tako i kod krivičnih dela propisanih Zakonom o tržištu kapitala nisu jasno određene i pored toga što su odredbe kojima se ona propisuju dosta detaljne pa i kazuističke. Dobrim delom taj problem se javlja zbog nastojanja da se krivično pravo ovde primenjuje i na one koji nisu insajderi a do insajderske informacije su došli na bilo koji način, kao i zbog toga što je i sam pojam insajderske informacije širok i dosta neprecizan. Takva sveobuhvatna krivičnopravna zaštita u ovoj oblasti niti je moguća, niti opravdana.

2. Radnja izvršenja krivičnog dela iz člana 282 Zakona o tržištu kapitala jeste upotreba insajderske informacije u sledeće tri situacije. Prva je pri sticanju ili otuđenju (uključujući i pokušaj) finansijskih instrumenata na koje se ta informacija odnosi. Irelevantno je da li se to čini za sopstveni račun ili za račun drugog lica. Dakle, učinilac koristi insajdersku informaciju za donošenje odluke (makar i posredno) o sticanju ili otuđenju nekog finansijskog instrumenta. Neophodno je da postoji uzročna veza između insajderske informacije i sticanja ili otuđenja određenog finansijskog instrumenta. Druga situacija u kojoj se upotreba insajderske informacije inkriminiše jeste ona kada se ona otkriva ili čini dostupnim bilo kom licu. U stvari, ovo je samostalna radnja izvršenja i legislativno-tehnički nije bilo opravdano da se to podvodi pod radnju upotrebe. Međutim, veći je problem suštinske prirode, a on se ogleda u tome što je ovaj oblik postavljen vrlo široko. Dakle, bilo ko ko poseduje insajdersku informaciju čini ovo krivično delo ako je učini dostupnom na bilo koji način bilo kojem licu. Nije neophodno da je to drugo lice upotrebilo insajdersku informaciju. Štaviše, jezičko tumačenje vodi zaključku da ovo krivično delo postoji i onda kada lice kome je insajderska informacija učinjena dostupnom nije za nju pokazalo nikakav interes, odnosno i onda kada se nije upoznao sa njenim sadržajem. Ipak, Zakon o tržištu kapitala u tom pogledu sadrži jedno ograničenje. Otkrivanje i činjenje dostupnim insajderskih informacija nije zabranjeno ako se "informacija otkrije i učini dostupnom u redovnom poslovanju, poslovanju ili dužnosti" (član 77). Najzad, treća situacija je ona kada se insajderska informacija upotrebljava za preporučivanje ili navođenje drugog lica da na osnovu nje stekne ili otuđi finansijske instrumente na koje se ona odnosi. Reč je, u stvari, o radnji podstrekavanja. Razlog da se ona posebno inkriminiše jeste, osim navedenih akata EU, to što bi neuspelo podstrekavanje (osim za najteži oblik iz stava 4) ostalo nekažnjeno. I ovde nije nužno za postojanje dovršenog krivičnog dela da je drugo lice steklo ili otuđilo finansijske instrumente zato što je na to bilo navođeno na osnovu insajderske informacije. Pribavljanje insajderske informacije s ciljem da se ona upotrebi u nekoj od navedne tri situacije predstavlja nekažnjivu pripremnu radnju.

3. Objekt radnje izvršenja jeste insajderska informacija. Koristi se kao sinonim i termin privilegovana (povlašćena) informacija (osim u literaturi, koristi ga Zakon o preuzimanju akcionarskih društava) Reč je o jednoj vrsti tajne, pa je ranije krivično zakonodavstvo poznavalo krivično delo odavanja berzanske tajne. No, taj je pojam u savremenom pravu znatno šire postavljen. Zakon o tržištu kapitala određuje pojam insajderskih informacija. To su informacije o tačno određenim činjenicama, koje nisu javno objavljene, odnose se direktno ili indirektno na jednog ili više izdavalaca finansijskih instrumenata ili na jedan ili više finansijskih instrumenata, a koje bi, da su javno objavljene, verovatno imale značajan uticaj na cenu tih finansijskih instrumenata ili na cenu izvedenih finansijskih instrumenata (član 2 stav 1 tačka 46). Ova odredba se ponavlja i u članu 75 Zakona s tim što se detaljnije regulišu neki pojmovi. Tako, značajan uticaj postoji ako bi razumni ulagač verovatno uzeo u obzir takvu informaciju kao deo osnove za donošenje svojih investicionih odluka. Dalje, u istom članu se objašnjava šta znači izraz "tačno određene činjenice" kao konstitutivni element pojma insajderskih informacija. Informacije o tačno određenim činjenicama su one koje navode skup okolnosti koji postoji ili se u razumnoj meri može očekivati da će postojati, odnosno navode događaj koji je nastao ili se u razumnoj meri može očekivati da će nastati i ako su dovoljno odredive da omogućе donošenje zaključka o mogućem dejstvu tog skupa okolnosti ili događaja na cene finansijskih instrumenata ili povezanih izvedenih finansijskih instrumenata. Iako je zakonodavac (kao uostalom i EU u svojim pravnim aktima) učinio značajan napor da odredi pojam insajderske informacije, u tome je samo delimično uspeo jer sadrži više neodređenih pojmova i okolnosti čije postojanje zavisi od nečije procene. Jedini precizni konstitutivni element pojma insajderskih informacija, čini se da jeste to što one nisu javno objavljene. Međutim, to nije dovoljno jer od toga da li se nešto može okvalifikovati kao insajderska informacija u velikoj meri zavisi i postojanje ovog krivičnog dela.

4. Izvršilac može biti bilo koje lice. Osim određenih lica koja poseduju insajdersku informaciju po određenom osnovu koja se javljaju kao izvršioci težeg oblika iz stava 3 (za njih se koristi i termin primarni insajderi), ovde su izvršioci ostala lica koja poseduju insajdersku informaciju po bilo kom osnovu (tzv. sekundarni insajderi). Neko lice može doći u posed insajderske informacije, odnosno do saznanja o njoj i sticajem okolnosti. To, na primer, može biti taksisti vozač ili kelner koji je čuo razgovor dvojice članova upravnog odbora izdavaoca akcija a u kome je izneto nešto što predstavlja insajdersku informaciju. Ili, čistačica koja je u korpi za smeće našla zgužvani papir na kome je zabeležena informacija koja ima karakter insajderske informacije. Naravno, to može biti i lice koje je pribavilo insajdersku informaciju upravo s ciljem da je iskoristi.

Jedino ograničenje u pogledu toga ko može biti izvršilac jeste na subjektivnom planu, a to je da neko lice "zna ili je trebalo da zna da se radi o insajderskoj informaciji" (član 78 Zakona o tržištu kapitala). Iako navedena odredba može biti osnov za zabranu zloupotrebe insajderskih informacija u navedenom zakonu, ona nije prihvatljiva za potrebe ovog krivičnog dela. Naime, ovo krivično delo je umišljajno. Štaviše, ono se može izvršiti samo sa direktnim umišljajem. Za njegovo postojanje

neophodno je da izvršilac preduzima radnju izvršenja u nameri da sebi ili drugom licu ostvari imovinsku korist ili nanese štetu drugim licima. To znači da kod izvršilaca oblika iz stava 1 mora da postoji svest o tome da informacije koje poseduju predstavljaju insajderske informacije. Imajući u vidu složenost i nedovoljnu određenost pojma insajderske informacije, kao i brojnost različitih finansijskih instrumenata na koje se ona može odnositi, sasvim je realna mogućnost postojanja kako stvarne, tako i pravne zablude.

5. Kako za radnju izvršenja, tako i za pojam insajderske informacije od značaja je pojam finansijskog instrumenta. Šta se smatra finansijskim instrumentom određeno je članom 2 Zakona o tržištu kapitala. To su pre svega prenosive hartije od vrednosti (akcije, obveznice i dr), instrumenti tržišta novca, jedinice institucija kolektivnog ugovaranja, opcije, fjučersi, svopovi, kamatni forvardi i ostali izvedeni instrumenti koji se odnose na hartije od vrednosti, valute, kamatne stope, prinos, kao i drugi izvedeni finansijski instrumenti, finansijski indeksi ili finansijske mere koje je moguće namiriti fizički ili u novcu, kao i niz drugih instrumenata. Njihova brojnost i njihovi različiti oblici proširuju pojam insajderske informacije jer se ona može odnositi na bilo koji finansijski instrument.

6. Kvalifikovani oblik krivičnog dela iz stava 1 postoji onda kada je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist ili drugim licima naneta imovinska šteta u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara. Ovde se kao problem javlja utvrđivanje visine štete nastale korišćenjem insajderskih informacija. Po pravilu, insajderske informacije se koriste radi pribavljanja imovinske koristi pa se imovinska korist može povezati sa korišćenjem insajderske informacije. Međutim, njihovim korišćenjem se može naneti i imovinska šteta drugim licima ali je visinu te štete teško utvrditi. Na primer, ako otkrivanje nepovoljne insajderske informacije dovede do pada akcija određenog društva, da li je potrebno utvrđivati da li je neko i u kom obimu prodavao akcije po toj nižoj, nepovoljnoj ceni i u kom periodu? Dalje, i da nije prodavao akcije po nižem kursu moglo bi se tvrditi da je time naneta šteta jer je umanjena nečija imovina. Osim toga, poznato je da na kurs akcija i njihovu vrednost utiče više faktora tako da je teško utvrditi u kojoj meri je na to uticala insajderska informacija.

7. Radnja izvršenja težeg oblika ista je kao i kod osnovnog oblika iz stava 1. Teži oblik ovog krivičnog dela (stav 3) razlikuje se od osnovnog oblika pre svega u pogledu izvršioca. Njega vrši lice koje poseduje insajderske informacije putem članstva u upravnim ili nadzornim organima izdavaoca ili javnog društva, učešća u kapitalu izdavaoca ili javnog društva, pristupa informacijama do kojih dolazi obavljanjem dužnosti na radnom mestu, vršenjem profesije ili drugih dužnosti, odnosno putem krivičnih dela koje je učinilo. U pogledu poslednjeg navedenog osnova, može se konstatovati da to može biti bilo koje krivično delo čijim izvršenjem se došlo do insajderske informacije (npr. prinuda, krađa, podmićivanje primarnog insajdera itd). Za određivanje kruga izvršilaca težeg oblika od značaja je i odredba člana 83 Zakona o tržištu kapitala kojom se predviđa dužnost izdavaoca finansijskog instrumenta (ili lica koje deluje u ime ili za račun izdavaoca) da sastavlja spisak lica koja za njih rade

na osnovu ugovora o radu ili na neki drugi način i koja imaju redovno ili povremeno pristup insajderskim informacijama koje se neposredno ili posredno odnose na tog izdavaoca. Izdavalac ili lice koje deluje u ime ili za račun izdavaoca dužno je da redovno ažurira spisak tih lica i dostavlja ga Komisiji za hartije od vrednosti na njen zahtev, kao i da ga čuva najmanje pet godina nakon što je sastavljen i ažuriran.

Činjenica da ovaj teži oblik mogu izvršiti samo određena lica, donekle čini jednostavnijim određivanje granica kriminalne zone. Naime, u ovom slučaju je lakše utvrditi i pojam insajderske informacije, a krug lica koji mogu biti izvršioci je tačno određen. I na planu krivice se ne javljaju problemi koji se mogu javiti kod dela iz stava 1, tj. navedena lica znaju karakter informacija koje upotrebljavaju za preduzimanje neke od propisanih radnji izvršenja ovog krivičnog dela. Ovde je takođe potreban direktan umišljaj (kao i namera da se za sebe ili drugog ostvari imovinska korist ili drugom nanese šteta).

I ovaj oblik ima kvalifikovani oblik (stav 4), tj. propisana je ista kvalifikatorna okolnost kao i kod oblika iz stava 1, a to je da je delom iz stava 3 ovog člana pribavljena imovinska korist ili drugim licima naneta imovinska šteta u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara.

Neovlašćeno pružanje investicionih usluga (član 283)

Ko neovlašćeno pruža investicione usluge u nameri da sebi ili drugom licu ostvari imovinsku korist,

kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist ili drugim licima naneta imovinska šteta u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom do tri godine i novčanom kaznom.

1. Radnja izvršenja ovog krivičnog dela jeste pružanje investicionih usluga, s tim da to mora biti neovlašćeno. Prema Zakonu o tržištu kapitala (član 2 Tačka 8) investicione usluge i aktivnosti koje se odnose na sve finansijske instrumente su: (1) prijem i prenos naloga koji se odnose na prodaju i kupovinu finansijskih instrumenata; (2) izvršenje naloga za račun klijenta; (3) trgovanje za sopstveni račun; (4) upravljanje portfoliom; (5) investiciono savetovanje; (6) usluge pokroviteljstva u vezi sa ponudom i prodajom finansijskih instrumenata uz obavezu otkupa; (7) usluge u vezi sa ponudom i prodajom finansijskih instrumenata bez obaveze otkupa; (8) upravljanje multilateralnim trgovačkim platformama. Navedene investicione usluge i aktivnosti može obavljati investiciono društvo ukoliko poseduje dozvolu Komisije za obavljanje delatnosti investicionog društva. Dozvola može da obuhvati jednu ili više investicionih usluga i aktivnosti. Neovlašćeno pružanje investicionih usluga postojaće u slučaju da se bez pomenute dozvole pruža jedna ili više navedenih usluga.

Iako se koristi trajni glagol, za postojanje krivičnog dela dovoljno je i da je investiciona usluga jednokratno pružena (član 112 stav 30). Ukoliko je ona više puta pružena (pa čak i onda ako je reč o različitim investicionim uslugama i različitim klijentima) neće postojati sticaj, već to može samo da utiče na odmeravanje kazne.

2. Izvršilac može biti bilo koje lice. I pravno lice može biti odgovorno za ovo krivično delo ukoliko nema dozvolu za pružanje investicionih usluga, a odgovorno lice u pravnom licu je pružilo takvu uslugu.

3. Krivično delo se može izvršiti samo sa (direktnim) umišljajem. Subjektivni element jeste i namera da se sebi ili drugom pribavi imovinska korist.

4. Teži oblik ovog krivičnog dela postoji onda kada je pribavljena imovinska korist ili naneta imovinska šteta u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara.

5. Ovo krivično delo ima značajne sličnosti sa krivičnim delom iz člana 353 KZ (neovlašćeno bavljenje određenom delatnošću) tako da će često u konkretnom slučaju biti ostvareni elementi oba krivična dela. Sticaj je samo prividan, a po odnosu specijaliteta prednost bi trebalo da ima krivično delo iz člana 283 Zakona o tržištu kapitala. Međutim, izvesne razlike koje postoje kod ova dva krivična dela, kao i zaprećena kazna, ipak stvaraju određene dileme. Naime, kod krivičnog dela iz člana 353 KZ potrebno je da se neko neovlašćeno bavi određenom delatnošću što podrazumeva da je određena radnja više puta preduzeta. Dalje, neovlašćeno bavljenje mora biti za nagradu, dok se kod krivičnog dela iz člana 283 Zakona o tržištu kapitala zahteva samo postojanje namere (stav 1) da se ostvari imovinska korist. Kod težeg oblika postoji pribavljanje imovinske koristi preko određenog novčanog iznosa, ali i nanošenje drugome štete što se ne javlja kao element krivičnog dela iz člana 353 KZ. Ukoliko su ostvarena obeležja težeg oblika (stav 2) krivičnog dela iz člana 283 Zakona o tržištu kapitala ono bi uvek imalo prednost u odnosu na krivično delo iz člana 353 KZ, a imajući u vidu i to da je za njega propisana stroža kazna.

2. ZAKON O PORESKOM POSTUPKU I PORESKOJ ADMINISTRACIJI

“Sl. glasnik RS” br. 80/02, 84/02 (ispravka), 23/03 (ispravka), 70/03, 55/04-32, 61/05-51, 85/05 (dr. zakonik), 62/06 (dr. zakon), 61/07, 20/09, 72/09 (dr. zakon), 53/10, 101/11, 2/12 (ispravka), 93/12, 47/13, 108/13, 68/14, 105/14, 91/15 (autentično tumačenje), 112/15, 15/16, 108/16

Neosnovano iskazivanje iznosa za povraćaj poreza i poreski kredit (član 173)

Ko u nameri da ostvari pravo na neosnovan povraćaj poreza ili poreski kredit, podnese poresku prijavu neistinitog sadržaja, u kojoj iskaže iznos za povraćaj poreza ili poreski kredit od 500.000 do 3.000.000 dinara

kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine i novčanom kaznom.

Ako je iskazani iznos za povraćaj poreza ili poreski kredit preko 3.000.000 do 10.000.000 dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

Ako je iskazani iznos za povraćaj poreza ili poreski kredit veći od 10.000.000 dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina i novčanom kaznom.

Fizičkom licu, preduzetniku i odgovornom licu u pravnom licu – poreskom obvezniku za krivično delo iz st. 1 do 3 ovog člana izriče se i mera bezbednosti za-brane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti od jedne do pet godina.

1. U poreskopravnom odnosu fizičko i pravno lice imaju pravo na povraćaj više ili pogrešno plaćenog poreza, odnosno sporednih poreskih davanja, kao i na povraćaj poreza kada je to drugim poreskim zakonom predviđeno. Takođe, imaju i pravo da koriste poreski kredit u odnosu na poresku obavezu, odnosno obavezu po osnovu sporednih poreskih davanja. Poreski kredit je iznos za koji se umanjuje poreska obaveza. O tom pravu odlučuje Poreska uprava na osnovu podnetog zahteva (član 10 stav 3 ZPPA). Međutim, ako to lice ne podnese takav zahtev, već podnese poresku prijavu neistinitog sadržaja u pogledu povraćaja poreza ili odobravanja poreskog kredita, ukoliko su ostvarena i ostala zakonom propisana obeležja, postojaće krivično delo neosnovanog iskazivanja iznosa za povraćaj poreza i poreskih kredita (član 173a). Ipak, Zakon o poreskom postupku i poreskoj administraciji ne rešava na nedvosmislen način pitanje odnosa ovog krivičnog dela i pomenutog zahteva. Osnovni problem jeste što se iz pomenutog zakona ne može jasno zaključiti kako neko ostvaruje svoje pravo na povraćaj poreza, ili pravo na poreski kredit: da li podnošenjem odgovarajućeg zahteva ili samo podnošenjem poreske prijave u kojoj se iskazuje povraćaj poreza, ili poreski kredit, odnosno iznosi koji se po tom osnovu vraćaju. Nije relevantno za ovo krivično delo o kojem porezu je reč. Međutim, zbog mehanizma i načina na koji se on utvrđuje i plaća, u praksi je najčešće reč o porezu na dodatu vrednost (za koji se za poresku prijavu koristi obrazac PPPDV) i prikazivanju fiktivnog prometa dobara i usluga koji se odnose na prethodni porez u poreskoj prijavi.

2. Radnja izvršenja ovog krivičnog dela jeste podnošenje poreske prijave neistinitog sadržaja, u kojoj je iskazan iznos za povraćaj poreza ili poreski kredit. Kod poreza na dodatu vrednost neistiniti sadržaj se odnosi na podatak da je plaćen tzv. prethodni porez. Poreski obveznik koji u poreskoj prijavi iskaže iznos za povraćaj PDV-a zaokružiće opciju «Da» u rubrici "Povraćaj" u formularu poreske prijave (ako izabere "Ne" time se opredelio za poreski kredit). Nadležna filijala Poreske uprave vrši povraćaj PDV-a na račun u banci koji je obveznik naveo u prijavi za evidentiranje obveznika PDV-a. Poreski obveznik je dužan da u svojoj dokumentaciji i propisanim evidencijama obezbedi, i Poreskoj upravi stavi na uvid, kada ona to proceni da je potrebno, račune i ostalu dokumentaciju, po osnovu koje se vrši povraćaj PDV. Međut-

im, poreski obveznik nije dužan da priloži bilo kakvu dokumentaciju kao dokaz uz poresku prijavu, tako da se tek u slučaju sprovedene kontrole od strane Poreske uprave može utvrditi da je sadržaj poreske prijave neistinit i da je poreski obveznik dobio povraćaj poreza ili poreski kredit na koji nije imao pravo. Za postojanje dovršenog krivičnog dela nije potrebno da je taj iznos uplaćen kao povraćaj poreskom obvezniku, dovoljno je da je podneta poreska prijava u kojoj je taj iznos iskazan. U pogledu visine iznosa on kod osnovnog oblika mora biti najmanje 500.000 (ipod toga može postojati poreski prekršaj). Ako taj iznos pređe 3.000.000 dinara, postojace teži oblik ovog krivičnog dela.

3. Za postojanje krivičnog dela nije dovoljno da je preduzeta radnja izvršenja. Neophodno je postojanje namere kod učinioca da ostvari pravo na neosnovan povraćaj poreza ili pravo na korišćenje poreskog kredita. Unošenje namere u zakonski opis krivičnog dela, vodi i zaključku da je delo moguće učiniti samo sa direktnim umišljajem. Umišljaj mora da obuhvati sva bitna obeležja krivičnog dela: da se podnosi poreska prijava koja je neistinitog sadržaja, tj. da ona sadrži neistiniti podatak koji je relevantan za povraćaj poreza ili odobravanje poreskog kredita. S obzirom da se u zakonskom opisu krivičnog dela govori o iskazanom iznosu u prijavi neistinitog sadržaja, onda bi taj iznos takođe morao biti obuhvaćen umišljajem učinioca što je bitna razlika u odnosu na krivično delo poreske utaje kod koje iznos obaveze koja se izbegava predstavlja objektivni uslov inkriminacije. Učinilac poreske utaje ne mora znati taj iznos jer on u podnošenju poreske prijave još i nije poznat, dok je ovde on sadržan u poreskoj prijavi. Sporno bi moglo biti u pogledu ostvarenosti subjektivnog elementa (umišljaja, a pogotovo namere), da li on postoji u slučaju kada je osim poreske prijave podnet i zahtev Poreskoj utaji za priznavanje povraćaja više plaćenog poreza odnosno za odobravanje poreskog kredita.

Kod osnovnog oblika u sudskoj praksi se postavilo pitanje mogućnosti primene instituta dela malog značaja onda kada iskazani iznos jedva prelazi 500.000 dinara. VKS smatra (odluka Kzz 750/2014 od 27.8.2014) da za to nema osnova jer se iznos u konkretnom slučaju od 501.117,00 dinara ne može smatrati malim iznosom, a na subjektivnom planu ovo delo zahteva direktan umišljaj i nameru. Takav stav je prihvatljiv, pogotovo ako se ima u vidu da će u slučaju da je iznos niži od 500.000 dinara postojati poreski prekršaj za koji je propisana dosta visoka novčana kazna.

4. Teži oblik krivičnog dela (stav 2) postoji u slučaju da je iskazani iznos za povraćaj poreza ili poreski kredit preko 3.000.000 do 10.000.000 dinara. Najteži oblik (stav 3) postojace ukoliko taj iznos prelazi 10.000.000 dinara.

5. Ovo krivično delo ima određene sličnosti sa krivičnim delom poreske utaje iz člana 225 KZ. Postoji više razlika između ova dva krivična dela. Prvo, krivično delo iz člana 173a ZPPA ne može se izvršiti nečinjenjem, tj. propuštanjem da se prijava prihvati u slučaju da je prijava obavezna (kao kod poreske utaje): Drugo, namera kod ovog krivičnog dela nije (potpuno ili delimično) izbegavanje poreza, doprinosa ili drugih dažbina već ostvarivanje prava na neosnovan povraćaj poreza ili neosnovano priznavanje poreskog kredita. Najzad, potrebno je da je u poreskoj prijavi neistinitog

sadržaja iskazan iznos za povraćaj poreza, odnosno za korišćenje poreskog kredita. Dok je kod poreske utaje davanje lažnih podataka usmereno na to da se izbegne plaćanje poreza, ovde je neistinit sadržaj prijave usmeren na povraćaj poreza ili korišćenje poreskog kredita. U vezi sa odnosom ova dva dela VKS je u konkretnom slučaju zauzeo stav da se ne mogu iz činjeničnog opisa radnje okrivljenog izdvajati pojedini segmenti i delo kvalifikovati kao krivično delo iz člana 173a ZPPA već da se delo mora posmatrati u celini, te da ako je okrivljeni dao tačne podatke o činjenicama koje su od uticaja za utvrđivanja poreske obaveze, a u nameri da potpuno izbegne plaćanje poreza čini krivično delo poreske utaje iz člana 229 KZ (VKS Kzz 785/2014. od 2.9.2014. godine).

6. Odredba stava 4 nije u skladu sa opštim odredbama člana 85 Krivičnog zakonika koje regulišu ovu meru bezbednosti i koja se izriče na osnovu njih. Tim odredbama nije, kao kod nekih drugih mera bezbednosti, propisana mogućnost da se kod pojedinih krivičnih dela ona propiše kao obavezna kao što je to učinjeno u ovom slučaju. Osim toga, odredbe KZ-a ne daju ni osnova da se njeno trajanje drugačije propiše, tako da sud određuje to vreme u konkretnom slučaju primenjujući odredbu KZ-a kojom je propisano najkraće i najduže trajanje te mere bezbednosti (od jedne do deset godina). Takva ista odredba je (iz iznetih razloga) brisana kod krivičnog dela iz člana 229a ZID KZ /2012, a bila je preuzeta u KZ 2009. godine tako što je preuzet tekst ranijeg člana 173 Zakona o poreskom postupku i administraciji.

Ugrožavanje naplate poreza i poreske kontrole (član 175)

Ko u nameri da ugrozi naplatu poreza koji nije dospeo za naplatu ili koji nije utvrđen, ali je pokrenut postupak utvrđivanja ili kontrole, odnosno poreza koji je utvrđen njemu ili drugom licu, po ustanovljavanju privremene mere za obezbeđenje naplate poreza u skladu sa zakonom, odnosno u postupku prinudne naplate ili poreske kontrole otuđi, sakrije, ošteti, uništi ili učini neupotrebljivom stvar na kojoj je ustanovljena privremena mera za obezbeđenje naplate, odnosno stvar koja je predmet prinudne naplate poreza ili poreske kontrole, kazniće se zatvorom do jedne godine i novčanom kaznom.

Kaznom zatvora iz stava 1 ovog člana kazniće se i ko daje lažne podatke o činjenicama koje su od značaja za sprovođenje prinudne naplate poreza, odnosno poreske kontrole.

1. Kao i kod ostalih poreskih krivičnih dela objekt krivičnopravne zaštite jeste državni budžet, odnosno budžetski prihodi. Osim poreza koji je utvrđen, tu može da se radi i o porezu koji još nije utvrđen ili nije dospeo za naplatu ali je pokrenut postupak utvrđivanja ili poreske kontrole. Ovo krivično delo ima dva osnovna oblika.

2. U prvom slučaju radnja izvršenja jeste otuđenje, sakrivanje, oštećenje, uništenje ili činjenje neupotrebljivom stvari na kojoj je ustanovljena privremena mera za obezbeđenje naplate poreza ili stvari koja je predmet prinudne naplate poreza ili poreske kontrole. To može biti ne samo pokretna, već i nepokretna stvar. Radnju izvršenja uništenja, oštećenja ili činjenja neupotrebljivom treba shvatiti na isti način kao kod krivičnog dela uništenja i oštećenja tuđe stvari (član 212 KZ). Otuđenje stvari se može izvršiti prodajom, poklonom i sl. Sakrivanje stvari po pravilu podrazumeva premeštanje stvari na neko drugo mesto koje nije poznato poreskom organu.

3. Krivično delo se može izvršiti u tri situacije. Prva je posle ustanovljavanja privremene mere za obezbeđenje naplate poreza. Druga je u postupku prinudne naplate poreza, dok je treća u postupku poreske kontrole.

4. Osim umišljaja, na subjektivnom planu je neophodno postojanje i namere da se ugrozi naplata poreza. Tu nameru treba shvatiti kao nameru da se radnjom izvršenja ometu ili onemoguće nadležni poreski organi da naplate porez.

5. Izvršilac može biti ne samo poreski obveznik, već i drugo lice.

6. Kod drugog osnovnog oblika ranja izvršenja jeste davanje lažnih podataka o činjenicama koje su od značaja za sprovođenje prinudne naplate poreza, odnosno poreske kontrole. Za razliku od prvog oblika, ovde se ne zahteva postojanje namere ugrožavanja naplate poreza.

Nedozvoljen promet akciznih proizvoda (član 176)

Ko suprotno propisima koji regulišu oporezivanje akcizama, nabavi radi stavljanja u promet ili stavlja u promet, odnosno prodaje proizvode koji se u skladu sa zakonom smatraju akciznim proizvodima,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

Preduzetnik, odnosno odgovorno lice u pravnom licu koje se bavi proizvodnjom ili uvozom proizvoda koji, u skladu sa zakonom, moraju biti posebno obeleženi kontrolnim akciznim markicama, a ne preduzme mere da ovi proizvodi pre stavljanja u promet budu obeležni kontrolnim akciznim markicama,

kazniće se zatvorom od šest meseci do tri godine.

Preduzetniku se za krivično delo iz st. 1 i 2 ovog člana izriče i mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti od jedne godine do pet godina.

Odgovornom licu u pravnom licu se za krivično delo iz st. 1 i 2 ovog člana izriče i mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, odnosno dužnosti u trajanju od jedne godine do pet godina.

Proizvodi koji se u skladu sa zakonom smatraju akciznim proizvodima a koji su suprotno propisima koji regulišu oporezivanje akcizama, nabavljeni radi stavljanja u promet ili stavljeni u promet, kao i proizvodi koji nisu posebno obeleženi propisanim kontrolnim akciznim markicama i imovinska korist ostvarena krivičnim delom, oduzeće se.

1. Akciza je poseban oblik poreza na promet. Osnovicu za akcizu čini jedinica mere. Na cenu proizvoda se dodaje iznos akcize, a na taj iznos se obračunava PDV. Zakonom o akcizama („Službeni glasnikRS”, br. 22/01, 80/02, 43/03, 72/03, 43/04, 55/04, 135/04, 46/05, 101/05, 61/07, 5/09, 101/10, 43/11, 101/11, 93/12, 119/12, 47/13, 68/14, 142/14, 55/15 i 103/15) propisano je koji se proizvodi oporezuju akcizom. To su: dervati nafte, biogoriva i biotečnosti, duvanske prerađevine uključujući i duvanske prerađevine koje se pri upotrebi greju ali ne sagorevaju, alkoholna pića, kafa, tešnosti za punjenje elektronskih cigareta i električna energija za krajnju potrošnju (član 2 Zakona o akcizama). Neki od tih proizvoda (aloholna pića osim piva i cigarete) moraju biti obeležni kontrolnom akciznom markicom (član 18 Zakona o akcizama).

2. Radnja izvršenja prvog oblika ovog krivičnog dela (stav 1) je nabavljanje radi stavljanja u promet ili prodaja ili stavljanje u promet na drugi način akciznih proizvoda suprotno propisima koji regulišu oporezivanje akcizama. To znači da je u tom delu ovo krivično delo blanketnog karaktera, te da se nabavka radi stavljanja u promet, kao i samo stavljanje u promet mora shvatiti u smislu propisa koji regulišu oporezivanje akcizama a ne u uobičajenom smislu, odnosno smislu kako se taj pojam tumači kod nekih drugih krivičnih dela.

U vezi sa blanketnim karakterom radnje izvršenja uočeni su ozbiljni problemi u sudskoj praksi. Naime, u nekim odlukama se previđa to da je pojam stavljanja u promet u ovom slučaju određen Zakonom o akcizama, što je vodilo zauzimanju neprihvatljivog stava da akcizni proizvodi još nisu stavljeni u promet (odnosno da nisu ni nabavljeni radi stavljanja u promet) jer se radi o nekažnjivim pripremim radnjama pa su donete oslobađajuće presude zbog nepostojanja bitnog obeležja ovog krivičnog dela. Tako je Vrhovni kasacioni sud u odluci Kzz 25/12 od 11.04.2012. usvajajući u tom pogledu zahtev za zaštitu zakonitosti smatrao (za razliku od prvostepenog i drugostepenog suda) da se u radnjama okrivljenog nisu stekla bitna obeležja ovog krivičnog dela, te ga je oslobodio optužbe. Okrivljeni je od nepoznatog lica nabavio cigarete stranih proizvođača (1518 paklica) bez propisanih kontrolnih akciznih markica „a zatim ove cigarete radi dalje prodaje spakovao u svoje putničko vozilo i povezao, ali je istog dana ...zaustavljen radi kontrole od strane policijskih službenika kojom prilikom su navedene cigarete pronađene”. VKS je smatrao da iz činjeničnog opisa ne proizlazi da je okrivljeni „predmetne cigarete stavio u promet odnosno da ih je prodavao pa, stoga, u ovom slučaju nedostaje jedno od bitnih obeležja krivičnog dela ...stavljanje u promet odnosno prodaja”. Isti stav kao i VKS u slučaju sa vrlo sličnim činjeničnim stanjem zauzima i Apelacioni sud u Nišu ističući da je reč samo o nekažnjivim pripremim radnjama (Kž. 1. 428/10 od 28. 5. 2010).

I Apelacioni sud u Beogradu smatrao je da držanje cigareta bez akciznih markica „u priručnom magacinu nije dovoljan dokaz da bi te cigarete bile stavljene u promet u prodajnom objektu” (Kž1. 1466/10 od 17.5.2010).

Ostavljajući po strani to što se u zakonskom opisu ovog krivičnog dela koristi rečca „odnosno” što u krivičnopravnoj normi, po pravilu, dovodi do nejasnoća, ipak je prilikom primene ove inkriminacije bilo neophodno da se ima u vidu to da se pojam stavljanja u promet Zakonom o akcizama određuje na bitno drugačiji način od onoga kako se taj pojam uobičajeno shvata. U članu 21 tog zakona propisano je da je obveznik akcize dužan da obračuna akcizu u momentu stavljanja akciznih proizvoda u promet, a stavljenjem u promet tih proizvoda smatra se: 1) svako otpremanje akciznih proizvoda iz proizvodnog pogona od strane proizvođača akciznih proizvoda za koje nema akciznu dozvolu, osim otpremanja akciznih proizvoda iz proizvodnog pogona u carinsko skladište, otvoreno u skladu sa carinskim propisima; 2) svako otpremanje akciznih proizvoda iz akciznog skladišta osim otpremanja u sopstveno drugo akcizno skladište, odnosno u carinsko skladište, otvoreno u skladu sa carinskim propisima; 3) manjak proizvoda u akciznom skladištu, osim manjka koji se može pravdati višom silom; 4) rashod (kalo, rastur, kvar i lom) u akciznom skladištu, iznad količine utvrđene propisom koji donosi Vlada. Stavljanjem u promet akciznih proizvoda smatra se i svako otpremanje akciznih proizvoda iz carinskog skladišta za koje je, u skladu sa članom 19 stav 1 tačka 1 i 4 Zakona o akcizama propisano oslobođenje od plaćanja akcize, ako se ne otpreme van teritorije Republike Srbije, osim otpremanja akciznih proizvoda od strane proizvođača akciznih proizvoda u sopstveni proizvodni pogon radi oplemenjivanja, obrade, dorade ili prerade u skladu sa carinskim propisima. Za razliku od gore navedenih odluka, Vrhovni sud Srbije je zauzeo ispravan stav da obaveza plaćanja akcize nastaje izlaskom iz fabričkog kruga (U. br. 2441/06 od 16.02.2007) što je u skladu sa propisima kojima se reguliše oporezivanje akcizama. I teleološko tumačenje ide u prilog zauzimanju takvog stava jer ne bi odgovaralo ovoj inkriminaciji da se kriminalna zona tako usko postavi da je za njeno postojanje potrebno da je došlo do prodaje odnosno stavljanja u promet u užem smislu akciznog proizvoda. Zakonodavac je zbog ovakvog stava i neujednačenosti sudske prakse 2016. godine regovao tako što je Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji (“Sl. glasnik RS” broj 15/16) izmenio, odnosno precizirao zakonski opis ovog krivičnog dela. U njemu je sada eksplicitno navedeno da se radnja izvršenja koja se sastoji u nabavljanju radi stavljanja u promet, kao i radnja stavljanja u promet, vrši suprotno propisima koji regulišu oporezivanje akcizama (umesto ranije: neovlašćeno).

3. Drugi oblik ovog krivičnog dela postoji u slučaju da se ne preduzmu mere i ne preduzmu potrebne mere da akcizni proizvodi pre stavljanja u promet budu obeležni kontrolnim akciznim markicama. Za razliku od prvog oblika čiji izvršilac može biti bilo koje lice, ovaj oblik može izvršiti samo preduzetnik ili odgovorno lice u pravnom licu koje se bavi proizvodnjom ili uvozom proizvoda koji moraju biti posebno obeleženi kontrolnim akciznim markicama.

4. U stavu 3 propisano je da se preduzetniku za krivično delo iz st. 1 i 2 ovog člana izriče i mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti od jedne godine do pet godina. Međutim, opštim odredbama Krivičnog zakonika nije predviđena mogućnost da se ova mera bezbednosti kod pojedinih krivičnih dela propiše kao obavezna, niti pak da se određuje drugačije vreme njenog trajanja od onoga koje je određeno tom opštom odredbom (član 85 stav 2 KZ). Iste primedbe se mogu uputiti i odredbi stava 4 kojom je propisano da se odgovornom licu u pravnom licu za krivično delo iz st. 1 i 2 ovog člana izriče i mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, odnosno dužnosti u trajanju od jedne godine do pet godina.

5. Najzad, odredbom stava 5 propisano je da će se oduzeti akcizni proizvodi koji su suprotno propisima koji regulišu oporezivanje akcizama nabavljeni radi stavljanja u promet ili stavljeni u promet, kao i proizvodi koji nisu posebno obeleženi propisanim kontrolnim akciznim markicama kao i imovinska korist ostvarena krivičnim delom. U pogledu oduzimanja imovinske koristi, ova odredba je suvišna jer se na osnovu odredaba opšteg dela Krivičnog zakonika obavezno oduzima svaka imovinska korist stečena krivičnim delom (čl. 91 i 92 KZ).

Nedozvoljeno skladištenje robe (član 176a)

Ko skladišti, odnosno smešta dobra ili dozvoli skladištenje, odnosno smeštanje dobara za koja ne poseduje propisanu dokumentaciju o poreklu, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine i novčanom kaznom.

Za krivično delo iz stava 1 ovog člana odgovornom licu u pravnom licu i preduzetniku izriče se i mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti u trajanju od jedne do pet godina.

Roba iz stava 1 ovog člana oduzeće se.

1. Propisivanje i ovog krivičnog dela za cilj ima suzbijanje izbegavanja plaćanja poreza i drugih propisanih dažbina. Reč je o svojevrsnom prikriivanju stvari koja podležu oporezivanju ili plaćanju drugih dažbina.

2. Radnja izvršenja jeste skladištenje dobara za koja se ne poseduje propisana dokumentacija. U zakonskom opisu se govori i o smeštanju što ima slično značenje kao i skladištenje. Ipak, taj se pojam može i nešto šire shvatiti u smislu da se odlažu stvari u bilo kakvu prostoriju (ili ograđen prostor), dok skladištenje podrazumeva da se to čini na uobičajen način i u skladu sa određenim pravilima, tj. da postoji određeni prostor (magacin ili slična prostorija) te da se roba, u zavisnosti od njene vrste i prirode, skladišti na određeni način. Za razliku od toga, smeštanje, osim fizičkog odlaganja u neki prostor, ne podrazumeva ništa više pa je u tom smislu širi pojam. Osim toga, radnju izvršenja preduzima i ono lice koje dozvoli skladištenje ili

smeštanje dobara. Pretežno je reč o radnji nečinjenja, ali u nekim slučajevima ona podrazumeva i određeno činjenje. Dovoljno je da je radnja i samo jednom preduzeta iako zakon koristi trajni glagol (član 112 stav 30). Ukoliko je to učinjeno u više navrata takođe postoji jedno krivično delo (osim ako to nije vremenski i prostorno jasno odvojeno), a što eventualno može uticati na odmeravanje kazne.

3. Objekt radnje jeste dobro što treba shvatiti kao pokretnu stvar. Irelevantno je za postojanje ovog krivičnog dela u čijoj svojini je stvar. Pošto zakon koristi množinu, postavlja se pitanje da li bi ovo krivično delo moglo postojati i onda kada je u pitanju samo jedna stvar. Imajući u vidu ratio ove inkriminacije, na ovo pitanje bi trebalo potvrdno odgovoriti (npr. skladištenje neke vredne mašine, ili automobila). Potrebno je da se radi o stvarima za koje ne postoji propisana dokumentacija. U zavisnosti od vrste stvari, ta dokumentacija može biti različita što je predviđeno odgovarajućim propisima. Postavlja se pitanje da li je ovo obeležje ispunjeno ukoliko je dokumentacija nepotpuna. Ukoliko je i takva dokumentacija dovoljna da se na osnovu nje utvrdi poreklo stvari, trebalo bi uzeti da ovo krivično delo ne postoji.

4. Izvršilac može biti bilo koje lice. To ne mora biti samo lice koje skladišti ili smešta dobra bez propisane dokumentacije, već i ono lice koje to dozvoljava.

5. Na subjektivnom planu mora postojati umišljaj. Dovoljan je i eventualni umišljaj. Između ostalog, potrebno je da učinilac zna (ili bar da dozvoljava tu mogućnost i na nju pristaje) da za dobra ne postoji propisana dokumentacija. U primeni bi u nekim slučajevima mogle da postoje određene teškoće kod utvrđivanja umišljaja kod izvršioca koji je dozvolio skladištenje dobara bez propisane dokumentacije. Naime, prema okolnostima slučaja, mogao bi da se javi problem razgraničenja eventualnog umišljaja od svesnog nehata u pogledu bitnog obeležja da za dobra ne postoji propisana dokumentacija. Ipak, češće bi se radilo o eventualnom umišljaju jer postoji mogućnost da se relativno lako utvrdi da li za stvari postoji propisana dokumentacija.

6. U stavu 2 propisano je da se odgovornom licu u pravnom licu i preduzetniku izriče i mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti u trajanju od jedne do pet godina. I ovde se može uputiti primedba da opštim odredbama Krivičnog zakonika nije predviđena mogućnost da se ta mera bezbednosti kod pojedinih krivičnih dela propiše kao obavezna, niti pak da se određuje drugačije vreme njenog trajanja od onoga koje je određeno tom opštom odredbom (član 85 stav 2 KZ).

7. Propisano je i obavezno oduzimanje stvari koja je bila predmet izvršenja ovog krivičnog dela. Primećuje se nedoslednost u pogledu korišćenja termina jer zakonodavac u ovom slučaju koristi termin "roba", ali i pored toga ne postoji dilema da su tu u pitanju "dobra" iz stava 1 ovog člana.

3. ZAKON O PRIVATIZACIJI

“Službeni glasnik RS” 83/14-3, 46/15-3, 112/15-40, 20/16-5 (Autentično tumačenje)

Odgovornost odgovornog lica (član 85)

Odgovorno lice u subjektu privatizacije iz člana 20 st. 1 i 3 ovog zakona koje ne dostavi podatke u propisanom roku, kao i odgovorno lice u subjektu privatizacije iz člana 24 stav 4, člana 49 stav 1 i člana 57 stav 4 ovog zakona koje ministarstvu nadležno za poslove privrede dostavi neistinite ili nepotpune podatke o imovini i obavezama subjekta privatizacije ili dostavi netačnu ili nepotpunu dokumentaciju,

kazniće se zatvorom od tri meseca do pet godina i novčanom kaznom od 100.000 do 1.000.000 dinara.

1. Ovim krivičnim delom inkriminiše se propuštanje da se dostave podaci u propisanom roku koji se tiču popisa i procene tržišne vrednosti celokupne imovine i obaveza i kapitala subjekta privatizacije u skladu sa zakonom. Rok je 30 dana od dana objave javnog poziva za prikupljanje pisama o zainteresovanosti. Podaci se dostavljaju ministarstvu nadležnom za poslove privrede (član 20 stav 1 Zakona o privatizaciji). Ukoliko je od popisa i procene proteklo 12 meseci, subjekt privatizacije je na zahtev tog ministarstva dužan da dostavi novi popis (član 20 stav 3 Zakona).

2. Radnju izvršenja predstavlja i dostavljanje ministarstvu neistinitih ili nepotpunih podataka o imovini i obavezama subjekta privatizacije (član 49 Zakona) ili dostavljanje netačne i nepotpune dokumentacije (član 57 Zakona). Iako je delo blanketnog karaktera, radnja izvršenja nije sasvim precizno određena ni onda kada se dovede u vezu sa odredbama Zakona o privatizaciji na koje se upućuje u članu 85. Između ostalog, nije sasvim jasno da li u slučaju propuštanja da se dostavi dokumentacija iz člana 24, 49 i 57 Zakona o privatizaciji postoji krivično delo.

3. Izvršilac krivičnog dela je odgovorno lice u subjektu privatizacije. Zakon o privatizaciji govori o licu koje je „ovlašćeno za zastupanje subjekta privatizacije”.

4. Krivično delo se može izvršiti samo sa umišljajem. Nehatno propuštanje, ili dostavljanje netačne i nepotpune dokumentacije nije inkriminisano.

5. Vid. član 228a KZ kojim je propisano krivično delo zloupotrebe u postupku privatizacije. To krivično delo, za razliku od ovog iz člana 85 Zakona o privatizaciji, može da izvrši učesnik u postupku privatizacije ili službeno lice u organu nadležnom za sprovođenje privatizacije.

4. ZAKON O DEVIZNOM POSLOVANJU

„Službeni glasnik RS“, br. 62/06, 31/11, 93/12 - dr. zakon, 119/12, 139/14

Član 57

Ko kupuje od fizičkih lica ili ko prodaje tim licima efektivni strani novac i čekove koji glase na stranu valutu bez ovlašćenja Poreske uprave, kazniće se za krivično delo kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.

Za pokušaj izvršenja dela iz stava 1 ovog člana kazniće se.

1. Krivično delo trgovine stranim novcem ima svoju tradiciju u krivičnom pravu bivše Jugoslavije. U socijalističkom sistemu posebno se strogo gledalo na kupovinu i prodaju stranog novca tako da je i KZ iz 1951. godine predviđao to kao krivično delo. Međutim, kasnije je krivičnopravna represija u ovoj oblasti ublažena, pa je inkriminacija sužena time što se za postojanje krivičnog dela zahtevalo da vrednost stranog novca prelazi određen iznos u dinarima (KZ SRJ iz 1976) ili se zahtevalo bavljenje kupovinom, odnosno prodajom. Štaviše, 1990. godine izvršena je dekriminalizacija u odnosu na strani novac (krivično delo je ostalo samo u pogledu trgovine zlatom). Preokret i vraćanje na rešenje iz perioda od 1951. do 1976. godine donosi, međutim, Zakon o deviznom poslovanju iz 2002. godine koji uvodi bezuslovno krivično delo za neovlašćenu kupovinu i prodaju stranog novca, odnosno deviza sa dosta strogom propisanom kaznom. U osnovi isto rešenje preuzeo je i sada važeći Zakon o deviznom poslovanju iz 2006. godine. Dok se u ranijem periodu oštra i široka represija u krivičnom zakonodavstvu u pogledu prometa stranog novca mogla objašnjavati težnjom države da u potpunosti kontroliše promet stranog novca, pa i određenim ideološkim razlozima, ostaje nepoznato šta je bio motiv za sada važeće rešenje i za ponovno uvođenje ovog krivičnog dela sa širokim zakonskim opisom i strogom propisanom kaznom. U krivičnom zakonodavstvu evropskih zemalja ne može se naći slično rešenje, tj. ako se i uopšte predviđa kao krivično delo onda je to samo u slučaju bavljenja ili ukoliko prodaja, odnosno kupovina prelazi određenu vrednost ili jedno i drugo kumulativno (na primer, važeći Zakon o deviznom poslovanju Republike Srpske zahteva bavljenje kupovinom ili prodajom ili organizovanje mreže preprodavaca ili posrednika, s tim da vrednost stranog novca prelazi iznos od 50.000 konvertibilnih marka, a propisana kazna je novčana ili zatvor do tri godine - član 50 Zakona).

2. Radnja izvršenja krivičnog dela iz člana 57 Zakona o deviznom poslovanju (zakonodavac mu nije dao naziv) jeste kupovina ili prodaja fizičkim licima efektivnog stranog novca ili čekova koji glase na stranu valutu. Potrebno je da se to čini

neovlašćeno (sada bez ovlašćenja Poreske uprave - u prvobitnom tekstu: bez ovlašćenja Narodne banke Srbije). Iako zakon koristi trajni glagol, delo je učinjeno i onda kada je radnja izvršenja preduzeta samo jedanput (član 112 stav 30 KZ). Dovoljno je da je efektivni strani novac bez obzira na iznos samo jednokratno kupljen odnosno prodat. U praksi se ovo krivično delo masovno vrši, dok je gonjenje i kažnjavanje za njega samo egzemplarno. No, to je problem koji je napravio zakonodavac, a ne sudska praksa. Tako, ispravno je primenio zakon Opštinski sud u Novom Pazaru (pravosnažna presuda K. br. 747/05 od 5. juna 2007. godine) koji je osudio kao (nužne) saizvršioce ovog krivičnog dela dva lica (jednog za kupovinu, a drugog za prodaju) iznosa od 20 evra po važećem kursu. Inače, radilo se o prijateljima od kojih je jedan imao nameru da plati telefonski račun na šalteru pošte pa je, s obzirom da pošta ne vrši menjačke poslove, pitao svog prijatelja da li hoće da mu zameni 20 evra u dinare, što je ovaj i učinio. Upitani od strane inspektora MUP šta rade, oni su priznali delo i potpisali zapisnik nakon čega su osuđeni navedenom odlukom i izrečena im je uslovna osuda. Sud nije razmatrao mogućnost primene instituta dela malog značaja s obzirom da je tadašnje rešenje u KZ ograničavalo primenu ovog osnova isključenja protipravnosti na krivična dela koja su zaprećena kaznom zatvora do tri godine ili novčanom kaznom. Izrečena je i mera bezbednosti oduzimanja predmeta kojom je oduzeta novčanica od 20 evra kao i dinarske novčanice u odgovarajućoj protivvrednosti kao predmeti koji su upotrebljeni za izvršenje krivičnog dela.

3. Objekt radnje jeste efektivni strani novac kao i čekovi koji glase na stranu valutu. Efektivni strani novac jeste papirni ili kovani novac koji glasi na stranu valutu. To je novac koji je u opticaju. Za razliku od krivičnog dela falsifikovanja novca, ovde nema opravdanja za ekstenzivno tumačenje prema kojem bi se uzelo da je to i onaj novac koji nije više u opticaju ali se još može zameniti za novac koji je u opticaju. Za postojanje krivičnog dela iznos odnosno vrednost novca nije bitna. Taj iznos bi mogao da bude bitan u primeni instituta dela malog značaja ukoliko je delo učinjeno u periodu od stupanja na snagu Zakona o izmenama i dopunama KZ iz 2009. godine do 1. juna 2017. godine jer se, prema rešenju koje je važilo u tom vremenu, taj institut može primenjivati u odnosu na krivična dela za koje je propisana kazna zatvora do pet godina ili novčana kazna (ZID KZ iz 2016. godine se vraća na prvobitno rešenje, tj. ograničava primenu dela malog značaja na krivična dela za koja je propisan zatvor do tri godine ili novčana kazna).

4. U pogledu krivice potreban je umišljaj učinioca. Kada je reč o manjem iznosu, kao i kupovini i prodaji po važećem kursu, imajući u vidu rasprostranjenost ove pojave i vrlo retko vođenje krivičnog postupka za ovo delo, mogla bi da postoji indirektna pravna zabluda u pogledu pogrešnog držanja da je u pitanju delo malog značaja.

5. Pokušaj je, s obzirom na zaprećenu kaznu kašnjev prema opštim pravilima, tako da je stav 2 ovog krivičnog dela suvišan.

Član 58

Ko izvrši naplatu, plaćanje ili izda nalog za plaćanje, odnosno izvrši prenos nerezidentu iznosa koji prelazi 100.000 evra, na osnovu ugovora u kojem nije navedena stvarna cena ili na osnovu neistinite isprave,

kazniće se za krivično delo kaznom zatvora od jedne do deset godina.

Za pokušaj izvršenja dela iz stava 1 ovog člana kazniće se.

1. Zakon o deviznom poslovanju sadrži još jedno krivično delo (takođe bez naziva). Njegova radnja izvršenja je alternativno postavljena i može biti: naplata, plaćanje, izdavanje naloga za plaćanje ili vršenje prenosa novčanog iznosa nerezidentu. Dakle, ove radnje su inkriminisane ukoliko se preduzimaju u odnosu na nerezidenta. Pojam nerezidenta je u Zakonu o deviznom poslovanju određen na negativan način, tj. nerezidentima se smatraju sva lica koja nisu navedena u članu 2 stav 1 tačka 1 Zakona, a to su lica koja se smatraju rezidentima. U stvari, to su fizička lica koja nemaju prebivalište u Srbiji, kao i pravna lica koja nisu registrovana i nemaju sedište u Srbiji, a takođe i preduzetnici koji nisu registrovani u Srbiji.

2. Za postojanje ovog krivičnog dela neophodno je da iznos koji je predmet radnje izvršenja prelazi 100.000 evra. Osim toga, radnja izvršenja se mora preduzeti na osnovu ugovora u kojem nije navedena stvarna cena ili na osnovu neistinite isprave. Da li je u ugovoru navedena stvarna cena ili nije, činjenično je stanje i mora se utvrđivati u svakom konkretnom slučaju. Pojam neistinite isprave može biti sporan. U krivičnom pravu se koriste pojmovi isprava sa neistinitim sadržajem, kao i falsifikovana isprava. Za potrebe ovog krivičnog dela moglo bi se smatrati da pojam neistinite isprave obuhvata kako ispravu sa neistinitim sadržajem, tako i falsifikovanu ispravu tj. kako materijalni tako i intelektualni falsifikat. Ipak, problem bi i dalje bio kako tim pojmom obuhvatiti i falsifikovanu ispravu sa istinitim sadržajem ali to nema neki veći praktični značaj.

3. Osnov za ovu inkriminaciju predviđen je odredbom člana 8 Zakona o deviznom poslovanju. „Rezident ne može izvršiti naplatu, plaćanje ili izdati nalog za plaćanje, odnosno izvršiti prenos nerezidentu, na osnovu ugovora u kojem nije navedena stvarna cena ili na osnovu neistinite isprave” (član 8). Ukoliko se postupi suprotno toj odredbi postojaće prekršaj predviđen u članu 59 stav 1 tačka 7 Zakona o deviznom poslovanju za koji će se kazniti kako pravno lice, tako i odgovorno lice u tom pravnom licu. Iako u toj odredbi nije izričito propisano da prekršaj postoji onda ako plaćanje odnosno prenos ne prelazi iznos od 100.000 evra, ipak je to jasno ako se ima u vidu odredba člana 58 u kojoj je za postojanje krivičnog dela neophodno da taj iznos prelazi 100.000 evra. Treba primetiti da je ovo redak primer gde granica između prekršaja i po zaprećenoj kazni teškog krivičnog dela (zatvor od jedne do deset godina) zavisi od nečega što može biti skoro beznačajno (npr. 1-2 evra). U

zakonodavstvu Srbije ima i drugih slučajeva gde je ta granica kvantitativna, ali nigde nije za takvo krivično delo koje se graniči sa prekršajem propisana tako stroga kazna. No, treba imati u vidu da je reč o sporednom krivičnom zakonodavstvu koje je poznato po neobičnim i nekvalitetnim krivičnopravnim normama čime treba objasniti i odredbu stava 2 ovog člana (ovde to još više smeta nego kod krivičnog dela iz člana 57 jer je onaj ko je pripremao nacrt ove odredbe morao znati da je pokušaj krivičnog dela za koje se može izreći deset godina zatvora uvek kažnjiv).

4. Na subjektivnom planu mora postojati umišljaj koji mora da obuhvati sva bitna obeležja krivičnog dela. Moguće je da postoji stvarna zabluda naročito u odnosu na to da je osnov za preduzetu radnju ugovor u kome nije navedena stvarna cena ili neistinita isprava. Ukoliko je to slučaj, umišljaj bi bio isključen a time i krivično delo.

5. ZAKON O FINANSIRANJU POLITIČKIH AKTIVNOSTI

“Službeni glasnik RS”, br. 43/11, 123/14

Krivično delo

Član 38

Ko daje, odnosno u ime i za račun političkog subjekta pribavi sredstva za finansiranje političkog subjekta protivno odredbama ovog zakona u nameri da prikrije izvor finansiranja ili iznos prikupljenih sredstava političkog subjekta, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

Ako su izvršenjem dela iz stava 1 ovog člana data ili primljena sredstva u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina.

Ko izvrši nasilje ili preti nasiljem, dovodi u neravnotežan položaj ili uskrati neko pravo ili na zakonu zasnovani interes fizičkom ili pravnom licu zbog činjenice da je dalo prilog političkom subjektu, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

Sredstva iz st. 1 i 2 ovog člana oduzeće se.

1. Zakon o finansiranju političkih aktivnosti propisuje jedno neimenovano krivično delo, koje ima dva osnovna oblika, a propisuje i jednu težu posledicu. Osnovni oblici propisani su u članu 38, i to u 1. i 3. stavu, dok je 2. stavom određena teža posledica, koja se odnosi samo na prvi oblik ovog krivičnog dela.

Pojam političkog subjekta propisan je u stavu 1 ovog Zakona. To su: stranke, koalicije i grupe građana.

2. Prvi oblik krivičnog dela propisuje dve alternativno predviđene radnje izvršenja. Prva se sastoji u davanju sredstava za finansiranje političkog subjekta, a druga u pribavljanju u ime i za račun političkog subjekta sredstava za njegovo finansiranje. Obe radnje izvršenja moraju biti preduzete protivno odredbama Zakona o finansiranju političkih aktivnosti. U oba slučaja preduzimanje radnje izvršenja mora da prati specifična namera.

Radnja izvršenja krivičnog dela podrazumeva davanje i prikupljanje sredstava kako za redovan rad političkih subjekata, tako i za finansiranje troškova izborne kampanje.

3. Krivično delo je blanketnog karaktera, što znači da se u činjeničnom dispozitivu optužnice, a kasnije i presude, mora opisati član zakona koji je prekršen. Blanketna dispozicija je tako određena da se radnja izvršenja može preduzeti jedino protivno odredbama Zakona o finansiranju političkih aktivnosti, što znači da neće postojati krivično delo ukoliko je radnja izvršenja preduzeta protivno odredbama nekog drugog zakona.

Prema odredbama Zakona o finansiranju političkih aktivnosti, politički subjekti finansiraju se iz javnih i privatnih izvora. Javne izvore finansiranja političke aktivnosti čine novčana sredstva, usluge i dobra koje daju Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, njihovi organi, kao i organizacije čiji su oni osnivači. Privatne izvore finansiranja političke aktivnosti čine članarina, prilog, nasledstvo, legat, prihod od imovine i zaduživanje kod banaka i drugih finansijskih organizacija u Republici Srbiji.

Zakon o finansiranju političkih aktivnosti detaljno navodi šta je zabranjeno u finansiranju političkih subjekata (član 12), a šta predstavlja nedozvoljeno prikupljanje sredstava (član 13). Propisana je i izričita zabrana sticanja prihoda od komercijalne delatnosti (član 14), tako da svako davanje ili pribavljanje sredstava za finansiranje političkih subjekata na neki od ovih načina predstavlja obeležje krivičnog dela.

Zakon propisuje i maksimalnu vrednost davanja političkim subjektima za redovan rad. Ona iznosi 20 prosečnih mesečnih zarada za fizička lica, a pravna lica mogu maksimalno dati 200 prosečnih mesečnih zarada (član 10). Kako zakon propisuje maksimalne iznose finansiranja, to je svako finansiranje političkih subjekata preko dozvoljenih iznosa suprotno zakonu. To znači da se krivično delo može učiniti i ukoliko se daju ili pribavljaju sredstva za finansiranje političkih subjekata u iznosima većim od maksimalno propisanih.

Delo se može učiniti i ukoliko se pribavlja novac od međunarodnih političkih udruženja, jer je zakonom izričito propisano da se prilozima takvih udruženja ne mogu davati u novcu (član 12).

4. Zakon propisuje obavezu vraćanja nezakonito stečenih sredstava (član 15), pa se u praksi može pojaviti dilema da li će postojati krivično delo ukoliko sredstva budu pribavljena suprotno zabrani finansiranja, a nakon toga budu vraćena. U ovoj situaciji postojaće krivično delo ukoliko budu ostvarena sva njegova obeležja, uklju-

čujući i umišljaj, bez obzira na to što je novac naknadno vraćen, odnosno uplaćen u budžet. Razlozi za ovo su u činjenici da se radnja vraćanja sredstava vrši nakon što je delo svršeno, pa ta okolnost nije od uticaja na postojanje dela, već se samo, eventualno, može ceniti kao olakšavajuća okolnost prilikom odmeravanja kazne.

5. U pogledu subjektivnog elementa dela, moraju postojati umišljaj i specifična namera. U pogledu umišljaja delo je moguće izvršiti samo sa direktnim umišljajem. U pogledu namere učinioca, za postojanje krivičnog dela potrebno je da postoji barem jedna od dve alternativno određene namere. Prva je namera da se prikrije izvor finansiranja, a druga namera da se prikrije iznos prikupljenih sredstava političkog subjekta.

Namera mora da bude vremenski sinhronizovana sa preduzimanjem radnje izvršenja. To znači da namera mora da prethodi ili bude istovremena sa preduzimanjem radnje izvršenja. Za svršeno krivično delo nije od značaja da li je namera i ostvarena, bitno je da je ona postojala u momentu preduzimanja radnje, odnosno da je radnja preduzeta u određenoj nameri.

6. Učinioc može biti svako lice, s tim da će se u praksi kao lice koje u ime i za račun političkog subjekta pribavlja sredstva za finansiranje pojavljivati najčešće članovi stranaka, odnosno politički aktivisti.

Prema odredbama Zakona o političkim strankama („Službeni glasnik RS“, br. 36/09, 61/15 – odluka US), politička stranka stiče status pravnog lica danom upisa u Registar političkih stranaka. Prema tome, učinilac ovog krivičnog dela može biti i politička stranka pod uslovima predviđenim Zakonom o odgovornosti pravnih lica za krivična dela („Službeni glasnik RS“, br. 97/08).

7. Teža posledica krivičnog dela postojaće ukoliko su data ili primljena sredstva u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara. Učinioc u odnosu na ovu posledicu mora da postupa iz nehata, a s obzirom na to da težom posledicom nisu ostvarena obeležja drugog krivičnog dela, delo će postojati i kada učinilac postupa s umišljajem.

8. Drugi oblik krivičnog dela propisan je u trećem stavu. On predviđa nekoliko alternativnih radnji izvršenja, a to su: vršenje nasilja; pretnje nasiljem; dovođenje u neravnopravan položaj; uskraćivanje prava ili na zakonu zasnovanog interesa. Sve radnje izvršenja moraju biti preduzete zbog činjenice da je pasivni subjekt dao prilog političkom subjektu.

Da bi postojalo krivično delo, radnja izvršenja mora biti preduzeta nakon davanja priloga. U suprotnom, ukoliko se pravno ili fizičko lice sprema ili izrazi volju da dâ prilog političkoj stranci, pa se od strane učinioca radnja izvršenja preduzme da bi se to sprečilo, neće postojati ovo, već, eventualno, neko drugo krivično delo. Praktično, ovo krivično delo je delo odmazde prema pasivnom subjektu zbog priloga datog političkom subjektu.

Vršenje nasilja i pretnje nasiljem treba tumačiti na istovetan način kao u Krivičnom zakoniku. S tim u vezi postavlja se pitanje odnosa između ovog krivičnog dela i

prinude. Kod prinude akt sile ili pretnje vrši se sa ciljem da bi se nešto učinilo ili ne, odnosno da bi neko trpeo, znači pre nego što pasivni subjekt preduzme radnju, a kod ovog krivičnog dela akt nasilja ili pretnje vrši se tek nakon davanja priloga. Tako je moguć sticaj ova dva krivična dela ukoliko bi učinilac prvo silom ili pretnjom pokušao da spreči neko lice da da prilog političkom subjektu, a zatim, nakon što pasivni subjekt ipak da prilog, prema njemu upotrebio ponovo nasilje ili pretnje nasiljem. U ovoj situaciji krivično delo prinude je praktično ostalo u pokušaju, pa treba imati u vidu da pokušaj osnovnog oblika prinude nije kažnjiv, tako da bi sticaj bio moguć samo ukoliko bi postojao pokušaj nekog od kvalifikovanih oblika prinude.

Sličan je odnos između ovog krivičnog dela i povrede ravnopravnosti. Naime, ukoliko učinilac uskrati pasivnom subjektu neko pravo zbog njegovog političkog ubeđenja, postojaće krivično delo povrede ravnopravnosti, a ukoliko to uskraćivanje bude izvršeno zbog davanja priloga političkom subjektu, postojaće ovo krivično delo. Neće postojati sticaj između ova dva dela ukoliko učinilac uskrati neko pravo pasivnom subjektu zbog političkog ubeđenja, a nakon toga pasivni subjekt da prilog političkom subjektu. U ovoj situaciji pravo je uskraćeno već vršenjem krivičnog dela povrede ravnopravnosti, pa neće ni postojati radnja izvršenja ovog krivičnog dela.

Kada je pasivni subjekt pravno lice, radnja izvršenja se može preduzeti i prema zaposlenima u pravnom licu ukoliko su oni učestvovali u donošenju odluke ili su u ime i za račun pravnog lica dali prilog političkom subjektu, a radnja se preduzima upravo usled činjenice da je pravno lice dalo prilog političkom subjektu.

9. Zakon o finansiranju političkih aktivnosti, pored toga što propisuje ovo krivično delo, izričito zabranjuje vršenje bilo kakvog pritiska, pretnje, diskriminacije ili bilo koji drugi oblik neposrednog ili posrednog stavljanja u nepovoljniji položaj fizičkog ili pravnog lica koje daje prilog političkom subjektu. Pored toga, propisana je i obaveza državnih organa da spreče i kazne svako nasilje, kršenje prava ili pretnju fizičkom ili pravnom licu zbog činjenice da je dalo prilog političkom subjektu (član 9 stav 6 i 7). Prilog su novčani iznos, osim članarine, koji fizičko ili pravno lice dobrovoljno daje političkom subjektu, poklon, kao i usluge pružene bez naknade ili pod uslovima koji odstupaju od tržišnih. Prilog su i krediti, zajmovi i druge usluge banaka i drugih finansijskih organizacija u Republici Srbiji dati pod uslovima koji odstupaju od tržišnih, kao i otpis dugova (član 9 stav 1 i 2).

10. Za razliku od prethodnog, ovaj oblik krivičnog dela nije blanketnog karaktera. Učinilac dela može biti svako lice. To može biti i pravno lice pod uslovima predviđenim u Zakonu o odgovornosti pravnih lica za krivično delo.

11. Poslednjim stavom propisana je obaveza oduzimanja sredstava koja su predmet izvršenja krivičnog dela. Sredstva se imaju oduzeti bez obzira u čijoj su svojini. Prema zakonskoj odredbi, sudu nije ostavljena diskreciona mogućnost da odlučuje treba li oduzeti sredstva ili ne, već je u obavezi da ih oduzme ukoliko utvrdi postojanje krivičnog dela, odnosno kada okrivljenog oglasi krivim za izvršenje krivičnog dela. Ukoliko sud, iz bilo kog razloga, propusti to da učini prilikom donošenja osuđujuće presude, ova sredstva se mogu oduzeti naknadno, posebnim rešenjem, a primenom člana 535 stav 3 ZKP.

Prilikom oduzimanja sredstava u izreci presude sud se mora pozvati na odredbu koja se odnosi na meru bezbednosti oduzimanja predmeta u vezi sa stavom 4 ovog člana. Ovo stoga što ovaj član propisuje samo obavezu oduzimanja sredstava, a ona se mogu oduzeti samo primenom nekog od instituta propisanih u opštem delu Krivičnog zakonika, a to je u konkretnom slučaju mera bezbednosti oduzimanja predmeta.

6. ZAKON O BANKAMA

“Službeni glasnik RS”, br. 107/05, 91/10, 14/15

Član 135

Ko se bez dozvole za rad Narodne banke Srbije bavi primanjem depozita, kazniće se za krivično delo kaznom zatvora od tri meseca do pet godina.

Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist čiji iznos prelazi 100.000 dinara

učinilac će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina, a ako iznos te koristi prelazi 1.500.000 dinara

učinilac će se kazniti kaznom zatvora od dve do deset godina.

Za delo iz st. 1 i 2 ovog člana kazniće se odgovorno lice u pravnom licu ako se pravno lice primanjem depozita bavi bez dozvole za rad Narodne banke Srbije.

1. Ovo krivično delo ima dva osnovna oblika. Za svaki od njih propisane su po dve teže posledice.

2. Prvi oblik krivičnog dela se sastoji u primanju depozita bez dozvole za rad izdate od Narodne banke Srbije. Zakon o bankama određuje da se niko osim banke ne može baviti primanjem depozita (član 5). Zakonodavac ne definiše pojam depozita, već upućuje da se ovaj pojam ima tumačiti kao u zakonu kojim se uređuje osiguranje depozita. Osiguranje depozita je regulisano odredbama Zakona o osiguranju depozita („Službeni glasnik RS“, br. 14/15), a prema odredbama tog zakona depozit je definisan kao dinarsko ili devizno novčano potraživanje od banke koje proizlazi iz novčanog depozita, uloga na štednju, bankarskog tekućeg računa ili drugog novčanog računa, kao i bilo koje druge privremene situacije koja nastaje usled obavljanja redovnih bankarskih poslova, a na osnovu kog nastaje zakonska ili ugovorna obaveza banke na povraćaj sredstava.

Zakon zabranjuje primanje depozita bez dozvole Narodne banke Srbije. Međutim, treba imati u vidu da momentom dobijanja dozvole za rad banka još ne stiče pravo bavljenja primanjem depozita. Naime, dozvolu za rad banke Narodna banka Srbije daje posle davanja preliminarnog odobrenja i podnošenja zahteva za davanje

dozvole. Nakon toga se održava osnivačka skupština i započinje se sa postupkom registracije, a banka stiče svojstvo pravnog lica momentom upisa u registar privrednih subjekata. To znači da postojanje dozvole Narodne banke Srbije nije jedini uslov da bi se neko pravno lice moglo baviti bankarskim poslovima. Shodno tome, postojaće ovo krivično delo ukoliko neko započne sa primanjem depozita, kao bankarskim poslom, nakon dobijanja dozvole Narodne banke Srbije, a pre upisa u registar privrednih subjekata. Razlozi za ovo su u činjenici da pojam dozvole treba tumačiti u širem kontekstu. Naime, dozvola data od Narodne banke Srbije počinje da proizvodi pravno dejstvo tek nakon konstituisanja pravnog lica, pa sam čin izdavanja dozvole nema pravnu snagu ako banka nije konstituisana i dobila status pravnog lica.

U postupku kontrole banke, Narodna banka Srbije može doneti rešenje kojim se izriču nalozi i mere za otklanjanje nepravilnosti, a jedna od tih mera je privremeno ograničavanje prijema novih depozita. Dilema koja se nameće jeste da li će postojati krivično delo ukoliko odgovorno lice u okviru redovnog poslovanja banke primi depozit i pored donetog rešenja o privremenom ograničenju prijema novih depozita. U ovom slučaju, treba smatrati da ne postoji dozvola Narodne banke Srbije za primanje depozita, pa će, shodno tome, u ovom slučaju postojati krivično delo.

Za razliku od primanja depozita, što banka ne može preduzeti bez dozvole Narodne banke, banka ima pravo da u skladu sa svojom poslovnom politikom privremeno obustavi primanje depozita. Treba imati u vidu da ukoliko banka šest meseci neprekidno obustavi primanje depozita to može biti razlog za oduzimanje dozvole za rad (član 130).

Zakonom je predviđeno da se radnja izvršenja sastoji u bavljenju. To nas upućuje na zaključak da se radi o kolektivnom krivičnom delu, kao jednom od prividnih sticaja. Iz toga proizilazi da će uvek postojati jedno krivično delo bez obzira na broj preduzetih radnji. S druge strane, postojaće krivično delo, ili barem pokušaj, ukoliko bude preduzeta samo jedna radnja izvršenja, a učinilac pokaže spremnost za njenim ponavljanjem. Ovde treba ukazati i na to da u stručnoj literaturi postoje stanovišta da se krivična dela kod kojih je radnja izvršenja opisana u zakonu kao bavljenje određenom delatnošću ne mogu smatrati kolektivnim krivičnim delima i da stoga za njihovo postojanje nije dovoljno jednokratno preduzimanje radnje, bez obzira na spremnost izvršioca da ih ponavlja.

3. Drugi oblik krivičnog dela ima svoju specifičnost samo u pogledu lica koje ga može izvršiti. To može biti odgovorno lice u pravnom licu ako se pravno lice bavi primanjem depozita bez dozvole Narodne banke Srbije.

Pojam odgovornog lica propisan je odredbama Krivičnog zakonika. Odgovornim licem u pravnom licu smatra se lice koje na osnovu zakona, propisa ili ovlašćenja vrši određene poslove upravljanja, nadzora ili druge poslove iz delatnosti pravnog lica, kao i lice kome je faktički povereno obavljanje tih poslova. Odgovornim licem smatra se i službeno lice kad su u pitanju krivična dela kod kojih je kao izvršilac označeno odgovorno lice, a koja u Krivičnom zakoniku nisu predviđena u glavi o krivičnim delima protiv službene dužnosti, odnosno kao krivična dela službenog lica.

Da bi odovorno lice moglo biti odgovorno za izvršenje krivičnog dela, moraju da postoje sva obeležja krivičnog dela, uključujući i krivicu. To znači da se ovaj oblik krivičnog dela ne može svesti na objektivni karakter, odnosno tužilac u toku postupka mora dokazati ne samo da se pravno lice bavilo primanjem depozita bez dozvole za rad Narodne banke Srbije i da je okrivljeni odgovorno lice u tom pravnom licu, već i da je u vreme kada je učinio krivično delo bio uračunljiv i postupao sa umišljajem, a bio je svestan ili je bio dužan i mogao biti svestan da je njegovo delo zabranjeno.

Odgovorno lice u pravnom licu odgovaraće kao izvršilac ne samo ukoliko je neposredno primilo depozit već i ukoliko je izdalo nalog da se depozit primi ili kao odgovorno lice preduzelo bilo koju drugu radnju u vezi sa prijemom depozita.

Pored odgovornog lica, za izvršenje krivičnog dela može da odgovara i pravno lice, kada su ispunjeni uslovi iz Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivično delo.

Dilema koja se javlja jeste odnos ovog oblika krivičnog dela i zloupotrebe položaja odgovornog lica, propisane članom 227 Krivičnog zakonika. Odnosno, dilema je kako postupati ukoliko se u radnjama učinioca ostvare obeležja oba krivična dela. To bi bila situacija kada odgovorno lice u pravnom licu prekoračenjem granica svog ovlašćenja, bez dozvole Narodne banke Srbije, primi depozit i time pribavi sebi ili drugom fizičkom ili pravnom licu protivpravnu imovinsku korist. U ovakvoj situaciji sticaj između ova dva krivična dela je privdan, tako da će postojati samo krivično delo iz člana 135 Zakona o bankama, a ne i krivično delo zloupotrebe položaja odgovornog lica. Na sličan način treba rešiti i pitanje sticaja između ovog krivičnog dela i nekog drugog krivičnog dela protiv privrede.

4. Dva teža vida ovog krivičnog dela određena su prema novčanim iznosima. Prvi, teži oblik, sastoji se u težoj posledici, kada iznos pribavljene imovinske koristi prelazi 100.000 dinara, a najteži oblik će postojati ukoliko iznos te koristi prelazi 1.500.000 dinara. U oba slučaja teži oblici su opredeljeni težom posledicom, što znači da u odnosu na nju učinilac može da postupa i iz nehata. Valja podvući da će teži oblici postojati samo ukoliko je krivičnim delom pribavljena imovinska korist u određenom iznosu, a ne ukoliko visina primljenog depozita prelazi navedene iznose.

Član 136

Ko se bez dozvole za rad Narodne banke Srbije bavi davanjem kredita i izdavanjem platnih kartica a za to nije ovlašćen zakonom

kazniće se za krivično delo kaznom zatvora od tri meseca do pet godina.

Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist čiji iznos prelazi 100.000 dinara

učinilac će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina, a ako iznos te koristi prelazi 1.500.000 dinara učinilac će se kazniti kaznom zatvora od dve do deset godina.

Za delo iz st. 1 i 2 ovog člana kazniće se odgovorno lice u pravnom licu ako se pravno lice poslovima davanja kredita i izdavanjem platnih kartica bavi bez dozvole za rad Narodne banke Srbije a za to nije ovlašćeno zakonom.

1. Ovo je drugo od tri neimenovana krivična dela koja propisuje Zakon o bankama. Differentia specifica ovog u odnosu na prethodno krivično delo jeste davanje kredita i izdavanje platnih kartica bez zakonskog ovlašćenja. Sva ostala obeležja su, uključujući tu i poseban oblik propisan trećim stavom i kvalifikovane oblike iz drugog stava, istovetna, pa se stoga na ovom mestu neće ponavljati komentar iz prethodnog člana, već će biti obrađene samo specifičnosti.

2. Prema odrebama Zakona o bankama niko osim banke ne može se baviti davanjem kredita i izdavanjem platnih kartica, osim ako je za to ovlašćen zakonom (član 5 stav 2). Kako Zakon o bankama određuje ekskluzivno pravo za davanje kredita i izdavanje platnih kartica, to odrednicu da se to ovlašćenje može dati zakonom treba tumačiti tako da se ono može dati i posebnim zakonom.

Zakon o bankama određuje da kredit ima značenje utvrđeno u zakonu kojim se uređuju obligacioni odnosi (član 2 stav 8). Odredbama Zakona o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ“, br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 i „Službeni list SRJ“, br. 31/93) kredit se definiše kao ugovor kojim se banka obavezuje da korisniku kredita stavi na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava, na određeno ili neodređeno vreme, za neku namenu ili bez utvrđene namene, a korisnik se obavezuje da banci plaća ugovorenu kamatu i dobijeni iznos novca vrati u vreme i na način kako je utvrđeno ugovorom (član 1065 ZOO).

Pojam kredita u smislu ovog krivičnog dela treba shvatiti šire od definicije date u Zakonu o obligacionim odnosima. Naime, Zakon o obligacionim odnosima definiše kredit kao ugovor u kojem se banka pojavljuje kao jedna od ugovornih strana. Sledstveno tome, svako davanje novca uz kamatu u kojem se kao ugovorna strana ne pojavljuje banka ne može se smatrati kreditom. Kada bi se ovako posmatrale stvari, došli bismo do zaključka da je krivično delo nemoguće izvršiti, jer je davanje kredita od bilo kog drugog subjekta osim banke nemoguće. Stoga u smislu ovog krivičnog dela navedenu definiciju treba tumačiti tako da se kao ugovorna strana koja stavlja novac na raspolaganje pojavljuje učinilac dela, a ne banka.

Za razliku od kredita, Zakon o bankama ne definiše pojam platne kartice, a da bismo mogli da odredimo obeležje krivičnog dela važno je utvrditi taj pojam. Stoga platnu karticu možemo definisati kao karticu koja u sebi sadrži poverljive podatke koji je jedinstveno određuju u platnom prometu, a na osnovu kojih se mogu oduzeti ili dodavati novčana sredstva na računu korisnika.

Učinilac dela može biti svako fizičko lice, ali to može biti i svako pravno lice koje nije banka kada su ispunjeni uslovi za odgovornost pravnog lica za krivično delo.

3. Treba razlikovati ovo krivično delo od falsifikovanja i zloupotrebe platnih kartica (član 244b Krivičnog zakonika). Naime, kada neko bez dozvole Narodne banke

Srbije izda platnu karticu koja po svom izgledu i sadržaju ne liči niti na jednu postojeću ostvariće se obeležja ovog krivičnog dela, dok, će krivično delo falsifikovanja i zloupotrebe platnih kartica postojati ukoliko neko napravi lažnu platnu karticu koja po svom izgledu ili sadržaju liči na neku od platnih kartica koju je već izdala neka od poslovnih banaka.

Ovo krivično delo ne treba mešati sa krivičnim delom zelenaštva (član 217 Krivičnog zakonika) i pored toga što pojedini oblici tog krivičnog dela mogu da liče na davanje kredita sa zelenaškom kamatom. Ukoliko bi se u radnjama učinio ostvarila obeležja oba krivična dela, sticaj između njih je prividan, a učinilac bi po principu specijaliteta odgovarao samo za krivično delo zelenaštva.

Sudska praksa:

Okrivljeni se bez dozvole Narodne banke bavio bankarskim poslovima na taj način što je vršio eskont (unovčavanje čekova građana) uz proviziju.

Okrivljeni je oglašen krivim da je izvršio krivično delo iz člana 77a stav 1 Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama jer se bez dozvole za rad Narodne banke bavio bankarskim poslovima na taj način što je vršio eskont (unovčavanje čekova građana) uz proviziju koja je zavisila od vremenskog perioda realizacije čeka i to: odmah, za 60 dana ili za 3 do 6 meseci, pa je tako unovčavao čekove građana primivši ukupno 92 čeka uz proviziju od 3 do 20% u zavisnosti od vrednosti i perioda realizacije čeka.

(Presuda Okružnog suda u Beogradu Kž. 3180/06 od 14. februara 2007. i presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu K. 1166/02 od 7. juna 2006. godine)

Napomena: Krivično delo iz člana 77a ranije važećeg Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama ("Službeni glasnik RS", br. 72/03, 61/05) bilo je znatno šire postavljeno u odnosu na krivična dela iz čl. 135 i 136 i obuhvatalo je kao radnju izvršenja bavljenje ne samo depozitnim i kreditnim već i svim drugim bankarskim poslovima.

Član 136a

Ko bez dozvole za rad Narodne banke Srbije u svom poslovnom imenu ima, odnosno u obavljanju svoje delatnosti upotrebljava, odnosno koristi reč «banka» ili izvedenicu od te reči,

kazniće se za krivično delo kaznom zatvora od tri meseca do pet godina.

Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist čiji iznos prelazi 100.000 dinara

učinilac će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina, a ako iznos te koristi prelazi 1.500.000 dinara

učinilac će se kazniti kaznom zatvora od dve do deset godina.

Za delo iz st. 1 i 2 ovog člana kazniće se i odgovorno lice u pravnom licu._

1. Poslovno ime je jedna od značajnijih odrednica svakog privrednog subjekta. Neretko, poslovno ime poseduje i odrednicu koja upućuje na privrednu aktivnost kojom se privredni subjekat bavi. Reč „banka“ upućuje na obavljanje bankarskih poslova, pa bi nedozvoljeno korišćenje ovog termina moglo da dovede u zabludu korisnike u pogledu delatnosti kojom se bavi poslovni subjekt. Upravo zbog toga, zakonodavac je odredio da niko osim banke ne može u svom poslovnom imenu imati, odnosno u obavljanju svoje delatnosti upotrebiti ili koristiti reč „banka“ ili izvedenicu od te reči, a korišćenje ovog termina u poslovnom imenu odredio je kao predmet krivičnopravne zaštite. Suprotno tome svaka banka u svom poslovnom imenu mora imati pojam „banka“ (član 6 Zakona o bankama).

Dozvolu za rad banke izdaje Narodna banka Srbije u postupku koji se sastoji u davanju preliminarnog odobrenja i podnošenja zahteva za davanje dozvole. Sledeća faza u osnivanju banke je održavanje osnivačke skupštine i započinjanje postupka registracije. Na kraju, momentom upisa u registar privrednih subjekata banka stiče svojstvo pravnog lica.

Osim korišćenja reči „banka“ u poslovnom imenu, delo se može izvršiti i upotrebljavanjem, odnosno korišćenjem izvedenica iz te reči. Izvedenice su reči koje su nastale dodavanjem sufiksa na tvorbenu osnovu, kao u bank-arski, bank-ovni i sl.

2. Drugi oblik krivičnog dela, koji je propisan 3 stavom, kao i kod prethodna dva krivična dela, specifičnost ima samo u pogledu lica koje ga može izvršiti. To može biti odgovorno lice u pravnom licu koje bez dozvole za rad Narodne banke Srbije u svom poslovnom imenu ima, odnosno u obavljanju svoje delatnosti upotrebljava, odnosno koristi reč „banka“ ili izvedenicu od te reči. Pojam odgovornog lica propisan je odredbama Krivičnog zakonika.

Da bi odgovorno lice odgovaralo za izvršenje krivičnog dela, pored objektivnih obeležja mora postojati i subjektivno obeležje krivičnog dela, odnosno krivica. To znači da će odgovorno lice učiniti ovo krivično delo samo kada je pravno lice u svom poslovnom imenu koristilo, odnosno u obavljanju svoje delatnosti upotrebljavalo, reč „banka“ ili izvedenicu od te reči, a odgovorno lice je u odnosu na ovu činjenicu i sva ostala obeležja krivičnog dela postupalo sa umišljajem i bilo je svesno ili je bilo dužno i moglo biti svesno da je njegovo delo zabranjeno, kao i da je bilo uračunljivo.

Odgovorno lice u pravnom licu odgovaraće ne samo ukoliko je dalo nalog da se u poslovnom imenu koristi reč „banka“ ili njena izvedenica već i ukoliko je pre-

duzimalo bilo koje druge poslovne aktivnosti u sklopu pravnog lica koje koristi predmetnu reč.

Pored odgovornog lica, za izvršenje krivičnog dela može da odgovara i pravno lice kada su ispunjeni uslovi iz Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivično delo.

Treba naglasiti da je ovaj oblik krivičnog dela suviše određen, jer u svakom slučaju krivično delo čini onaj koji u svom poslovnom imenu ima ili koristi reč „banka“. Dakle, to će uvek biti pravno lice, pa će po prirodi stvari učinilac uvek biti odgovorno lice. Zbog toga je bespotrebno određivati poseban oblik krivičnog dela ukoliko ga učini odgovorno lice.

3. Zakonodavac predviđa dva kvalifikovana oblika ovog krivičnog dela. Oba se sastoje u pribavljanju imovinske koristi u određenom iznosu. Kao što je navedeno u komentaru uz član 135 ovog zakona, u oba slučaja kvalifikovani oblik je određen težom posledicom, a to znači da učinilac u odnosu na nju mora da postupa barem iz nehata.

Ne treba gubiti iz vida da pribavljanje imovinske koristi u određenom iznosu mora biti rezultat izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela. To znači da se kao teža posledica ne može ceniti ukupno ostvarena dobit određenog privrednog subjekta, već u svakom konkretnom slučaju tužilac mora da dokaže da je pribavljena imovinska korist rezultat korišćenja reči „banka“, odnosno njene izvedenice, u poslovnom imenu.

7. ZAKON O OSIGURANJU

“Službeni glasnik RS”, broj 139/14

Neovlašćeno obavljanje delatnosti osiguranja

Član 256

Odgovorno lice u društvu za osiguranje, društvu za reosiguranje, društvu za posredovanje u osiguranju i društvu za zastupanje u osiguranju, kao i kod zastupnika u osiguranju, koje obavlja delatnost osiguranja za koju nije dobijena dozvola Narodne banke Srbije,

kazniće se za krivično delo kaznom zatvora od tri do šest godina.

Odgovorno lice pravnog subjekta koje, u svojstvu pružaoca usluga, s drugim licima zaključuje ugovore o osiguranju ili ugovore koji su po svojoj pravnoj prirodi ugovori o osiguranju,

kazniće se za krivično delo kaznom zatvora od tri do šest godina.

1. Krivično delo neovlašćenog bavljenja delatnošću osiguranja predviđa dva oblika tog dela. Svaki oblik je propisan zasebnim stavom.

2. Radnja prvog oblika krivičnog dela sastoji se u bavljenju delatnošću osiguranja za koju nije dobijena dozvola od strane Narodne banke Srbije. Prvo pitanje koje se postavlja jeste šta predstavlja delatnost osiguranja. Na ovo pitanje odgovor daje sam Zakon o osiguranju – to su poslovi osiguranja, uključujući i saosiguranje, poslovi reosiguranja, poslovi posredovanja u osiguranju i poslovi zastupanja u osiguranju (član 2).

Međutim, ovakvom definicijom nije odgovoreno na postavljeno pitanje, jer je potrebno odgovoriti koji su to poslovi koji proizilaze iz delatnosti osiguranja. Na ovu dilemu odgovor nam, takođe, daje zakon. Tako, poslovi osiguranja su zaključivanje i izvršavanje ugovora o životnom i o neživotnom osiguranju, osim onih o obaveznom socijalnom osiguranju (član 5), s tim što su obavezno osiguranje u saobraćaju i dobrovoljno zdravstveno osiguranje regulisani posebnim zakonom. Zakon o osiguranju taksativno određuje vrste životnih (član 8) i neživotnih (član 9) osiguranja, kao i grupe i podgrupe osiguranja (član 10). Saosiguranje će postojati kada se ugovor o osiguranju zaključi sa više društava za osiguranje koja su se sporazumela o zajedničkom snošenju i raspodeli rizika. Sledeće na šta treba da se odgovori jeste šta su poslovi reosiguranja. To su zaključivanje i izvršavanje ugovora o reosiguranju kojim se osigurani višak rizika iznad samopridržaja društva za osiguranje prenosi u reosiguranje, a samopridržaj društva za osiguranje je deo iznosa ugovorom preuzetih rizika koji društvo uvek zadržava u sopstvenom pokriću i koji može da pokrije svojim sredstvima (član 7). Poslovi posredovanja u osiguranju su poslovi koji se odnose na dovođenje u vezu osiguranika, odnosno ugovarača osiguranja/reosiguranja, i društva za osiguranje/reosiguranje radi pregovaranja o zaključenju ugovora o osiguranju/reosiguranju, zatim na pripremu za zaključenje ovih ugovora, kao i na pružanje pomoći pri izvršavanju prava iz tih ugovora, a naročito pri rešavanju odštetnih zahteva (član 85). Poslovi zastupanja u osiguranju su poslovi pokretanja, predlaganja ili obavljanja poslova pripreme i zaključivanja ugovora o osiguranju u ime i za račun društva za osiguranje (član 97).

Da bi postojalo krivično delo, potrebno je da radnja bude preduzeta bez dozvole Narodne banke Srbije. Treba imati u vidu da će delo postojati i u slučaju kada postoji dozvola Narodne banke Srbije, ali za obavljanje druge vrste poslova u odnosu na one za koje je dozvola dobijena.

3. Izvršilac krivičnog dela može biti samo odgovorno lice, i to ne bilo koje, već samo odgovorno lice u društvu za osiguranje, društvu za reosiguranje, društvu za posredovanje u osiguranju i društvu za zastupanje u osiguranju, kao i kod zastupnika u osiguranju. Pojam odgovornog lica definisan je u članu 112 Krivičnog zakonika.

Društvo za osiguranje je pravno lice sa sedištem u Republici Srbiji koje je u registar nadležnog organa upisano na osnovu dozvole Narodne banke Srbije za obavljanje poslova osiguranja. Na istovetan način definišu se i društva za reosiguranje, društva za posredovanje u osiguranju i društva za zastupanje u osiguranju, dok je zastupnik u osiguranju fizičko lice – preduzetnik sa sedištem u Republici Srbiji koje je u registar nadležnog organa upisano na osnovu dozvole Narodne banke Srbije

za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju. U pogledu poslovanja ovih pravnih lica, primenjuje se zakon kojim se uređuju privredna društva, osim u delu u kojem je Zakonom o osiguranju drukčije propisano (član 18 stav 1 Zakona o osiguranju).

Krivično delo može izvršiti samo odgovorno lice u nekom od navedenih privrednih subjekata. To znači da će ovaj oblik krivičnog dela postojati samo kada je privredni subjekt već registrovan za neku od delatnosti osiguranja, a odgovorno lice obavlja neku drugu od delatnosti osiguranja, za koju privredni subjekt nije registrovan.

Pored odgovornog lica, za krivično delo može odgovarati i pravno lice kada su ispunjeni uslovi iz Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivično delo.

4. Radnja drugog oblika ovog krivičnog dela sastoji se u zaključivanju ugovora o osiguranju ili ugovora koji su po svojoj pravnoj prirodi ugovori o osiguranju. Objekt radnje je ugovor o osiguranju, odnosno drugi ugovor koji po svojoj pravnoj prirodi predstavlja ugovor o osiguranju. Na ugovor o osiguranju primenjuje se zakon kojim se uređuju obligacioni odnosi i odredbe u drugim zakonima koje se odnose na ugovore u pojedinim vrstama osiguranja, osim ako pojedina pitanja nisu drukčije uređena Zakonom o osiguranju (član 18 stav 2 Zakona o osiguranju). Prema Zakonu o obligacionim odnosima, ugovorom o osiguranju obavezuje se ugovarač osiguranja da plati određeni iznos organizaciji za osiguranje (osiguravaču), a organizacija se obavezuje da, ako se desi događaj koji predstavlja osigurani slučaj, isplati osiguraniku ili nekom trećem licu naknadu, odnosno ugovorenu svotu ili učini nešto drugo (član 897).

Radnja se odnosi samo na zaključenje ugovora o osiguranju, odnosno onih koji su po svojoj pravnoj prirodi ugovori o osiguranju, a ne i na zaključenje ugovora o reosiguranju, ugovora o posredovanju u osiguranju, ugovora o posredovanju u reosiguranju i ugovora o zastupanju u osiguranju.

Da bi postojalo krivično delo, ugovor mora da bude zaključen, a to se dešava kada ugovarači potpišu polisu osiguranja ili listu pokrića (član 901 Zakona o obligacionim odnosima). To znači da samo nuđenje polisa osiguranja radi zaključenja ugovora predstavlja pripremnu radnju i ne ulazi u domen inkriminacije. U pogledu drugih aktivnosti izvršioca koje su usmerene na zaključenje ugovora o osiguranju, faktičko je pitanje kada će neka od njih predstavljati pokušaj krivičnog dela, a kada će ostati u sferi pripremnih radnji.

Radnja izvršenja je opisana trajnim glagolom „zaključivati“, pa se postavlja pitanje da li se delo može izvršiti i samo jednim zaključivanjem ugovora o osiguranju. Neće postojati krivično delo ukoliko izvršilac zaključi samo jedan ugovor o osiguranju i tu se njegova aktivnost iscrpi. Međutim, postojaće pokušaj krivičnog dela kada izvršilac zaključi jedan ugovor o osiguranju, ali pokaže spremnost da ubuduće zaključi više takvih ugovora.

5. Izvršilac krivičnog dela može biti samo odgovorno lice. Kao i kod prethodnog oblika pojam odgovornog lica definisan je članom 112 Krivičnog zakonika. Za razli-

ku od prethodnog oblika, izvršilac može biti odgovorno lice u bilo kom privrednom subjektu.

Činjenica da izvršilac može da bude samo odgovorno lice ne umanjuje mogućnost da se kao pomagači ili podstrekači mogu pojaviti i druga lica. Za krivično delo može odgovarati i pravno lice kada su ispunjeni uslovi iz Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivično delo.

Delo se može izvršiti samo sa umišljajem učinioca.

6. Pitanje koje se nameće jeste postojanje sticaja između ovog krivičnog dela i zloupotrebe položaja odgovornog lica. U situaciji kada se u radnjama učinioca ostvare obeležja obaju krivičnih dela, postojaće prividni sticaj, a učinilac može odgovarati samo za ovo krivično delo, po principu specijaliteta.

Davanje lažnih mišljenja i izveštaja

Član 257

Ovlašćeni aktuar ili revizor koji protivno odredbama ovog zakona sačini lažno mišljenje, odnosno izveštaj,

kazniće se za krivično delo kaznom zatvora od jedne do tri godine.

1. Radnja krivičnog dela je posledično određena – to je svaka aktivnost izvršioca koja dovodi do sačinjavanja lažnog mišljenja, odnosno izveštaja.

Krivično delo je blanketnog karaktera. To proizilazi iz zakonske odrednice koja predviđa da se sačinjavanje lažnog mišljenja, odnosno izveštaja, mora izvršiti protivno odredbama Zakona o osiguranju. Kao i kod ostalih krivičnih dela sa blanketnom dispozicijom, u činjeničnom dispozitivu optužnice, a kasnije i presude, mora se navesti odredba Zakona o osiguranju koja se krši. Zakonska formulacija predviđa postupanje samo protivno odredbama Zakona o osiguranju, pa se krivično delo ne može izvršiti ukoliko se postupanjem izvršioca vređa odredba nekog drugog zakona.

Kada je u pitanju nepoštovanje blanketne norme, treba imati u vidu da zakonodavac ne predviđa svako kršenje odredbe zakona od strane aktuaru ili revizora kao krivično delo, već samo ono kršenje koje rezultira sačinjavanjem lažnog mišljenja, odnosno izveštaja. Ukoliko aktuar ili revizor postupi protivno zakonskim odredbama, ali usled toga ne bude sačinjeno lažno mišljenje, odnosno izveštaj, neće postojati krivično delo.

2. Jedna od specifičnosti ovog krivičnog dela je u izvršiocu. Delo mogu izvršiti samo ovlašćeni aktuar ili revizor, što ne znači da se kao pomagači ili podstrekači ne mogu pojaviti i druga lica.

Ovlašćeni aktuar je lice koje je dobilo ovlašćenje Narodne banke Srbije za obavljanje aktuarskih poslova u skladu sa zakonom (član 161 stav 1 Zakona o osiguran-

ju), s tim da za ovlašćenog aktuara ne može biti imenovano lice koje je član uprave, odnosno interni revizor u društvu za osiguranje. Zakon o osiguranju taksativno određuje poslove aktuara, a to su davanje mišljenja: o načinu utvrđivanja premija, o tome da li je premija utvrđena u skladu sa aktuarskom strukom i propisima i da li obezbeđuje trajno ispunjenje svih obaveza društva za osiguranje iz ugovora o osiguranju; o načinu utvrđivanja tehničkih rezervi, o tome da li su te rezerve utvrđene u skladu s aktuarskom strukom i propisima i da li obezbeđuju trajno ispunjenje svih obaveza društva za osiguranje iz ugovora o osiguranju; o aktima poslovne politike u postupku njihovog donošenja, kao i u postupku izmena i/ili dopuna ovih akata, odnosno o njihovoj primeni; o finansijskim izveštajima i godišnjem izveštaju o poslovanju društva za osiguranje; o izveštaju o sprovođenju politike saosiguranja i reosiguranja; o prenosu portfelja osiguranja; a aktuar obavlja i druge aktuarske poslove u skladu sa zakonom (član 163).

Pored navedenog, Zakon o osiguranju reguliše: nezavisnost i samostalnost ovlašćenog aktuara (član 164), mere aktuara za otklanjanje nepravilnosti (član 165), obaveze društva za osiguranje prema aktuaru (član 166), nadzor nad radom ovlašćenog aktuara (član 167), meru upozorenja (član 168), privremenu zabranu obavljanja poslova ovlašćenog aktuara (član 169), oduzimanje ovlašćenja za obavljanje aktuarskih poslova (član 170), obaveštavanje Narodne banke Srbije o neprihvatanju mišljenja ovlašćenog aktuara (član 171), preispitivanje mišljenja ovlašćenog aktuara (član 172), mere Narodne banke Srbije za otklanjanje nepravilnosti (član 173) i proveru mišljenja ovlašćenog aktuara (član 174).

Reviziju finansijskih izveštaja društva za osiguranje obavljaju licencirani ovlašćeni revizori zaposleni u društvu za reviziju, a ono daje mišljenje o tome da li su finansijski izveštaji društva za osiguranje sastavljeni u skladu s propisima i da li istinito i objektivno prikazuju finansijsko stanje društva, rezultate njegovog poslovanja i novčane tokove za tu poslovnu godinu (član 182 stav 1 i član 184 stav 1 Zakona o osiguranju). Narodna banka Srbije može u toku vršenja nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja da zahteva da izveštaj revizora proveri revizor zaposlen u društvu za reviziju – ako postoje razlozi za sumnju u ispravnost mišljenja datog u tom izveštaju (član 185 Zakona o osiguranju).

Na subjektivnom planu, delo se može izvršiti samo sa umišljajem učinioca.

Davanje lažne procene

Član 258

Odgovorno lice u društvu za osiguranje, društvu za reosiguranje, društvu za posredovanje u osiguranju i društvu za zastupanje u osiguranju, kao i kod zastupnika u osiguranju, koje pri utvrđivanju i proceni rizika i šteta sačini lažne procene

i izjave, kazniće se za krivično delo novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

1. Zaštitni objekt ovog krivičnog dela je pravni saobraćaj. Ovim krivičnim delom inkriminisano je sačinjavanje lažnih isprava, čime se pravni saobraćaj najčešće ugrožava. Napadni objekt krivičnog dela su lažne procene i izjave.

Falsifikovanje isprave može se izvršiti na različite načine. Teorija poznaje materijalno i intelektualno falsifikovanje isprave. Materijalno falsifikovanje postoji kada lice koje je na ispravi naznačeno kao izdavalac nije stvarni izdavalac isprave. Za razliku od materijalnog falsifikovanja, ovde se radi o intelektualnom falsifikovanju, jer se isprava izdaje od strane ovlašćenog lica, ali je sadržaj isprave neistinit.

2. Radnja izvršenja krivičnog dela sastoji se u sačinjavanju lažne procene i izjave. Bez obzira što se zakonodavac koristi sastavnim veznikom „i“ delo će postojati kada se sačini samo lažna procena ili samo lažna izjava. Ukoliko se sačine oba dokumenta neće postojati sticaj, već samo jedno krivično delo.

Radnja izvršenja mora biti preduzeta samo pri utvrđivanju i proceni rizika i šteta, što znači da neće postojati ovo krivično delo ukoliko je radnja izvršenja preduzeta u neku drugu svrhu.

3. S obzirom na to da posledica nije sadržana u zakonskom opisu krivičnog dela, u postupku nije potrebno utvrđivati da li je šteta isplaćena ili ne, kao ni to da li je došlo do nekog drugog vida ugrožavanja pravnog saobraćaja.

4. Učinioc delo može biti samo odgovorno lice u društvu za osiguranje, društvu za reosiguranje, društvu za posredovanje u osiguranju i društvu za zastupanje u osiguranju, kao i kod zastupnika u osiguranju. U pogledu odgovornog lica krivično delo je istovetno kao i prvi oblik krivičnog dela neovlašćenog obavljanja delatnosti osiguranja. U ovom delu, pogledati komentar uz taj član.

Krivično delo se može izvršiti samo sa umišljajem kao oblikom krivice.

5. Posebna dilema jeste pitanje sticaja između ovog krivičnog dela i falsifikovanja službene isprave iz člana 359 stav 3 Krivičnog zakonika, kada je falsifikovanje učinjeno od strane odgovornog lica. Ukoliko se u radnjama učinioca ostvare obeležja obaju krivičnih dela, sticaj je prividan, odnosno neće postojati dva krivična dela, već samo jedno, i to krivično delo davanja lažne procene. Sticaj je prividan po principu specijaliteta. Uporedo sa ovim pitanjem, nameće se i pitanje sticaja između ovog krivičnog dela i zloupotrebe položaja odgovornog lica iz člana 227 Krivičnog zakonika. Kao i kod prethodne situacije i u ovom slučaju sticaj je prividan, a učinioc može odgovarati samo za ovo krivično delo.

8. ZAKON O DOBROVOLJNIM PENZIJSKIM FONDOVIMA I PENZIJSKIM PLANOVIMA

„Službeni glasnik RS”, br. 85/2005, 31/2011.

Oglašavanje prospekta sa neistinitim podacima

Član 72.

Ko, u nameri obmanjivanja javnosti, u prospektu dobrovoljnog penzijskog fonda, skraćenom prospektu, godišnjem i polugodišnjem izveštaju, objavi neistinite podatke o pravnom i finansijskom položaju fonda ili njegovim poslovnim mogućnostima i druge neistinite činjenice koje su relevantne za donošenje investicione odluke, ili ne objavi potpune podatke o tim činjenicama,

kazniće se kaznom zatvora do tri godine.

Ko, u nameri obmanjivanja javnosti, ne objavi dopunu prospekta ili izveštaj o bitnim događajima koji mogu bitnije uticati na odluku o ućlanjenju,

kazniće se kaznom zatvora do tri godine.

1. Penzijsko osiguranje, uz zdravstveno i invalidsko, jeste jedna od tri grane socijalnog osiguranja. Penzijsko osiguranje može biti obavezno i dobrovoljno. Za razliku od obaveznog penzijskog osiguranja, koje se nije najbolje snašlo u praksi novog privrednog sistema, dobrovoljno penzijsko osiguranje je perspektiva našeg sistema socijalnog osiguranja. Načela na kojima se zasnivaju dobrovoljni penzijski fondovi jesu: dobrovoljnost ćlanstva, raspodela rizika ulaganja, ravnopravnost ćlanova, javnost rada i akumulacija sredstava (ćlan 2 Zakona o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima).

Da bismo se upustili u elaboriranje ovog krivićnog dela, neophodno je prethodno objasniti neke osnovne pojmove regulisane Zakonom o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima. U tom smislu, neminovno treba objasniti pojmove kao što su društvo za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondom i dobrovoljni penzijski fond. Oba pojma definiše Zakon o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima. Društvo za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondom je privredno društvo koje organizuje i upravlja dobrovoljnim penzijskim fondovima, u skladu sa zakonom, a ono se osniva isključivo kao zatvoreno akcionarsko društvo. Na društva za upravljanje primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuju privredna društva, osim ako Zakonom o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima nije drukćije određeno.

Dobrovoljni penzijski fond je institucija kolektivnog investiranja u okviru koje se prikuplja i ulaže penzijski doprinos u različite vrste imovine sa ciljem ostvarenja prihoda i smanjenja rizika ulaganja (ćlan 3 taćka 1 i 2). Dobrovoljni penzijski fond se organizuje radi prikupljanja novćanih sredstava uplatom penzijskog doprinosu od strane obveznika uplate i ulaganja tih sredstava sa ciljem povećanja vrednosti imo-

vine fonda. Dobrovoljni penzijski fond jeste fond posebne vrste, odnosno zasebna imovina, bez svojstva pravnog lica (član 28).

Krivično delo oglašavanja prospekta sa neistinitim podacima propisano je u dva oblika.

2. Prvi oblik krivičnog dela propisan je u prvom stavu. Radnja izvršenja ovog oblika je alternativno postavljena. Prvo pitanje koje se postavlja u vezi sa radnjom izvršenja jeste da li se odrednica „koje su relevantne za donošenje investicione odluke“ odnosi samo na radnju objavljivanja drugih neistinitih činjenica ili i na radnje koje se sastoje od objavljivanja neistinitih podataka o pravnom i finansijskom položaju fonda ili njegovim poslovnim mogućnostima. Pravilno tumačenje je da se ova odrednica odnosi samo na druge neistinite činjenice. Drugim rečima, krivično delo je izvršeno samim objavljivanjem neistinitih podataka o pravnom i finansijskom položaju fonda ili njegovim poslovnim mogućnostima, odnosno objavljivanjem neistinitih činjenica koje su relevantne za donošenje investicione odluke. U drugom slučaju, kada se objavljuju neistinite činjenice, u postupku tužilac mora dokazivati da su one relevantne za donošenje investicione odluke.

Zbog svega iznetog možemo zaključiti da su radnje izvršenja:

1. objavljivanje neistinitih podataka o pravnom položaju fonda;
2. objavljivanje neistinitih podataka o finansijskom položaju fonda;
3. objavljivanje neistinitih podataka o poslovnim mogućnostima fonda;
4. objavljivanje neistinitih činjenica koje su relevantne za donošenje investicione odluke.

3. Napadni objekat, kod ovog krivičnog dela, jeste: prospekt, skraćeni prospekt, godišnji i polugodišnji izveštaj.

Dobrovoljni penzijski fond mora imati prospekt i skraćeni prospekt. Prospekt mora sadržati informacije na osnovu kojih zainteresovana lica mogu steći jasnu predstavu o fondu i doneti razboritu odluku. Skraćeni prospekt se isključivo koristi radi oglašavanja dobrovoljnog penzijskog fonda i mora odgovarati sadržini prospekta.

Društvo za upravljanje dužno je da dâ na uvid prospekt svakom zainteresovanom licu na njegov zahtev. Društvo za upravljanje je dužno da radi davanja saglasnosti Narodnoj banci Srbije dostavi prospekt i skraćeni prospekt dobrovoljnog penzijskog fonda, do 31. marta tekuće godine, sa podacima o stanju na dan 31. decembra za prethodnu godinu. Društvo za upravljanje je dužno da, u roku od 15 dana od dana dobijanja saglasnosti, javno objavi skraćeni prospekt u najmanje jednom dnevnom listu koji se distribuira na celoj teritoriji Republike sa tiražom od najmanje 100.000 primeraka, kao i na svojoj internet stranici (član 38 Zakona o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima). Zakon detaljno reguliše šta sve prospekt mora da sadrži, a to su: 1) podaci o dobrovoljnom penzijskom fondu; 2) podaci o društvu za upravljanje; 3) poslovno ime i sedište kastodi banke; 4) datum izdavanja prospekta (član 39).

Pored prospekta i skraćenog prospekta dobrovoljni penzijski fond, odnosno društvo za upravljanje, mora sačinjavati redovne godišnje i polugodišnje izveštaje.

Sastavljanje finansijskih izveštaja vrši se u skladu sa zakonom kojim se uređuje računovodstvo i revizija i propisom Narodne banke Srbije.

4. Krivično delo može se izvršiti samo sa direktnim umišljajem. Umišljaj mora da obuhvata, pored svesti i volje za izvršenje dela, i svest da se radnjom izvršenja obmanjuje javnost. To znači da neće postojati krivično delo ukoliko je krivično delo izvršeno sa drugom namerom.

Pored toga što zakonodavac predviđa da krivično delo može izvršiti svako lice, faktički će izvršilac krivičnog dela biti samo odgovorno lice, odnosno lice koje je odgovorno za sastavljanje, odnosno kontrolu ili objavljivanje prospekta, skraćenog prospekta, godišnjeg i polugodišnjeg izveštaja.

Delo je svršeno samim preduzimanjem radnje izvršenja, a u postupku se ne dokazuje nastupanje posledice. Za postojanje dela irelevantno je da li je javnost zaista i obmanuta. Kod poslednje alternativno preduzete radnje nije od značaja da li je investiciona odluka zaista i doneta na osnovu neistinitih činjenica ili ne.

5. Ovaj oblik krivičnog dela predstavlja poseban vid falsifikata. Naime, postoje dve vrste falsifikovanja isprave, materijalno i intelektualno. Materijalno falsifikovanje postoji kada lice koje je na ispravi naznačeno kao izdavalac u stvarnosti nije izdalo tu ispravu. Za razliku od materijalnog falsifikovanja, kod intelektualnog falsifikovanja, isprava je izdata od strane ovlašćenog lica za njeno izdavanje, ali je sadržaj isprave neistinit. Kod ovog oblika krivičnog dela radi se o intelektualnom falsifikatu, jer se radnja izvršenja sastoji u objavljivanju isprava sa neistinitim podacima i činjenicama. U tom pravcu treba praviti razliku između ovog krivičnog dela i falsifikovanja isprave. Naime, za razliku od ovog krivičnog dela, falsifikovanje isprave predstavlja materijalno falsifikovanje.

Kada je u pitanju odnos ovog krivičnog dela i falsifikovanja službene isprave iz člana 357, učinjenog od strane odgovornog lica, sticaj ovih dvaju krivičnih dela je prividan. U toj situaciji izvršeno je samo ovo krivično delo, po principu specijaliteta.

Moguće je da se u praksi pojavi situacija u kojoj bi se prospekt dobrovoljnog penzijskog fonda, skraćeni prospekt, godišnji i polugodišnji izveštaj koristili kao sredstvo da se neko dovede u zabludu ili održava u zabludi, i na taj način izvrši krivično delo prevare. U skladu s tim, postavlja se pitanje sticaja između ova dva krivična dela. U ovom slučaju treba zauzeti istovetan stav kao i kada se radi o odnosu falsifikovanja i prevare. Naime, kada je radnju prevare moguće izvršiti samo objavljivanjem neistinitih podataka o pravnom i finansijskom položaju fonda ili njegovim poslovnim mogućnostima ili drugih neistinitih činjenica koje su relevantne za donošenje investicione odluke, neće postojati sticaj, već samo krivično delo prevare.

6. Kada nastupe značajnije promene usled kojih podaci u prospektu i skraćenom prospektu ne odgovaraju stvarnom stanju, društvo za upravljanje je dužno da, u roku od osam dana od dana nastanka takvih okolnosti, dostavi Narodnoj banci Srbije radi davanja saglasnosti izmenjeni prospekt dobrovoljnog penzijskog fonda. Pod značajnijim promenama podrazumevaju se promene usled kojih podaci u prospektu, odnosno skraćenom prospektu, bitno odstupaju od stvarnog stanja, a na-

ročito se podrazumevaju izmene pravila poslovanja i pravilnika o tarifi, promene u vrednosti i strukturi imovine dobrovoljnog penzijskog fonda, kao i druge promene koje bitno utiču na precizno saznanje člana o fondu i na donošenje celishodne odluke o članstvu (član 38).

7. U stavu drugom radnja izvršenja je predviđena kao neobjavljivanje dopune prospekta ili izveštaja o bitnim događajima koji mogu bitnije uticati na odluku o ućlanjenju. Krivično delo se može izvršiti samo nećinjenjem.

Treba zapaziti i da će radnja izvršenja krivićnog dela postojati samo ukoliko je mogla bitnije uticati na odluku o ućlanjenju, što praktićno znaći da neće postojati ovo krivićno delo ukoliko neko ne objavi dopunu prospekta ili izveštaja o događaju koji nije mogao bitnije uticati na odluku o ućlanjenju, već, na primer, na odluku o ostanku u fondu, odnosno o išćlanjenju. Ovde treba napomenuti da su ove razlike više hipotetićke prirode, a stoga što je svaki događaj koji je od uticaja na odluku o ućlanjenju praktićno i od uticaja na odluku o ostanku, odnosno išćlanjenju iz fonda.

Krivićno delo je svršeno objavljivanjem nesitinitih ili nepotpunih podataka, odnosno propuštanjem da se u zakonskom roku objave podaci o bitnim događajima, tako da u postupku ne treba dokazivati da je javnost stvarno i obmanuta. Moguć je pokušaj krivićnog dela koji, prema zaprećenoj kazni, nije kaźnjiv.

Kao i kod prethodnog oblika, krivićno delo se može izvršiti samo sa direktnim umišljajem. Umišljaj mora da obuhvata, pored svesti i volje za izvršenje dela, i svest da se radnjom izvršenja obmanjuje javnost.

Nedozvoljeno obavljanje delatnosti društva za upravljanje i nedozvoljeno poslovanje

Ćlan 72a

Odgovorno lice u pravnom licu koje obavlja delatnost društva za upravljanje ili posluje kao dobrovoljni penzijski fond, a nema dozvolu za rad, niti je registrovano na osnovu zakona,

kazniće se kaznom zatvora do tri godine.

1. Ovo krivićno delo je propisano izmenama i dopunama Zakona o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima, koje su objavljene u Sluźbenom glasniku RS, br. 31/2011.

Pojam dobrovoljnog penzijskog fonda i društva za upravljanje dat je uz komentar prethodnog člana pa ga ovde nećemo ponavljati.

Radnja krivićnog dela se sastoji u obavljanju delatnosti društva za upravljanje, odnosno u poslovanju dobrovoljnog penzijskog fonda. To može biti svaka aktivnost koja je svojstvena društvu za upravljanje ili dobrovoljnom penzijskom fondu. Delat-

nost društva za upravljanje propisana je Zakonom o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima. Prema odredbama tog zakona Društvo za upravljanje može obavljati isključivo delatnost organizovanja i upravljanja dobrovoljnim penzijskim fondovima na način kojim svoje interese ili interese svojih osnivača, odnosno povezanih lica, ne stavlja ispred interesa članova ovih fondova, u skladu s dobrom poslovnom praksom i pažnjom dobrog privrednika, a u najboljem interesu članova tih fondova. U tu svrhu društvo donosi investicione odluke, vrši programirane isplate, obavlja administrativne i marketinške poslove i aktivnosti i druge poslove, u skladu sa zakonom (član 5).

U pogledu uslova za rad, Narodna banka Srbije istovremeno donosi rešenje o izdavanju dozvole za rad i rešenje o izdavanju dozvole za upravljanje fondom. Pored toga, Narodna banka Srbije daje saglasnost na izbor predloženih članova uprave društva za upravljanje. Nakon toga društvo za upravljanje podnosi registracionu prijavu i registruje se u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata. Tek nakon izdavanja dozvole za rad društvo može da počne da obavlja delatnosti, a fond da posluje, u svim drugim slučajevima odgovorno lice je u sveri krivičnog dela.

Za postojanje krivičnog dela nije neophodno postojanje društva za upravljanje, odnosno dobrovoljnog penzijskog fonda iz razloga što zakonodavac kao inkriminaciju predviđa obavljanje delatnosti bez potrebne dozvole i registracije, tako da će krivično delo postojati kada se odgovorno lice u bilo kom privrednom subjektu bavi delatnošću društva za upravljanje ili poslovima dobrovoljnog penzijskog fonda.

2. Delo može izvršiti samo odgovorno lice, a pojam odgovornog lica definisan je u članu 112 Krivičnog zakonika i u skladu sa tom odredbom ga treba tumačiti i u pogledu ovoga krivičnog dela. Treba podvući da izvršilac ne može da bude svako odgovorno lice, već samo odgovorno lice u pravnom licu koje obavlja delatnost društva za upravljanje ili posluje kao dobrovoljni penzijski fond, a nema dozvolu za rad, niti je registrovano na osnovu zakona.

Pored odgovornog lica izvršilac može biti i pravno lice, pod uslovima predviđenim u Zakonu o odgovornosti pravnih lica za krivično delo.

9. ZAKON O GENETIČKI MODIFIKOVANIM ORGANIZMIMA

“Službeni glasnik RS”, broj 41/2009

Član 45

Ko protivno odredbama ovog zakona započne da upotrebljava GMO i proizvod od GMO u zatvorenim sistemima, namerno uvodi u životnu sredinu, stavlja u promet, gaji u komercijalne svrhe ili odlaže u životnu sredinu i time prouzrokuje štetne posledice po zdravlje ljudi i životnu sredinu,

kazniće se za krivično delo zatvorom do tri godine.

GMO i proizvod od GMO iz stava 1 ovog člana oduzeće se i uništiti o trošku lica koje je izvršilo krivično delo.

1. Polazeći od činjenice da su genetički resursi za hranu i poljoprivredu posebna briga svake zemlje, a s obzirom na to da i naša zemlja u velikoj meri zavisi od ovih resursa, kod nas je donet Zakon o genetički modifikovanim organizmima, kojim je pravno regulisana ova materija. Pored toga, treba napomenuti i da je naša zemlja potpisnik Međunarodnog ugovora o biljnim genetičkim resursima za hranu i poljoprivredu („Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori“, br. 1/13).

Zakon o genetički modifikovanim organizmima izričito zabranjuje stavljanje u promet i gajenje genetički modifikovanih organizama na teritoriji Republike Srbije (član 2), s tim da se odredbe zakona ne primenjuju na proizvod od genetički modifikovanog organizma koji nije modifikovan živi organizam i ne koristi se kao hrana, hrana za životinje, lek ili pomoćno lekovito sredstvo. Takođe, odredbe ovog zakona ne primenjuju se niti na genetički modifikovan mikroorganizam, kao ni na proizvod od genetički modifikovanog organizma koji nije modifikovani živi organizam, ako su oni namenjeni za medicinsku upotrebu i ako je njihova upotreba u celini regulisana drugim propisima.

Da bi se razumelo biće krivičnog dela potrebno je prvo definisati pojmove kao što su genetički materijal, genetički modifikovan organizam (GMO), proizvod od genetički modifikovanog organizma i upotreba u zatvorenim sistemima. Odgovor na ova pitanja nam daje sam Zakon o genetički modifikovanim organizmima. Tako, genetički materijal je deo biljke, životinje, gljive, mikroorganizma, virusa ili viroida koji sadrži naslednu informaciju.

Genetički modifikovan organizam je organizam čiji je genetički materijal promenjen metodama savremene biotehnologije, s tim da se genetički modifikovanim organizmom ne smatra poljoprivredni proizvod biljnog porekla koji količinski sadrži do 0,9% primesa genetički modifikovanog organizma i primesa poreklom od genetički modifikovanog organizma. Semenski i reproduktivni materijal se ne smatra genetički modifikovanim organizmima ukoliko količinski sadrži do 0,1% primesa genetički modifikovanog organizma i primesa poreklom od genetički modifikovanog organizma.

Proizvod od genetički modifikovanog organizma je svaki proizvod koji se sastoji, odnosno koji je dobijen od jednog ili više genetički modifikovanih organizama, bez obzira na stepen obrade, odnosno onaj proizvod koji ih sadrži. Upotreba u zatvorenim sistemima je svaka operacija kojom se genetički modifikovan organizam ili proizvod od genetički modifikovanog organizma uzgaja, razmnožava, skladišti, transportuje, odlaže, uništava ili na bilo koji drugi način koristi u prostoru koji je odvojen fizičkim preprekama ili se kombinacijom fizičkih, hemijskih, odnosno bioloških prepreka onemogućava kontakt genetički modifikovanog organizma sa spoljnim svetom i njihov uticaj na životnu sredinu.

2. Radnja izvršenja je alternativno određena i sastoji se u: započinjanju da se upotrebljava GMO u zatvorenim sistemima; započinjanju da se upotrebljava proi-

zvod od GMO u zatvorenim sistemima; namernom uvođenju u životnu sredinu; namernom stavljanju u promet; namernom gajenju u komercijalne svrhe; namernom odlaganju u životnu sredinu.

Sve radnje izvršenja su alternativno određene. To znači da je dovoljno preduzeti bilo koju od radnji izvršenja za postojanje svršenog oblika krivičnog dela. Ukoliko se, pak, preduzme više radnji izvršenja, neće postojati više, već samo jedno krivično delo. U tom slučaju, činjenica da je preduzeto više radnji izvršenja može uticati na odluku o kazni.

Krivično delo se može izvršiti samo sa umišljajem. Specifičnost ovog krivičnog dela je u tome što su različiti oblici umišljaja sa kojim se mogu preduzeti pojedine radnje izvršenja. Prve dve radnje izvršenja mogu se izvršiti kako sa direktnim tako i sa eventualnim umišljajem, a ostale četiri radnje se mogu izvršiti samo sa direktnim umišljajem. Treba primetiti da zakonopisac prilično nemušto koristi termin „namera“. Najverovatnije je to posledica doslovnog preuzimanja prevoda međunarodnog ugovora sa engleskog jezika koji nema posebne termine za umišljaj i nameru. Međutim, u krivičnom zakonodavstvu termin „namera“ koristi se kada zakonodavac, pored umišljaja, želi da potcrta specifično subjektivno obeležje krivičnog dela (u nameri pribavljanja protivpravne imovinske koristi, u nameri unošenja u tuđ računar, u nameri stavljanja u promet i sl.). Kod ovog krivičnog dela ovaj termin se koristi kao namerno preduzimanje radnje izvršenja, što nije uobičajeno za krivično zakonodavstvo, pa ovakva formulacija jedino može da upućuje na zaključak da se ove radnje izvršenja mogu preduzeti isključivo sa direktnim umišljajem.

U opisu krivičnog dela navodi se da učinilac mora da postupa suprotno odredbama ovog zakona. To znači da je delo blanketnog karaktera. Postojanje blanketne dispozicije znači da se u dispozitivu optužnice, odnosno presude, mora opisati član zakona koji je prekršen. Blanketna norma je tako određena da se radnja izvršenja može preduzeti jedino protivno odredbama Zakona o genetički modifikovanim organizmima, što znači da neće postojati krivično delo ukoliko je radnja izvršenja preduzeta protivno odredbama nekog drugog zakona.

Posledica krivičnog dela je prouzrokovanje štetnih posledica po zdravlje ljudi i životnu sredinu. U pitanju je krivično delo ugrožavanja, i to sa konkretnom posledicom. To znači da se nastupanje štetnih posledica u svakom konkretnom slučaju mora dokazivati.

Zakonodavac nabraja dve štetne posledice, a to su posledice po zdravlje ljudi i životnu sredinu. Prilikom nabiranja zakonodavac koristi veznik „i“, što upućuje na to da je za postojanje krivičnog dela potrebno da nastupe obe posledice kumulativno.

Drugi stav predviđa obavezno oduzimanje predmeta koji su namenjeni ili upotrebljeni za izvršenje krivičnog dela. Sredstva se moraju oduzeti bez obzira u čijoj su svojini. Kada oduzima predmete izvršenja, u izreci presude, sud se mora pozvati na odredbu koja se odnosi na meru bezbednosti oduzimanja predmeta, s tim što će navesti da se mera bezbednosti izriče u vezi sa drugim stavom ovog člana.

Ono što je neuobičajeno u ovoj zakonskoj odrednici jeste to što zakonodavac upućuje da se predmeti izvršenja imaju uništiti o trošku lica koje je izvršilo krivično delo. Dilema koja se javlja jeste da li je sud u obavezi da već u izreci presude obaveže okrivljenog na određeni novčani iznos ili to može učiniti i kasnije. Dilema je time veća što Zakonik o krivičnom postupku i Zakon o izvršenju krivičnih sankcija ne predviđaju formu u kojoj se okrivljeni ima obavezati da plati troškove uništenja. Ovu formulaciju treba tako tumačiti da ukoliko je sudu u momentu donošenja prvostepene presude poznata vrsta i visina troškova uništenja GMO i proizvoda od GMO, u izreci presude će on obavezati okrivljenog na određeni novčani iznos radi plaćanja troškova uništenja. Ukoliko ti troškovi nisu poznati u momentu presuđenja, sud će u izreci presude samo odlučiti da će se GMO i proizvod od GMO uništiti o trošku okrivljenog, s tim da će se naznačiti da će sud o visini troškova naknadno odlučiti. U tom slučaju odluka o visini troškova donosi se u posebnom rešenju, protiv kojeg je dozvoljena žalba.

10. ZAKON O VODAMA

„Službeni glasnik RS“, br. 30/10, 93/12

Neovlašćeno punjenje i korišćenje akumulacije

Član 209

Ko bez vodne dozvole vrši punjenje akumulacije ili koristi vode iz akumulacije i time izazove opasnost po život ili zdravlje ljudi ili imovinu,

kazniće se za krivično delo zatvorom od šest meseci do pet godina.

Krivično delo predviđa dve alternativne radnje izvršenja. Prva se sastoji u punjenju akumulacije, a druga u korišćenju vode iz akumulacije. U oba slučaja to mora da se čini bez vodne dozvole.

Posledica krivičnog dela je izazivanje opasnosti po život ili zdravlje ljudi ili imovinu. Delo je svršeno nastupanjem opasnosti. U pitanju je konkretna opasnost, pa se njeno postojanje uvek mora dokazivati. U pogledu imovine koja se dovodi u opasnost, nije neophodno utvrđivati njenu vrednost. Irelevantno je i to da li je nastupila ikakva šteta po imovinu, dovoljno je da je postojala konkretna mogućnost nastupanja takve štete. Između zabranjene radnje i štetne posledice mora da postoji uzročna veza.

Vodna dozvola je jedan od vodnih akata kojim se utvrđuju način, uslovi i obim korišćenja voda, način, uslovi i obim ispuštanja otpadnih voda, skladištenja i ispuštanja hazardnih i drugih supstanci koje mogu zagaditi vodu, kao i uslovi za druge radove kojima se utiče na vodni režim. Izdaje se na određeno vreme, a najduže na

period od 15 godina, s tim da se njeno trajanje može produžiti. Zakon o vodama detaljno reguliše uslove pod kojima se ona izdaje (član 122–123), prenos prava stečenih na osnovu vodne dozvole (član 125) i njen prestanak važenja (član 126).

Zakon o vodama ne definiše pojam akumulacije, ali se ona može definisati kao velika količina vode koja se slila na jedno mesto. Akumulacija može biti prirodna i veštačka. Može imati branu, ali to nije uslov za njeno postojanje.

Učinitelj može biti svako lice, osim onog koje ima vodnu dozvolu. Ukoliko lice koje poseduje vodnu dozvolu puni akumulaciju ili koristi vodu iz akumulacije i time izazove opasnost po život ili zdravlje ljudi ili imovinu, može eventualno odgovarati za krivično delo izazivanja opšte opasnosti.

Krivično delo se može izvršiti samo sa umišljajem učinioca.

Zakonodavac u definiciji krivičnog dela određuje da će se učinitelj kazniti za krivično delo, što je suvišno, jer iz naziva odeljka, a i prema zaprečenoj kazni jasno proizilazi da je u pitanju krivično delo.

Posebno pitanje vezano za ovo krivično delo jeste pitanje sticaja. Sticaj je između ovog i krivičnog dela izazivanja opšte opasnosti prividan po osnovu specijaliteta. Izazivanje opšte opasnosti propisuje opštu radnju izvršenja, a neovlašćeno punjenje i korišćenje akumulacije posebnu, pa se stoga ima primeniti princip *lex specialis derogat legi generali*. To znači da u slučaju kada se u radnjama učinioca ostvare obeležja oba krivična dela neće postojati krivično delo izazivanja opšte opasnosti, već samo krivično delo neovlašćenog punjenja i korišćenja akumulacija.

Oštećenja pri eksploataciji rečnih nanosa

Član 210

Ko eksploatacijom rečnog nanosa iz korita vodotoka ošteti korito, obale i regulacione objekte,

kazniće se za krivično delo zatvorom od šest meseci do pet godina ili novčanom kaznom.

Za krivično delo iz stava 1 ovog člana učiniocu će se pored propisane kazne oduzeti i predmet izvršenja krivičnog dela.

1. Ovo krivično delo predviđa samo jednu radnju izvršenja, koja se sastoji u eksploataciji rečnog nanosa iz korita vodotoka.

Pod eksploatacijom treba podrazumevati svako iskorišćavanje rečnog nanosa. To može biti delimično odvajanje rečnog nanosa, ali i svaki drugi oblik eksploatacije. Irelevantno je da li je eksploatacijom ostvarena i neka finansijska korist, biće krivičnog dela će postojati i ukoliko nije bilo nikakve koristi. Zakon o vodama precizno

definiše ko ima pravo na eksploataciju rečnih nanosa (član 89), koje su obaveze lica koja vrše eksploataciju (član 90) i u kojim slučajevima je zabranjena eksploatacija (član 91).

Pojam rečnog nanosa definisan je Zakonom o vodama. Prema odredbama Zakona, rečni nanosi jesu trajni ili privremeni nanosi reka i bujica (pesak, šljunak i slično) koji se nalaze na vodnom zemljištu (član 3 tačka 53). Prema odredbama istog zakona, vodotok je korito tekuće vode zajedno sa obalama i vodom koja njime stalno ili povremeno teče. Vodotok može biti prirodan, kao što su reka, bujica ili potok, ali može biti i veštački, kao što su kanal, prosek ili izmešteno korito (član 3 tačka 16).

2. Posledica se sastoji u oštećenju korita, obale i regulacionog objekta. Bez obzira na to što zakonodavac prilikom nabiranja koristi veznik „i“, nije neophodno da nastupe sve tri posledice, već je za postojanje krivičnog dela dovoljno da je nastupila samo jedna od njih.

Koritom se smatra udubljenje kroz koje teku male i srednje vode vodotoka, odnosno udubljenje koje je stalno pokriveno vodama prirodnih jezera i drugih površinskih voda (član 3 tačka 40 Zakona o vodama). Obala je pojas zemljišta (širine do 10 m), koji se nalazi neposredno uz korito vodotoka, jezera, akumulacija i drugih površinskih voda (član 3 tačka 42 Zakona o vodama). Regulacioni objekti su obalotvrde, pregrade, pragovi, naperi i drugi objekti u rečnom koritu namenjeni njegovoj stabilizaciji i poboljšanju režima tečenja.

3. Učinitelac dela može biti svako lice, uključujući i pravna lica, kada su ispunjeni uslovi predviđeni Zakonom o odgovornosti pravnih lica za krivično delo. Na subjektivnom planu, delo se može izvršiti samo sa umišljajem učinioca.

4. Drugi stav predviđa obavezno oduzimanje predmeta kojima je izvršeno krivično delo. Sredstva se moraju oduzeti bez obzira u čijoj su svojini. Kada oduzima predmete izvršenja, u izreci presude sud se mora pozvati na odredbu koja se odnosi na meru bezbednosti oduzimanja predmeta, s tim što će navesti da se mera bezbednosti izriče u vezi sa drugim stavom ovog člana.

11. ZAKON O RUDARSTVU I GEOLOŠKIM ISTRAŽIVANJIMA

“Službeni glasnik RS”, broj 101/15

Član 177

Ko organizuje ili učestvuje u sprovođenju štrajka u jamskim prostorijama ili drugim objektima i prostorijama iz člana 155 stav 2 ovog zakona

kazniće se zatvorom od jedne do pet godina.

1. Štrajk kao način rešavanja sporova između radnika i poslodavca garantovan je Ustavom Republike Srbije, međunarodnim aktima i zakonima. Međutim, nije sva-

ki štrajk dozvoljen. Kao prvo, da bi bio dozvoljen, štrajk mora da bude organizovan i vođen pod zakonom utvrđenim uslovima. Pored toga, u određenim slučajevima zakonom se može isključiti pravo na štrajk. Jedan od slučajeva kada zakon zabranjuje vođenje štrajka propisan je u Zakonu o rudarstvu i geološkim istraživanjima. Član 155 stav 2 Zakona o rudarstvu i geološkim istraživanjima predviđa zabranu organizovanja i sprovođenja štrajka u jamskim prostorijama ili u drugim objektima i prostorijama u kojima postoji potencijalna opasnost po život i zdravlje ljudi. Treba napomenuti da je samo u ovom slučaju zabranjeno organizovanje i vođenje štrajka, dok je u drugim slučajevima vođenje štrajka dozvoljeno uz ispunjenost posebnih uslova.

Da bismo se upustili u razmatranje ovog krivičnog dela, prethodno moramo odrediti pojam štrajka. On se može definisati kao prekid rada koji zaposleni organizuju radi zaštite svojih profesionalnih i ekonomskih interesa po osnovu rada.

2. Radnja ovog krivičnog dela se odnosi samo na slučajeve vođenja štrajka u jamskim prostorijama ili u drugim objektima i prostorijama u kojima postoji potencijalna opasnost po život i zdravlje ljudi. Pitanje koje se nameće jeste da li će i koje krivično delo postojati ukoliko se štrajk vodi u drugim delovima rudnika ili eksploatacionim poljima. U ovoj situaciji neće postojati krivično delo, osim ukoliko su ispunjeni uslovi za postojanje inkriminacije zloupotrebe prava na štrajk (član 167 Krivičnog zakonika).

Ovo krivično delo je blanketnog karaktera, odnosno u opisu radnje izvršenja poziva se na odredbu člana 155 st. 2 Zakona o rudarstvu i geološkim istraživanjima, a pozivanje na blanketnu normu je nesporno učinjeno. Naime, potpuno je bespotrebno pozivati se na blanketnu dispoziciju da bi se u opis dela unela odrednica koja se odnosi na potencijalnu opasnost po život i zdravlje ljudi. Dovoljno je bilo uneti ovu odrednicu u samu definiciju krivičnog dela bez pozivanja na blanketnu dispoziciju. Na ovaj način se opis krivičnog dela praktično opterećuje bespotrebnim blanketnim dispozicijama.

Posledica krivičnog dela nije opisana, što drugim rečima znači da je krivično delo svršeno samim preduzimanjem radnje izvršenja. Ovo krivično delo je delo sa apstraktnom opasnošću. Ne upuštajući se u raspravu o tome da li sva krivična dela imaju posledicu ili ne, ovde ćemo se samo zadržati na konstataciji da je ovo krivično delo – delo ugrožavanja s apstraktnom posledicom. Krivična dela sa apstraktnom opasnošću su ona krivična dela kod kojih je posledica nastupila preduzimanjem same radnje, pa se njeno postojanje u krivičnopravnom smislu ne mora dokazivati.

Izvršilac krivičnog dela je svako ko organizuje ili učestvuje u sprovođenju štrajka. Organizatori štrajka su ona lica koja donose odluku o stupanju u štrajk i vrše potrebne pripreme za stupanje u štrajk. Najčešće su to pripadnici sindikata, ali mogu biti i bilo koja druga lica koja faktički obavljaju ove radnje. Od organizatora treba razlikovati vođe štrajka – to su ona lica koja, kada do štrajka dođe, odlučuju o načinu vođenja štrajka, uslovima pod kojim će se voditi štrajk, usmeravaju štrajkačke delatnosti i sl. Najčešće su to članovi štrajkačkog odbora, ali, i u ovom slučaju, to mogu biti sva lica koja faktički vode štrajk. Lica koja učestvuju u sprovođenju štrajka

jesu praktično sva lica koja učestvuju u štrajku – to su vođe štrajka, ali i svi drugi neposredni učesnici štrajka. Zakonodavac je kao izvršioce odredio lica koja učestvuju u sprovođenju štrajka, a ne sva lica koja učestvuju u štrajku, što znači da izvršioци ovog krivičnog dela ne mogu biti lica koja učestvuju u organizaciji štrajka osim organizatora. To su najčešće lica koja imaju neke manje značajne organizacione zadatke u štrajku, kao što su dostavljanje hrane štrajkačima i sl. Međutim, to ne znači da se te radnje u određenim slučajevima ne bi mogle kvalifikovati kao radnje pomaganja.

Član 178

Ko u jamu sa metanom ili drugim zapaljivim gasom ili opasnom ugljenom prašinom ili u objekat na naftnom i gasnom polju unese lako zapaljivu materiju ili druge stvari čije je unošenje u takvu jamu, odnosno objekat zabranjeno (član 135 stav 1),

kazniće se zatvorom od jedne do pet godina.

Za pokušaj dela iz stava 1 ovog člana, učinilac će se kazniti.

Ako je delo iz st. 1 i 2 ovog člana učinjeno iz nehata,

učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

1. Ovo je drugo neimenovano krivično delo koje je propisano Zakonom o rudarstvu i geološkim istraživanjima. Kod ovog krivičnog dela radnja izvršenja je alternativno predviđena. To su 1) unošenje lako zapaljivih materija i 2) unošenje stvari čije unošenje je po samom zakonu zabranjeno. Zakon tačno propisuje koje su to stvari čije je unošenje zabranjeno. Prema slovu zakona to mogu biti lako zapaljive materije, pribor za pušenje ili druga sredstva koja mogu izazvati požar, upalu ili eksploziju (član 135). Uočljivo je da zakonodavac dva puta inkriminiše unošenje lako zapaljivih sredstava, jednom kroz zasebnu radnju izvršenja, a drugi put kao stvar čije je unošenje po samom zakonu zabranjeno. Tako je irelevantno kroz koju radnju izvršenja će biti kvalifikovano unošenje lako zapaljivih sredstava.

Posledica krivičnog dela je apstraktna opasnost po život i telo ljudi. To znači da je u postupku dovoljno da tužilac dokaže da je radnja izvršenja preduzeta.

Krivično delo se može izvršiti samo na određenim mestima, a to su: jame sa metanom ili drugim zapaljivim gasom; jame sa opasnom ugljenom prašinom; objekti na naftnom polju; objekti na gasnom polju. Krivično delo može izvršiti svako, tako da je za inkriminaciju irelevantno da li je učinilac imao ovlašćenje za ulaženje u navedene objekte ili ne.

2. Stav drugi predviđa kažnjavanje za pokušaj, što inače, s obzirom na zapreće-

nu kaznu, ne bi bilo moguće. Privilegovani oblik (stav 3) je određen prema blažem obliku krivice – nehatu.

Član 179

Ko se, ulazeći po bilo kom osnovu u magacin, skladište ili spremište eksplozivnih sredstava, ne pridržava propisanih mera bezbednosti i zdravlja na radu (član 135 stav 3)

kazniće se zatvorom od jedne do pet godina.

1. Kod ovog krivičnog dela radnja izvršenja se sastoji u ulaženju u magacin, skladište ili spremište eksplozivnih sredstava, i to takvom ulaženju pri kojem se izvršilac ne pridržava propisanih mera bezbednosti i zdravlja na radu.

Zakon o rudarstvu i geološkim istraživanjima ne propisuje koje su to mere bezbednosti i zdravlja na radu, zaštite životne sredine i mera zaštite od požara koje se moraju poštovati. To je razumljivo kada se ima u vidu da su ove mere predviđene posebnim propisima. One mogu biti propisane zakonom, ali i podzakonskim propisima.

2. U inkriminaciji dela Zakon o rudarstvu i geološkim istraživanjima upućuje na odredbu člana 135 stav 3, koja predviđa da se zaposleni koji rukuje magacinom, skladištem ili rukovodi prevozom i prenosom eksplozivnih sredstava ili obavlja poslove miniranja, kao i druga lica koja po bilo kom osnovu dolaze u skladišne prostorije ili pomažu pri prevozu i prenosu eksplozivnih sredstava i miniranju, moraju pridržavati propisanih mera bezbednosti i zdravlja na radu, zaštite životne sredine i mera zaštite od požara. Nejasno je zašto zakonodavac upućuje na pomenutu odredbu, jer ona predstavlja samo parafraziranje obeležja krivičnog dela.

Dilema koja se javlja u vezi sa ovako postavljenom inkriminacijom jeste da li u činjenični opis optužnog akta, odnosno presude, treba dva puta unositi ista obeležja, što bi proizilazilo iz striktnog tumačenja zakonske odredbe, jer bi se jednom ona unosila po osnovu obeležja krivičnog dela, a drugi put po osnovu upućujuće norme. No, bez obzira na pomalo nespretno definisanu inkriminaciju dela, nema potrebe za duplim unošenjem obeležja, jer bi to izreku samo komplikovalo i činilo nerazumljivom.

3. U pogledu posledice ovo je krivično delo ugrožavanja sa apstraktnom posledicom. To znači da se u postupku ne dokazuje nastupanje opasnosti. Tužilac treba samo da dokaže da je radnja izvršenja preduzeta.

Učinilac može biti svako lice. To mogu biti lica koja se ovlašćeno nalaze u navedenim prostorijama, ali i ona koja su tu neovlašćeno. Primera radi, delo može izvršiti čak i lice koje uđe u magacin, skladište ili spremište sa namerom da učini drugo krivično delo, npr. krađu.

12. ZAKON O AGENCIJI ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE

“Službeni glasnik RS”, br. 97/08, 53/10-13, 66/11 (US), 67/13 (US), 112/13
(Autentično tumačenje), 8/15 (US)

Neprijavljivanje imovine ili davanje lažnih podataka o imovini

Član 72

Funkcioner koji ne prijavi imovinu Agenciji ili daje lažne podatke o imovini, u nameri da prikrije podatke o imovini,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

1. Zaštitni objekt ovog krivičnog dela je transparentnost imovine funkcionera.

2. Radnje izvršenja su: 1. neprijavljivanje imovine, koju je funkcioner dužan da prijavi Agenciji podnošenjem redovnog i vanrednog izveštaja. Funkcioner je dužan da podnese izveštaj o svojoj imovini i prihodima i imovini i prihodima povezanih lica (supružnika ili vanbračnog partnera kao i maloletne dece ukoliko žive u istom porodičnom domaćinstvu) na dan izbora, postavljenja ili imenovanja, a u roku od 30 dana od dana izbora, postavljenja ili imenovanja, kao i da podnese vanredne izveštaje najkasnije do 31.januara tekuće godine sa stanjem na dan 31.decembar prethodne godine, ukoliko je došlo do bitnih promena u odnosu na podatke iz prethodnog podnetog izveštaja; 2. davanje lažnih podataka o imovini, postoji kada funkcioner podnese izveštaje ali ne podnese potpune i tačne podatke o imovini, odnosno podatke koji su relevantni za utvrđivanje imovine i vrednosti imovine.

Za razumevanje pojma imovine važna je sadržina izveštaja koji je funkcioner dužan da podnese (čl. 46 Zakona).

3. Subjektivnu stranu krivičnog dela osim direktnog umišljaja čini i namera da se neprijavljanjem, odnosno davanjem lažnih podataka prikriju podaci o imovini.

Postojanje namere da se prikrije imovina, može se utvrđivati i posredno preko određenih objektivnih okolnosti koje ukazuju na nameru ili je isključuju (kao na premer: vrsta neprijavljene imovine, vrednost neprijavljene imovine ili imovina o kojoj su dati netačni podaci, vreme sticanja imovine, raspolaganje istom i njeno korišćenje, da li se radi o ličnoj imovini ili imovini povezanih lica, nepostupanje ili delimično postupanje po zahtevu Agencije u postupku praćenja imovinskog stanja funkcionera).

4. Izvršilac krivičnog dela je funkcioner čiji je pojam definisan u članu 2 Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije („funkcioner” je svako izabrano, postavljeno ili imenovano lice u organu Repulike Srbije, Autonomne pokrajine, jedinice lokalne samouprave i organe javnih preduzeća i privrednih društava, ustanova i drugih organizacija čiji je osnivač, odnosno član Republika Srbija, Autonomna pokrajina, jedinica lokalne samouprave i drugo lice koje bira Narodna Skupština).

Funkcioneri koji nisu dužni da podnesu izveštaj su: odbornici, odnosno članovi upravnog i nadzornog odbora javnog preduzeća, ustanove i druge organizacije čije je osnivač opština ili grad, kao i članovi upravnog i nadzornog odbora javnog preduzeća, ustanove ili druge organizacije čiji je osnivač Republika, Autonomna pokrajina ili Grad Beograd, ako ne primaju naknadu po osnovu članstva. Izuzetno, Agencija može i od njih da zatraži da podnesu izveštaj.

5. Krivično delo je dovršeno neprijavlivanjem imovine (nepodnošenjem izveštaja), odnosno davanjem lažnih podataka o imovini (podnošenjem izveštaja sa ne-tačnim i nepotpunim podacima).

Pokušaj krivičnog dela prvom radnjom izvršenja nije moguć, a drugom radnjom izvršenja moguć je nesvršeni pokušaj krivičnog dela.

Sudska praksa:

Kada u roku od 3 godine u podnetim izveštajima o imovini i prihodima funkcioner ne prijavi potpune i tačne podatke o imovini i prihodima, okrivljeni je izvršio produženo krivično delo neprijavlivanja imovine ili davanja lažnih podataka o imovini iz člana 72 Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije, u vezi sa članom 61 stav 1 KZ.

Iz obrazloženja :

Osnovni sud u Leskovcu našao je da se u radnjama okrivljenog stiču svi subjektivni i objektivni elementi produženog krivičnog dela iz člana 72 Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije, u vezi sa članom 61 stav 1 KZ, jer okrivljeni kao funkcioner nije prijavio svoju imovinu Agenciji za borbu protiv korupcije u nameri da prikrije podatke o svojoj imovini i to u vezi sa ostalim prihodima od autorskih honorara u toku 2009.godine, koje prihode nije uneo u izveštaj koji je podneo 28.01.2010.godine, a prihode od autorskog honorara za 2010.godinu i 2011.godinu i 2012.godinu, koji prihodi predstavljaju bitnu promenu u odnosu na podatke iz prethodnog podnetog izveštaja od 28.01.2010.godine, jer prelaze iznos prosečne zarade bez poreza i doprinosa u Republici Srbiji; u 2011.godini nije prijavio ni motorno vozilo koje je stekao 2010.godine, a koje nije obuhvaćeno izveštajem koji je podneo 28.01.2010.godine, a predstavlja pokretnu imovinu koja se registruje kod nadležnog organa i koju ima obavezu da prijavi, mogao je da shvati značaj svojih radnji i da upravlja svojim postupcima, bio je svestan da je izveštaje o ovim promenama morao da podnese do kraja januara tekuće godine za prethodnu godinu, da je nepodnošenje izveštaja o ovim bitnim promenama zabranjeno, takve radnje je ponovio više puta u kontinuitetu, na isti način i sa istom namerom da prikrije podatke o imovini, sve pojedinačne radnje sadrže elemente istog krivičnog dela, te je ovo produženo krivično delo izvršeno u uračunljivom stanju i sa direktnim umišljajem.

(Presuda Osnovnog suda u Leskovcu 1-K-broj 1010/13 od 22.01.2016.godine, koja je potvrđena presudom Višeg suda u Leskovcu 3-Kž-broj 116/16 od 23.05.2016.godine)

13. ZAKON O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA

„Službeni glasnik RS“, br. 36/11, 99/11, 83/14-dr.zakon, 5/15

Davanje izjave neistinitog sadržaja

Član 581

Zakonski zastupnik društva ili član organa društva, kao i likvidacioni upravnik, ovlašćeni sudski veštak, revizor ili drugo stručno lice koje da pisanu izjavu neistinitog sadržaja, koja je propisana ovim zakonom kao uslov za sprovođenje konkretnog postupka, sa namerom da taj postupak započne i/ili sprovede i/ili okonča ili kao uslov za stupanje na snagu ili sprovođenje odluke društva,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

Ako je delo iz stava 1 ovog člana izvršio u nameri da ošteti poverioce društva ili članove društva, a iznos za koji su oštećena ta lica prelazi deset miliona dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina i novčanom kaznom.

Uz kaznu zatvora sud može učiniocu izreći zabranu obavljanja funkcije, odnosno poziva u skladu sa Krivičnim zakonikom.

1. Objekat zaštite su privredna društva.

2. Radnja izvršenja osnovnog oblika sastoji se u davanju pisane izjave neistinitog sadržaja, propisane Zakonom. Neophodno je da se radi o izjavi koja je propisana Zakonom o privrednim društvima i to kao uslov:

- za sprovođenje konkretnog postupka (tako na primer u članu 299 Zakona propisuje da se uz zahtev za upis akcija i akcionara u centralni registar dostavlja, između ostalog, i pisana izjava zakonskog zastupnika društva o uspešnosti emisije i ispunjenosti uslova iz Zakona);

- za stupanje na snagu odluke društva ili sprovođenje odluke društva (na primer član 497 Zakona propisuje da odluka skupštine o statusnoj promeni akcionarskog društva mora da sadrži i odredbu da stupa na snagu kada predsednik odbora, odnosno predsednik nadzornog odbora da pisanu izjavu i da su svi nesaglasni akcionari u celosti isplaćeni za vrednost svojih akcija u skladu sa zakonom);

Davanje pismene izjave neistinitog sadržaja predstavlja sačinjavanje isprave potvrđivanjem neistinitih činjenica ili negiranjem istinitih, stavljanjem svog potpisa i njenom upotrebom.

Da bi postojalo krivično delo izjava mora da ima poseban značaj – da je uslov za dalje postupanje.

Izjava se može podneti lično i putem pošte.

3. Osnovni oblik krivičnog dela ima sličnosti sa krivičnim delom falsifikovanja službene isprave iz člana 357 stav 3 u vezi sa stavom 2 KZ, jer predstavlja poseban

oblik intelektualnog falsifikovanja, zato što se radi o tome da ispravu izdaje ovlašćeno lice ali da je sadržaj isrpave lažan, odnosno neistinit.

4. Na subjektivnom planu se zahteva postojanje umišljaja, odnosno svesti da se daje lažna pismena izjava i u kom svojstvu, njen značaj, kao i namera da se konkretan postupak započne i/ili sprovede i/ili okonča.

5. Krivično delo je dovršeno preduzimanjem radnji izvršenja, nije potrebno nastupanje nekih daljih posledica.

6. Drugi stav propisuje kvalifikovani oblik ovog krivičnog dela. Da bi postojao kvalifikovani oblik krivičnog dela neophodno je da su ispunjena dva uslova. Prvi uslov je da je izvršilac delovao u nameri da ošteti poverioca društva ili članove društva, a drugi uslov da iznos za koji su oštećena ta lica prelazi deset miliona dinara, što predstavlja objektivni uslov inkriminacije.

7. Izvršilac krivičnog dela može biti zakonski zastupnik društva, član organa društva, likvidacioni upravnik, ovlašćeni sudski veštak, revizor ili drugo stručno lice.

8. Za odgovornost podstrekača i pomagača se ne zahteva određeno svojstvo (funkcije) ili određenog poziva.

9. Osnovni oblik krivičnog dela predstavlja posebno krivično delo falsifikovanja službene isprave iz člana 357 KZ i u odnosu sa tim delom predstavlja prividni idealni sticaj po osnovu specijaliteta.

Kvalifikovani oblik ovog krivičnog dela ima sličnosti sa prevarom iz člana 208 stav 4 u vezi sa stavom 2 KZ i predstavlja njen poseban oblik. Kada su ispunjeni elementi ovog oblika krivičnog dela, i kada su ostvareni elementi bića drugog krivičnog dela postoji prividni realni sticaj po osnovu specijaliteta, tj. postojaće samo krivično delo davanja izjave neistinitog sadržaja.

Zaključenje pravnog posla ili preduzimanje radnje u slučaju postojanja ličnog interesa

Član 582

Ako lice iz člana 61 ovog zakona, koje ima posebnu dužnost prema društvu ne prijavi društvu pravni posao ili radnju u kojoj ima lični interes, odnosno od tog društva ne pribavi odobrenje pravnog posla ili radnje u slučaju postojanja ličnog interesa iz člana 66 ovog zakona, u nameri da to društvo zaključi ugovor ili preduzme radnju u kojoj će pretrpeti štetu,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

Ako je usled izvršenja dela iz stava 1 ovog člana društvo pretrpelo štetu koja prelazi iznos od deset miliona dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

Uz kaznu zatvora sud može učiniocu izreći zabranu obavljanja funkcije, odnosno poziva u skladu sa Krivičnim zakonikom.

1. Radnju izvršenja predstavlja neprijavlivanje pravnog posla ili radnje u kojima postoji lični interes, odnosno nepribavljanje odobrenja pravnog posla ili radnje u slučaju postojanja ličnog interesa. Tumačenjem ove norme zbog njene nepreciznosti proizilazi da se radnja izvršenja sastoji u nepribavljanju odobrenja pravnog posla ili radnje u slučaju postojanja ličnog interesa. On postoji kada lice ima posebnu dužnost prema privrednom društvu.

Prijavlivanje ličnog interesa vrši se odboru direktora, a ako je upravljanje društvom dvodomo, nadzornom odboru.

Radi izbegavanja sukoba interesa lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu propisana je dužnost prijavljivanje poslova i radnji u kojima postoji lični interes i mogućnost odobrenja pravnog posla i radnji u slučaju postojanja ličnog interesa.

Zakon propisuje šta se smatra ličnim interesom: 1) zaključenje pravnog posla između društva i tog lica ili sa njim povezanog lica; 2) pravne radnje (preduzimanje radnji u sudskom ili drugom postupku, odricanje od prava i slično) koje društvo preduzima prema tom licu ili sa njim povezanom licu; 3) zaključivanje pravnog posla između društva i trećeg lica, odnosno preduzimanje pravne radnje prema trećem licu ako je to treće lice sa njim (ili sa njim povezano lice) u finansijskom odnosu i ako se može očekivati da postojanje tog odnosa utiče na njegovo postojanje; 4) zaključivanje pravnog posla, odnosno preduzimanje pravne radnje društva iz kojeg treće lice ima ekonomski interes, ako je to treće lice sa njim (ili sa njim povezano lice) u finansijskom odnosu i ako se može očekivati da postojanje tog odnosa utiče na njegovo postupanje (član 65).

Odredbom čl. 62 utvrđuje se pojam „povezanog lica“, koja mogu biti: 1. povezana fizička lica, koja su u određenom stepenu krvnog ili drugog srodstva ili koja žive u zajedničkom domaćinstvu; 2. povezana pravna lica koja imaju više različitih oblika povezanosti.

2. Subjektivni elemenat: na subjektivnom planu se zahteva postojanje umišljaja (direktnog) koji obuhvata svest izvršioca da ima posebnu dužnost prema društvu i da nije pribavio odobrenje pravnog posla ili radnje zbog postojanja ličnog interesa (sukoba interesa) i namere da društvo zaključi ugovor i preduzme radnju u kojoj će izvesno pretrpeteti štetu. Namera se može utvrđivati i na osnovu objektivnih okolnosti.

3. Izvršilac krivičnog dela može biti lice koje ima posebnu dužnost prema društvu. Na osnovu člana 61 Zakona to su: 1) ortaci i komplementari; 2) članovi društva sa ograničenom odgovornošću koji poseduju značajno učešće u osnovnom kapitalu društva ili član društva sa ograničenom odgovornošću koji je kontrolni član društva u smislu člana 62 Zakona; 3) akcionari koji poseduju značajno učešće u osnovnom kapitalu društva ili akcionar koji je kontrolni akcionar društva u smislu člana 62 Zakona; 4) direktori, članovi nadzornog odbora, zastupnici i prokuristi i likvidacioni upravnici.

Pored toga Zakon propisuje da se osnovnim aktom, odnosno statutom mogu i druga lica odrediti kao lica koja imaju posebnu dužnost prema društvu.

4. Osnovni oblik krivičnog dela je dovršen samim preduzimanjem radnji izvršenja. Za dovršeno krivično delo se ne zahteva utvrđivanje nastupanja posledice.

5. Teži, kvalifikovani oblik propisan je u drugom stavu. Uslov je da je usled zaključenja pravnog posla ili preduzimanja radnje nastupila šteta koja prelazi iznos od deset miliona dinara.

6. Ovo krivično delo može biti u realnom sticaju sa drugim krivičnim delima (224-a i 227 KZ), ali će postojati prividni idealni sticaj na osnovu supsidijariteta, u zavisnosti od težine tog drugog krivičnog dela i o kom stavu ovog krivičnog dela se radi.

Ukoliko su ostvareni elementi ovog krivičnog dela iz stava 2 i elementi krivičnog dela zloupotrebe položaja odgovornog lica iz člana 227 KZ, učinjenog prekoračenjem granica svog ovlašćenja, postojaće prividni idealni sticaj po osnovu supsidijariteta, tj. postojaće samo ovo krivično delo.

Povreda dužnosti izbegavanja sukoba interesa

Član 583

Ako lice iz člana 61 ovog zakona, koje ima posebnu dužnost prema društvu, povredi dužnost izbegavanja sukoba interesa iz člana 69 ovog zakona, u nameri pribavljanja za sebe ili drugoga imovinske koristi,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

Ako je usled izvršenja dela iz stava 1 ovog člana društvo pretrpelo štetu koja prelazi iznos od deset miliona dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

Uz kaznu zatvora sud može učiniocu izreći zabranu obavljanja funkcije, odnosno poziva u skladu sa Krivičnim zakonikom.

1. Radnja izvršenja ovog krivičnog dela jeste povreda dužnosti izbegavanja sukoba interesa u slučajevima propisanim zakonom. Dužnost izbegavanja sukoba interesa na osnovu čl. 69 Zakona podrazumeva da se ne može u svom interesu ili interesu sa njim povezanih lica:

- koristiti imovina društva;
- koristiti informacije do kojih su došli u tom svojstvu, a koje inače nisu javno dostupne;

- zloupotrebiti svoj položaj u društvu, i
- koristiti mogućnosti za zaključenje poslova koje se ukažu društvu.

Pored toga, Zakon posebno ističe da dužnost izbegavanja sukoba interesa postoji nezavisno od toga da li je društvo bilo u mogućnosti da iskoristi imovinu, informacije ili zaključi poslove.

Dužnost lojalnosti društvu u slučaju postojanja sukoba ličnog interesa lica koja imaju dužnost prema društvu i interesa kompanije pretpostavlja njihovu obavezu da izbegavaju sve slučajeve u kojima mogu doći u potencijalni sukob vlastitih interesa ili interesa povezanih lica sa interesima kompanije.

2. Subjektivni elemenat: sastoji se u umišljaju koji obuhvata svest učinioca da je povredio dužnost izbegavanja sukoba interesa na neki od načina propisan u čl. 69 Zakona u nameri pribavljanja za sebe ili drugoga imovinske koristi.

3. Izvršiocu krivičnog dela mogu biti lica iz čl. 61 Zakona, a to su sva lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu (ortaci i komplementari, članovi društva sa ograničenom odgovornošću koji poseduju značajno učešće u osnovnom kapitalu društva ili član društva sa ograničenom odgovornošću koji je kontrolni član društva; akcionar koji poseduje značajno učešće u osnovnom kapitalu društva ili akcionar koji je kontrolni akcionar društva; direktor, članovi nadzornog odbora, zastupnik i prokurista i likvidacioni upravnik).

Pored toga osnivačkim aktom, odnosno statutom mogu se i druga lica odrediti kao lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu.

Izuzetno, povreda dužnosti izbegavanja sukoba interesa ne postoji ako se kod korišćenja za sebe ili za povezana lica (lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu) kod korišćenja imovine društva, ili korišćenja povlašćenih informacija ili mogućnosti za zaključenje poslova koje se ukažu društvu (korporacijskih šansi) pribavi prethodno ili naknadno odobrenje u smislu odobrenja posla iz sukoba interesa (ali ne i kod zloupotrebe položaja u društvu), (član 70 Zakona).

4. U stavu 2 propisan je kvalifikovani oblik, kada je usled radnji osnovnog krivičnog dela društvo pretrpelo štetu koja prelazi iznos od deset miliona dinara.

5. Krivično delo osnovnog oblika je dovršeno povredom dužnosti izbegavanja sukoba interesa, dok je kvalifikovani oblik dovršen nastupanjem štete za društvo u iznosu od preko 10.000.000 dinara.

6. Krivično delo je takvog karaktera da izvršenje ovog krivičnog dela redovno dovodi do ostvarivanja i bića još nekog krivičnog dela. Izvršenjem tog drugog krivičnog dela i ovog dela postojaće prividni idealni sticaj po osnovu supsidijariteta, u zavisnosti od težine tog drugog krivičnog dela i ovog krivičnog dela. Kom krivičnom delu će se dati prednost zavisi od konkretnog slučaja.

**Povreda dužnosti zastupnika da postupa u skladu sa ograničenjima
ovlašćenja za zastupanje
Član 584**

Ako zastupnik društva povredi dužnost postupanja u skladu sa ograničenjima svojih ovlašćenja, koja su utvrđena aktima društva ili odlukama nadležnih organa društva iz člana 33 stav 1 ovog zakona,

kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

Ako je usled izvršenja dela iz stava 1 ovog člana društvo pretrpelo štetu koja prelazi iznos od deset miliona dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

Uz kaznu zatvora sud može učiniocu izreći zabranu obavljanja funkcije, odnosno poziva u skladu sa Krivičnim zakonikom.

1. Radnja izvršenja - povreda dužnosti postupanja u skladu sa ograničenjima ovlašćenja, koja su utvrđena aktom društva ili odlukama nadležnih organa društva, odnosno prekoračenjem svojih ovlašćenja, što podrazumeva preduzimanje neke radnje izvan ovlašćenja prilikom:

- zaključenja ugovora (po vrsti ili vrednosti)
- vršenja određenih radnji
- nepribavljanja saglasnosti organa upravljanja.

2. Subjektivni elemenat krivičnog dela je umišljaj, koji podrazumeva svest o prekoračenju ovlašćenja utvrđenih aktom društva ili odlukom nadležnih organa društva.

3. Izvršilac krivičnog dela može biti zastupnik društva (čl. 2 Zakona daje pojam društva, član 31 propisuje ko može biti zakonski zastupnik društva, a član 32 propisuje ostale zastupnike društva).

Zakonski zastupnik društva može biti fizičko ili pravno lice, a pravno lice to čini preko svog zakonskog zastupnika ili punomoćnika (član 31).

Na osnovu čl. 32 zastupnici društva su i lica koja su aktom ili odlukom nadležnog organa društva ovlašćeni da zastupaju društvo.

4. U stavu 2 propisan je kvalifikovani oblik osnovnog krivičnog dela, u slučaju kada društvo pretrpi štetu, a iznos štete prelazi deset miliona dinara.

5. Krivično delo osnovnog oblika je dovršeno preduzimanjem radnji izvršenja, dok je kvalifikovani oblik dovršen nastupanjem štete koja prelazi 10.000.000 dinara.

6. Ovo krivično delo je supsidijarno u odnosu na druga krivična dela i biće samo ako ne dođe do izvršenja primarnog krivičnog dela (224-a, 227). Kada je u pitanju odnos ovog krivičnog dela iz stava 2 sa krivičnim delom iz čl. 227 (izvršeno prekoračenjem granica svojih ovlašćenja), gde je propisan zakonski supsidijaritet, postojaće samo ovo krivično delo.

14. ZAKON O STEČAJU

„Službeni glasnik RS“ br. 104/09, 22/11 - dr. zakon, 71/12 - US, 83/14.

Prijavljivanje lažnog potraživanja Član 204

Ko sudu u stečajnom postupku koji se vodi po odredbama ovog zakona prijavi lažno potraživanje podnošenjem lažnih dokumenata ili na drugi način,

kazniće se zatvorom od jedne do tri godine i novčanom kaznom od 500.000 dinara do 10.000.000 dinara.

Zaštitni objekt ovog krivičnog dela jesu prava poverilaca u stečajnom postupku.

2. Radnja izvršenja jeste prijavljivanje lažnog potraživanja sudu u stečajnom postupku. Prijavljivanje lažnog potraživanja se vrši podnošenjem:

- lažnog dokumenta, koji može biti napravljena ili preinačena javna ili privatna isprava ili službena isprava neistinite sadržine, ili

- na drugi način (što može biti bilo koji način prikazivanja potraživanja, pa tako i postavljanjem određenog zahteva, shodno odredbama o sadržini tužbe zakona kojim se određuje parnični postupak, (dokazivanjem na drugi način, pozivanjem svedoka i slično).

Poverilac prijavu potraživanja podnosi nadležnom sudu u pismenom obliku.

3. Krivično delo je svršeno prijavljivanjem lažnog potraživanja sudu u stečajnom postupku, po isteku roka određenog rešenjem stečajnog sudije, ali najkasnije u roku od 120 dana od dana objavljivanja oglasa u „Službenom glasniku RS“ i taj rok je prekluzivan.

4. Na subjektivnom planu se zahteva postojanje umišljaja koji obuhvata svest o tome da se prijavljuje lažno potraživanje sudu u stečajnom postupku podnošenjem lažnih dokumenata ili na drugi način.

5. Izvršilac krivičnog dela može biti svako lice (odnosno poverilac koji može biti fizičko ili pravno lice ili lice koje ga zastupa).

6. Zakonski opis bića krivičnog dela obuhvata i biće krivičnog dela iz čl. 355 i čl. 357 KZ, i u slučaju kada su ostvareni elementi bića ovog drugog krivičnog dela postojaće prividni idealni sticaj na osnovu specijaliteta.

7. Ako je upotrebljena – podnešena lažna službena isprava, javna isprava mecnica ili ček, primena principa specijaliteta ne bi bila opravdana. Kom krivičnom delu će se dati prednost, zavisi od konkretnog slučaja.

Neobaveštavanje o namirenju potraživanja

Član 204-a

Ko u toku stečajnog postupka naplati svoje potraživanje od jemca ili glavnog dužnika, a u roku od osam dana od dana izvršene naplate ne obavesti sud o naplati potraživanja,

kazniće se novčanom kaznom od 500.000 dinara do 10.000.000 dinara.

1. Ovo krivično delo je propisano Zakonom o izmenama Zakona o stečaju („Službeni glasnik RS“ broj 83/2014).

2. Radnja izvršenja krivičnog dela je postavljena kumulativno kao naplata potraživanja i neobaveštavanje suda o naplati potraživanja od jemca ili glavnog dužnika u propisanom roku.

Poverilac koji je prijavio potraživanje u stečajnom postupku dužan je da u prijavi potraživanja navede da li postoji jemac za obaveze stečajnog dužnika i da obavesti stečajnog upravnika o svakoj naplati potraživanja.

O naplati potraživanja od jemca ili glavnog dužnika sud se mora obavestiti u roku od 8 dana.

Naplata može biti potpuna ili delimična.

3. Subjektivni elemenat – delo se može izvršiti samo sa umišljajem, koji obuhvata svest da je izvršena naplata potraživanja od jemca ili glavnog dužnika u toku stečajnog postupka i da o tome nije obavешten sud.

4. Izvršilac krivičnog dela može biti svako lice (poverilac, odnosno lice koje istupa u ime poverioca).

5. Krivično delo je izvršeno protekom roka za obavешtenje suda o naplati potraživanja.

Raspolaganje imovinom stečajnog dužnika posle otvaranja stečajnog postupka

Član 205

Ko posle otvaranja stečajnog postupka, a pre stupanja na dužnost stečajnog upravnika raspoláže stvarima i pravima iz stečajne mase bez naknade ili uz naknadu koja ne odgovara tržišnoj vrednosti,

kazniće se zatvorom od jedne do pet godina i novčanom kaznom od najmanje 500.000 dinara, a ako je krivično delo učinjeno iz koristoljublja do 10.000.000 dinara.

Ko posle imenovanja privremenog stečajnog upravnika, dok on ne stupi na dužnost, raspoláže stvarima i pravima stečajnog dužnika bez naknade ili uz naknadu koja ne odgovara tržišnoj vrednosti,

kazniće se zatvorom od jedne do pet godina i novčanom kaznom od najmanje 500.000 dinara, a ako je krivično delo učinjeno iz koristoljublja do 10.000.000 dinara

1. Radnja izvršenja iz prvog stava sastoji se u raspolaganju stvarima i pravima iz stečajne mase bez naknade ili uz naknadu koja ne odgovara tržišnoj vrednosti posle otvaranja stečajnog postupka, a pre stupanja na dužnost stečajnog upravnika.

Raspolaganje stvarima i pravima, koje može biti delimično ili u celini, bez naknade je svaka činidba bez protivčinidbe (besplatno). Raspolaganje uz naknadu koja ne odgovara tržišnoj vrednosti podrazumeva raspolaganje za vrednost koja je ispod tržišne vrednosti. (Tržišna vrednost pretpostavlja tržišnu razmenu između dve nezavisne i nepovezane strane bez određenog kupca).

2. Ovo krivično delo može se izvršiti u vremenskom periodu od otvaranja stečajnog postupka do stupanja na dužnost stečajnog upravnika.

Stečajni sudija otvara stečajni postupak donošenjem rešenja o otvaranju stečajnog postupka kojim imenuje stečajnog upravnika. Danom otvaranja stečajnog postupka prestaju zastupnička i upravljačka prava direktora, zastupnika i punomoćnika kao i organa upravljanja i nadzornih organa stečajnog dužnika i ta prava prelaze na stečajnog upravnika.

U cilju sprovođenja načela javnosti i informisanosti rešenje o otvaranju stečajnog postupka se istog dana kada je doneto dostavlja stečajnom dužniku, podnosiocu predloga, organizaciji koja sprovodi postupak prinudne naplate, registru privrednih subjekata, odnosno drugom odgovarajućem registru, a drugim licima ako sud proceni da za tim postoji potreba. Pored toga oglas o otvaranju stečajnog postupka izrađuje stečajni sudija odmah po donošenju rešenja, i objavljuje na oglasnoj i elektronskoj oglasnoj tabli suda i jednom visokotiražnom dnevnom listu koji se distribuira na celoj teritoriji Republike Srbije, kao i u "Službenom glasniku RS", a pravne posledice otvaranja stečajnog postupka nastupaju danom objavljivanja oglasa o otvaranju postupka na oglasnoj tabli suda.

Navedene radnje su od značaja za utvrđivanje subjektivnog elementa krivičnog dela.

Stečajna masa, koja je predmet zaštite ovog krivičnog dela je celokupna imovina stečajnog dužnika u zemlji i inostranstvu na dan otvaranja stečajnog postupka, kao i imovina koju je stečajni dužnik stekao tokom stečajnog postupka (čl. 101)

3. Na subjektivnom planu za ovo krivično delo se zahteva postojanje umišljaja koji mora da obuhvati svest o raspolaganju imovinom stečajnog dužnika bez naknade ili uz naknadu koja ne odgovara tržišnoj vrednosti posle otvaranja stečajnog postupka ili imenovanja privremenog stečajnog upravnika do njihovog stupanja na dužnost.

4. Izvršilac krivičnog dela može biti bilo koje lice.

5. Radnja izvršenja krivičnog dela iz drugog stava sastoji se u raspolaganju stvarima i pravima stečajnog dužnika bez naknade ili uz naknadu koja ne odgovara tržišnoj vrednosti u vremenskom periodu od imenovanja privremenog stečajnog upravnika dok on ne stupi na dužnost.

Privremenog stečajnog upravnika postavlja stečajni sudija kao jednu od mera obezbeđenja donošenjem rešenja o pokretanju prethodnog stečajnog postupka, a u cilju sprečavanja promene imovinskog položaja stečajnog dužnika, odnosno uništenja poslovne dokumentacije, ako postoje okolnosti da će stečajni dužnik otuđiti imovinu, odnosno uništiti dokumentaciju do otvaranja stečajnog postupka.

Rešenjem kojim se određuje mera obezbeđenja (iz čl. 62 Zakona), objavljuje se na oglasnoj i elektronskoj oglasnoj tabli suda i dostavlja se registru privrednih subjekata odnosno drugom odgovarajućem registru koji je dužan da bez odlaganja upiše izrečene mere. Sadržina upisanih izrečenih mera objavljuje se i na internet stranici tog registra.

6. Krivično delo je izvršeno raspolaganjem stvarima i pravima iz stečajne mase bez naknade ili uz naknadu koja ne odgovara tržišnoj vrednosti.

7. Pokušaj ovog krivičnog dela je moguć.

8. Ovo krivično delo ima sličnosti sa krivičnim delom oštećenja poverilaca iz člana 233 KZ i predstavlja poseban oblik ovog krivičnog dela koje se može izvršiti od otvaranja stečajnog postupka ili određivanja mere obezbeđenja do stupanja na snagu stečajnog upravnika, odnosno privremenog stečajnog upravnika. Kada su ostvareni i elementi bića drugog krivičnog dela postojaće prividni idealni sticaj po osnovu specijaliteta, odnosno ovog krivičnog dela.

Lažno prikazivanje i prikrivanje činjenica unapred pripremljenom planu reorganizacije

Član 206

Ko u unapred pripremljenom planu reorganizacije lažno prikaže ili prikrije činjenice od značaja za donošenje odluke suda ili glasanje poverilaca o planu,

kazniće se zatvorom od jedne do pet godina i novčanom kaznom od najmanje 500.000 dinara, a ako je krivično delo učinjeno iz koristoljublja do 10.000.000 dinara.

1. Radnja izvršenja se sastoji u:

a) lažnom prikazivanju, ili b) prikrivanju činjenica od značaja za donošenje odluke suda ili glasanje poverilaca o unapred pripremljenom planu reorganizacije.

Plan reorganizacije predstavlja metod oživljavanja dužnika merama predviđenim u planu, koji može podneti dužnik ili poverilac.

Za postojanje dela neophodno je da je učinilac dao lažne (netačne) činjenice ili nije uneo činjenice koje su od značaja za odluku suda, (koji može da odbaci plan reorganizacije) ili glasanje poverilaca da se usvoji ili ne usvoji plan reorganizacije.

Plan reorganizacije sadrži niz podataka kao što su popis mera i sredstava za realizaciju plana, kao i detaljan opis mera koje je potrebno preduzeti i način na koji će se organizacija sprovesti; detaljna lista poverilaca sa podelom na klase poverilaca i kriterijume na osnovu kojih su klase formirane; visina novčanih iznosa ili imovine koja će služiti za potpuno ili delimično namirenje prema klasi poverilaca itd. (član 156 Zakona). Sadržina plana je bitna za utvrđivanje elementa krivičnog dela da li su lažni podaci dati ili prikriiveni od značaja za donošenje odluke, što u svakom konkretnom slučaju predstavlja faktičko pitanje.

Pod reorganizacijom se podrazumeva namirenje poverilaca prema usvojenom planu reorganizacije i to redefinisanjem dužničko-poverilačkih odnosa, statusnim promenama dužnika ili na drugi način koji je predviđen planom reorganizacije.

Reorganizacija se sprovodi ako se time obezbeđuje povoljnije namirenje poverilaca u odnosu na bankrotstvo, a posebno ako postoje ekonomsko opravdani uslovi za nastavak dužnikovog poslovanja. Ako se plan reorganizacije podnosi istovremeno sa predlogom za pokretanje stečajnog postupka, njegov naziv se menja u unapred priprmljeni plan reorganizacije. Zakon propisuje sadržinu unapred priprmljenog plana reorganizacije. Za postojanje krivičnog dela neophodno je da su činjenice koje se lažno prikazuju ili prikriivaju od značaja za donošenje odluke suda ili glasanja poverilaca i te činjenice upravo proizilaze iz sadržine plana reorganizacije.

2. Subjektivni elemenat se sastoji u umišljaju, koji podrazumeva svest da je u unapred pripremljenom planu reorganizacije lažno prikazana koja činjenica ili prikriivena koja činjenica od značaja za donošenje odluke suda ili glasanje poverilaca.

3. Izvršilac krivičnog dela može biti bilo koje lice.

4. Krivično delo je izvršeno podnošenjem sudu unapred pripremljenog plana reorganizacije u kojem su lažno prikazane ili prikriivene činjenice od značaja za donošenje odluka.

5. Izvršenjem ovog krivičnog dela, s obzirom na sadržinu plana reorganizacije (član 156) mogu se ostvariti i elementi krivičnog dela falsifikovanja službene isprave iz čl. 355 i čl. 357 st. 3 KZ ukoliko je lažne činjenice unelo, odnosno prikriilo odgovorno lice. Kada su ostvareni elementi oba krivična dela postoji prividni idealni sticaj po osnovu specijaliteta i postojaće samo ovo krivično delo kao posebno krivično delo.

15. ZAKON O PREUZIMANJU AKCIONARSKIH DRUŠTAVA

„Službeni glasnik RS“ br. 46/06, 107/09, 99/11

Nuđenje ili obećanje poklona, usluga ili drugih koristi

Član 44

Ko akcionaru, nakon što ponuđač objavi ponudu za preuzimanje, direktno ili oglašavanjem putem sredstava javnog informisanja nudi ili obeća poklone, usluge, imovinske ili druge koristi da bi prihvatio ili odbio ponudu za preuzimanje, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

Ko posreduje u izvršenju krivičnog dela iz stava 1 ovog člana kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

Objekt zaštite jeste zakonito preuzimanje akcionarskih društava.

2. Radnja izvršenja propisana u odredbi prvog stava je nuđenje ili obećanje poklona, usluge ili druge koristi akcionaru. Nuđenje poklona prethodi davanju poklona i ne mora da dođe do davanja poklona, ili činjenja usluge, odnosno pribavljanja kakve koristi. Obećanje poklona jeste stavljanje u izgled poklona, usluge ili kakve koristi akcionaru da će mu biti dat poklon da bi prihvatio ili odbio ponudu za preuzimanje.

Podmićuje se akcionar da bi prihvatio ili odbio ponudu za preuzimanje akcija. Akcionar može biti fizičko ili pravno lice. Ako je akcionar pravno lice, nuđenje i obećanje poklona nudi se preko fizičkog lica iz pravnog lica.

Delo postoji kada se navedena radnja preuzima nakon što ponuđač objavi ponudu za preuzimanje, direktno ili oglašavanjem putem sredstava javnog informisanja.

Ponuda za preuzimanje je javna ponuda upućena svim akcionarima ciljnog društva za kupovinu svih akcija koje su izdate s pravom glasa, uz uslov i na način određeno Zakonom o preuzimanju akcionarskih društava. Akcionar ciljnog društva je zakoniti imalac akcija u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala (član 2 Zakona o preuzimanju akcionarskih društava, odnosno član 2 tačka 33 Zakona o tržištu kapitala).

Ciljno društvo je akcionarsko društvo u smislu zakona kojim se uređuju privredna društva i koje ispunjava bar još jedan od sledećih uslova:

a) čijim se akcijama trguje na regulisanom tržištu, odnosno multilateralnoj trgovačkoj platformi, i

b) koje ima više od 100 akcionara svakog poslednjeg dana od 3 uzastopna meseca, kao i ukupan kapital od najmanje 3 miliona evra u dinarskoj protivvrednosti.

Radnja izvršenja – oblika u drugom stavu predstavlja posredovanje u podmićivanju akcionara.

Posredovanje obuhvata sve radnje kojima se dovode u vezu lice koje daje mito i akcionar.

3. Na subjektivnom planu se zahteva postojanje umišljaja koji mora da obuhvati svest zbog čega se daje mito, tj. podmićivanje i subjektivno mora biti usmeren na odluku akcionara povodom ponude za preuzimanje, nakon što je ponuđač objavio ponudu; odnosno posredovanju u podmićivanju akcionara.

4. Krivično delo je dovršeno kada je akcionaru ponuđen ili obećan poklon, usluga ili kakva druga korist kao i preduzimanjem radnje posredovanja.

5. Pokušaj nije moguć.

6. Bitan element krivičnog dela je vreme izvršenja radnje, a to je period nakon objavljivanja ponude za preuzimanje.

7. Izvršilac krivičnog dela može biti bilo koje lice.

Ovo krivično delo predstavlja poseban oblik krivičnog dela davanja mita.

Zloupotreba privilegovanih informacija

Član 45

Lice koje izvrši preuzimanje korišćenjem privilegovanih informacija, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

Lice koje, u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist, drugom licu saopšti privilegovane informacije ili na osnovu tih informacija preporučiti drugome da stekne, kupi, ili proda akcije ciljnog društva kojima se trguje ili može trgovati na organizovanom tržištu hartija od vrednosti, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

Lice koje delo iz stava 2 ovog člana učini iz nehata, kazniće se zatvorom do jedne godine ili novčanom kaznom.

Ako je usled dela iz st. 1 i 2 ovog člana došlo do poremećaja na organizovanom tržištu hartija od vrednosti, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne godine do pet godina.

1. Radnja izvršenja prvog oblika ovog krivičnog dela (stav 1) je preuzimanje akcionarskog društva korišćenjem privilegovanih informacija.

Ovaj oblik predstavlja korišćenje privilegovane informacije za lične interese. Neophodno je da postoji uzročna veza između korišćenja privilegovane informacije i preuzimanja.

Pojam privilegovane informacije dat je u čl. 2 tač. 7 Zakona: „Privilegovana informacija je insajderska informacija u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala“. Zakon o tržištu kapitala u čl. 2 tač. 46 formuliše: „Insajderske informacije su informacije o tačno određenim činjenicama, koje nisu javno objavljene, odnose se direktno ili indirektno na jednog ili više izdavalaca finansijskih instrumenata ili na jedan ili više finansijskih instrumenata, a koje bi, da su javno objavljene, verovatno imale značajan uticaj na cenu tih finansijskih instrumenata ili na cenu izvedenih finansijskih instrumenata“.

Ne postoji jedinstven kriterijum koji jednoj informaciji daju kvalifikaciju privilegovanih informacija. Njihova suština je da one imaocima daju nepravičnu prednost nad ostalim učesnicima na tržištu. Treba ih razlikovati od poslovne tajne. Sličnost je što nisu javno objavljene te da su poznate određenom broju lica. Pojam poslovne tajne definisan je u stavu 4 krivičnog dela odavanja poslovne tajne iz čl. 240 KZ, kao i u članu 72 stav 3 Zakona o privrednim društvima.

Nije potrebno da informacija ima odlučujući faktor za donošenje odluke investitora, već da je razumni investitor (ulagač), sa svim ostalim elementima uzme u obzir. Da bi se jedna informacija smatrala insajderskom mora biti značajna.

2. Subjektivni elemenat ovog oblika krivičnog dela je umišljaj koji obuhvata radnje izvršenja krivičnog dela, odnosno svest o preuzimanju akcija korišćenjem privilegovanih informacija.

3. Krivično delo je dovršeno preuzimanjem akcija i nije nužno nastupanje posledica.

4. Radnja izvršenja drugog oblika krivičnog dela (stav 2) alternativno je određena i ima dva oblika:

a) saopštavanje drugom licu privilegovane informacije. Saopštavanje drugom licu jeste onda kada se privilegovana informacija otkrije drugom licu i to sa određenim ciljem. Nije nužno da je to drugo lice upotrebilo privilegovanu informaciju.

b) preporučivanje drugome da stekne, kupi ili proda akcije ciljnog društva kojima se trguje ili može trgovati na organizovanom tržištu hartija od vrednosti, na osnovu privilegovanih informacija. Preporučivanje drugome predstavlja podstrekavanje na činjenje i takođe nije nužno da to drugo lice upotrebi privilegovanu informaciju.

5. Na subjektivnom planu pored umišljaja koji obuhvata svest o radnji izvršenja zahteva se i postojanje namere da se sebi ili drugom pribavi protivpravna imovinska korist.

6. Krivično delo je izvršeno saopštavanjem drugom licu privilegovane informacije, odnosno preporučivanjem da stekne, kupi ili proda akcije ciljnog društva

7. Stav treći propisuje privilegovani oblik krivičnog dela iz stava 2, ukoliko je učinjeno iz nehata. Krivično delo iz stava 2 podrazumeva na subjektivnom planu direktni umišljaj, s obzirom na neophodnost postojanja namere da se sebi ili drugom

pribavi protivpravna imovinska korist. Zbog namere da se sebi ili drugom pribavi protivpravna imovinska korist kod ovog oblika krivičnog dela nehat nije moguće.

8. Stav četvrti propisuje kvalifikovani oblik krivičnog dela iz stava prvog i drugog koje postoji ako su usled dela iz stava 1 i stava 2 nastupile posledice u vidu nastupanja poremećaja na organizovanom tržištu hartija od vrednosti.

Poremećaj na organizovanom tržištu hartija od vrednosti bi podrazumevao nastupanje posledice u vidu veštačkog podizanja ili smanjivanja cene akcija ciljnog društva.

9. Izvršilac krivičnog dela može biti bilo koje lice koje poseduje insajdersku, odnosno privilegovanu informaciju, bez obzira na način na koji je došao u posed informacije.

Objavljivanje neistinitih podataka

Član 46

Lice koje na regulisanom tržištu, odnosno MTP hartija od vrednosti, u ponudi za preuzimanje akcija s pravom glasa, objavljuje neistinite podatke o pravnom i finansijskom položaju ciljnog društva ili njegovim poslovnim mogućnostima i druge neistinite činjenice koje su relevantne za donošenje odluke o prihvatu ponude za preuzimanje, ili ne objavljuje potpune podatke o tim činjenicama

kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

Ako je usled dela iz stava 1 ovog člana došlo do poremećaja na regulisanom tržištu, odnosno MTP hartija od vrednosti,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne godine do pet godina.

1. Radnja krivičnog dela je alternativno određena i sastoji se:

- u objavljivanju neistinitih podataka o pravnom i finansijskom položaju ciljnog društva ili njegovim poslovnim mogućnostima i druge neistinite činjenice koje su relevantne za donošenje odluka o prihvatanju ponude za preuzimanje, ili u

- neobjavljivanju potpunih podataka o pravnom i finansijskom položaju ciljnog društva ili njegovim poslovnim mogućnostima i druge neistinite činjenice koje su relevantne za donošenje odluke o prihvatu ponude za preuzimanje, u ponudi za preuzimanje akcija s pravom glasa, na regulisanom tržištu, odnosno MTP hartija od vrednosti.

Zakon propisuje obaveznu sadržinu ponude za preuzimanje (član 20 Zakona), što je od bitnog značaja za tumačenje elemenata krivičnog dela s obzirom da dispozicija krivičnog dela ukazuje na podatke o pravnom i finansijskom položaju ciljnog društva i njegovim poslovnim mogućnostima i na druge neistinite činjenice koje su relevantne za donošenje odluke o prihvatu ponude za preuzimanje, što je faktičko pitanje i koje se mora utvrđivati u svakom pojedinačnom slučaju.

Skraćenica MTP podrazumeva multilateralnu trgovačku platformu, odnosno regulisano tržište u Republici u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala (član 2 tačka 1 Zakona).

2. Subjektivni elemenat: krivično delo se može izvršiti sa umišljajem koji obuhvata svest o radnji izvršenja krivičnog dela.

Krivično delo ima sličnosti sa krivičnim delom prevare, odnosno predstavlja njen poseban oblik.

3. Stav 2 propisuje kvalifikovani oblik i on postoji kada je usled radnji iz osnovnog elementa došlo do poremećaja na regulisanom tržištu, odnosno MTP hartija od vrednosti.

4. Krivično delo iz st. 1 je izvršeno objavljivanjem neistinitih podataka, odnosno neobjavljivanjem potpunih podataka o navedenim činjenicama, a iz st. 2 nastupanjem posledice.

5. Izvršilac krivičnog dela može biti bilo koje lice (ponuđač može biti fizičko i pravno lice).

Reugulisano tržište je multilateralni sistem koji organizuje, odnosno kojim upravlja organizator tržišta i koji omogućava i olakšava spajanje interesa trećih lica za kupovinu i prodaju finansijskih instrumenata u skladu sa njegovim obavezujućim pravilima i na način koji dovodi do zaključenja ugovora u vezi sa tim finansijskim instrumentima uključenim u trgovanje po njegovim pravilima i sistemu, ima dozvolu i redovno posluje u skladu sa ovim zakonom (član 2 tač. 20 Zakona).

Pojam „multilateralna trgovačka platforma (MTP) je multilateralni sistem koji organizuje, odnosno kojom upravlja organizator tržišta i investiciono društvo i koje omogućava i olakšava spajanje interesa trećih lica za kupovinu i prodaju finansijskih instrumenata u skladu sa njegovim obavezujućim pravilima i na način koji dovodi do zaključenja ugovora, u skladu sa ovim zakonom“ (član 2 tačka 22).

16. ZAKON O INVESTICIONIM FONDOVIMA

„Službeni glasnik RS“ br. 46/06, 51/09, 31/11 i 115/14

Oglašavanje prospekta sa neistinitim podacima

Član 86

Ko u nameri obmanjivanja investitora u prospektu investicionog fonda, skraćenom prospektu, godišnjem ili polugodišnjem izveštaju, objavljuje neistinite podatke o pravnom i finansijskom položaju investicionog fonda ili njegovim poslovnim mogućnostima ili druge neistinite činjenice koje su relevantne za donošenje investicione odluke, ili objavljuje nepotpune podatke o tim činjenicama, kazniće se zatvorom do tri godine.

Ko u nameri obmanjivanja investitora ne objavi dopunu prospekta ili izveštaj o bitnim događajima koji mogu bitnije uticati na odluku investitora, kazniće se zatvorom do tri godine.

Objekt zaštite jesu interesi investitora i investicioni fondovi.

2. Radnja izvršenja iz prvog stava sastoji se u: 1) objavljivanju neistinitih podataka o pravnom i finansijskom položaju investicionog fonda ili njegovim poslovnim mogućnostima ili druge neistinite činjenice koje su relevantne za donošenje investicione odluke; 2) objavljivanje nepotpunih podataka o tim činjenicama, u prospektu investicionog fonda, skraćenom prospektu, godišnjem ili polugodišnjem izveštaju.

Investicioni fond je institucija kolektivnog investiranja u okviru koje se prikupljaju i ulažu novčana sredstva u različite vrste imovine sa ciljem ostvarivanja prihoda i smanjenje rizika ulaganja.

Investicioni fond ima dužnost oglašavanja investicionog fonda i izveštavanja.

Oglašavanje investicionog fonda vrši se kroz prospekt i skraćeni prospekt.

U članu 2 Zakona dati su pojmovi bitni za razumevanje elemenata krivičnog dela i to: 1) prospekt je osnovni dokument investicionog fonda koji potencijalnim investitorima pruža potpune i jasne informacije za donošenje odluke o ulaganju (mora sadržati sve informacije na osnovu kojih investitor može doneti utemeljenu odluku predloženom ulaganju, a naročito rizicima u vezi sa tim); 2) skraćeni prospekt je kratak dokumenat koji sadrži ključne informacije i informacije za investiranje i koje su, kao takve, jasno naznačene u skraćenom prospektu (mora biti istinit jasan i nedvosmislen i mora odgovarati sadržini prospekta).

Dužnost investicionog fonda u pogledu izveštavanja vrši se kroz godišnji i polugodišnji finansijski izveštaj.

Podaci koji se odnose na pravni i finansijski položaj investicionih fondova, njihovu poslovnu mogućnost su određeni zakonskim i podzakonskim aktima kroz propisanu sadržinu prospekta i izveštaja. Problem može da stvara neprecizno unošenje „drugih činjenica“ koje su relevantne za donošenje investicione odluke, što treba utvrđivati u svakom pojedinačnom slučaju. Stoga je važna propisana sadržina prospekata i izveštaja.

3. Subjektivni element krivičnog dela sastoji se u umišljaju koji obuhvata svest o radnji izvršenja i nameri obmanjivanja investitora neistinitim ili nepotpunim podacima o pravnom i finansijskom položaju investicionog fonda, njihovim poslovnim mogućnostima ili o drugim relevantnim činjenicama za donošenje investicione odluke.

4. Radnja krivičnog dela propisana u drugom stavu sastoji se u neobjavljivanju dopune prospekta ili izveštaja o bitnim događajima koji mogu biti od uticaja na odluku investitora, što podrazumeva neobjavljivanje nastupanja značajnih promena usled kojih podaci u prospektu (i skraćenom postupku, izveštajima), ne odgovaraju stvarnom stanju i da prospekt ne pruža jasne informacije o rizicima u vezi sa ulaganjem imovine investicionog fonda (to mogu biti promene podataka o društvu koje

se prikazuju u prospektu fonda; donošenju odluke o promeni naziva i/ili vrste fonda u smislu kategorizacije propisane Pravilnikom o investicionom fondu).

Da li se radi o bitnom događaju koji može biti od uticaja na odluku investitora utvrđuje se u svakom pojedinačnom slučaju, na osnovu objektivnih okolnosti u odnosu na prosečnog ulagača.

5. Na subjektivnom planu se zahteva postojanje umišljaja koji obuhvata svest o radnji izvršenja i namere obmanjivanje investitora neobjavlivanjem dopune prospekta ili izveštaja o bitnim događajima.

6. Izvršilac krivičnog dela može biti svako lice.

17. ZAKON O POSTUPKU REGISTRACIJE U AGENCIJI ZA PRIVREDNE REGISTRE

„Službeni glasnik RS“, br. 99/11, 83/14

Član 45

Ko registru prijavi neistinit podatak ili dostavi lažni ili preinačeni dokument u nameri da se takav podatak ili dokument u postupku registracije i evidencije upotrebi kao pravi,

kazniće se kaznom zatvora od tri meseca do pet godina.

1. Objekt zaštite jeste registar Agencije za privredne registre i interesi njegovih korisnika.

2. Radnja izvršenja krivičnog dela sastoji se u:

a) prijavi neistinitih podataka registru, odnosno činjenica koje su propisane kao predmet registracije ili evidencije koja je značajna za pravni promet (podaci o podnosiocu prijave, ime, prezime, lični broj, broj pasoša ako je stranac), ili

b) dostavljanju lažnih i preinačenih dokumenata registru, podrazumeva upotrebu napravljenih ili preinačenih javnih isprava i službenih isprava sa neistinitom sadržinom (osnivački akti društva, statut društva, odluke o imenovanju direktora, odnosno članova odbora...).

Prijava se podnosi registru u postupku registracije (što podrazumeva upis, promenu i brisanje podataka i dokumenata u registru koji vodi Agencija) ili evidencije (što podrazumeva jedinstvenu centralnu elektronsku bazu podataka i dokumenata koji su propisani kao predmet evidentiranja tih dokumenata na osnovu kojih je izvršeno evidentiranje).

Registar jeste jedinstvena, centralna, elektronska baza podataka o dokumentima koji su propisani kao predmet registracije kao i dokumenata na osnovu kojih je izvršena registracija.

3. Subjektivni elemenat se sastoji u umišljaju koji obuhvata svest da se registru prijavljuju neistiniti podaci ili dostavljaju lažna dokumenta u nameri da se takav podatak ili dokument u postupku registracije i evidencije upotrebi kao pravi.

4. Izvršilac krivičnog dela može biti svako lice (osnivač koji može biti fizičko ili pravno lice, zakonski zastupnik, statutarni zastupnik...).

5. Krivično delo je izvršeno prijavom neistinitih podataka ili dostavljanjem lažnih ili preinačenih dokumenata.

Prijava se podnosi po pravilu na propisanom obrascu i uz prijavu se dostavljaju propisani dokumenti u originalu, overenom prepisu ili overenoj fotokopiji. Prijava se podnosi Agenciji neposredno ili poštom. Pored toga, Zakon propisuje i podnošenje elektronske prijave, koja se podnosi putem korisničke aplikacije za prijem elektronske prijave kojom se obezbeđuje prijem elektronskih dokumenata.

U članu 13 Zakona je propisana odredba „Izmena i odustanak od prijave“ kojom se podnosiocu prijave daje mogućnost da može da izmeni prijavu ili da od nje odustane do donošenja odluke registra o prijavi. Ako podnosilac prijave odustane od prijave, registar donosi rešenje kojim se postupak obustavlja što može da ima značaj kod odlučivanja subjektivnog elementa krivičnog dela kao i prilikom odmeravanja krivične sankcije.

6. Ovo krivično delo ima sličnosti sa krivičnim delom iz člana 355 i 357KZ, ali predstavlja njihov poseban oblik i na principu specijaliteta ukoliko su ispunjeni elementi ovog i elementi krivičnog dela falsifikovanja isprave, odnosno falsifikovanja službene isprave, primeniće se krivično delo iz posebnog zakona.

Sudska praksa:

Kada osnivač direktor privrednog društva sačini odluku privrednog društva sa neistinitom sadržinom i upotrebi podnoseći kao predlog uz zahtev Agenciji za privredne registre za registraciju promene podataka, krivično delo kvalifikuje se po članu 78 Zakona o registraciji privrednih subjekata, odnosno članu 45 Zakona o postupku registracije u Agenciji za privredne registre.

Iz obrazloženja presude:

Prvi osnovni sud u Beogradu nalazi da se u radnjama okrivljene J.J. stiču sva zakonska obeležja krivičnog dela iz člana 78 Zakona o registraciji privrednih subjekata, s obzirom da je okrivljena J.J. registru prijavila neistiniti podatak u nameri da se takav podatak u postupku registracije upotrebi kao pravi iako je znala u vreme donošenja odluke o povećanju osnovnog kapitala društva i podnošenjem zahteva za registraciju promene podataka da navedena imovina, odnosno oprema i poslovna zgrada čija je vrednost bila predmet konverzije duga, predstavlja imovinu trećih lica i to Ž.M.i R.M. čije pravo svojine je utvrđeno pravnosnažnom presudom opštinskog suda tokom 2007.godine.

(Presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu 45-K-broj 6878/11 od 17.05.2013. godine, potvrđena presudom Apelacionog suda u Beogradu Kž-broj 584/13)

PRIMERI DISPOZITIVA OPTUŽNIH AKATA

KRIVIČNO DELO PREVARE IZ ČLANA 208 KRIVIČNOG ZAKONIKA

Prevara

Član 208

(1) Ko u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist dovede koga lažnim prikazivanjem ili prikriivanjem činjenica u zabludu ili ga održava u zabludi i time ga navede da ovaj na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učini ili ne učini,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ko delo iz stava 1 ovog člana učini samo u nameri da drugog ošteti, kazniće se zatvorom do šest meseci i novčanom kaznom.

(3) Ako je delom iz st. 1 i 2 ovog člana pribavljena imovinska korist ili je nane-ta šteta u iznosu koji prelazi četristo pedeset hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(4) Ako je delom iz st. 1 i 2 ovog člana pribavljena imovinska korist ili je nane-ta šteta u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina i novčanom kaznom.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

1. **Učinilac krivičnog dela:** svako lice;
2. **Radnja izvršenja krivičnog dela:** dovođenje u zabludu ili održavanje u zabludi i navođenje da se nešto učini ili ne učini na štetu svoje ili tuđe imovine;
3. **Posledica krivičnog dela:** činjenje štete na svojoj ili tuđoj imovini od strane lica koje je dovedeno ili održavano u zabludi;
4. **Način izvršenja krivičnog dela:** dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi kao i lažnim prikazivanjem ili prikriivanjem činjenica;
5. **Krivica:** direktan umišljaj;
6. **Namera/pobuda:** da se sebi ili drugome pribavi protivpravna imovinska korist / namera da se drugi ošteti.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (navesti datum) /u periodu (od-do), u mestu (navesti jedno ili više mesta izvršenja krivičnog dela), sposoban

da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice), u nameri da sebi ili drugom (ime i prezime lica kome se pribavlja korist) pribavi protivpravnu imovinsku korist dovede koga (ime i prezime fizičkog lica koje se dovodi u zabludu) lažnim prikazivanjem (ili) prikrivanjem činjenica (detaljan opis na koje se način i koje činjenice lažno predstavljaju ili prikrivaju) u zabludu (opisati u pogledu kojih činjenica postoji pogrešna predstava) ili ga održava u zabludi (opisati o kojim činjenicama je postojala pogrešna predstava i na koji način je ona održavana) i time ga navede da ovaj na štetu svoje (ili) tuđe imovine nešto učini (opisati šta je učinjeno na štetu svoje ili tuđe imovine) ili ne učini (opisati šta nije učinjeno na štetu svoje ili tuđe imovine).

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božić, dana 26. aprila 2012. godine u Beogradu, u ulici Požeškoj broj 83a, sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, svestan da je isto zabranjeno, čije je izvršenje hteo, u nameri da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist, doveo u zabludu oštećenog Ninoslava Dimitrijevića, lažnim prikazivanjem činjenica da mu je za završetak započetog stambenog objekta za višeporodično stanovanje na Dedinju hitno potreban novac u iznosu od 50.000 evra, da objekat gradi za sebe i buduće kupce fizička lica kojima su namenjena četiri preostala stana u zgradi, da će objekat biti završen i predat kupcima do dana 1. septembra 2012.godine, da će pozajmljeni novac vratiti iz sredstava dobijenih od prodaje stanova do 15. septembra 2012.godine i oštećenom pokazao započeti stambeni objekat na Dedinju, a istovremeno prikrio činjenicu da je potraživanja od kupaca stanova preneo na „Komercijalnu banku“ a.d. Beograd radi obezbeđenja odobrenog kredita u iznosu od 300.000 evra i na taj način doveo u zabludu oštećenog Dimitrijevića da će okrivljeni novac zaista upotrebiti za završetak gradnje, da će prodajom stanova obezbediti sredstva za povraćaj pozajmice i novac vratiti do 15. septembra 2012. godine i naveo ga da mu pomenu tog dana, u prostojima svog preduzeća “Beookov” preda iznos od 50.000,00 evra, a zatim primljeni novac utrošio za vraćanje ličnih dugova i za sebe pribavio protivpravnu imovinsku korist u iznosu od 6.000.000,00 dinara

- čime je izvršio krivično delo prevare iz člana 208 stav 4 u vezi sa stavom 1 KZ.

IV ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA

1. **Učinilac krivičnog dela:** okrivljeni Božidar Božić;

2. **Radnja izvršenja krivičnog dela:** dovođenje u zabludu oštećenog Dimitrijevića da će okrivljeni pozajmljeni novac upotrebiti za završetak gradnje stanova, da će njihovom prodajom obezbediti sredstva za povraćaj pozajmice i novac vratiti do 15. septembra 2012. godine;

3. Posledica krivičnog dela: predaja novca od strane oštećenog Ninoslava Dimitrijevića u prostojima preduzeća "Beokov" u iznosu od 50.000,00 evra na štetu svoje imovine;

4. Krivica: direktan umišljaj;

5. Mesto izvršenja krivičnog dela: Beograd;

6. Vreme izvršenja krivičnog dela: dana 26. aprila 2012. godine;

7. Objekt radnje krivičnog dela : imovina Ninoslava Dimitrijevića;

8. Predmet krivičnog dela: 50.000 evra;

9. Namera/pobuda: namera okr. Božića da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist.

V DODATNE NAPOMENE

- Krivično delo prevare ima jedan lakši i dva teža oblika; lakši oblik je propisan stavom 2 i postojaće ako je osnovno delo učinjeno samo u nameri da se ko drugi ošteti; teži oblik propisan je stavom 3 i postojaće ako je osnovnim oblikom krivičnog dela pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi četiristo pedeset hiljada dinara odnosno ako je osnovnim ili lakšim oblikom krivičnog dela naneta šteta u iznosu koji prelazi četiristo pedeset hiljada dinara; najteži oblik propisan je stavom 4 na identičan način kao i prethodni stav s tom razlikom da je visina imovinske koristi ili štete opredeljena na iznos od preko milion petsto hiljada dinara.

- Za razliku od krivičnog dela prevare u obavljanju privredne delatnosti iz člana 223 KZ, objekt radnje izvršenja kod krivičnog dela prevare iz člana 208 KZ može biti i imovina pasivnog subjekta a ne samo imovina drugog kao kod krivičnog dela iz člana 223 KZ.

- Razlika između napred pomenutih krivičnih dela po pitanju objekta radnje izvršenja krivičnog dela ogleda se i u činjenici što kod krivičnog dela iz člana 208 KZ to može biti imovina fizičkog ili pravnog lica a kod krivičnog dela iz člana 223 KZ objekt radnje izvršenja je isključivo imovina pravnog lica-subjekta privrednog poslovanja.

- Moguć je pokušaj svih oblika krivičnog dela iz člana 208 KZ, osim lakšeg oblika iz stava 2, za koje je zaprećena kazna zatvora u trajanju do šest meseci i novčana kazna.

- Zakon o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela primenjuje se za najteži oblik krivičnog dela iz stava 4.

- Posebne dokazne radnje se ne mogu koristiti za krivično delo prevare iz člana 208 KZ; izuzetak postoji ako je krivično delo izvršeno od strane organizovane kriminalne grupe jer je u tom slučaju za krivično gonjenje nadležno Tužilaštvo za organizovani kriminal, koje može inicirati korišćenje posebnih dokaznih radnji za sva krivična dela iz svoje nadležnosti (član 162 stav 1 tačka 1 ZKP).

KRIVIČNO DELO PREVARE U OBAVLJANJU PRIVREDNE DELATNOSTI

ČLAN 223 KRIVIČNOG ZAKONIKA

Prevara u obavljanju privredne delatnosti

Član 223

(1) Ko u obavljanju privredne delatnosti, u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist, dovede koga lažnim prikazivanjem ili prikriivanjem činjenica u zabludu ili ga održava u zabludi i time ga navede da nešto učini ili ne učini na štetu imovine subjekta privrednog poslovanja za koje ili u kojem radi ili drugog pravnog lica,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist ili je naneta šteta koja prelazi iznos od četiristo pedeset hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(3) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist ili je naneta šteta koja prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina i novčanom kaznom.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

1. **Učinilac krivičnog dela:** lice koje je zaposleno u subjektu privrednog poslovanja ili radi za njega;

2. **Radnja izvršenja krivičnog dela:** dovođenje u zabludu ili održavanje u zabludi nekog lica i navođenje da nešto učini ili ne učini na štetu imovine subjekta privrednog poslovanja za koji ili u kojem radi ili na štetu drugog pravnog lica;

3. **Posledica krivičnog dela:** šteta na tuđoj imovini - imovini subjekta privrednog poslovanja za koji ili u kojem radi lice koje je dovedeno u zabludu ili šteta na imovini drugog pravnog lica;

4. **Krivica:** direktan umišljaj;

5. **Pasivni subjekt krivičnog dela:** pravno lice na štetu čije imovine je fizičko lice koje je dovedeno ili održavano u zabludi nešto učinilo ili propustilo da učini;

6. **Subjektivni elementi:** namera da se sebi ili drugome pribavi protivpravna imovinska korist.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime), dana (datum)/ili u periodu (od – do) godine, u mestu (navesti mesto izvršenja krivičnog dela), u obavljanju privredne delatnosti (opisati privrednu delatnost), u privrednom društvu (poslovno ime i sedište privrednog društva), u nameri da sebi /(ili) drugom (navesti fizičko ili pravno lice)

pribavi protivpravnu imovinsku korist, lažnim prikazivanjem (ili)/ prikrivanjem činjenica (detaljan opis na koji se način i koje činjenice lažno predstavljaju ili prikrivaju), doveo u zabludu (opisati u pogledu kojih činjenica postoji pogrešna predstava) (ili)/ održavao u zabludi, (opisati o kojim činjenicama je postojala pogrešna predstava i na koji način je ona održavana) i time ga navede da učini (opisati šta je učinilo lice koje je dovedeno u zabludu) ili ne učini (opisati šta je propustilo da učini lice dovedeno u zabludu), na štetu imovine subjekta privrednog poslovanja (poslovno ime i sedište) za koje / (ili) u kojem radi / drugog pravnog lica (poslovno ime i sedište)...

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što su okrivljeni Božidar Božić, Goran Puletić i Ljiljana Milenković, u periodu od decembra 2010. godine do juna 2011. godine, u Beogradu, sposobni da shvate značaj svoga dela i da upravljaju svojim postupcima, svesni svog dela, da je ono zabranjeno, pri čemu su hteli njegovo izvršenje, prilikom obavljanja privredne delatnosti uvoza i davanja na korišćenje građevinskih mašina privrednog društva „Sarens NV“ sa sedištem u Briselu, Belgija, za potrebe privrednog društva „Inter tehnik“ d. o. o., sa sedištem u Beogradu, u kome je okr. Božić obavljao poslove finansijskog direktora, okr. Goran Puletić poslove komercijalnog direktora, a okr. Ljiljana Milenković obavljala poslove tehničkog direktora, u nameri da za privredno društvo „Inter tehnik“, pribave protivpravnu imovinsku korist, okr. Božić lažnim prikazivanjem da je visoki funkcioner Vlade Republike Srbije i kum predsednika Vlade Republike Srbije, da je ugledni privrednik, čije je preduzeće „Inter tehnik“ dalo u najam svoje građevinske mašine preduzeću NIS „Naftagas“ iz Novog Sada, i pritom ovlašćenim licima preduzeća „Sarens NV“ pokazao falsifikovan Ugovor o najmu, broj 01-2-344 od 15. decembra 2010 godine, navodno zaključen između preduzeća NIS „Naftagas“ i preduzeća „Inter tehnik“, dok se okrivljeni Goran Puletić, lažno pretstavljao kao kordinator koji je u preduzeću „Inter tehnik“ zadužen za pronalaženje privrednih društava koja su zainteresovana za kupovinu ili najam građevinske mehanizacije i za realizaciju ugovora sa preduzećem NIS Naftagas, i prvo doveli u zabludu a potom održavali u zabludi Ludoa Sarensa i Stefana van Direndorka, ovlašćene predstavnike preduzeća „Sarens NV“ iz Belgije, čija je jedna od registrovanih delatnost prodaja i iznajmljivanje građevinskih mašina, da će „Inter tehnik“ mašine-kranove preduzeća „Sarens NV“ nakon isporuke, privremenog uvoza i carinjenja preduzeće „Inter tehnik“ izdati u najam preduzeću „NIS Naftagas“, iz Novog Sada, i naveli ih da na štetu imovine belgijskog preduzeća „Sarens NV“ dana 21. decembra 2010. godine zakluče Ugovor o najmu i privremenom izvozu 13 (trinaest) mašina–hidrauličnih dizalica-kranova, broj SVD 04.0150 između preduzeća „Sarens NV“ i preduzeća „Inter tehnik“, na osnovu koga je belgijsko preduzeće isporučilo navedene mašine-kranove u carinsku luku Beograd, kako bi se obavio privremeni uvoz, a sve u svrhu daljeg navodnog davanja u najam predmetnih mašina preduzeću NIS „Naftagas“, nakon čega je okrivljeni Goran Puletić pomenuti ugovor falsifikovao i preimenovao u Ugovor o prodaji mašina, sačinio falsifikovane kupoprodajne fakture za 13 (trinaest) mašina-

kranova i to broj 12/11, 14/11, 15/11, 17/11, 18/11, 19/11, 27/11, 30/11, 31/11, 33/11, 34/11, 35/11 i 37/11, sve od 19. januara 2011. godine, te pomenuti Ugovor o prodaji mašina neistinite sadržine i falsifikovane fakture upotrebio kao prave prilikom uvoza i carinjenja mašina-kranova, na osnovu kojih je umesto privremenog izvršen trajni uvoz mašina u korist preduzeća „Inter tehnik“, pa je pomenuto preduzeće steklo pravo svojine na predmetnim mašinama, a zatim je okrivljeni Puletić Goran svih 13 (trinaest) uvezenih mašina ukupne vrednosti od 4.760.871,20 evra, u dinarskoj protivvrednosti od 500.000.000,00 dinara, dalje prodao preduzećima „Železnički integralni transport“-Beograd, „Elita kop“-Beograd, „Kargo progres“-Beograd, „Gemaks“-Beograd, „Jezero“-Beograd, „Auto kran“-Beograd i „Meridijan inženjering“-Gornji Milanovac, a okrivljena Ljiljana Milenković nakon isporuke mašina održavala u zabludi ovlašćena lica preduzeća „Sarens NV“ da su predmetne mašine u najmu kod preduzeća „NIS Naftagas“ dostavljajući im lažnu dokumentaciju mesečne fakture za plaćanje usluga iznajmljivanja dizalica-kranova navodno ispostavljene preduzeću „Nis Naftagas“, na koji način su za preduzeće „Inter tehnik“ pribavili protivpravnu imovinsku korist u ukupnom iznosu od 4.760.871,20 evra u dinarskoj protivvrednosti od 500.000.000,00 dinara, na štetu belgijskog preduzeća „Sarens NV“

-čime su okrivljeni Božidar Božić, Goran Puletić i Ljiljana Milenković, kao saizvršioци izvršili krivično delo prevare u obavljanju privredne delatnosti iz člana 223 stav stav 3 u vezi sa stavom 1, u vezi sa članom 33 Krivičnog zakonika.

IV ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA

1. Učinilac krivičnog dela: Božidar Božić, Goran Puletić i Ljiljana Milenković;

2. Radnja izvršenja: dovođenje u zabludu a potom održavanje u zabludi Ludoa Sarena i Stefana van Direndorka da će mašine-kranovi preduzeća „Sarens NV“ nakon isporuke, privremenog uvoza i carinjenja od strane preduzeća „Inter tehnik“ biti izdate u podzakup preduzeću „NIS Naftagas“, iz Novog Sada;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Posledica krivičnog dela: navođenje Ludoa Sarena i Stefana van Direndorka da prvo dana 21. decembra 2010. godine zakluče Ugovor o najmu i privremenom izvozu 13 (trinaest) mašina-hidrauličnih dizalica-kranova, broj SVD 04.0150, između preduzeća „Sarens NV“ i preduzeća „Inter tehnik“, na osnovu koga su zatim, na štetu belgijskog preduzeća „Sarens NV“, isporučili navedene mašine preduzeću „Inter tehnik“ i pričinili imovinsku štetu preduzeću „Sarens NV“ u iznosu od 4.760.871,20 evra ;

5. Pasivni subjekt krivičnog dela: preduzeće „Sarens NV“;

6. Mesto izvršenja krivičnog dela: Beograd;

7. Vreme izvršenja krivičnog dela: od decembra 2010. do juna 2011.godine;

8. Namera/pobuda: namera da se za preduzeće „Inter tehnik“ pribavi protivpravna imovinska korist.

V DODATNE NAPOMENE

- Krivično delo ima dva teža oblika propisana stavom 2 i 3 člana 223 KZ; kvalifikatorna okolnost za teže oblike je visina pribavljene imovinske koristi ili nanete štete, tako da će stav 2 ovog krivičnog dela postojati ako je pribavljena imovinska korist ili je naneta šteta u iznosu koji prelazi četrismo pedeset hiljada dinara a stav 3 ako visina pribavljene imovinske koristi ili nanete štete prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara.

- Šteta kod krivičnog dela iz člana 223 KZ uvek nastupa kod drugog i to na imovini pravnog lica-subjekta privrednog poslovanja; da bi se radilo o dovršenom krivičnom delu mora doći do nastupanja štete kod pasivnog subjekta.

- Kažnjiv je pokušaj krivičnog dela prevare u obavljanju privredne delatnosti, s obzirom da je za osnovni oblik iz stava 1 zaprećena kazna zatvora u trajanju od šest meseci do pet godina.

- Prema učiniocima krivičnog dela iz člana 223 KZ ne primenjuju se odredbe Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela a za njegovo otkrivanje i dokazivanje ne mogu se koristiti posebne dokazne radnje osim u slučaju da je krivično delo iz člana 223 KZ izvršeno od strane organizovane kriminalne grupe.

KRIVIČNO DELO PREVARE U OSIGURANJU IZ ČLANA 223A KRIVIČNOG ZAKONIKA

Prevara u osiguranju

Član 223a

(1) Ko u nameri da od društva za osiguranje naplati ugovorenu sumu, uništi, ošteti ili sakrije osiguranu stvar, pa zatim prijavi štetu, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

(2) Kaznom iz stava 1 ovog člana kazniće se i ko u nameri da od društva za osiguranje naplati ugovorenu sumu za slučaj telesnog oštećenja, telesne povrede ili narušenja zdravlja, prouzrokuje sebi takvo oštećenje, povredu ili narušenje zdravlja, pa zatim podnese zahtev osiguravajućem društvu.

(3) Ako je delom iz st. 1 i 2 ovog člana pribavljena imovinska korist ili je naneta šteta koja prelazi iznos od četrismo pedeset hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(4) Ako je delom iz st. 1 i 2 ovog člana pribavljena imovinska korist ili je naneta šteta koja prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

1. **Učinitelj krivičnog dela:** svako lice/ osiguranik;
2. **Radnja izvršenja krivičnog dela:** stav 1 uništenje ili oštećenje ili sakrivanje osigurane stvari i prijava štete;
stav 2 prouzrokovanje sebi telesnog oštećenja, telesne povrede ili narušenja zdravlja i podnošenje zahteva osiguravajućem društvu;
3. **Krivica:** direktan umišljaj;
4. **Subjektivni elementi krivičnog dela:** namera da se od društva za osiguranje naplati ugovorena suma;
5. **Objekt radnje krivičnog dela:** stav 1 osigurana stvar;
stav 2 sam učinilac krivičnog dela;
6. **Pasivni subjekt:** društvo za osiguranje.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

(1) Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo, (opis krivice), u nameri da od društva za osiguranje (naziv društva za osiguranje i sedište) naplati ugovorenu sumu po ugovoru o osiguranju (navesti podatke o ugovoru o osiguranju-broj, datum zaključenja, vrsta osiguranja, osigurani rizik), kojim je kao osigurani slučaj ugovoreno nastupanje (navesti okolnosti koje na osnovu ugovora o osiguranju, obavezuju osiguravača da osiguraniku isplati štetu) , neutvrđenog dana nakon zaključenja ugovora o osiguranju, uništio (ili)/ ošteti / (ili) sakrio osiguranu stvar (opisati konkretnu radnju izvršenja koju je preduzeo učinilac, uz navođenje datuma, mesta i načina) pa zatim dana (datum), u filijali osiguravajućeg društva (naziv društva) u (mesto), prijavio nastupanje štete (opis štete iz prijave koja je podneta osiguravajućem društvu)...

(2) Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice), u nameri da od društva za osiguranje (naziv društva za osiguranje i sedište) naplati ugovorenu sumu po ugovoru o osiguranju (navesti podatke o ugovoru o osiguranju-broj, datum zaključenja, vrsta osiguranja, osigurani rizik) zaključenog za slučaj telesnog oštećenja (ili)/ telesne povrede (ili)/ narušenja zdravlja, prouzrokovao sebi takvo oštećenje / (ili) povredu / (ili) narušenje zdravlja (opisati konkretnu radnju izvršenja koju je preduzeo učinilac, uz navođenje datuma, mesta i načina), pa zatim dana (datum) u filijali osiguravajućeg društva (naziv društva) u (mesto) podneo zahtev (identifikacione oznake zahteva, ako ih ima-broj, datum) osiguravajućem društvu za isplatu osigurane sume...

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

1) Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božić, u svojstvu osiguranika, sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo, u nameri da od osiguravajućeg društva „Dunav“ a. d. o. sa sedištem u Beogradu, naplati ugovorenu sumu po ugovoru o kasko osiguranju vozila KOA broj 256/16 od 15. maja 2016. godine, kojim je njegovo putničko motorno vozilo marke „BMW 535D“ registarske oznake BG-658XY osigurano od krađe, neutvrđenog dana nakon zaključenja ugovora o osiguranju, osigurano putničko motorno vozilo odveo u Austriju i u Beču sakrio u garaži svog rođaka, a zatim dana 28. avgusta 2016. godine, u filijali Osiguravajućeg društva „Dunav“ u Zemunu, prijavio štetu i nastanak osiguranog slučaja

- čime je izvršio krivično delo prevare u osiguranju iz člana 223a stav 1 KZ RS.

2) Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božić, u svojstvu osiguranika, sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije je izvršenje hteo, u nameri da od Društva za osiguranje „Dunav“ a. d. o. sa sedištem u Beogradu, naplati ugovorenu sumu po Ugovoru o mešovitom osiguranju života sa dopunskim osiguranjem od posledica nesreće MOŽ.br.20/16 zaključenim dana 20. maja 2016. godine, kojim je kao osigurani slučaj ugovoreno nastupanje nesrećnog slučaja – telesne povrede kod osiguranika, pa je dana 10. avgusta 2016. godine, samopovređivanjem prouzrokovao prelom kosti druge falange kažiprsta desne ruke, a zatim Društvu za osiguranje „Dunav“, filijala u Zemunu, dana 12. avgusta 2016. godine, prijavio nastupanje osiguranog slučaja i podneo zahtev za isplatu ugovorene osigurane sume, koja mu je dana 10. septembra 2016. godine, isplaćena u iznosu od 500.000 dinara, te je za navedeni iznos za sebe pribavio protivpravnu imovinsku korist, a istovremeno naneo štetu Društvu za osiguranje „Dunav“,

- čime je izvršio krivično delo prevare u osiguranju iz člana 223a stav. 3 u vezi sa stavom 2 KZ RS.

IV ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA

1. Radnja izvršenja: stav 1 skrivanje osiguranog putničkog motornog vozila u Beču u garaži svog rođaka i nakon toga, dana 28. avgusta 2016. godine, u filijali Osiguravajućeg društva „Dunav“ u Zemunu, prijava štete i nastupanja osiguranog slučaja;

stav 2 samopovređivanjem prouzrokovao prelom kosti druge falange kažiprsta desne ruke, a zatim Društvu za osiguranje „Dunav“ filijala u Zemunu, dana 12. avgusta 2016. godine, prijavljivanje nastupanja osiguranog slučaja;

2. Učinilac krivičnog dela: Božidar Božić;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Posledica krivičnog dela: kod osnovnog oblika krivičnog dela opisanog pod tačkom 1) nema posledice dok kod težeg oblika opisanog pod tačkom 2) predmetnog krivičnog dela posledica je pribavljena protivpravna imovinska korist i istovremeno naneta šteta Društvu za osiguranje „Dunav“ a. d. o. Zemun u iznosu od 500.000,00 dinara zbog neosnovane isplate osigurane sume;

5. Mesto izvršenja krivičnog dela: Zemun;

6. Vreme izvršenja krivičnog dela: stav 1 period od 15. maja 2016.godine do 28.avgusta 2016. godine;

stav 2 period od 20. maja 2016.godine do 12. avgusta 2016.godine;

7. Objekt radnje krivičnog dela : stav 1 putničko motorno vozilo marke „BMW 535D“ registarske oznake BG-658XY;

stav 2 Božidar Božić;

8.Lično svojstvo okrivljenog: osiguranik;

9. Namera/pobuda: namera da se od Društva za osiguranje „Dunav“ a. d. o. sa sedištem u Beogradu naplati ugovorena suma.

V DODATNE NAPOMENE

- Reč je o potpuno novom krivičnom delu koje sem po nazivu nema mnogo sličnosti sa postojećim krivičnim delom iz člana 208a važećeg Krivičnog zakonika.

- Krivično delo ima dva osnovna oblika koji su propisani u stavu 1 i 2; osnovni oblici se razlikuju po predmetu osiguranja pa se stav 1 odnosi na osiguranje imovine a stav 2 na osiguranje lica.

- Pokušaji oba osnovna oblika krivičnog dela nisu mogući pre svega zbog zaprećene kazne (kazna zatvora od tri meseca do tri godine).

- Krivično delo ima teži oblik ukoliko je delom iz st. 1 i 2 pribavljena imovinska korist ili je naneta šteta koja prelazi iznos od četiristo pedeset hiljada dinara.

- Najteži oblik krivičnog dela postojaće ukoliko je delom iz st. 1 i 2 pribavljena imovinska korist ili je naneta šteta koja prelazi iznos od milion pet stotina hiljada dinara.

- Na učinioce krivičnog dela iz člana 208a stav 4 primenjuju se odredbe Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela ako imovinska korist pribavljena krivičnim delom prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara, pa je neophodno da se budućim izmenama i dopunama pomenutog zakona omogući njegova primena i na učinioce krivičnog dela iz člana 223a stav 4 KZ RS.

KRIVIČNO DELO PRONEVERE U OBAVLJANJU PRIVREDNE DELATNOSTI

ČLAN 224 KRIVIČNOG ZAKONIKA

Pronevera u obavljanju privredne delatnosti

Član 224

(1) Ko u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist, prisvoji novac, hartije od vrednosti ili druge pokretne stvari koje su mu poverene na radu u subjektu privrednog poslovanja,

kazniće se zatvorom od tri meseca do pet godina.

(2) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi četristo pedeset hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(3) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do dvanaest godina.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

1. Radnja izvršenja krivičnog dela: prisvajanje novca, hartije od vrednosti ili druge pokretne stvari koje su učiniocu poverene na radu u subjektu privrednog poslovanja;

2. Učinilac krivičnog dela: svako lice u radnom odnosu ili koje po nekom drugom osnovu obavlja rad u subjektu privrednog poslovanja;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Posledica krivičnog dela: prisvojen novac, hartije od vrednosti ili druge pokretne stvari koje su učiniocu poverene na radu u subjektu privrednog poslovanja;

5. Objekt radnje: novac, hartije od vrednosti ili druge pokretne stvari poverene na radu u subjektu privrednog poslovanja;

6. Namera/pobuda: postojanje namere da se za sebe ili drugog pribavi protivpravna imovinska korist.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (navesti datum) /u periodu (od-do), u mestu (navesti jedno ili više mesta izvršenja krivičnog dela), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice), u nameri da sebi (ili)/ drugom (ime i prezime) pribavi protivpravnu imovinsku korist, prisvojio novac (iznos novca koji je

prisvojen), (ili)/hartije od vrednosti (opis vrste hartija od vrednosti, identifikacione oznake, količina, ukupna vrednost) (ili)/ pokretne stvari (opis pokretnih stvari, identifikacione oznake, količina, ukupna vrednost), koje su mu, kao zaposlenom (navesti radno mesto i opis poslova koje obavlja) (ili)/licu koje obavlja rad po osnovu (opisati osnov obavljanja poslova i poveravanja novca/hartija od vrednosti/pokretnih stvari) poverene na radu u subjektu privrednog poslovanja, privrednom društvu (naziv i sedište)...

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božić, u periodu od 16. septembra 2010. godine do 26.februara 2013. godine, u skladišnom prostoru „Silostep“ d. o. o, Novi Sad, u Stepićevu, ul. Braće Vesića bb, u nameri da za sebe pribavi protivpravnu imovinsku korist, sposoban da shvati značaj svoga dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela i da je ono zabranjeno, pri čemu je hteo njegovo izvršenje, prisvojio poljoprivredne proizvode-merkantilni kukuruz i pšenicu koji su mu bili povereni na radu kao magacioneru privrednog društva „Silostep“ d. o. o. Novi Sad, koje je obavljalo privrednu delatnost-pružalo usluge skladištenja poljoprivrednih proizvoda, na taj način što je protivno odredbama Ugovora o skladištenju, čuvanju i obnavljanju merkantilnog kukuruza br. 80-57/2010-04 od 16.09.2010. godine, Ugovora o skladištenju, čuvanju i obnavljanju merkantilne pšenice br. 80-50/2010-04 od 16.09.2010. godine, Aneksa br. 1 Ugovora br. 80-57/2010-04 od 26.12.2011. godine, Aneksa br. 1 Ugovora br. 80-50/2010-04 od 26.12.2011. godine, Ugovora o skladištenju, čuvanju i obnavljanju merkantilnog kukuruza str. pov. br. 80-58/2012-04 od 10.10.2012. godine, Ugovora o skladištenju, čuvanju i obnavljanju merkantilne pšenice str. pov. br. 80-65/2012-04 od 10.10.2012. godine, Aneksa br. 2 Ugovora str. pov. br. 80-58/2012-04 od 05.02.2013. godine i Aneksa br. 2 Ugovora str. pov. br. 80-65/2012-04 od 05.02.2013. godine, zaključenih sa Republičkom direkcijom za robne rezerve Srbije, po kojima je u pomenuto skladište radi čuvanja i obnavljanja primljena ukupna količina od 15.916.856 kg merkantilnog kukuruza i 5.420.595 kg merkantilne pšenice, bez pismenog naloga-odobrenja Republičke direkcije za robne rezerve Srbije, od količina merkantilnog kukuruza i pšenice poverenih na skladištenje, bez knjigovodstvene evidencije prometa robe, na tržištu prodao 14.101.316 kg merkantilnog kukuruza i 3.730.192 kg merkantilne pšenice, ukupne vrednosti 406.576.993,84 dinara, a novčana sredstva dobijena prodajom opisanih poljoprivrednih proizvoda prisvojio i za sebe pribavio protivpravnu imovinsku korist u navedenom iznosu , -

- čime je izvršio krivično delo pronevere u obavljanju privredne delatnosti iz člana 224 stav 3 u vezi sa stavom 1 Krivičnog zakonika.

**ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA PRONEVERE U OBAVLJANJU
PRIVREDNE DELATNOSTI ČLAN 224 KRIVIČNOG ZAKONIKA IZ
PREDSTAVLJENOG PRIMERA**

1. Učinilac krivičnog dela: magacioner preduzeća Božidar Božić sa ovlašćenjima, obavezama i odgovornostima u vezi sa poverenom robom, merkantilnim kukuruzom i pšenicom, radi obavljanja registrovane privredne delatnosti privrednog društva „Silostep“ d. o. o. Novi Sad, koje se bavi pružanjem usluga skladištenja;

2. Radnja izvršenja krivičnog dela: prisvajanje poljoprivrednih proizvoda, pšenice i kukuruza-zamenljivih pokretnih stvari koje su izvršiocu-magacioneru bile poverene na radu u subjektu privrednog poslovanja, preduzeću „Silostep“ d. o. o. Novi Sad, koje je obavljalo privrednu delatnost-pružalo uslugu skladištenja, u nameri da izvršilac krivičnog dela za sebe pribavi protivpravnu imovinsku korist;

3. Krivica: krivično delo je izvršeno sa direktnim umišljajem jer je na subjektivnom planu postojala namera da se sebi pribavi protivpravna imovinska korist;

4. Posledica krivičnog dela: prisvajanje poljoprivrednih proizvoda-merkantilnog kukuruza i pšenice koji su učiniocu bili povereni na radu kao direktoru privrednog društva „Silostep“ d. o. o. Novi Sad;

5. Objekt radnje krivičnog dela: pokretna stvar u vidu zamenljive robe-poljoprivrednih proizvoda merkantilne pšenice i kukuruza;

6. Namera/pobude: učinilac je postupao u nameri da za sebe pribavi protivpravnu imovinsku korist.

V DODATNE NAPOMENE

- Izvršilac krivičnog dela može biti bilo koje lice uz ispunjavanje dva uslova; prvi uslov je da su mu pokretne stvari koje su predmet prisvajanja poverene na radu u najširem smislu; rad može da se zasniva na radnom odnosu, ugovoru o delu pa čak i na faktičkom radu bez ikakvog pravnog osnova; drugi uslov tiče se delatnosti koju obavlja preduzeće tako da se mora raditi o subjektu privrednog poslovanja shvaćenog u smislu člana 112 stav 21 i 21a Krivičnog zakonika.

- Krivično delo ima dva teža oblika propisana stavom 2 i 3; kvalifikatorna okolnost za teže oblike je visina pribavljene imovinske koristi, tako da će stav 2 ovog krivičnog dela postojati ako je pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi četristo pedeset hiljada dinara, a stav 3 ako je njena visina preko milion i petsto hiljada dinara.

- Kažnjiv je pokušaj krivičnog dela pronevere u obavljanju privredne delatnosti, s obzirom da je za najblaži oblik iz stava 1 zaprećena kazna zatvora u trajanju od šest meseci do pet godina.

- Prema učiniocima krivičnog dela iz člana 224 KZ ne primenjuju se odredbe Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela, za razliku od učinioca krivičnog dela pronevere iz člana 364 stav 3, KZ RS.

- Za otkrivanje i dokazivanje krivičnog dela iz člana 224 KZ ne mogu se koristiti posebne dokazne radnje.

KRIVIČNO DELO ZLOUPOTREBE POVERENJA U OBAVLJANJU PRIVREDNE DELATNOSTI IZ ČLANA 224a KRIVIČNOG ZAKONIKA

Zloupotreba poverenja u obavljanju privredne delatnosti

Član 224a

(1) Ko u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist, prouzrokuje imovinsku štetu subjektu privrednog poslovanja čije imovinske interese zastupa ili o čijoj imovini se stara,

kazniće se zatvorom do tri godine.

(2) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist ili prouzrokovana šteta u iznosu koji prelazi četiristo pedeset hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(3) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist ili prouzrokovana šteta u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

1. Učinilac krivičnog dela : lice koje zastupa imovinske interese subjekta privrednog poslovanja/ koje se stara o imovini subjekta privrednog poslovanja;

2. Radnja izvršenja krivičnog dela: svaka radnja (činjenje i nečinjenje) preduzeta prilikom zastupanja imovinskih interesa ili staranja o imovini subjekta privrednog poslovanja koja dovodi do prouzrokovanja imovinske štete (radnja određena kroz posledicu);

3. Posledica krivičnog dela: prouzrokovanje imovinske štete;

4. Pasivni subjekt krivičnog dela: privredno društvo ili drugo pravno lice koje obavlja privrednu delatnost i preduzetnik;

5. Krivica: direktan umišljaj;

6. Namera/pobuda: namera da se sebi ili drugome pribavi protivpravna imovinska korist.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

(1) Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (navesti datum) /u periodu (od-do), u mestu (navesti jedno ili više mesta izvršenja krivičnog dela), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice), u nameri da sebi (ili)/ drugom (fizičkom/pravnom licu čije podatke treba navesti) pribavi protivpravnu imovinsku korist, prouzrokovao imovinsku štetu u vidu (opisati o kojoj se vrsti imovinske štete

radi i kolika je njena visina) subjektu privrednog poslovanja (naziv, sedište i delatnost) tako što je (opisati način, radnje činjenja ili nečinjenja, koje učinilac preduzima protivno interesima subjekta privrednog poslovanja, koje dovode do imovinske štete), čije imovinske interese zastupa (opisati u kom svojstvu i po kom osnovu zastupa imovinske interese) (ili)/ o čijoj imovini se stara (opisati u kom svojstvu i po kom osnovu se stara o imovini)...

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božić, u periodu od 04. do 10. maja 2016. godine, u Zemunu, sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije je izvršenje hteo, u nameri da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist, zloupotrebio ovlašćenja prokuriste Privrednog društva „Spas“ a. d. Zemun, koje je registrovano za proizvodnju žestokih alkoholnih pića, čije je imovinske interese okrivljeni Božić zastupao i prouzrokovao imovinsku štetu pomenutom privrednom društvu u iznosu od 38.000.000,00 dinara, tako što je u ime privrednog društva „Spas“ vodio pregovore sa više inostranih preduzeća o nabavci vinskog destilata – sirovine potrebne za proizvodnju žestog alkoholnog pića vinjak, i prihvatio ponudu preduzeća iz Austrije „Wiena-wine“ sa sedištem u Beču, po ceni od 1000 evra po toni vinskog destilata, ukupne vrednosti posla 1.000.000 evra, a odbio ponudu preduzeća „Giulia“ sa sedištem u Milanu – Italija po ceni od 680 evra po toni vinskog destilata, ukupne vrednosti posla 680.000 evra za destilat istog kvaliteta, i time nabavkom 1000 tona skupljeg vinskog destilata od kompanije „Wiena-wine“, privrednom društvu „Spas“ Zemun, pričinio imovinsku štetu u ukupnom iznosu 320.000 evra, čija je dinarska protivvrednost iznosila 38.000.000,00 dinara, a za sebe pribavio protivpravnu imovinsku korist iznosu od 6.400 evra čija je dinarska protivvrednost iznosila 750.000,00 dinara, po osnovu bonusa koji mu je obračunat i isplaćen u visini od 2% razlike u vrednosti skuplje plaćenog vinskog destilata kupljenog od „Wiena-wine“ i jeftinijeg vinskog destilata istog kvaliteta ponuđača „Giulia“ iz Milana

-čime je izvršio krivično delo zloupotrebe poverenja u obavljanju privredne delatnosti iz člana 224a stav 2 u vezi sa stavom 1 KZ

IV ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA

1. Radnja izvršenja krivičnog dela: zloupotreba ovlašćenja prokuriste prilikom kupovine vinskog destilata za privredno društvo „Spas“ a. d. Zemun prihvatanjem skuplje ponude preduzeća iz Austrije „Wiena-wine“ sa sedištem u Beču, po ceni od 1000 evra po toni vinskog destilata, ukupne vrednosti posla 1.000.000 evra a odbijanjem ponude preduzeća „Giulia“ sa sedištem u Milanu, Italija, po ceni od 680 evra po toni vinskog destilata, ukupne vrednosti posla 680.000 evra, za vinski destilat istog kvaliteta;

2. Učinilac krivičnog dela: okrivljeni Božidar Božić, prokurista u subjektu privrednog poslovanja privrednom društvu „Spas“ a. d. Zemun;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Posledica krivičnog dela: imovinska šteta u ukupnom iznosu 320.000 evra za subjekt privrednog poslovanja „Spas“ a. d. Zemun, čije je interese Božić zastupao;

5. Pasivni subjekt krivičnog dela: privredno društvo „Spas“ a. d. Zemun;

6. Mesto izvršenja krivičnog dela: Zemun;

7. Vreme izvršenja krivičnog dela: period od 04. do 10. maja 2016.godine;

8. Namera/pobuda: namera da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist.

V DODATNE NAPOMENE

- Krivično delo ima dva teža oblika, prvi propisan stavom 2 i drugi propisan stavom 3; prvi teži oblik postoji ako je izvršenjem osnovnog oblika krivičnog dela pribavljena imovinska korist ili prouzrokovana šteta u iznosu koji prelazi četristo pedeset hiljada dinara, a najteži oblik ako je izvršenjem osnovnog oblika krivičnog dela pribavljena imovinska korist ili prouzrokovana šteta u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara; bez obzira što se u stavu 2 i 3 ne govori o kakvoj se šteti radi, treba uzeti da je reč o imovinskoj šteti.

- Moguć je pokušaj težih oblika krivičnog dela iz člana 224a stav 2 i 3 KZ.

- Ako je imovinska šteta pričinjena fizičkom licu radiće se o krivičnom delu iz člana 216 KZ RS.

- Posebne dokazne radnje ne mogu se odrediti za krivično delo iz člana 224a KZ, a odredbe Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela se ne primenjuju za ovo krivično delo.

KRIVIČNO DELO PORESKE UTAJE IZ ČLANA 225 KRIVIČNOG ZAKONIKA

Poreska utaja

Član 225

(1) Ko u nameri da on ili drugo lice potpuno ili delimično izbegne plaćanje poreza, doprinosa ili drugih propisanih dažbina, daje lažne podatke o stečenim prihodima, o predmetima ili drugim činjenicama koje su od uticaja na utvrđivanje ovakvih obaveza ili ko u istoj nameri, u slučaju obavezne prijave, ne prijavi stečeni prihod, odnosno predmete ili druge činjenice koje su od uticaja na utvrđivanje ovakvih obaveza ili ko u istoj nameri na drugi način prikriva podatke koji se odnose na utvrđivanje navedenih obaveza, a iznos obaveze čije se plaćanje izbegava prelazi petsto hiljada dinara,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ako iznos obaveze iz stava 1 ovog člana čije se plaćanje izbegava prelazi milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(3) Ako iznos obaveze iz stava 1 ovog člana čije se plaćanje izbegava prelazi sedam miliona i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od tri do deset godina i novčanom kaznom.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

1. Učinilac krivičnog dela: svako lice koje ima status poreskog obveznika, kao i lica koja su zakonski zastupnici određenih fizičkih lica ili pravnih lica poreskih obveznika;

2. Radnja izvršenja krivičnog dela: davanje lažnih podataka / neprijavlivanje u slučaju obaveze na prijavu/ na drugi način prikrivanje podataka o prihodima, predmetima ili drugim činjenicama koji su od uticaja na utvrđivanje obaveze plaćanja poreza i drugih dažbina;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Objekt radnje izvršenja krivičnog dela : podaci o stečenim prihodima, predmetima ili drugim činjenicama koji su od uticaja na utvrđivanje poreskih obaveza;

5. Namera/pobuda: da se potpuno ili delimično izbegne plaćanje poreza, doprinosa ili drugih propisanih dažbina;

6. Objektivni uslov inkriminacije: iznos obaveze čije se plaćanje izbegava mora da prelazi iznos od 500.000,00 / 1.500.000,00 / 7.000.000,00 dinara.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (navesti datum) /(ili) u periodu (od-do), u mestu (navesti jedno ili više mesta izvršenja krivičnog dela), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice), u nameri da on (ili) drugo lice (navesti ime i prezime fizičkog lica ili naziv i sedište pravnog lica koje izbegava plaćanje poreza) potpuno (ili) delimično izbegne plaćanje poreza (navesti vrstu poreza koji se izbegava), doprinosa (navesti vrstu doprinosa čije se plaćanje izbegava) ili drugih propisanih dažbina (navesti vrstu dažbina čije se plaćanje izbegava npr. akciza carina, taksa i sl.), daje lažne podatke o stečenim prihodima (navesti podatke o vrsti prihoda, načinu davanja lažnih podataka prave podatke i sl.), o predmetima (navesti podatke o predmetima, načinu davanja lažnih podataka o predmetima, prave podatke o predmetima i sl.) (ili) drugim činjenicama koje su od uticaja na utvrđivanje ovakvih obaveza (navesti o kojim se drugim činjenicama radi, opisati na koji način one utiču na utvrđivanje obaveza koje se izbegavaju i sl.) (ili) ko u istoj nameri, u

slučaju obavezne prijave, ne prijavi stečeni prihod (navesti vrstu i visinu prihoda koji nije prijavljen i osnov obaveze prijavljivanja prihoda), odnosno predmete (navesti vrstu i vrednost predmeta koji nije prijavljen i osnov obaveze prijavljivanja predmeta) ili druge činjenice koje su od uticaja na utvrđivanje ovakvih obaveza (navesti o kojim se drugim činjenicama radi, opisati na koji način one utiču na utvrđivanje obaveza koje se izbegavaju osnov obaveze prijavljivanja i sl.) ili ko u istoj nameri na drugi način prikriva podatke (opisati na koji se drugi način prikrivaju podatci, vrstu podataka koji se prikrivaju), koji se odnose na utvrđivanje navedenih obaveza (precizirati vrstu i visinu obaveze koja se izbegava, koja svakako mora da prelazi petsto hiljada dinara)...

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ako iznos obaveze iz stava 1 ovog člana čije se plaćanje izbegava prelazi milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(3) Ako iznos obaveze iz stava 1 ovog člana čije se plaćanje izbegava prelazi sedam miliona i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od tri do deset godina i novčanom kaznom.

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božić u periodu od 26.09.2008. godine do 15.10.2008. godine u Beogradu, sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo, kao poreski obveznik-fizičko lice, u nameri da potpuno izbegne plaćanje poreza na dohodak građana nije prijavio činjenice koje su od uticaja na utvrđivanje poreskih obaveza i time izbegao plaćanje poreza na dohodak građana po osnovu prihoda od kapitalnog dobitka u iznosu koji prelazi 7.500.000,00 dinara, tako što je 300.000 akcija Privrednog društva „Stig“ d. o. o., na kojima je kao fizičko lice stekao pravo svojine na osnovu Ugovora o kupoprodaji društvenog kapitala metodom javne aukcije i uplatom iznosa od 688.979.990,00 dinara u periodu od 31.03.2003. do 01.03.2008. godine, čija je procenjena vrednost na dan 27.06.2008. godine iznosila 110,8072 evra u protivvrednosti od 8.780,54 dinara po akciji, na osnovu odluke o povećanju kapitala koju je doneo kao osnivač privrednog društva „Žitnica“ u ovo privredno društvo, kao osnovni kapital, dana 23.09.2008. godine uneo pomenutih 300.000 akcija PD „Stig“ i upisao ih kao nenovčani kapital ukupne vrednosti od 17.396.730,40 evra čija je dinarska protivvrednost iznosila 1.378.544.780,00 dinara i na taj način izvršio prenos prava putem razmene za drugo pravo i pravo svojine na 300.000 akcija PD „Stig“ zamenio za pravo svojine na 100% udela u PD „Žitnica“, pri čemu ovu činjenicu od uticaja na utvrđivanje poreza na kapitalni dobitak koji je ostvario u iznosu od 763.564.790,00 dinara, na ime razlike između cene po kojoj je akcije stekao i procenjene vrednosti po kojoj je akcije uneo kao osnivački kapital u PD „Žitnica“, nije prijavio kao osnovicu za obračun poreza u propisanom roku jer nije

podneo poresku prijavu za utvrđivanje poreza na kapitalni dobitak, što je suprotno odredbama člana 38 Zakona o poreskom postupku u poreskoj administraciji („Sl. glasnik RS“ br. 80/02, 84/02 ... i 61/07) i člana 95 stav 1 Zakona o porezu na dohodak građana(„Sl.glasnik RS“ br. 24/01, 80/02... i 65/06), čime je izbegao plaćanje poreza na dohodak građana u iznosu od 152.712.958,00 dinara i u visini neplaćenog poreza na dohodak građana za sebe pribavio protivpravnu imovinsku korist,-

- čime je izvršio krivično delo poreske utaje iz člana 229 stav 3 u vezi sa stavom 1 KZ.

IV ELEMENTI BIČA KRIVIČNOG DELA IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA:

1. Učinilac krivičnog dela: poreski obveznik-fizičko lice Božidar Božić, prvobitni vlasnik akcija PD „Stig“, stečenih u postupku privatizacije;

2. Radnja izvršenja krivičnog dela: prenos prava svojine na 300.000 akcija PD „Stig“ u zamenu za pravo svojine na 100% udela u PD „Žitnica“, pri čemu je iz ove transakcije ostvaren kapitalni dobitak iznosu od 763.564.790,00 dinara za koji učinilac nije podneo poresku prijavu radi utvrđivanje poreza na kapitalni dobitak, što je suprotno odredbama člana 38 Zakona o poreskom postupku u poreskoj administraciji i člana 95 stav 1 Zakona o porezu na dohodak građana;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Objekt radnje izvršenja krivičnog dela: podatak o ostvarenom kapitalnom dobitku u iznosu od 763.564.790,00 dinara na ime razlike između cene po kojoj je Božidar Božić stekao akcije i procenjene vrednosti po kojoj je akcije uneo kao osniivački kapital u PD „Žitnica“;

5. Mesto: Beograd

6. Vreme: period od 26.09.2008. godine do 15.10.2008. godine;

7. Namera/pobuda: namera da potpuno izbegne plaćanje poreza na dohodak građana po osnovu ostvarenog kapitalnog dobitka.

V DODATNE NAPOMENE:

- Krivično delo je dovršeno samim preduzimanjem radnje izvršenja jer zakonski opis ne sadrži posledicu tako da nije potrebno da je izvršilac i izbegao obavezu plaćanja poreza, doprinosa, ili drugih propisanih dažbina već je dovoljno da je preduzeo jednu od tri alternativno predviđenih radnji u nameri da se potpuno ili delimično izbegne plaćanje poreza, doprinosa ili drugih propisanih dažbina.

- Iznos obaveze koja se izbegava mora da prelazi petsto hiljada dinara, za razliku od ranije inkriminacije po kojoj je taj iznos bio stopedeset hiljada dinara.

- U odnosu na inkriminaciju koja je bila na snazi do 1. marta 2018. godine, radnja izvršenja krivičnog dela poreske utaje se više NE vezuje za zakonito stečene prihode tako se zakonitost prihoda ne dokazuje. U odnosu na ovu činjenicu po-

stoji zakonska pretpostavka da su prihodi koji su predmet krivičnog dela poreske utaje zakoniti. Ovu pretpostavku odbrana će moći da pobija ističući da obaveza na plaćanje poreza nije nastala jer je prihod nelegalan ali uz jasan rizik da u takvoj situaciji može doći do pokretanja postupak za krivično delo čijim izvršenjem je stečen sporni prihod-imovinska korist.

- Kažnjiv je pokušaj krivičnog dela poreske utaje iz člana 225 KZ, s obzirom da je za osnovni oblik iz stava 1 zaprećena kazna zatvora u trajanju od šest meseci do pet godina.

- Krivično delo ima teži oblik ako iznos obaveze čije se plaćanje izbegava prelazi milion i petsto hiljada dinara (stav 2).

- Najteži oblik krivičnog dela (stav 3) postojaće ako iznos obaveze čije se plaćanje izbegava prelazi sedam miliona i petsto hiljada dinara.

- Za sva tri oblika krivičnog dela poreske utaje iz člana 225 KZ, pored kazne zatvora kumulativno je propisana i novčana kazna.

- Prema učiniocima krivičnog dela poreske utaje iz člana 225 KZ ne primenjuju se odredbe Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela za razliku od krivičnog dela poreske utaje iz člana 229 KZ i to stavova 2 i 3, na koje su se primenjivale odredbe pomenutog Zakona. Za otkrivanje i dokazivanje ovog krivičnog dela ne mogu se koristiti posebne dokazne radnje osim u slučaju da je krivično delo iz člana 225 KZ izvršeno od strane organizovane kriminalne grupe.

KRIVIČNO DELO ZLOUPOTREBE ODGOVORNOG LICA IZ ČLANA 227 KRIVIČNOG ZAKONIKA

Zloupotreba položaja odgovornog lica

Član 227

(1)Odgovorno lice koje iskorišćavanjem svog položaja ili ovlašćenja, preokračanjem granica svog ovlašćenja ili nevršenjem svoje dužnosti pribavi sebi ili drugom fizičkom ili pravnom licu protivpravnu imovinsku korist ili drugom nanese imovinsku štetu, ukoliko time nisu ostvarena obeležja nekog drugog krivičnog dela,

kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

(2)Ako je izvršenjem dela iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist koja prelazi iznos od četiristo pedeset hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina.

(3)Ako vrednost pribavljene imovinske koristi prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

- 1. Učinilac krivičnog dela:** odgovorno lice;
- 2. Radnja izvršenja krivičnog dela:** iskorišćavanje položaja ili ovlašćenja/prekoračenje granica ovlašćenja/nevršenje dužnosti;
- 3. Vinost:** direktan umišljaj;
- 4. Posledica krivičnog dela:** pribavljanje sebi ili drugom protivpravne imovinske koristi ili nanošenje štete drugom.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (navesti datum) /u periodu (od-do), u mestu (navesti jedno ili više mesta izvršenja krivičnog dela) u svojstvu odgovornog lica (opisati svojstvo u skladu sa članom 112 stav 5 KZ), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice) iskorišćavanjem svog položaja ili ovlašćenja(opis položaja ili ovlašćenja i načina iskorišćavanja), prekoračenjem granica svog ovlašćenja (opis radnje kojom su prekoračena ovlašćenja) ili nevršenjem svoje dužnosti (opis dužnosti koja nije vršena i osnova iz koga proističe obaveza vršenja dužnosti) pribavi sebi ili drugom fizičkom (ime i prezime lica) ili pravnom licu (naziv i sedište pravnog lica) protivpravnu imovinsku korist (opis koristi i njena visina) ili drugom nanese imovinsku štetu (opis štete i njena visina), ukoliko time nisu ostvarena obeležja nekog drugog krivičnog dela...

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što su okrivljeni Božidar Božić kao odgovorno lice predsednik kreditnog odbora, Miloš Jović kao odgovorno lice član kreditnog odbora i Blagoje Radović kao odgovorno lice član kreditnog odbora „Preduzetničke banke“ a. d. sa sedištem u Zemunu, dana 25. maja 2015.godine, u Zemunu, prilikom razmatranja zahteva za odobravanje kratkoročnog kredita koji je podnelo Privredno društvo „Srbija guma“ a. d. sa sedištem u Zemunu, sposobni da shvate značaj svog dela i upravljaju postupcima, svesni svog dela, da je ono zabranjeno, čije su izvršenje hteli, prekoračili granice svojih ovlašćenja, tako što su suprotno mišljenju Odeljenja za upravljanje kreditnim rizikom banke, koje se povodom pomenutog zahteva za kredit izjasnilo da nisu ispunjeni uslovi za njegovo odobravanje zbog prezaduženosti privrednog društva „Srbija guma“, neadekvatnosti ponuđenih sredstava obezbeđenja u vidu dve blanko solo menice sa meničnim ovlašćenjima, i četiri ovlašćenja za realizaciju naloga za naplatu korisnika kredita, kao i dve blanko solo menice sa meničnim ovlašćenjem i četiri ovlašćenja za realizaciju naloga za naplatu kreditnog jemca, Privrednog društva „Lekovit“ d. o. o. sa sedištem u Beogradu, koje je povezano pravno lice sa Preduzećem „Srbija guma“ kao akcionar sa kontrolnim učešćem, čija je izloženost kapitala prema banci prelazila dozvoljeni limit od 25 % kapitala banke,

propisan odredbom člana 33 stav 3 Zakona o bankama, na sednici Kreditnog odbora jednoglasno odobrili kratkoročni kredit u iznosu od 2.000.000 evra u dinarskoj protivrednosti od 248.356.124,00 dinara, korisniku kredita preduzeću „Srbija gume“, a okrivljeni Božić potpisao Ugovor o kratkoročnom kreditu sa pomenutim privrednim društvom Pkk broj 256/15 od 25. maja 2015.godine, i Ugovor o jemstvu sa Privrednim društvom „Lekovit“ Pkkj broj 68/15 takođe od 25. maja 2015.godine, na osnovu čega su novčana sredstva istog dana preneti na račun korisnika kredita i na taj način korisniku kredita preduzeću „Srbija guma“ pribavili protivpravnu imovinsku korist u iznosu 248.356.124,00 dinara, jer odobreni kredit nije vraćen u ugovorenom roku od četiri meseca, a naplata iz sredstava obezbeđenja korisnika kredita i jemca nije bila moguća jer je nad njima otvoren stečajni postupak

-čime su kao saizvršioци izvršili krivično delo zloupotrebe položaja odgovornog lica iz člana 227 stav 3 u vezi sa stavom 1 u vezi sa članom 33 KZ RS.

IV ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA

1. Radnja izvršenja krivičnog dela: prekoračenje granice ovlašćenja predsednika i članova Kreditnog odbora „Preduzetničke banke“ a. d., i suprotno mišljenju Odeljenja za upravljanje kreditnim rizikom odobravanje kratkoročnog kredita u iznosu od 2.000.000 evra u dinarskoj protivrednosti od 248.356.124,00 dinara, korisniku kredita preduzeću „Srbija gume“, a za okrivljenog Božića i potpisivanje Ugovora o kratkoročnom kreditu sa istim privrednim društvom Pkk broj 256/15 od 25. maja 2015. godine, i Ugovor o jemstvu sa Privrednim društvom „Lekovit“ Pkkj broj 68/15 takođe od 25. maja 2015.godine, iako za to nisu bili ispunjeni uslovi propisani Zakonom o bankama;

2. Učinilac: Božidar Božić kao odgovorno lice predsednik kreditnog odbora, Miloš Jović kao odgovorno lice član kreditnog odbora i Blagoje Radović kao odgovorno lice član kreditnog odbora „Preduzetničke banke“ a. d. sa sedištem u Zemunu;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Posledica krivičnog dela: protivpravna imovinska korist u iznosu 248.356.124,00 dinara pribavljena za preduzeće „Srbija guma“;

5. Pasivni subjekt krivičnog dela: „Preduzetnička banka“ a. d., Zemun

6. Mesto izvršenja krivičnog dela: Zemun;

7. Vreme: dan 25. maj 2015. godine.

V DODATNE NAPOMENE

- Krivično delo je pre izmena i dopuna Krivičnog zakonika od 24. novembra 2016, godine bilo propisano u članu 234 KZ RS; značajna novina je da se radi o tzv. „rezervnoj inkriminaciji“ te će se sada po članu 227 KZ RS kvalifikovati one radnje kojima nisu ostvarena obeležja nekog drugog krivičnog dela.

- Supsidijarnost u primeni ove inkriminacije treba da dovede do toga da primena krivičnog dela iz člana 227 bude retka, a da se u mnogo većoj meri primenjuju ostala krivična dela iz glave HHII Krivičnog zakonika-krivična dela protiv privrede.

- Krivično delo ima dva teža oblika, propisana stavovima 2 i 3; prvi teži oblik postojaće ukoliko je izvršenjem dela iz stava 1 pribavljena imovinska korist koja prelazi iznos od četiristo pedeset hiljada dinara, a najteži oblik ukoliko je izvršenjem dela iz stava 1 pribavljena imovinska korist koja prelazi iznos od milion pet stotina hiljada dinara.

- Posledica krivičnog dela u vidu imovinske štete je relevantna za kvalifikaciju osnovnog oblika krivičnog dela iz stava 1 i njena visina nije od značaja za kvalifikovanje težih oblika krivičnog dela.

- Za krivično delo iz člana 234 KZ RS bila je omogućena primena posebnih dokaznih radnji kao i Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela pa je nužno takvu mogućnost propisati i za krivično delo iz člana 227 KZ RS.

KRIVIČNO DELO ZLOUPOTREBE U VEZI SA JAVNOM NABAVKOM IZ ČLANA 228 KRIVIČNOG ZAKONIKA

Zloupotreba u vezi sa javnom nabavkom

Član 228

(1) Ko u vezi sa javnom nabavkom podnese ponudu zasnovanu na lažnim podacima, ili se protivno zakonu dogovara sa ostalim ponuđačima, ili preduzme druge protivpravne radnje u nameri da time utiče na donošenje odluka naručioca javne nabavke,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Kaznom iz stava 1 ovog člana kazniće se i lice koje u naručiocu javne nabavke iskorišćavanjem svog položaja ili ovlašćenja, prekoračenjem granice svog ovlašćenja, ili nevršenjem svoje dužnosti krši zakon ili druge propise o javnim nabavkama i time prouzrokuje štetu javnim sredstvima.

(3) Ukoliko je delo iz st. 1 i 2 ovog člana učinjeno u vezi sa javnom nabavkom čija vrednost prelazi iznos od sto pedeset miliona dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina.

(4) Učinilac iz stava 1 ovog člana koji dobrovoljno otkrije da se ponuda zasniva na lažnim podacima ili na nedozvoljenom dogovoru sa ostalim ponuđačima, ili da je preduzeo druge protivpravne radnje u nameri da utiče na donošenje odluka naručioca pre nego što on donese odluku o dodeli ugovora, može se osloboditi kazne.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

1. Učinilac krivičnog dela: stav 1 svako lice koje učestvuje u postupku javnih nabavki;

stav 2 odgovorno ili službeno lice u naručiocu javne nabavke;

2. Radnja izvršenja krivičnog dela : stav 1 podnošenje ponude zasnovane na lažnim podacima/dogovaranje sa ostalim ponuđačima na način protivan zakonu/preduzimanje drugih protivpravnih radnji;

stav 2 iskorišćavanje položaja ili ovlašćenja/prekoračenje granica ovlašćenja/nevršenje dužnosti kojima se krši zakon ili drugi propisi o javnim nabavkama;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Namera/pobuda: za krivično delo iz stava 1 namera da se utiče na donošenje odluka kod naručioca javne nabavke;

5. Posledica krivičnog dela: stav 1 ugrožavanje zakonitosti postupka javnih nabavki;

stav 2 prouzrokovanje štete javnim sredstvima.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Stav 1

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (navesti datum) /u periodu (od-do), u mestu (navesti jedno ili više mesta izvršenja krivičnog dela), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice), u vezi sa javnom nabavkom (opisati javni nabavku naručioca, vrsti postupka javne nabavke, predmet javne nabavke), procenjene vrednosti (navesti vrednost javne nabavke procenjene od strane naručioca) dinara, oglašenu na portalu Uprave za javne nabavke dana (navesti datum oglašavanja javne nabavke), podneo ponudu zasnovanu na lažnim podacima (navesti o kojim se lažnim podacima radi), (ili)/ protivno zakonu dogovarao sa ponuđačima (navesti sa kojim se ponuđačima dogovarao) o (opisati sadržinu dogovora), (ili)/ preuzeo protivpravnu radnju u vidu (opisati drugu protivpravnu radnju sa navođenjem osnova protivpravnosti), u nameri da time utiče na donošenje odluka naručioca javne nabavke (navesti o kojoj se odluci naručioca radi, ukoliko je doneta)...

Stav 2

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (navesti datum) /u periodu (od-do), u mestu (navesti jedno ili više mesta izvršenja krivičnog dela) u svojstvu službenog lica (opisati svojstvo u skladu sa članom 112 stav 3 KZ) sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je

ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice) iskorišćavanjem svog službenog položaja ili ovlašćenja (opis nadležnosti, prava ili ovlašćenja koje se iskorišćava), prekoračenjem granice svog službenog ovlašćenja (opis ovlašćenja koje se prekoračuje) ili nevršenjem svoje službene dužnosti (opis službene dužnosti koja se ne vrši a za koju postoji obaveza obavljanja), kršio odredbe Zakona o javnim nabavkama (navesti koje su odredbe zakona prekršene)/(ili) propise o javnim nabavkama (navesti koji su drugi propisi i odredbe prekršene) i time prouzrokovao štetu javnim sredstvima (opisati štetu koja je naneta javnim sredstvima)...

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Stav 1

Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božić dana 10. maja 2016.godine, u Zemu, sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela i da je ono zabranjeno, čije je izvršenje hteo, u postupku javne nabavke radova za naručioca Mašinsku školu „Predrag Stanković“ u Zemu, procenjene vrednosti 16.000.000,00 dinara, kao ovlašćeni predstavnik-zakonski zastupnik ponuđača, privrednog društva „Elektroatom“ d. o. o. sa sedištem u Zemu, podneo ponudu za izbor najpovoljnijeg izvođača za izvođenje elektroinstalaterskih radova i ugradnju opreme, na objektima školske radionice, učeničkog doma i sportske sale, koja je oglašena na portalu Uprave za javne nabavke dana 01. aprila 2016. godine, i uz prijavu priložio kopiju izvoda iz kaznene evidencije Policijske uprave za grad Beograd, KE.br.158/2016 od 10.04.2016.godine, u kojoj nije naveden podatak da je zakonski zastupnik ponuđača „Elektroatom“ d. o. o, direktor Božidar Božić, pravnomosnažnom presudom Osnovnog suda u Novom Sadu K-br.22/2014 od 16.05.2015. godine, osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 6 (šest) meseci, zbog krivičnog dela zloupotrebe položaja odgovornog lica iz člana 234 stav 2 u vezi sa stavom 1 Krivičnog zakonika Republike Srbije, i na taj način prikrio da ponuđač „Elektroatom“ ne ispunjava obavezan uslov za učešće u postupku javne nabavke propisan članom 75 stav 1 tačka 2 Zakona o javnim nabavkama – da zakonski zastupnik ponuđača nije osuđivan zbog krivičnog dela protiv privrede, u nameri da utiče da naručilac prilikom donošenja odluke o dodeli ugovora o javnoj nabavci radova, kao ekonomski najprihvatljiviju ponudu, izabere ponudu privrednog društva „Elektroatom“ iz Zemun

-čime je izvršio krivično delo zloupotrebe u postupku javne nabavke iz člana 228 stav 1 KZ RS.

Stav 2

Zbog toga što okrivljeni Jovan Jović, u vremenskom periodu od 02. do 05. maja 2016.godine, u Zemu, sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije je izvršenje hteo, kao člana komisije za javne nabavke, zaposlen u naručiocu javne nabavke Mašinskoj školi „Pre-

drag Stanković“ u Zemunu, u postupku javne nabavke radova – ugradnja elektroinstalacija u objektima školske radionice, učeničkog doma i sportske sale, procenjenoj vrednosti javne nabavke od 16.000.000,00 dinara, oglašene na portalu Uprave za javne nabavke od 01. aprila 2016.godine, za vreme rada u komisiji naručioca javne nabavke, nije vršio propisane dužnosti člana Komisije za javne nabavke, i prilikom pregleda, i ocenjivanja ponuda, i priloženih dokaza ponuđača „Elektroatom“ d. o. o. Zemun, kao dokaz o ispunjenosti uslova iz člana 75 stav 1 tačka 2 Zakona o javnim nabavkama – da zakonski zastupnik ponuđača nije osuđivan za krivično delo protiv privrede, prihvatio neoverenu kopiju izvoda iz kaznene evidencije za Božidara Božića direktora ponuđača „Elektroatom“, izdatog od Policijske uprave za grad Beograd KE.br.158/2016 , iako mu je bilo lično poznato da je Božić osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 6 (šest) meseci zbog krivičnog dela protiv privrede, o čemu nije obavestio ostale članove komisije, niti je od ponuđača zahtevao da za Božovića dostavi originalni izvod iz kaznene evidencije ili overenu kopiju, pa je na osnovu neistinite dokumentacije ponuda privrednog društva „Elektroatom“ ocenjena kao ekonomski najpovoljnija i ovom ponuđaču dodeljen ugovor o javnoj nabavci, i time prouzrokovana šteta javnim sredstvima, jer nije prihvaćena drugorangirana ponuda ponuđača preduzetnika Mirka Pribanovića iz Pančeva, koja je ispunjavala sve uslove zahtevane javnom nabavkom i to po nižoj ceni radova koji su bili predmet javne nabavke za iznos od 100.000,00 dinara

-čime je izvršio krivično delo zloupotrebe u postupku javne nabavke iz člana 228 stav 2 KZ RS.

IV ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA

1. Radnja izvršenja krivičnog dela:stav 1 podnošenje ponude za izbor najpovoljnijeg izvođača sa kopijom izvoda iz kaznene evidencije Policijske uprave za grad Beograd, KE.br.158/2016 od 10.04.2016.godine, u kojoj nije naveden podatak da je zakonski zastupnik ponuđača pravosnažno osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 6 (šest) meseci, zbog krivičnog dela zloupotrebe položaja odgovornog lica iz člana 234 stav 2 u vezi sa stavom 1 Krivičnog zakonika Republike Srbije;

stav 2 nevršenje dužnosti člana Komisije za javne nabavke kome je bilo poznato da je Božić pravosnažno osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 6 (šest) meseci zbog krivičnog dela protiv privrede i o tome nije obavestio ostale članove komisije, niti je od ponuđača zahtevao da za Božovića dostavi originalni izvod iz kaznene evidencije ili overenu kopiju;

2. Učinitelac krivičnog dela: stav 1 Božidar Božić, ovlašćeni predstavnik ponuđača, privrednog društva „Elektroatom“ d. o. o. sa sedištem u Zemunu;

stav 2 Jovan Jović, član komisije za javne nabavke u naručiocu javne nabavke Mašinskoj školi „Predrag Stanković“ u Zemunu;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Posledica krivičnog dela : stav 1 ugrožena zakonitost postupka javnih nabavki u naručiocu javne nabavke Mašinskoj školi „Predrag Stanković“ u Zemunu;

stav 2. šteta javnim sredstvima, jer nije prihvaćena drugorangirana ponuda ponuđača preduzetnika Mirka Pribanovića iz Pančeva, koja je ispunjavala sve uslove zahtevane javnom nabavkom i pritom sadržala nižu cenu za radove koji su bili predmet javne nabavke za iznos od 100.000,00 dinara;

5. Mesto izvršenja krivičnog dela : Zemun;

6. Vreme izvršenja krivičnog dela : vremenski period od 2. do 10. maja 2016. godine;

7. Namera/pobuda: kod krivičnog dela iz stava 1 namera da se utiče da naručilac prilikom donošenja odluke o dodeli ugovora o javnoj nabavci radova, kao ekonomski najprijhvatljiviju ponudu izabere ponudu privrednog društva „Elektroatom“ iz Zemuna.

V DODATNE NAPOMENE

- Članom 22 Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika koje su objavljene u “Sl. glasniku RS”, br. 121/2012 od 24. decembra 2012. godine, unet je član 234a kojim je tada prvi put propisano krivično delo zloupotrebe u vezi s javnom nabavkom, koje je sa određenim manjim izmenama, sada propisano u članu 228 KZ.

- Krivično delo ima dva osnovna oblika; učinilac krivičnog dela iz stava 1 može biti samo lice ovlašćeno za podnošenje ponude za učešće u javnoj nabavci, a to ne mora biti odgovorno ni službeno lice; učinilac krivičnog dela iz stava 2 može biti službeno ili odgovorno lice u naručiocu javne nabavke čiji je pojam određen u članu 112 stav 3 i 5 KZ.

- Moguć je pokušaj krivičnog dela iz člana 228 KZ.

- Krivično delo ima teži oblik propisan u stavu 3 ukoliko je učinjeno u vezi sa javnom nabavkom čija vrednost prelazi iznos od sto pedeset miliona dinara; nije reč o protivpravnoj imovinskoj koristi niti je potrebno da je ona pribavljena izvršenjem krivičnog dela; za krivično gonjenje učinilaca ovog krivičnog dela učinjenog u vezi sa javnom nabavkom čija vrednost prelazi 200.000.000,00 dinara, nadležno je Tužilaštvo za organizovani kriminal.

- Učinilac krivičnog dela iz stava 1 može se osloboditi kazne ako dobrovoljno otkrije svoje protivpravne radnje preduzete u nameri da utiče na donošenje odluka naručioca pod uslovom da je to učinio pre nego što naručilac donese odluku o dodeli ugovora; takva mogućnost ne postoji za učinioce krivičnog dela iz stava 2 ovog člana.

- Odredbe Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela primenjuju se samo na krivično delo propisano članom 234a i to ako je ispunjen dodatni uslov da je vrednost predmeta krivičnog dela-javne nabavke preko milion pet

stotina hiljada dinara, pa izmenama i dopunama pomenutog zakona to treba predvideti i za krivično delo iz člana 228 KZ.

- Za krivično delo propisano članom 234a KZ mogu se odrediti posebne dokazne radnje te su nužne izmene i dopune člana 162 stav 1 tačka 2 Zakonika o krivičnom postupku kojim će se takva mogućnost propisati i za krivično delo iz člana 228 KZ.

KRIVIČNO DELO ZLOUPOTREBE U POSTUPKU PRIVATIZACIJE IZ ČLANA 228a KZ

Zloupotreba u postupku privatizacije

Član 228a

(1) Ko u postupku privatizacije podnošenjem ponude zasnovane na lažnim podacima, ili dogovaranjem protivno zakonu sa drugim učesnicima u postupku privatizacije ili preduzimanjem druge protivpravne radnje utiče na tok postupka ili donošenje odluke organizacije nadležne za sprovođenje postupka privatizacije, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Kaznom iz stava 1 ovog člana kazniće se službeno lice koje iskorišćavanjem svog položaja ili ovlašćenja, prekoračenjem granice svog ovlašćenja ili nevršenjem svoje dužnosti krši zakon ili druge propise o privatizaciji i time prouzrokuje štetu kapitalu ili umanja imovinu koja je predmet privatizacije.

(3) Ukoliko je delo iz st. 1 i 2 ovog člana učinjeno u vezi sa privatizacijom kapitala ili imovine čija procenjena vrednost prelazi iznos od trista miliona dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

1. Radnja izvršenja krivičnog dela: Prvi oblik: a) podnošenje ponude u postupku privatizacije koja je zasnovana na lažnim podacima;

b) dogovaranje protivno zakonu sa drugim učesnicima u postupku privatizacije, ili

v) preduzimanje druge protivpravne radnje;

Drugi oblik: a) iskorišćavanje svog položaja ili ovlašćenja;

b) prekoračenje granice svog ovlašćenja; ili

v) nevršenje svoje dužnosti kojima se krši zakon ili drugi propisi o privatizaciji;

2. Učinilac krivičnog dela:stav 1.učesnik u postupku privatizacije;

stav2 službeno lice u ministarstvu nadležnom za poslove privrede ili član Komisije za sprovođenje postupka javnog prikupljanja ponuda sa javnim nadmetanjem, Komisije za kontrolu izvršenja obaveza kupca, odnosno strateškog investitora ili drugo službeno lice ;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Posledica krivičnog dela: stav 1 ostvaren uticaj na tok postupka ili na donošenje odluke organizacije za sprovođenje postupka privatizacije;

stav 2 naneta šteta kapitalu ili umanjena imovina koja je predmet privatizacije.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Stav 1

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (navesti datum) /u periodu (od-do), u mestu (navesti jedno ili više mesta izvršenja krivičnog dela), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice), u postupku privatizacije (opisati privatizaciju po subjektu, modelu, metodu privatizacije), procenjene vrednosti (navesti procenjenu vrednost subjekta privatizacije) dinara, podneo ponudu zasnovanu na lažnim podacima (navesti o kojim se lažnim podacima radi), (ili)/ protivno zakonu dogovarao sa drugim učesnicima u postupku privatizacije (navesti sa kojim se učesnicima dogovarao) o (opisati sadržinu nezakonitog dogovora), (ili)/ preduzeo protivpravnu radnju u vidu (opisati drugu protivpravnu radnju sa navođenjem osnova protivpravnosti) i uticao na tok postupka privatizacije (opisati kako se to manifestovalo na tok privatizacije) (ili)/donošenje odluke Ministarstva privrede i privatizacije (ili)/ Komisije za kontrolu izvršenja obaveza kupca, odnosno strateškog investitora (navesti o kojoj se odluci Ministarstva ili Komisije radi i njenu sadržinu)...

Stav 2

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (navesti datum) /u periodu (od-do), u mestu (navesti jedno ili više mesta izvršenja krivičnog dela) u svojstvu službenog lica u Ministarstvu privrede i privatizacije (opisati svojstvo u skladu sa članom 112 stav 3 tačka 1 KZ) /(ili) Komisije za sprovođenje postupka javnog prikupljanja ponuda sa javnim nadmetanjem, (ili) Komisije za kontrolu izvršenja obaveza kupca, odnosno strateškog investitora ili drugog službenog lica, sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice) iskorišćavanjem svog službenog položaja ili ovlašćenja (opis nadležnosti i ovlašćenja koje se iskorišćava), prekoračenjem granice svog službenog ovlašćenja (opis ovlašćenja koje se prekoračuje)

ili nevršenjem svoje službene dužnosti (opis službene dužnosti koja nije obavljena sa navođenjem konkretnog osnova obaveze obavljanja), kršio odredbe Zakona o privatizaciji (navesti koje su odredbe zakona prekršene)/(ili) propise o privatizaciji (navesti koji su propisi i odredbe prekršene) i time prouzrokovao štetu kapitalu subjekta privatizacije (opisati štetu po vrsti, visini i načinu nastanka)/(ili) umanjio imovinu koja je predmet privatizacije (opisati način umanjenja, vrstu imovine i visinu umanjenja)...

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božić, u periodu od 01. februara 2006. godine do 31. decembra 2010. godine, u Beogradu kao ovlašćeni predstavnik preduzeća „Zeka“ d. o. o. sa sedištem u Zemunu, učesnika u postupku privatizacije privrednog društva „Vinarski zavod“ Vranje, po modelu prodaje društvenog kapitala metodom javnog prikupljanja ponuda sa javnim nadmetanjem, procenjene vrednosti pet stotina miliona dinara, u kome je „Zeka“ d. o. o. proglašen kupcem društvenog kapitala, sa Ministarstvom privrede R. Srbije zaključio ugovor PRI.br.127/06 od 4.02.2006. godine o kupovini 70% društvenog kapitala pomenutog privrednog društva, nakon čega je prilikom izveštavanja o ispunjenju ugovorene obaveze investiranja u subjekt privatizacije u iznosu od 3.800.000 evra, lažno prikazao Komisiji za kontrolu izvršenja obaveza kupca da je „Zeka“ d. o. o. ispunio ugovorenu obavezu investiranja u privredno društvo „Vinarski zavod“ a. d. Vranje kupovinom i uvozom opreme-linije za pakovanje gotovih proizvoda za potrebe subjekta privatizacije, čiji su proizvođači „Umbra Packaging SRL“, „Unitech s.r.l. vigevano“, „General Dies“ s.r.l iz Italije, „Servolift GmbH“ iz Nemačke, pri čemu je vrednost opreme iskazao u iznosu znatno većem od nabavne tako što je pribavio i upotrebio kao prave lažne račune of-šor kompanijama: „Yarnell Bros LLP “ (UK) YB 359/10 od 31.11.2010.godine , „Worldwide Traders (UK) Limited“ WT 658/10 od 4.01.2010.godine, „Linred LLP“ (UK) i L 554/10 od 16.12.2010.godine, sve iz Engleske, u kojima su cene nabavljene opreme iskazane u ukupnom iznosu od 3.820.241 evra, što je bilo znatno više u odnosu na stvarne cene opreme proizvođača „Umbra Packaging SRL“, „Unitech s.r.l. vigevano“, „General Dies“ s.r.l iz Italije, i „Servolift GmbH“ iz Nemačke, koja je iznosila 1.499.737 evra , od kojih je proglašeni kupac „Zeka“ d. o. o predmetnu opremu i nabavio, pa je lažnim računima dostavljenim Komisiji za kontrolu izvršenja obaveza kupca uticao da Ministarstvo privrede R. Srbije, kao nadležni organu za sprovođenje privatizacije dana 30.12.2010.godine donese odluku da je kupac društvenog kapitala po ugovoru PRI. br.127/06 od 4.02.2006. privredno društvo „Zeka“ d. o. o, ispunilo obavezu investiranja i postalo vlasnik subjekta privatizacije

-čime je izvršio krivično delo zloupotrebe u postupku privatizacije iz člana 228a stav 3 u vezi sa stavom 1 KZ.

IV ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA ZLOUPOTREBE U POSTUPKU PRIVATIZACIJE IZ ČLANA 228a KZ IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA

1. Radnja izvršenja izvršenja krivičnog dela: preduzimanje protivpravne radnje u vidu lažnog izveštavanja Ministarstva privrede R. Srbije da je privredno društvo „Zeka“ d. o. o. ispunilo ugovorenu obavezu investiranja u privredno društvo „Vinarski zavod“ a. d. Vranje, u vrednosti od 3.800.000 evra uvozom opreme-linije za pakovanje gotovih proizvoda proizvođača, „Umbra Packaging SRL“, „Unitech S.r.l. vigevano“, „General Dies“ s.r.l iz Italije, „Servolift GMBH“ iz Nemačke čija je stvarna vrednost iznosila 1.499.737 evra;

2. Učinilac krivičnog dela: okrivljeni Božidar Božić, ovlašćeni predstavnik preduzeća „Zeka“ d. o. o. sa sedištem u Zemunu, učesnik u postupku privatizacije privrednog društva „Vinarski zavod“ Vranje;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Posledica: ostvareni uticaj na Ministarstvo privrede R. Srbije da kao nadležni organ za sprovođenje privatizacije donose odluku da je kupac društvenog kapitala po ugovoru PRI.br.127/06 od 04.02.2006.godine „Zeka“ d. o. o., ispunio obavezu investiranja i postao vlasnik subjekta privatizacije;

5. Mesto izvršenja krivičnog dela: Beograd;

6. Vreme izvršenja krivičnog dela: u periodu od 01.februara 2006. godine do 31. decembra 2010. Godine.

V DODATNE NAPOMENE:

- Krivično delo ima dva osnovna oblika; učinilac krivičnog dela iz stava 1 može biti svako lice koje je dostavilo prijavu za učešće u postupku privatizacije; učinilac krivičnog dela iz stava 2 može biti službeno lice u Ministarstvu privrede Komisije za kontrolu postupka privatizacije, Komisije za sprovođenje postupka javnog prikupljanja ponuda sa javnim nadmetanjem ili drugo službeno lice čiji je pojam određen u članu 112 stav 3 tačka 1 i 2 KZ RS;

- Moguć je pokušaj krivičnog dela iz člana 228 KZ RS;

- Krivično delo ima teži oblik propisan u stavu 3 koji će postojati ukoliko je osnovni oblik krivičnog dela iz stava 1 ili 2 učinjen u vezi sa privatizacijom kapitala ili imovine čija procenjena vrednost prelazi iznos od trista miliona dinara; treba imati u vidu da kod ovog krivičnog dela nije reč o protivpravnoj imovinskoj koristi niti je za njegovo postojanje potrebno da je ona pribavljena ili da je učinilac postupao sa namerom ta takvu korist pribavi;

- Reč je o novom krivičnom delu na koje se odredbe Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela ne primenjuju niti se za ovo krivično delo mogu odrediti posebne dokazne radnje; mogućnost za to treba razmotriti prilikom budućih izmena i dopuna pomenutog Zakona i Zakonika o krivičnom postupku.

KRIVIČNO DELO ZAKLJUČENJA RESTRIKTIVNOG SPORAZUMA IZ ČLANA 229 KRIVIČNOG ZAKONIKA

Zaključenje restriktivnog sporazuma

Član 229

(1) Ko u subjektu privrednog poslovanja zaključi restriktivni sporazum koji nije izuzet od zabrane u smislu zakona kojim se uređuje zaštita konkurencije, a kojim se određuju cene, ograničava proizvodnja ili prodaja, odnosno vrši podela tržišta,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Učinioc dela iz stava 1 ovog člana koji ispunjava uslove za oslobađanje od obaveze utvrđenom merom zaštite konkurencije u smislu zakona kojim se uređuje zaštita konkurencije, može se osloboditi kazne.

I ELEMENTI BIČA KRIVIČNOG DELA

1. Učinioc krivičnog dela: lice u subjektu privrednog poslovanja ovlašćeno da zaključuje sporazume između privrednih subjekata učesnika na tržištu;

2. Radnja izvršenja krivičnog dela: zaključenje restriktivnog sporazuma;

3. Predmet radnje krivičnog dela: restriktivni sporazum koji nije izuzet od zabrane u smislu zakona kojima se uređuje zabrana konkurencije, kojima se određuju cene, ograničava proizvodnja ili prodaja, odnosno vrši podela tržišta;

4. Krivica: direktan umišljaj;

5. Posledica krivičnog dela: ograničavanje, narušavanje ili sprečavanje, konkurencije na tržištu u Republici Srbiji.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što su okrivljeni (ime i prezime okrivljenog), kao ovlašćeni predstavnik preduzeća (naziv i sedište preduzeća koje učestvuje u zaključenju restriktivnog sporazuma)/(ili) preduzetnik (ime i prezime), registrovan za obavljanje privredne delatnosti (opis privredne delatnosti koju obavlja) i okrivljeni (ime i prezime), kao ovlašćeni predstavnik preduzeća (naziv i sedište preduzeća koje učestvuje u zaključenju restriktivnog sporazuma) (ili)/preduzetnik (ime i prezime), registrovan za obavljanje privredne delatnosti (opis privredne delatnosti koju obavlja), dana (datum) (ili)/u periodu (od – do) godine, u mestu (navesti mesto), sposobni da shvate značaj svog dela i da upravljaju svojim postupcima, svesni svog dela, da je ono zabranjeno, čije su izvršenje hteli (opis krivice), protivno odredbi člana 10 stav 3 Zakona o zaštiti konkurencije, zaključili restriktivni sporazum-ugovor (navesti o kom se ugovoru radi, njegove identifikacione oznake-broj i datum zaključenja i sl.) (ili)/ pojedine odredbe ugovora (navesti odredbe ugovora koje ga čine restriktivnim)/ postigli izričiti ili pre-

ćutni dogovor (opisati sadržinu restriktivnog dogovora) (ili)/ usaglašene prakse (navesti sadržinu usaglašanih restriktivnih praksi) (ili)/ doneli odluku o obliku udruživanja učesnika na tržištu (opisati oblik udruživanja i u čemu je njegova restriktivnost), kojim se određuju cene (navesti robu ili usluge čije se cene određuju) (ili)/ ograničava proizvodnja (navesti robu čija se proizvodnja ograničava) ili prodaja (navesti robu čija se proizvodnja ograničava ili usluge čije se pružanje ograničava) (ili)/ vrši podela tržišta (opisati način podele tržišta), koji nije bio izuzet iz zabrane u skladu sa članom 11, 12 i 13 Zakona o zaštiti konkurencije

- čime su kao saizvršioi izvršili krivično delo zaključenja restriktivnog sporazuma iz člana 229 stav 1 KZ RS u vezi sa članom 33 KZ RS.

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božić, zakonski zastupnik – direktor Privrednog društva „Dragan Vesić“ d. o. o. Beograd koje je registrovano za pružanje transportnih usluga u drumskom saobraćaju i okrivljeni Dejan Dejanović zakonski zastupnik – direktor Privrednog društva „Trans-logistik“ d. o. o. sa sedištem u Zemunu, registrovano za pružanje transportnih usluga u drumskom, železničkom i rečnom saobraćaju, neutvrđenog dana maja meseca 2015. godine, u Novom Sadu, sposobni da shvate značaj svog dela i da upravljaju svojim postupcima, svesni svog dela, da je ono zabranjeno, čije su izvršenje hteli, suprotno odredbama člana 10 stav 2 tačka 1 i stav 3, Zakona o zaštiti konkurencije, zaključili restriktivni sporazum u vidu izričitog međusobnog dogovora o pojedinačnom učešću u postupku Javne nabavke br. 419-13-0 Transport energetskeg transformatora i manipulativne aktivnosti u objektima Javnog preduzeća Elektromreža Srbije sprovedene po partijama od 1 do 6 i to: partija br. 1- Manipulativne aktivnosti energetskim transformatorima u krugu TS Leskovac, partija br. 2 - Manipulativne aktivnosti energetskim transformatorima u krugu TS Kraljevo, partija br. 3 - Manipulativne aktivnosti energetskim transformatorima u krugu TS Jagodina, partija br. 4 - Manipulativne aktivnosti energetskim transformatorima u krugu TS Obrenovac, partija br. 5- Manipulativne aktivnosti energetskim transformatorima u krugu TS Beograd, partija br. 6- Transport energetskeg transformatora na relaciji TS Kragujevac— Ripanj, tako što su međusobno postigli dogovor za koje će pojedinačne partije njihova preduzeća dati ponude, dogovorili ponuđene cene za svaku partiju javne nabavke, i u skladu sa međusobnim dogovorom dana 25. maja 2015. godine podneli pojedinačne usaglašene ponude za pružanje usluga koje su bile predmet javne nabavke, zasnovane na restriktivnom sporazumu na osnovu kojih je privredno društvo „Dragan Vesić“ d. o. o. Beograd izabrano kao najpovoljniji ponuđač za partije 1, 2 i 5, a privredno društvo „Trans-logistik“ d. o. o. kao najpovoljniji ponuđač za partije 3, 4 i 6 i na taj način značajno narušili konkurenciju ostalih ponuđača u postupku javne nabavke, privrednih društava „Sava trans“ d. o. o. Beograd i „Munja trans“ Novi Sad a. d, pri čemu postignuti restriktivni sporazum nije bio izuzet od zabrane shodno odredbama članova 11, 12 i 13 Zakona o zaštiti konkurencije

-čime su kao saizvršioci izvršili krivično delo zaključenja restriktivnog sporazuma iz člana 229 stav 1 u vezi sa članom 33 KZ RS.

IV ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA

1. Radnja izvršenja krivičnog dela: zaključenje restriktivnog sporazuma u vidu izričitog dogovora o pojedinačnom učešću u postupku javne nabavke organizovane po partijama br. JN 419-13-0 Transport energetskeg transformatora i manipulativne aktivnosti u objektima Javnog preduzeća Elektromreža Srbije, tako što su postigli dogovor da će za pojedinačne partije njihova preduzeća dati ponude, dogovorili ponuđene cene za svaku partiju javne nabavke, i u skladu sa međusobnim dogovorom dana 25. maja 2015. godine podneli pojedinačne usaglašene ponude za pružanje usluga koje su bile predmet javne nabavke;

2. Učinilac krivičnog dela: okrivljeni Božidar Božić, zakonski zastupnik – direktor Privrednog društva „Dragan Vesić“ d. o. o. Beograd i okrivljeni Dejan Dejanović zakonski zastupnik – direktor Privrednog društva „Trans-logistik“ d. o. o. sa sedištem u Zemunu;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Posledica krivičnog dela: ograničavanje konkurencije u pružanju transportnih usluga na teritoriji Republike Srbije u postupku javne nabavke organizovane po partijama br. JN 419-13-0 Transport energetskeg transformatora i manipulativne aktivnosti u objektima Javnog preduzeća Elektromreža Srbije;

5. Mesto: Novi Sad;

6. Vreme izvršenja krivičnog dela : maj 2015. godine;

7. Predmet radnje izvršenja krivičnog dela : restriktivni sporazum u vidu izričitog dogovora između Božidara Božića, zakonskog zastupnika – direktora Privrednog društva „Dragan Vesić“ d. o. o. Beograd i Dejana Dejanovića zakonskog zastupnika – direktora Privrednog društva „Trans-logistik“ d. o. o. sa sedištem u Zemunu.

V DODATNE NAPOMENE

- Učesnici restriktivnog sporazuma su nužni saizvršioci krivičnog dela iz člana 229 KZ RS.

- Moguć je pokušaj krivičnog dela po zaprećenoj kazni (zatvor od šest meseci do pet godina i novčana kazna).

- Radnja krivičnog dela je blanketnog karaktera jer su sva važna pitanja u vezi sa restriktivnim sporazumom regulisana Zakonom o zaštiti konkurencije; (“Sl. glasnik RS”, br. 51/2009 i 95/2013).

- Postoji mogućnost da učinilac krivičnog dela iz člana 229 KZ RS bude oslobođen kazne ako kao učesnik restriktivnog sporazuma Komisiji za zaštitu konkurencije prijavi postojanje sporazuma ili dostavi dokaze na osnovu kojih Komisija donese

rešenje kojim utvrđuje da je došlo do značajnog ograničavanja, narušavanja ili sprečavanja konkurencije na teritoriji Republike Srbije, pod uslovom da Komisija, u trenutku dostavljanja dokaza, nije imala saznanje o postojanju sporazuma iz člana 10 stav 1 Zakona o zaštiti konkurencije ili je imala saznanje, ali nije imala dovoljno dokaza da donese zaključak o pokretanju postupka.

- Učesnik na tržištu-učinilac krivičnog dela iz člana 229 KZ koji ispunjava uslov za oslobađanje od kazne, istovremeno može biti oslobođen obaveze iz člana 68 Zakona o zaštiti konkurencije u vidu plaćanja novčanog iznosa u visini najviše 10 % od ukupnog godišnjeg prihoda učesnika na tržištu ostvarenog na teritoriji Republike Srbije.

- Za otkrivanje, sprečavanje i dokazivanje krivičnog dela iz člana 229 KZ RS nije moguće korišćenje posebnih dokaznih radnji kao ni primena Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela.

KRIVIČNO DELO PRIMANJA MITA U OBAVLJANJU PRIVREDNE DELATNOSTI (ČLAN 230 KRIVIČNOG ZAKONIKA)

Primanje mita u obavljanju privredne delatnosti

Član 230

(1) Ko pri obavljanju privredne delatnosti za sebe ili drugog, neposredno ili posredno, zahteva ili primi poklon ili drugu korist ili ko primi obećanje poklona ili druge koristi da zaključi ugovor ili postigne poslovni dogovor ili pruži uslugu ili da se uzdrži od takvog delovanja ili kršenjem drugih dužnosti u obavljanju privredne delatnosti na štetu ili u korist subjekta privrednog poslovanja ili drugog pravnog lica za koje ili u kojem radi ili drugog lica,

kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

(2) Učinilac dela iz stava 1 ovog člana koji, posle zaključenja ugovora ili postizanja poslovnog dogovora ili posle pružene usluge ili uzdržavanja od takvog delovanja, za sebe ili drugog zahteva ili primi poklon ili drugu korist ili prihvati obećanje poklona ili druge koristi,

kazniće se zatvorom do tri godine.

(3) Primljeni poklon i imovinska korist oduzeće se.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

- 1. Radnja izvršenja krivičnog dela:** a) zahtevanje poklona ili druge koristi ili
b) prijem poklona ili druge koristi ili
v) prijem obećanja poklona ili druge koristi,

za sebe ili drugog, neposredno ili posredno radi zaključenja ugovora ili postizanja poslovnog dogovora ili pružanja usluge ili uzdržavanja od navedenih delovanja ili kršenje drugih dužnosti u okviru ili u vezi sa obavezama učinioca prilikom obavljanja privredne delatnosti, na štetu ili u korist subjekta privrednog poslovanja ili drugog pravnog lica za koje ili u kojem učinilac radi ili drugog lica;

2. Izvršilac krivičnog dela: svako lice koje učestvuje u obavljanju privredne delatnosti;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Posledica krivičnog dela: krivično delo nema direktnu posledicu u užem smislu, ona se ostvaruje na grupnom zaštitnom obliku u vidu ugrožavanja privrednog poslovanja;

5. Objekt radnje izvršenja krivičnog dela: poklon ili korist.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Stav 1

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (datum) (ili)/u periodu (od-do), u mestu (mesto izvršenja krivičnog dela), kao ovlašćeni predstavnik pravnog lica (naziv pravnog lica), koje obavlja privrednu delatnost (vrsta privredne delatnosti koju obavlja pravno lice), pri obavljanju poslova (vrsta posla koji obavlja okrivljeni), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, znajući da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo, (opis krivice) za sebe (ili) drugog (navesti ime i prezime lica), neposredno (ili)/ posredno, preko (ime lica preko koga se prima poklon), zahtevao /(ili) primio poklon u vidu (precizno opisati poklon) /(ili) korist u vidu (opisati precizno o kakvoj se koristi radi), primio obećanje (opisati na koji način je obećanje poklona prihvaćeno) poklona u vidu (precizno opisati poklon), u vrednosti od (navesti vrednost poklona) (ili) / koristi u vidu (opisati precizno o kakvoj se koristi radi) da zaključi ugovor (navesti o kojoj se vrsti ugovora radi, identifikacione oznake ugovora-broj i datum zaključenja i sl.), (ili)/ postigne poslovni dogovor da (opis sadržine poslovnog dogovora) (ili) / pruži uslugu u vidu (opis usluge) ili da se uzdrži od zaključenja ugovora o (navesti o kojoj se vrsti ugovora radi) (ili)/ postizanja poslovnog dogovora da (opisati sadržinu poslovnog dogovora) (ili) / pružanja usluge u vidu (opis usluge) ili kršenjem dužnosti-obaveze (opis dužnosti ili obaveze koja se krši) u obavljanju privredne delatnosti na štetu /(ili) u korist subjekta privrednog poslovanja (naziv subjekta privrednog poslovanja) za koje (ili)/ u kojem radi /(ili) drugog fizičkog lica (ime i prezime) /(ili) pravnog lica(ime)...

Stav 2

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (datum)/u periodu (od-do), u mestu (mesto izvršenja krivičnog dela), kao ovlašćeni predstavnik pravnog lica (naziv pravnog lica), koje obavlja privrednu delatnost (vrsta privredne delatnosti koju

obavlja pravno lice), pri obavljanju poslova (vrsta posla koji obavlja okrivljeni), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, znajući da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo, (opis krivice), nakon zaključenja ugovora (navesti o kojoj se vrsti ugovora radi, identifikacione oznake ugovora-broj, datum zaključenja i sl.), (ili)/ nakon što je postigao poslovni dogovor da (opis sadržine poslovnog dogovora) (ili) / nakon pružene usluge u vidu (opis usluge) ili nakon što se uzdržao od zaključenja ugovora o (navesti od zaključenja kog ugovora se primalac mita uzdržava) (ili)/ postizanja poslovnog dogovora da (opisati sadržinu poslovnog dogovora od koga se primalac mita uzdržava) (ili) / pružanja usluge u vidu (opis usluge od čijeg pružanja se primalac mita uzdržava) ili kršenja dužnosti-obaveze (opis dužnosti ili obaveze od čijeg se kršenja primalac mita uzdržava) u obavljanju privredne delatnosti na štetu /(ili) u korist subjekta privrednog poslovanja (naziv subjekta privrednog poslovanja) za koji (ili)/ u kojem radi / drugog fizičkog lica (ime i prezime) /(ili) pravnog lica (naziv i sedište), za sebe (ili) drugog (navesti ime lica), neposredno (ili)/ posredno, preko (ime lica preko koga se prima poklon), zahtevao /(ili) primio poklon u vidu (precizno opisati poklon) /(ili) korist u vidu (opisati precizno o kakvoj se koristi radi), primio obećanje poklona u vidu (precizno opisati poklon), u vrednosti od (navesti vrednost poklona) (ili) / koristi u vidu (opisati precizno o kakvoj se koristi radi)...

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Stav 1

Zbog toga što je, okrivljeni Bogdan Milosavljević, u periodu od početka 2013. godine, do decembra 2014. godine, u Svilajncu, Despotovcu i Čupriji, sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo, prilikom obavljanja privredne delatnosti u Javnom preduzeću za podzemnu eksploataciju uglja „Resavica“, u kome je vršio funkciju direktora, od Vojkana Nestorovića, vlasnika i direktora privrednog društva „Bravoks“ d. o. o. Sokobanja, za sebe neposredno zahtevao i primio poklon u novcu i građevinskom materijalu u ukupnoj vrednosti od 1.700.000,00 dinara, na ime čega je sa Nestorovićem postigao poslovni dogovor da okrivljeni Milosavljević odobri i komercijalnoj službi JP PEU „Resavica“ naloži da se prioritarno u odnosu na druge kupce vrši isporuka mrkog uglja u korist privrednog društva „Bravoks“ d. o. o. Sokobanja u skladu sa već zaključenim ugovorima o kupoprodaji uglja broj: 115-6/2013 od 04.06.2013. godine, 122-6/2013 od 25.06.2013. godine, 68-6/2014 od 06.06.2014. godine i 100-7/2014 od 30.07.2014. godine, tako što je u januaru 2013. godine, na sastanku održanom u Svilajncu od Nestorovića prvo zahtevao novčane i robne poklone, a potom neutvrđenog dana maja 2013. godine, u svojoj kancelariji u JP PEU „Resavica“ u Svilajncu i primio novac u iznosu od 7.500 evra, čija je dinarska protivvrednost iznosila 900.000,00 dinara, zatim neutvrđenog dana u decembru 2013. godine, u Čupriji, u restoranu „Sunce“ primio novac u iznosu od 3.500 evra,

čija je dinarska protivvrednost iznosila 500.000,00 dinara, a dana 17. marta 2014. godine primio građevinski materijal u vrednosti od oko 300.000,00 dinara, koji mu je Nestorović isporučio na placu u Despotovcu,-

- čime je okrivljeni Bogadan Milosavljević izvršio krivično delo primanja mita u obavljanju privredne delatnosti iz člana 230 stav 1 Krivičnog zakonika.

Stav 2

Zbog toga što je, okrivljeni Bogdan Milosavljević, periodu od početka 2013. godine, do kraja decembra 2014. godine, u Svilajncu, Despotovcu i Čupriji, sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo, prilikom obavljanja privredne delatnosti u Javnom preduzeću za podzemnu eksploataciju uglja „Resavica“, u kome je vršio funkciju direktora, sa Vojkanom Nestorovićem, vlasnikom i direktorom privrednog društva „Bravoks“ d. o. o. Sokobanja, postigao poslovni dogovor da okrivljeni Milosavljević odobri i komercijalnoj službi JP PEU „Resavica“ naloži da se prioriteto u odnosu na druge kupce vrši isporuka mrkog uglja u korist privrednog društva „Bravoks“ d. o. o. Sokobanja u skladu sa ranije zaključenim ugovorima o kupoprodaji uglja broj: 115-6/2013 od 04.06.2013. godine, 122-6/2013 od 25.06.2013. godine, 68-6/2014 od 06.06.2014. godine i 100-7/2014 od 30.07.2014. godine, a nakon izvršene prioritete isporuke ugovorenih količina uglja privrednom društvu „Bravoks“, dana 16. septembra 2014. godine od Nestorovića za sebe neposredno zahtevao, a do 29. decembra 2014. godine i primio poklon u novcu i građevinskom materijalu u ukupnoj vrednosti od 1.700.000,00 dinara tako što je u svojoj kancelariji u JP PEU „Resavica“ u Svilajncu 30. septembra 2014. godine primio novac u iznosu od 7.500 evra, čija je dinarska protivvrednost iznosila 900.000,00 dinara, zatim neutvrđenog dana u novembru 2014. godine, u Čupriji, u restoranu „Sunce“ primio novac u iznosu od 3.500 evra, čija je dinarska protivvrednost iznosila 500.000,00 dinara, a dana 29. decembra 2014. godine primio građevinski materijal u vrednosti od 300.000,00 dinara, koji mu je Nestorović isporučio na privatnom placu u Despotovcu,-

- čime je okrivljeni Bogdan Milosavljević izvršio krivično delo primanja mita u obavljanju privredne delatnosti iz člana 230 stav 2 u vezi sa stavom 1 Krivičnog zakonika.

IV ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA PRIMANJA MITA U OBAVLJANJU PRIVREDNE DELATNOSTI - ČLAN 230 KRIVIČNOG ZAKONIKA IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA

1. Radnja izvršenja krivičnog dela: stav 1 U konkretnom primeru radnja izvršenja krivičnog dela je neposredno zahtevanje i primanje poklona u novcu i građevinskom materijalu u vrednosti od 1.700.000,00 dinara, da se u vezi sa ovlašćenjima direktora preduzeća pri obavljanju privredne delatnosti odobri i komercijalnoj službi

JP PEU „Resavica“ naloži prioriteta-povlašćena isporuku uglja u korist privrednog društava „Bravoks“ d. o. o. Sokobanja;

stav 2 Radnja izvršenja krivičnog dela je neposredno zahtevanje i primanje za sebe poklona u novcu i građevinskom materijalu u vrednosti od 1.700.000,00 dinara nakon povlašćene isporuke uglja u korist privrednog društava „Bravoks“ d. o. o. Sokobanja, koju je odobrio i naložio direktor preduzeća pri obavljanju privredne delatnosti u vezi sa svojim ovlašćenjima;

2. Učinitelj krivičnog dela: Bogdan Milosavljević, direktor u Javnom preduzeću za podzemnu eksploataciju uglja „Resavica“;

3. Objekt radnje krivičnog dela: objekt radnje jeste poklon i to u gotovom novcu koji je predat u dva navrata u iznosima od 7.500 i 3.500 evra u protivvrednosti od 1.400.000,00 dinara i građevinski materijal u vrednosti od 300.000,00 dinara, sve u ukupnoj vrednosti od 1.700.000,00 dinara;

4. Vreme izvršenja krivičnog dela: period od početka 2013. godine do 29. decembra 2014. godine;

5. Mesto izvršenja krivičnog dela: u Svilajncu, Despotovcu i Čupriji

6. Krivica: krivično delo je izvršeno direktnim umišljajem koji u ovom slučaju podrazumeva da kod primaoca mita postoji svest o tome da je novčani i robni poklon zahtevan i primljen u vezi sa odbravljajem i nalaganjem povlašćene-prioritetne isporuke uglja kupcu „Bravoks“ d. o. o. Sokobanja, čijom se eksploatacijom bavi javno preduzeće u kome učinitelj obavlja funkciju direktora.

V DODATNE NAPOMENE:

- Izvršitelj krivičnog dela može biti bilo koje lice, ali je neophodno da se poklon ili druga korist zahtevaju ili primaju pri obavljanju privredne delatnosti ili da se pri obavljanju iste delatnosti primi obećanje poklona ili koristi; privredna delatnost je definisana u članu 112 stav 21a KZ po kome je privredna delatnost svaka delatnost proizvodnje i prometa roba, vršenje usluga i obavljanje drugih delatnosti na tržištu, radi sticanja dobiti ili ostvarivanja nekog drugog ekonomskog interesa; to podrazumeva da učinitelj poseduje određena ovlašćenja u vezi sa zaključenjem ugovora, postizanjem poslovnih dogovora-preuzimanjem obaveza pa će u praksi učinitelj najčešće biti odgovorno lice u subjektu privrednog poslovanja.

- Radi se o dovršenom krivičnom delu jer je predaja poklona zahtevana, a došlo je i do predaje zahtevanih poklona te se može reći da su dve od tri alternativne radnje izvršenja u potpunosti realizovane; teorija i sudska praksa su gotovo saglasne da je pokušaj krivičnog dela primanja mita praktično nemoguć, bez obzira na zakonom zaprećenu kaznu za ovo krivično delo (kazna zatvora od jedne do osam godina), što je posledica činjenice da je jedna od radnji izvršenja ovog krivičnog dela i zahtevanje poklona pa je njenim preduzimanjem delo dovršeno. Naime, teško je zamisliti radnju koja bi bila kvalifikovana kao pokušaj ovog krivičnog dela jer svako

iskazivanje spremnosti da se zaključi ugovor ili postigne poslovni dogovor ili pruži usluga ili se uzdrži od takvog ponašanja ili na drugi način prekše dužnosti u obavljanju privredne delatnosti na nečiji štetu ili korist koja je uslovljeno prijemom poklona ili koristi predstavlja zahtevanje poklona ili koristi te se kvalifikuje kao dovršena radnja izvršenja krivičnog dela.

- Krivično delo nema teže oblike.

- Lakši oblik propisan je u stavu 2 i reč je o tzv. naknadnom podmićivanju; da bi se moglo govoriti o tom obliku krivičnog dela nužno je da jedna ili više od alternativno predviđenih radnji izvršenja krivičnog dela navedenih u stavu 1 bude preduzeta nakon što je primalac mita „pružio uslugu“ pri obavljanju privredne delatnosti u nečiju korist ili na nečiju štetu; relevantno je vreme zahtevanja ili prijema poklona ili koristi odnosno prihvatanja obećanja poklona ili koristi, koje mora biti nakon „pružanja usluge“.

- Propisano je obavezno oduzimanje poklona i imovinske koristi (u sudskoj praksi je sporno da li to treba raditi izricanjem mere bezbednosti iz člana 87 KZ ili primenom mere oduzimanja imovinske koristi iz člana 91 KZ).

- Za ovo krivično delo ne mogu se odrediti posebne dokazne radnje za razliku od krivičnog dela primanje mita iz člana 367 KZ.

- Prema učiniocima krivičnog dela iz člana 230 KZ ne primenjuju se odredbe Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela za razliku od krivičnog dela primanja mita iz člana 367 KZ.

- Zbog nemogućnosti korišćenja posebnih dokaznih radnji i nemogućnosti primene Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela na učinioce krivičnog dela iz člana 230 KZ, pre stupanja na snagu odredaba članova 24, 27 i 35 do 38 Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, treba izmeniti odgovarajuće odredbe Zakonika o krivičnom postupku i Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela, kako bi se takva mogućnost stvorila.

KRIVIČNO DELO DAVANJA MITA U OBAVLJANJU PRIVREDNE DELATNOSTI-ČLAN 231 KRIVIČNOG ZAKONIKA

Davanje mita u obavljanju privredne delatnosti

Član 231

(1) Ko učini, ponudi ili obeća poklon ili drugu korist licu da ono pri obavljanju privredne delatnosti, zaključi ugovor ili postigne poslovni dogovor ili pruži uslugu ili se uzdrži od takvog delovanja ili krši druge dužnosti u obavljanju privredne delatnosti na štetu ili u korist subjekta privrednog poslovanja za koje ili u kojem radi ili na štetu ili u korist drugog pravnog ili fizičkog lica ili ko posreduje pri ovakvom davanju poklona ili druge koristi,

kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

(2)Učinitelj dela iz stava 1 ovog člana koji je dao poklon ili drugu korist na zahtev lica da ono pri obavljanju privredne delatnosti zaključi ugovor, postigne poslovni dogovor, pruži uslugu ili krši dužnost, a delo je prijavio pre nego što je saznao da je ono otkriveno, može se osloboditi kazne.

(3)Dati poklon i imovinska korist oduzeće se.

I ELEMENTI BIČA KRIVIČNOG DELA

1.Radnja izvršenja krivičnog dela: jedna od alternativno određenih radnji i to davanje ili nuđenje ili obećanje poklona ili druge koristi licu koje obavlja privrednu delatnost kako bi ono pri obavljanju privredne delatnosti zaključilo ugovor ili da bi se postigao poslovni dogovor ili to lice pružilo poslovnu uslugu ili da se uzdrži od takvih delovanja; posredovanje pri davanju mita između lica koje daje mito i lica kojem se daje mito u obavljanju privredne delatnosti takođe je jedna od radnji izvršenja ovog krivičnog dela;

2.Učinitelj krivičnog dela : svako lice;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4.Posledica krivičnog dela: krivično delo nema direktnu posledicu u užem smislu, ona se ostvaruje na grupnom zaštitnom obliku u vidu ugrožavanja privrednog poslovanja;

5.Objekt radnje krivičnog dela : poklon ili korist.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zato što je okrivljeni(ime i prezime), dana (datum) ili/u periodu (od-do), u gradu (mesto), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, znajući da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo, (opis krivice) učinio (ili)/ ponudio /(ili) obećao poklon u vidu(opis poklona), u vrednosti od (navesti vrednosti poklona) /(ili) korist u vidu (opis koristi) licu (ime i prezime), da u ime pravnog lica (naziv pravnog lica), koje obavlja privrednu delatnost-(opis delatnosti), zaključi ugovor o (vrsta ugovora i identifikacione oznake-broj, datum zaključenja) (ili)/ postigne poslovni dogovor da (opis poslovnog dogovora) /(ili) pruži uslugu (opis usluge) ili se uzdrži da zaključi ugovor o (vrsta ugovora i identifikacione oznake-broj, datum zaključenja) (ili)/ postigne poslovni dogovor da (opis poslovnog dogovora) (ili) / pruži uslugu (opis usluge) ili u obavljanju privredne delatnosti krši dužnost da (opis dužnosti-obaveze koja se krši) na štetu /(ili) u korist subjekta privrednog poslovanja (naziv pravnog lica) za koje (ili)/ u kojem radi ili na štetu /(ili) u korist pravnog lica (naziv pravnog lica) (ili)/ fizičkog lica (ime i prezime)...

- Zato što je okrivljeni(ime i prezime), dana (datum) (ili)/u periodu (od-do), u gradu (mesto), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, čije izvršenje je hteo, znajući da je ono zabranjeno, posredovao

tako što je (opis radnje posredovanja) da (ime i prezime davaoca mita) učini /(ili) ponudi /(ili) obeća poklon u vidu (opis poklona), u vrednosti od (označavanje vrednosti poklona) (ili)/ korist u vidu (opis koristi) licu (ime i prezime lica kome se daje poklon ili korist), da (primalac poklona) u ime pravnog lica(naziv pravnog lica), koje obavlja privrednu delatnost (opis privredne delatnosti), zaključi ugovor o (vrsta ugovora, identifikacione oznake-broj i datum) (ili) postigne poslovni dogovor da (sadržina dogovora) (ili)/ pruži uslugu (opis usluge) ili se uzdrži da zaključi ugovor o (vrsta ugovora, identifikacione oznake-broj i datum) (ili) se uzdrži da postigne poslovni dogovor da (sadržina dogovora od čijeg se postizanja uzdržava) /(ili) se uzdrži da pruži uslugu (opis usluge od čijeg se pružanja uzdržava) ili u obavljanju privredne delatnosti krši dužnost da (opis obaveze-dužnosti) na štetu /(ili) u korist subjekta privrednog poslovanja (naziv subjekta privrednog poslovanja) za koje (ili)/ u kojem radi ili na štetu / (ili) u korist pravnog lica (naziv pravnog lica) / fizičkog lica (ime i prezime)...

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božović, u periodu od početka juna 2014. godine, do 26. januara 2015. godine, u Svilajncu, Čupriji i Beogradu, sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, znajući da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo, u više navrata učinio novčane poklone u ukupnom iznosu od 1.440.000,00 dinara Vladanu Miloševiću, direktoru Javnog preduzeća za podzemnu eksploataciju uglja „Resavica“, koje obavlja privrednu delatnost proizvodnje i prodaje uglja, radi čega se sastajao sa njim na dogovorenim mestima i predavao mu novac, pa je tako: dana 19. juna 2014. godine, u Svilajncu, u ugostiteljskom objektu „Moravska noć“ predao iznos od 200.000,00 dinara, dana 18. avgusta 2014. godine, takođe u Svilajncu, u ugostiteljskom objektu „Moravska noć“ predao iznos od 320.000,00 dinara, dana 24. septembra 2014. godine, u Beogradu, ispod nadvožnjaka kod Hitne pomoći, predao iznos od 280.000,00 dinara, dana 15. oktobra 2014. godine, u Čupriji, kod kružnog toka u centru grada predao iznos od 200.000,00 dinara, dana 22. novembra 2014. godine, u Tržnom centru „Ušće“ u Beogradu, preko posrednika, svog sinovca – Velimira Kovačevića, predao iznos od 200.000,00 dinara i dana 26. januara 2015. godine, u Beogradu, u kafeu „Lavanda“, na uglu ulica Kneza Danila i Vladetine predao iznos od 240.000,00 dinara, da Milošević, okviru svojih ovlašćenja pri obavljanju privredne delatnosti, jednom mesečno odobrava isplatu ulaznih računa u korist izdavalaca privrednih društava „Sokoprevoz“ a. d. Sokobanja i „Banbus“ d. o. o. Obrenovac, na ime pruženih usluga prevoza rudara Rudnika mrkog uglja „Soko“ Sokobanja, koji posluje u sastavu JP PEU „Resavica“, po Ugovoru o prevozu zaposlenih zaključenog sa privrednim društvom „Sokoprevoz“ a. d. Sokobanja broj 01-655113 od 12.04.2013. godine i Ugovoru o pružanju usluga zaključenog sa privrednim društvom „Banbus“ d. o. o. Obrenovac broj 1520 od 04.03.2014. godine,-

- čime je izvršio krivično delo davanja mita u obavljanju privredne delatnosti iz člana 231 stav 1 KZ.

IV ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA DAVANJA MITA U OBAVLJANJU PRIVREDNE DELATNOSTI - ČLAN 231 KRIVIČNOG ZAKONIKA PREDSTAVLJENOG U PRIMERU

1. Radnja izvršenja krivičnog dela: u konkretnom primeru radnja izvršenja krivičnog dela je predaja-činjenje poklona u novcu iznosu 1.440.000,00 dinara, kako bi direktor JP PEU "Resavica", koje obavlja privrednu delatnost eksploataciju i prodaju uglja, u okviru svojih ovlašćenja odobrio plaćanje pruženih i fakturisanih usluga prevoza rudara zaposlenih u javnom preduzeću u korist pravnih lica "Sokoprevoz" a. d. Sokobanja i "Banbus" d. o. o. Obrenovac;

2. Objekt radnje izvršenja krivičnog dela: novac u iznosu od 1.440.000,00 dinara;

3. Vreme izvršenja krivičnog dela: period od juna 2014. godine do 26. januara 2015.godine;

4. Mesto izvršenja krivičnog dela: Beograd, Svilajnac i Čuprija;

5. Krivica: krivično delo je izvršeno direktnim umišljajem koji podrazumeva da je davalac mita bio svestan da se novac-poklon daje kako bi primalac-direktor javnog preduzeća, prilikom obavljanja privredne delatnosti, odobrio plaćanje dospelih i fakturisanih obaveza u korist preduzeća „Sokoprevoz“ i „Banbus“, koja su pružila usluge prevoza rudara zaposlenih u javnom preduzeću.

V DODATNE NAPOMENE:

- Izvršilac krivičnog dela može biti bilo koje lice, ali se delo može izvršiti samo prilikom obavljanja privredne delatnosti.

- Jedan od mogućih oblika radnje izvršenja krivičnog dela je i posredovanje između davaoca i primaoca mita u nuđenju, obećanju ili davanju poklona ili druge koristi.

- Postoji mogućnost fakultativnog oslobađanja od kazne ako su ispunjena dva kumulativna uslova: prvi da je davalac mita delo prijavio pre nego što je saznao da je ono otkriveno i drugi da je poklon ili druga korist data na zahtev primaoca mita.

- Propisano je obavezno oduzimanje poklona i imovinske koristi; (u sudskoj praksi je sporno da li to treba raditi izricanjem mere bezbednosti iz člana 87 KZ ili primenom mere oduzimanja imovinske koristi iz člana 91 KZ).

- Za ovo krivično delo ne mogu se odrediti posebne dokazne radnje za razliku od krivičnog dela davanja mita iz člana 368 KZ.

- Prema učiniocima krivičnog dela iz člana 231 KZ ne primenjuju se odredbe Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela.

- Pokušaj krivičnog dela zbog zaprećene kazne (od tri meseca do tri godine zatvora) nije moguć; krivično delo bi bilo dovršeno i u slučaju da primalac novčanog poklona nije pružio obećanu uslugu.

KRIVIČNO DELO PRANJA NOVCA IZ ČLANA 245 KRIVIČNOG ZAKONIKA

Pranje novca

Član 245

(1) Ko izvrši konverziju ili prenos imovine, sa znanjem da ta imovina potiče od kriminalne delatnosti, u nameri da se prikrije ili lažno prikaže nezakonito poreklo imovine, ili prikriju ili lažno prikažu činjenice o imovini sa znanjem da ta imovina potiče od kriminalne delatnosti, ili stekne, drži ili koristi imovinu sa znanjem, u trenutku prijema, da ta imovina potiče od kriminalne delatnosti,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ako iznos novca ili imovine iz stava 1 ovog člana prelazi milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina i novčanom kaznom.

(3) Ko učini delo iz st. 1 i 2 ovog člana sa imovinom koju je sam pribavio kriminalnom delatnošću,

kazniće se kaznom propisanom u st. 1 i 2 ovog člana.

(4) Ko delo iz st. 1 i 2 ovog člana izvrši u grupi,

kazniće se zatvorom od dve do dvanaest godina i novčanom kaznom.

(5) Ko učini delo iz st. 1 i 2 ovog člana, a mogao je i bio dužan da zna da novac ili imovina predstavljaju prihod ostvaren kriminalnom delatnošću,

kazniće se zatvorom do tri godine.

(6) Odgovorno lice u pravnom licu koje učini delo iz st. 1, 2 i 5 ovog člana, kazniće se kaznom propisanom za to delo, ako je znalo, odnosno moglo i bilo dužno da zna da novac ili imovina predstavljaju prihod ostvaren kriminalnom delatnošću.

(7) Novac i imovina iz st. 1 do 6. ovog člana oduzeće se.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

OSNOVNI OBLIK:

1. Učinilac krivičnog dela: svako lice / odgovorno lice u pravnom licu za krivično delo iz stava 6;

2. Radnja izvršenja krivičnog dela : a) konverzija ili prenos imovine koja potiče iz kriminalne delatnosti; b) prikrivanje ili lažno prikazivanje činjenica o imovini koja potiče iz kriminalne delatnosti; c) sticanje, držanje ili korišćenje imovine koja potiče iz kriminalne delatnosti;

3. Objekt radnje krivičnog dela : imovina koja potiče od kriminalne delatnosti;

4. Krivica:

a) umišljaj za krivična dela iz stavova 1, 2, 3, 4 i 6, koji obuhvata i znanje da imovina potiče od kriminalne delatnosti – za sva tri oblika-radnje izvršenja krivičnog dela; kod sticanja, držanja ili korišćenja imovine, kao jedne od propisanih radnji izvršenja krivičnog dela, znanje da ona potiče od kriminalne delatnosti treba da postoji u trenutku prijema imovine;

b) nehat za krivično delo iz stavova 5 i 6 ako je učinilac dela iz stavova 1 i 2 mogao i bio dužan da zna da imovina ili novac predstavljaju prihod ostvaren kriminalnom delatnošću;

5. Namera/ pobuda: da se prikrije ili lažno prikaže nezakonito poreklo imovine – samo kod konverzije ili prenosa imovine.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (navesti datum) /(ili) u periodu (od-do), u mestu (navesti jedno ili više mesta izvršenja krivičnog dela), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice), izvršio konverziju (opis vrste i načina konverzije) ili prenos (opis vrste i načina prenosa) imovine (navođenje imovine koja je predmet pranja), sa znanjem da ta imovina potiče od kriminalne delatnosti (opis delatnosti kojom se ostvaruju elementi bića krivičnog dela iz koga potiče imovina koja je predmet pranja), u nameri da se prikrije (ili) lažno prikaže nezakonito poreklo imovine, ili prikrije (koje su činjenice prikrivene i način na koji je to učinjeno) ili lažno prikaže činjenice o imovini (navesti lažne i prave činjenice o imovini) sa znanjem da ta imovina potiče od kriminalne delatnosti (opis delatnosti kojom se ostvaruju elementi bića krivičnog dela iz koga potiče imovina koja je predmet pranja), (ili) stekne (kad i kako je stečena), drži (od kada i po kom osnovu) ili koristi (od kada i po kom osnovu) imovinu (opis imovine) sa znanjem, u trenutku prijema, da ta imovina potiče od kriminalne delatnosti (opis delatnosti čijim vršenjem se ostvaruju elementi bića krivičnog dela kojim se stiče imovina koja je predmet pranja)...

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što su okrivljeni Božidar Božić i Stojan Stojanović, u periodu od 01. maja do 30. septembra 2015. godine u Zemunu, sposobni da shvate značaj svog dela i upravljaju svojim postupcima, svesni svog dela, da je ono zabranjeno, čije su izvršenje hteli, izvršili konverziju imovine – gotovog novca u iznosu od 600.000 evra, u pravo vlasništva na udelima preduzeća „Jedinstvo“ iz Zemuna, znajući da imovina-gotov novac potiče od prodaje opojne droge kokain neovlašćeno nabavljene u Peruu, a zatim prodate u Italiji, u nameri da prikriju nezakonito poreklo imovine, tako što je okrivljeni Božić navedeni iznos novca predao Stojanoviću i objasnio mu

kako da novac stečen prodajom opojne droge kokain upotrebi za kupovinu ude- la preduzeća „Jedinstvo“ za koje je pokrenut postupak privatizacije, pa je okrivlje- ni Stojanović postupajući po dobijenim instrukcijama za 45 fizičkih lica – prijatelja i rođaka otvorio devizne račune u „Kapital banci“ a. d. u Zemunu, na koje su vlasnici računa u periodu od 03. do 10. maja 2015. godine, uplatili efektivni strani novac, koji su prethodno dobili od Stojanovića u iznosima od po 13.400 evra, kako bi se izbe- gla obaveza banke da Upravi za sprečavanje pranja novca prijavi polaganje gotovog novca u iznosu preko 15.000 evra, a potom „Kapital banka“ po osnovu uplaćenih depozita odobrila i izdala garanciju broj 00-111-010101 na iznos od 600.000 evra, preduzeću „Mobile“ d. o. o sa sedištem u Svrlijigu, čiji je osnivač i zakonski zastup- nik-direktor okr. Stojanović, radi učešća u postupku privatizacije preduzeća „Je- dinstvo“, na osnovu koje je Stojanović na aukcijskoj prodaji preduzeća „Jedinstvo“ održanoj 27. juna 2015. godine, učestvovao kao ovlašćeni predstavnik zainteresova- nog kupca preduzeća „Mobile“, koje je nakon održane aukcije proglašeno kupcem te je sa Agencijom za privatizaciju dana 30. juna 2015. godine, zaključio ugovor o prodaji 70% društvenog kapitala preduzeća „Jedinstvo“ kupcu preduzeću „Mobile“ d. o. o. sa sedištem u Svrlijigu, metodom javnog prikupljanja ponuda sa javnim nad- metanjem, a potom, pošto kupac u ugovorenim rokovima nije isplatio kupoprodaj- nu cenu, Agencija za privatizaciju aktivirala bankarsku garanciju „Kapital banke“ te su za plaćanje kupoprodajne cene iskorišćena novčana sredstva pomenute banke, koja je svoje potraživanje prema preduzeću „Mobile“ po osnovu aktiviranja bankar- ske garancije naplatila iz gotovinskih depozita 45 fizičkih lica tj. novčanih sredstava stečenih od kriminalne delatnosti, koja su služila kao kolateral za izdatu bankarsku garanciju

-čime su okrivljeni Božidar Božić i Stojan Stojanović, kao saizvršioци izvršili kri- vično delo pranja novca iz člana 245 stav 2 u vezi sa stavom 1 u vezi sa članom 33 Krivičnog zakonika.

IV ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA

1. Radnja izvršenja krivičnog dela: konverzija imovine – gotovog novca u izno- su od 600.000 evra u pravo vlasništva na udelima preduzeća „Jedinstvo“ iz Zemuna;

2. Učinioci krivičnog dela : okrivljeni Božidar Božić i Stojan Stojanović;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Mesto izvršenja krivičnog dela: Zemun;

5. Vreme izvršenja krivičnog dela: period od 01. maja 2015.godine do 30. septembra 2015. godine;

6. Objekt radnje izvršenja krivičnog dela: gotov novac u iznosu od 600.000 evra;

7. Namera/pobuda: namera da prikriju nezakonito poreklo imovine sa znanjem da imovina potiče od kriminalne delatnosti-prodaje opojne droge kokain neovlašćeno nabavljene u Peruu, a zatim prodate u Italiji.

V DODATNE NAPOMENE:

- Krivično delo iz člana 245 KZ ima dva teža oblika; prvi teži oblik postoji ako iznos novca ili imovine koja potiče od kriminalne delatnosti prelazi milion i petsto hiljada dinara (stav 2) a najteži oblik postoji ako je delo iz stava 1 i 2 učinjeno u grupi čiji je pojam definisan u članu 112 stav 22 KZ (stav 4).

- Lakši oblik krivičnog dela propisan je stavom 5 i postojaće ako su krivična dela iz stava 1 ili 2 izvršena iz nehata tj. ako je učinilac mogao i bio dužan da zna da novac ili imovina koja je predmet pranja predstavljaju prihod ostvaren kriminalnom delatnošću.

- Krivično delo ima poseban oblik propisan u stavu 3 i postojaće ako je delo iz st. 1 i 2 člana 245 KZ izvršeno u vezi sa imovinom koju je sam učinilac pribavio kriminalnom delatnošću; u tom slučaju je objekt radnje krivičnog dela imovina koju je učinilac pribavio sopstvenom kriminalnom delatnošću.

- Pojam „kriminalna delatnost“ treba razumeti kao protivpravno delo koje je u zakonu određeno kao krivično delo, tj. delatnost koja se može podvesti pod zakonski opis određenog krivičnog dela, čijim se izvršenjem dolazi do imovine koja je predmet krivičnog dela pranja novca.

- U pogledu utvrđivanja činjenice da imovina potiče od kriminalne delatnosti, nije potrebno da o tome postoji pravnosnažna osuđujuća presuda za predikatno krivično delo, niti da se tim povodom vodi poseban krivični postupak; moguće je u krivičnom postupku koji se vodi za krivično delo iz člana 245 KZ, za potrebe konkretnog slučaja utvrđivati da imovina koja je predmet pranja potiče od kriminalne delatnosti.

- Moguć je pokušaj svih oblika krivičnog dela iz člana 245 KZ osim krivičnog dela iz stava 5 jer je za ovaj oblik zaprećena kazna zatvora do tri godine.

- Posebne dokazne radnje mogle su se odrediti za krivično delo pranja novca iz člana 231 stav 1 do 4 KZ dok se za isto krivično delo sada propisano članom 245 KZ posebne dokazne radnje ne mogu odrediti; nužno je da se pre stupanja na snagu pojedinih odredbi Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika 1. marta 2018, godine, izmene odredbe člana 162 stav 1 tačka 2 ZKP i krivično delo iz člana 245 KZ uđe u „katalog“ krivičnih dela za koja je moguće korišćenje posebnih dokaznih radnji.

- Istovetne su napomene i u pogledu mogućnosti primene Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela, koji se sada primenjuje za krivično delo iz člana 231 stav 2, a za stavove 3 i 4 pod uslovom da vrednost imovine koja je predmet pranja prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara; potrebno je da se pre stupanja na snagu pojedinih odredbi Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika 1. marta 2018. godine, izmene odredbe člana 2 stav 1 tačka 5 Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela i krivično delo iz člana 245 KZ uđe u „katalog“ krivičnih dela za koja je moguća primena pomenutog zakona.

KRIVIČNO DELO ZLOUPOTREBE SLUŽBENOG POLOŽAJA - ČLAN 359 KRIVIČNOG ZAKONIKA

Zloupotreba službenog položaja

Član 359

(1) Službeno lice koje iskorišćavanjem svog službenog položaja ili ovlašćenja, prekoračenjem granice svog službenog ovlašćenja ili nevršenjem svoje službene dužnosti pribavi sebi ili drugom fizičkom ili pravnom licu kakvu korist, drugom nanese kakvu štetu ili teže povredi prava drugog,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Ako je izvršenjem dela iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu preko četiristo pedeset hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(3) Ako vrednost pribavljene imovinske koristi prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do dvanaest godina.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

1. Radnja izvršenja krivičnog dela:

- a) iskorišćavanje službenog položaja ili ovlašćenja;
- b) prekoračenje granica službenog ovlašćenja;
- c) nevršenje službene dužnosti;

2. Učinilac krivičnog dela: službeno lice/ pojam dat u članu 112 stav 3 KZ RS;

3. Posledica krivičnog dela:

- a) pribavljanje sebi ili drugom fizičkom ili pravnom licu kakve koristi;
- b) nanošenje štete drugome;
- c) teža povreda prava drugoga;

4. Krivica: umišljaj.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (navesti datum) /u periodu (od-do), u mestu (navesti jedno ili više mesta izvršenja krivičnog dela) u svojstvu službenog lica (opisati svojstvo u skladu sa članom 112 stav 3 KZ) sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice), iskorišćavanjem svog službenog položaja ili ovlašćenja (opis nadležnosti-položaja ili ovlašćenja koje se iskorišćava),

prekoračenjem granice svog službenog ovlašćenja (opis načina na koji se vrši prekoračenje ovlašćenja) ili nevršenjem svoje službene dužnosti (opis službene dužnosti za koju postoji obaveza obavljanja) pribavi sebi ili drugom fizičkom (ime i prezime) ili pravnom licu (naziv i sedište pravnog lica) kakvu korist (opis pribavljene koristi), drugom nanese kakvu štetu (opis štete) ili teže povredi prava (opis prava koje je teže povređeno) drugog (navođenje fizičkog ili pravnog lica koje je pretrpelo štetu ili čija su prava teže povređena)...

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božić u periodu od 15. maja 2011. godine do 14. juna 2012. godine, u Beogradu, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije je izvršenje hteo, u svojstvu službenog lica – pomoćnika ministra u Ministarstvu građevine Vlade Republike Srbije, prekoračio granice svog službenog ovlašćenja, tako što je dana 20. maja 2011. godine, izdao akt o urbanističkim uslovima broj 350-01-09658/2013, a dana 10. oktobra 2011. godine izdao odobrenje za gradnju broj 351-02-05672/2013, investitoru preduzeću „Metan“ d. o. o. Beograd, kojim je odobrena izgradnja pristana na levoj obali reke Dunav, rečnog pretakališta tečnog naftnog gasa, trase gasovoda i skladišta za tečni naftni gas, na teritoriji KO Kovilovo, suprotno odredbama člana 54 stav 5 tačka 3, člana 135 stav 1 i člana 185 Zakona o planiranju i izgradnji, jer mu je bilo poznato da su opisani objekti u vreme podnošenja zahteva za izdavanje urbanističkih uslova 15. maja 2011. godine i zahteva za izdavanje odobrenja za gradnju 10. juna 2011. godine već bili izgrađeni bez građevinske dozvole, te da su u isto vreme istekli zakonom propisani rokovi za podnošenje zahteva za legalizaciju pomenutih objekata, a istovremeno investitor nije ispunjavao uslove za dobijanje odobrenja za gradnju, jer nije imao rešene imovinskopravne odnose u vezi sa građevinskim zemljištem na kome su objekti izgrađeni, čiji je vlasnik bila Republika Srbija, a korisnik Prva srpska fabrika šećera „Dimitrije Tucović 1898“ a. d. Beograd, pa je na osnovu izdatih urbanističkih uslova i odobrenja za gradnju za objekte koji su već bili izgrađeni, investitoru „Metan“ d. o. o. nakon toga dana 14. juna 2012. godine, izdata upotrebna dozvola za nezakonito izgrađene objekte i investitoru pribavljena imovinska korist u vidu sticanja prava svojine po osnovu građenja i uknjižbe u katastru nepokretnosti objekata tržišne vrednosti 12.000.000 evra, čije je dinarska protivvrednosti iznosila 1.350.000.000,00 dinara

-čime je izvršio krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz člana 359 stav 3 u vezi sa stavom 1 KZ RS.

IV ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA

1. Radnja izvršenja krivičnog dela: Prekoračenje granica službenog ovlašćenja na izdavanje urbanističkih uslova i odobrenja za gradnju, tako što je u konkretnom slučaju okrivljeni Božidar Božić, suprotno odredbama člana 54 stav 5 tačka 3, čla-

na 135 stav 1 i člana 185 Zakona o planiranju i izgradnji, izdao akt o urbanističkim uslovima broj 350-01-09658/2013 i odobrenje za gradnju broj 351-02-05672/2013, investitoru preduzeću „Metan“ d. o. o. Beograd za pristan na levoj obali reke Dunav, rečno pretakališta tečnog naftnog gasa, trasu gasovoda i skladište za tečni naftni gas, na teritoriji KO Kovilovo;

2. Učinilac krivičnog dela: Službeno lice – pomoćnika ministra u Ministarstvu građevine Vlade Republike Srbije Božidar Božić, postavljeno lice od strane Vlade RS, na osnovu člana 25 stav 3 Zakona o državnoj upravi;

3. Krivica: Direktan umišljaj;

4. Posledica krivičnog dela: Pribavljena imovinska korist u vidu sticanja prava svojine po osnovu građenja i uknjižbe u katastru nepokretnosti objekata tržišne vrednosti 12.000.000 evra, čije je dinarska protivvrednost iznosila 1.350.000.000,00 dinara;

5. Mesto izvršenja krivičnog dela : Beograd;

6. Vreme izvršenja krivičnog dela: U periodu od 15. maja 2011. godine do 14. juna 2012. Godine.

V DODATNE NAPOMENE

- Krivično delo ima dva teža oblika; prvi propisan stavom dva, ako je izvršenjem dela iz stava 1 člana 359 KZ pribavljena imovinska korist u iznosu preko četiristo pedeset hiljada dinara i najteži oblik, propisan stavom 3, ako vrednost pribavljene imovinske koristi prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara.

- Za postojanje težih oblika krivičnog dela potrebno je da je izvršenjem krivičnog dela iz stava 1 pribavljena ne bilo kakva već imovinska korist u iznosu većem od četiristo pedeset hiljada ili milion i petsto hiljada dinara.

- Ako je izvršenjem krivičnog dela pribavljena imovinska korist do četiri stotine pedeset hiljada dinara ili ako visina imovinske koristi u toku postupka nije utvrđena, krivično delo treba kvalifikovati po stavu 1.

- Moguć je pokušaj krivičnog dela po zaprećenoj kazni (zatvor od šest meseci do pet godina).

- Posebne dokazne radnje mogu se odrediti za krivično delo iz člana 359 KZ, a odredbe Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela primenjuju se samo za najteži oblik krivičnog dela propisan članom 359 stav 3 KZ.

KRIVIČNO DELO PREVARE U SLUŽBI IZ ČLANA 363 KRIVIČNOG ZAKONIKA

Prevara u službi

Član 363

(1) Službeno ili odgovorno lice koje u vršenju službe u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist podnošenjem lažnih obračuna ili na drugi način dovede u zabludu ovlašćeno lice da izvrši nezakonitu isplatu,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi četiristo pedeset hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(3) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do dvanaest godina i novčanom kaznom.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

1. Učinilac krivičnog dela: Službeno kao i odgovorno lice pod uslovom da ne radi u subjektu privrednog poslovanja;

2. Radnja izvršenja krivičnog dela: Dovođenje u zabludu ovlašćenog lica i navođenje da izvrši nezakonitu isplatu:

a) podnošenjem lažnih obračuna;

b) na drugi podoban način;

3. Način izvršenja krivičnog dela: Podnošenje lažnih obračuna ili drugi način podoban da dovede u zabludu lice ovlašćeno za isplatu;

4. Posledica krivičnog dela: Nezaknita isplata koju vrši ovlašćeno lice;

5. Krivica: Umišljaj;

6. Namera/pobuda: Da se sebi ili drugom pribavi protivpravna imovinska korist.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (navesti datum) /u periodu (od-do), u mestu (navesti jedno ili više mesta izvršenja krivičnog dela) u svojstvu službenog lica (opisati svojstvo u skladu sa članom 112 stav 3 KZ)/(ili) odgovornog lica (opisati svojstvo u skladu sa članom 112 stav 5 KZ), u vršenju službe (opis poslova koje obavlja učinilac krivičnog dela u svojstvu službenog ili odgovornog lica),

sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice), u nameri da sebi ili drugom (ime i prezime fizičkog ili naziv i sedište pravnog lica) pribavi protivpravnu imovinsku korist, podnošenjem lažnih obračuna (navesti lažne obračune i njihovu neistinitu sadržinu) ili na drugi način (opisati alternativni način dovođenja u zabludu lica ovlašćenog za isplatu) dovede u zabludu (opisati u čemu se sastoji pogrešna predstava o činjenicama) ovlašćeno lice (ime i prezime i funkcija ovlašćenog lica) da izvrši nezakonitu isplatu (navesti visinu iznosa koji je isplaćen i objasniti razlog koji isplatu čini nezakonitom)...

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božić, dana 15. maja 2014. godine, u Beogradu, u svojstvu službenog lica - načelnika uprave gradske opštine Voždovac, u vršenju svoje službe, sposoban da shvati značaj svog dela i upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije je izvršenje hteo, u nameri da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist, prilikom ostvarivanja prava na naknadu troškova službenog puta u Holandiju, na koji je upućen nalogom predsednika opštine Voždovac R-br.126/14 od 13. maja 2014. godine, radi upoznavanja sa organizacijom i funkcionisanjem lokalne samouprave u Holandiji, u okviru projekta koji je finansirala nevladina organizacija „Prijatelji Evrope“, sačinio pismeni izveštaj o obavljenom službenom poslu i putni račun sa iskazanim dnevnicama, troškovima prevoza i nepripadajućim troškovima smeštaja, za ukupno pet noćenja u hotelu „Best Western AM“ u Amsterdamu, i priložio račun izdat u pomenutom hotelu na ukupan iznos od 980 evra, iako je troškove smeštaja u celosti snosio domaćin, i podnošenjem lažnog obračuna - putnog računa doveo u zabludu Gorana Jeftića, šefa računovodstva, i Miloša Jovića, blagajnika u Opštini Voždovac, da je troškove smeštaja platio iz svojih sredstava i naveo ih da mu na ime naknade nepostojećih troškova, na teret budžeta navedene opštine, izvrše nezakonitu isplatu u iznosu od 120.000,00 dinara,

-čime je izvršio krivično delo prevare u službi iz člana 363 stav 1 KZ RS.

IV ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA

1. Radnja izvršenja krivičnog dela: dovođenje u zabludu Gorana Jeftića, šefa računovodstva, i Miloša Jovića, blagajnika u Opštini Voždovac, podnošenjem lažnog obračuna - putnog računa R-br.126/14, da je troškove smeštaja snosio okrivljeni Božić i navođenje na nezakonitu isplatu;

2. Učinilac krivičnog dela: okrivljeni Božidar Božić u svojstvu službenog lica - načelnika Uprave gradske Opštine Voždovac;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Posledica krivičnog dela: nezakonita isplata iznosa od 120.000,00 dinara;

5. Mesto izvršenja krivičnog dela: Beograd;

6. Vreme izvršenja krivičnog dela: 15. maja 2014.godine;

7. Objekt radnje krivičnog dela: lažni obračun - putni račun R-br.126/14 od 13. maja 2014. godine;

8. Namera/pobuda: postojanje namere kod okrivljenog Božića da za sebe pribavi protivpravnu imovinsku korist.

V DODATNE NAPOMENE

- Krivično delo ima dva teža oblika, prvi propisan stavom dva postoji ako je izvršenjem dela iz stava 1 člana 363 KZ pribavljena imovinska korist u iznosu preko četiristo pedeset hiljada dinara i najteži oblik, propisan stavom 3 ako vrednost pribavljene imovinske koristi prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara.

- Moguć je pokušaj krivičnog dela po zaprećenoj kazni (zatvor od šest meseci do pet godina).

- Odredbe Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela primenjuju se samo za najteži oblik krivičnog dela propisan članom 363 stav 3 KZ.

- Posebne dokazne radnje ne mogu se odrediti za krivično delo iz člana 363 KZ.

- Odgovorno lice može biti učinilac krivičnog dela iz člana 363 KZ pod uslovom da ne radi u subjektu privrednog poslovanja koji obavlja privrednu delatnost u smislu člana 112 stav 21 i 21a KZ.

KRIVIČNO DELO PRONEVERE IZ ČLANA 364 KRIVIČNOG ZAKONIKA

(odredbe važeće od 1. marta 2018. godine)

Pronevera

Član 364

(1) Ko u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist, pri svojoj novac, hartije od vrednosti ili druge pokretne stvari koje su mu poverene u službi ili na radu u državnom organu, ustanovi ili drugom subjektu koji ne obavlja privrednu delatnost,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi četiristo pedeset hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(3) Ako je delom iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara,

učinilac će se kazniti zatvorom od dve do dvanaest godina.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

- 1. Učinilac krivičnog dela:** bilo koje lice;
- 2. Radnja izvršenja krivičnog dela:** prisvajanje novca, hartija od vrednosti ili druge pokretne stvari;
- 3. Objekt radnje izvršenja krivičnog dela:** novac ili hartije od vrednosti ili druge pokretne stvari koje su učiniocu poverene u službi ili na radu u državnom organu, ustanovi ili drugom subjektu koji ne obavlja privrednu delatnost;
- 4. Pasivni subjekt izvršenja krivičnog dela:** državni organ, ustanova ili drugi subjekt koji ne obavlja privrednu delatnost;
- 5. Krivica:** direktan umišljaj;
- 6. Namera/pobuda:** namera da se sebi ili drugom pribavi protivpravna imovinska korist.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (navesti datum) /u periodu (od-do), u mestu (navesti jedno ili više mesta izvršenja krivičnog dela), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice), u nameri da sebi ili drugom (navesti ime i prezime fizičkog lica) pribavi protivpravnu imovinsku korist prisvoji novac (opis načina prisvajanja novca i iznosa), hartije od vrednosti (opis načina prisvajanja, vrste i njihova vrednosti) ili druge pokretne stvari (opis načina prisvajanja, vrste pokretnih stvari i njihova vrednost) koje su mu poverene u službi ili na radu (opis službe ili posla koji obavlja učinilac i osnova poveravanja predmeta krivičnog dela) u državnom organu (navesti naziv državnog organa), ustanovi (navesti naziv ustanove) ili drugom subjektu (navesti naziv i delatnost subjekta) koji ne obavlja privrednu delatnost...

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božić u periodu od 10. februara 2014. godine do 30. septembra 2015. godine, u Vranju, sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo, u nameri da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist, prisvojio novac koji mu je bio poveren na radu u Repuličkom fondu zdravstvenog osiguranja, filijala Vranje, u ukupnom iznosu od 520.000,00 dinara, radi isplate naknade troškova prevoza osiguranika fonda pomenute filijale koji su upućeni radi korišćenja zdravstvene zaštite u zdravstvene ustanove van njenog područja, za ukupno 98 osiguranih lica i 20 pratilica osiguranih lica, tako što je prilikom obrade 98 potvrda o potrebi putovanja u cilju ostvarivanja zdravstvene zaštite, u koje su uneti podaci o osiguranicima, zdravstvenim ustanovama u koje su upućene, vrsti prevoza koji će

koristiti, relacije na kojima će prevoz biti obavljen, pratiocima, podaci o izvršenom pregledu i lečenju, na osnovu izveštaj prevoznika preduzeća „Jedinstvo-Vranje“ od 10. oktobra 2014. godine o ceni prevoza na relaciji Vranje-Beograd-Vranje, potvrda preduzeća „Jug ekspres“ Leskovac, od 12. februara 2015. godine o ceni prevoza na relaciji Vranje-Niš-Vranje i informacije preduzeća „Niš ekspres“ Niš, od 28. maja 2015. godine o ceni prevoza na relaciji i Vranje-Noví Sad-Vranje, koje su osiguranici priložili uz potvrde, sačinio obračune troškova prevoza i overio ih svojim potpisom, a sam okrivljeni uz potvrde priložio kopije kartica svojih tekućih računa otvorenih u „Komercijalnoj banci“ a. d., „Inteza banci“ a. d., „Pireus banci“ a. d. i „Erste banci“ a. d., na kojima je umesto svog imena upisao imena osiguranika koji su bili upućeni na lečenje i nakon odobravanja plaćanja na svoje tekuće račune navedene na kopijama kartica, na teret Republičkog fonda zdravstvenog osiguranja, filijala Vranje, u svojstvu likvidatora neosnovano uplatio sredstva odobrena za naknadu troškova prevoza osiguranika filijale u ukupnom iznosu od 520.000,00 dinara, a uplaćeni novac pri-svojio i utrošio za kupovinu polovnog putničkog motornog vozila marke „Mazda 3“,

- čime je izvršio krivično delo pronevere iz člana 364 stav 2, u vezi sa stavom 1 KZ.

IV ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA

- 1. Radnja izvršenja krivičnog dela :** prisvajanje 520.000,00 dinara;
- 2. Učini-lac krivičnog dela:** okrivljeni Božidar Božić, zaposlen u Republičkom fondu zdravstvenog osiguranja, filijala Vranje, u kojoj obavlja poslove likvidatora;
- 3. Krivica:** direktan umišljaj;
- 4. Mesto izvršenja krivičnog dela:** Vranje;
- 5. Vreme izvršenja krivičnog dela :** u periodu od 10. februara 2014. godine do 30. septembra 2015. godine;
- 6. Objekt radnje:** novac u iznosu od 520.000,00 dinara;
- 7. Pasivni subjekt izvršenja krivičnog dela:** Republički fond zdravstvenog osiguranja, filijala Vranje;
- 8. Namera/pobuda:** namera okrivljenog Božića da sebi pribavi protivpravnu imovinsku korist.

V DODATNE NAPOMENE

- Krivično delo ima dva teža oblika: prvi propisan stavom dva, ako je izvršenjem dela iz stava 1 člana 364 KZ pribavljena imovinska korist u iznosu preko četristo pedeset hiljada dinara i najteži oblik, propisan stavom 3 ako vrednost pribavljene imovinske koristi prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara.

- Moguć je pokušaj krivičnog dela po zaprećenoj kazni (zatvor od šest meseci do pet godina).

- Posebne dokazne radnje ne mogu se odrediti za krivično delo iz člana 364 KZ, a odredbe Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela primenjuju se samo za najteži oblik krivičnog dela propisan članom 364 stav 3 KZ.

- Kod krivičnog dela pronevere iz člana 364 KZ prisvajanja novca, hartija od vrednosti ili drugih pokretnih stvari vrši se u državnom organu, ustanovi ili drugom subjektu koji ne obavlja privrednu delatnost.

- Krivično delo pronevere u obavljanju privredne delatnosti iz člana 224 KZ razlikuje se od krivičnog dela pronevere iz člana 364 KZ po tome što učinilac vrši prisvajanje novca, hartija od vrednosti ili drugih pokretnih stvari koje su mu poverene na radu u subjektu privrednog poslovanja koji obavlja delatnost proizvodnje i prometa roba, vršenje usluga i drugih delatnosti na tržištu, radi sticanja dobiti ili ostvarivanja nekog drugog ekonomskog interesa.

KRIVIČNO DELO PRIMANJA MITA IZ ČLANA 367 KRIVIČNOG ZAKONIKA

(odredbe važeće od 1. marta 2018. godine)

Primanje mita

Član 367

(1) Službeno lice koje neposredno ili posredno zahteva ili primi poklon ili drugu korist ili koje primi obećanje poklona ili druge koristi za sebe ili drugog da u okviru svog službenog ovlašćenja ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem izvrši službenu radnju koju ne bi smelo izvršiti ili da ne izvrši službenu radnju koju bi moralo izvršiti,

kazniće se zatvorom od dve do dvanaest godina.

(2) Službeno lice koje neposredno ili posredno zahteva ili primi poklon ili drugu korist ili koje primi obećanje poklona ili druge koristi za sebe ili drugog da u okviru svog službenog ovlašćenja ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem izvrši službenu radnju koju bi moralo izvršiti ili da ne izvrši službenu radnju koju ne bi smelo izvršiti,

kazniće se zatvorom od dve do osam godina.

(3) Službeno lice koje izvrši delo iz st. 1 ili 2 ovog člana u vezi sa otkrivanjem krivičnog dela, pokretanjem ili vođenjem krivičnog postupka, izricanjem ili izvršenjem krivične sankcije,

kazniće se zatvorom od tri do petnaest godina.

(4) Službeno lice koje posle izvršenja, odnosno neizvršenja službene radnje, navedene u st. 1 do 3 ovog člana, a u vezi s njom, zahteva ili primi poklon ili drugu korist,

kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

(5) Strano službeno lice koje učini delo iz st. 1 do 4 ovog člana, kazniće se kaznom propisanom za to delo.

(6) Odgovorno lice u ustanovi ili drugom subjektu koji ne obavlja privrednu delatnost, a koje učini delo iz st. 1, 2 i 4 ovog člana, kazniće se kaznom propisanom za to delo.

(7) Primljeni poklon i imovinska korist oduzeće se.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

1. Radnja izvršenja krivičnog dela:

stav 1 a) zahtevanje poklona ili druge koristi, ili

b) prijem poklona ili druge koristi, ili

v) prijem obećanja poklona ili druge koristi,

za sebe ili drugog, neposredno ili posredno da se u okviru svog službenog ovlašćenja ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem izvrši službena radnja koja se ne bi smela izvršiti ili da se ne izvrši službena radnja koja bi se morala izvršiti;

stav 2 a) zahtevanje poklona ili druge koristi, ili

b) prijem poklona ili druge koristi, ili

v) prijem obećanja poklona ili druge koristi,

za sebe ili drugog, neposredno ili posredno da se u okviru svog službenog ovlašćenja ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem izvrši službena radnja koja bi se morala izvršiti ili da se ne izvrši službena radnja koja se ne bi smela izvršiti;

2. Učinilac krivičnog dela : službeno lice, domaće i strano i odgovorno lice u ustanovi ili drugom subjektu koji ne obavlja privrednu delatnost;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Posledica krivičnog dela: krivično delo nema direktnu posledicu u užem smislu, ona se ostvaruje na grupnom zaštitnom obliku u vidu ugrožavanja službene dužnosti ili u širem smislu službe;

5. Objekt radnje krivičnog dela: poklon ili korist.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Stav 1

Zato što je okrivljeni (ime i prezime) dana (datum)/u periodu (od-do), u mestu (mesto izvršenja krivičnog dela), u svojstvu službenog lica (navesti o kom se službenom licu radi-član 112 stav 3 i 4 KZ), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, znajući da je ono zabranjeno, čije izvršenje je

hteo, (opis krivice) za sebe/(ili) drugog (navesti ime lica), neposredno (ili)/posredno, preko (ime lica preko koga se zahteva, prima poklon ili obećanje poklona), zahtevao/(ili) primio poklon u vidu (opisati poklon)/(ili) korist u vidu (opisati o kakvoj se koristi radi), primio obećanje poklona u vidu (opisati na koji način je primljeno obećanje poklona kao i sam poklon), u vrednosti od (navesti vrednost poklona) (ili)/koristi u vidu (opisati o kakvoj se koristi radi i njenu visinu ako je to moguće) da u okviru svog službenog ovlašćenja (opisati ovlašćenje službenog lica) ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem (opisati povezanost službenog ovlašćenja sa preduzetom službenom radnjom) izvrši službenu radnju koju ne bi smelo izvršiti (opis zabranjene radnje koju treba da izvrši službeno lice) ili da ne izvrši službenu radnju (opis službene radnje koju neće preduzeti učinilac) koju bi moralo izvršiti...

Stav 2

Zato što je okrivljeni (ime i prezime) dana (datum)/u periodu (od-do), u gradu (mesto izvršenja krivičnog dela), u svojstvu službenog lica (navesti o kom se službenom licu radi-član 112 stav 3 i 4 KZ), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, znajući da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo, (opis krivice) za sebe/(ili) drugog (navesti ime lica), neposredno (ili)/posredno, preko (ime lica preko koga se zahteva, prima poklon ili obećanje poklona), zahtevao/(ili) primio poklon u vidu (opisati poklon)/(ili) korist u vidu (opisati o kakvoj se koristi radi), primio obećanje poklona u vidu (opisati na koji način je primljeno obećanje poklona i sam poklon), u vrednosti od (navesti vrednost poklona) (ili)/koristi u vidu (opisati o kakvoj se koristi radi i njenu visinu ako je to moguće) da u okviru svog službenog ovlašćenja (opisati ovlašćenje službenog lica) ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem (opisati povezanost službenog ovlašćenja sa preduzetom službenom radnjom) izvrši službenu radnju koju bi moralo izvršiti (opis službene radnje) ili da ne izvrši službenu radnju (opis službene radnje) koju ne bi smelo izvršiti...

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božić u periodu od 10. maja 2014.godine do 25. maja 2014.godine, sposoban da shvati značaj svoga dela i da upravlja svojim postupcima, svestan njegove zabranjenosti, čije je izvršenje hteo, u svojstvu službenog lica – direktora Inspektorata za rad u Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalne politike Vlade Republike Srbije, neposredno zahtevao i primio poklon za sebe, tako što je dana 10. maja 2014.godine, u službenim prostorijama Inspektorata obavio razgovor sa Draganom Anđelićem, direktorom preduzeća „Ljudska snaga“ d. o. o. Beograd, u vezi sa nepravilnostima utvrđenim prilikom kontrole koju je u pomenutom preduzeću obavio inspektor zaštite na radu u vezi sa povredom na radu koja se dogodila na benzinskoj pumpi pomenutog preduzeća u Stepojevcu, i u toku razgovora predočio Anđeliću da su nepravilnosti koje su utvrđene u vezi sa nepreduzimanjem propisanih mera zaštite na radu takve težine da će benzinska pumpa u Stepojevcu biti zatvorena, a preduzeću „Ljudska snaga“ biti oduzeta doz-

vola za rad, a zatim objasnio da „novčana stimulacija“ može da pomogne u prevazilaženju problema i zahtevao novčani poklon u iznosu od 30.000 evra, da u okviru svog službenog ovlašćenja rešavanja u upravnim stvarima iz delokruga Inspektorata i obaveze podnošenja prekršajnih i krivičnih prijava, ne izvrši službenu radnju koju je morao da izvrši – da Inspektorat za rad zbog postojanja osnova sumnji ne podnosi krivičnu prijavu protiv odgovornog lica u preduzeću „Ljudska snaga“ zbog krivičnog dela teškog dela protiv opšte sigurnosti iz člana 288 stav 4 u vezi sa članom 280 stav 3 u vezi sa stavom 2, predočavajući Anđeliću da će i polovina zahtevanog iznosa biti dovoljna pod uslovom da bude isplaćena najkasnije do 25. maja 2014. godine, nakon čega je Anđelić, sledeći uputstva okr. Božića dana 25. maja 2014. godine, predao 15.000 evra javnom beležniku Srećku Joviću u njegovoj kancelariji u Beogradu, u ulici Večernja br.6,

-čime je izvršio krivično delo primanja mita iz člana 367 stav 3 u vezi sa stavom 1 KZ

IV ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA

1.Radnja izvršenja krivičnog dela: zahtevanje i primanje novčanog poklona u iznosu od 30.000 evra da Inspektorat za rad u vezi sa otkrivenim krivičnim delom i prekršajem ne podnosi prekršajnu i krivičnu prijavu protiv odgovornog lica u preduzeću „Ljudska snaga“ d. o. o. Beograd, za šta je postojala obaveza Inspektorata;

2.Učinitelac krivičnog dela: okrivljeni Božidar Božić, direktor Inspektorata za rad u Ministarstvu rada, zapošljavanja i socijalne politike Vlade Republike Srbije, službeno lice u smislu člana 112 stav 3 tačka 2 KZ, koga u smislu člana 30 Zakona o državnoj upravi postavlja Vlada Republike Srbije na period od pet godina;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4.Posledica krivičnog dela: ugroženo vršenje službe u Inspektoratu za rad;

5.Mesto izvršenja krivičnog dela: Beograd, službene prostorije Inspektorata za rad i kancelarija javnog beležnika u Beogradu, Večernja broj 6;

6.Vreme izvršenja krivičnog dela: period od 10. maja 2014. godine do 25. maja 2014. godine;

7.Objekt radnje izvršenja krivičnog dela: novac u iznosu od 15.000 evra.

V DODATNE NAPOMENE

- Krivično delo ima teži oblik koji je propisan u stavu 3 i postoji ako službeno lice izvrši delo iz st. 1 ili 2 u vezi sa otkrivanjem krivičnog dela, pokretanjem ili vođenjem krivičnog postupka, izricanjem ili izvršenjem krivičnih sankcija.

- Lakši oblik krivičnog dela propisan je u stavu 2 i radi se o tzv. nepravom podmićivanju kod koga se poklon ili korist zahtevaju ili primaju kako bi učinilac u okviru svog službenog ovlašćenja ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem izvršio

službenu radnju koju bi morao da izvrši ili da ne izvrši službenu radnju koju ne bi smeo izvršiti.

- Najlakši oblik predmetnog krivičnog dela iz stava 4 odnosi se na tzv. naknadno podmićivanje, tj. zahtevanje ili primimanje poklona ili druge koristi od strane učinioca posle izvršenja, odnosno neizvršenja službene radnje, navedene u st. 1 do 3 ovog člana.

- Kao učinilac ovog krivičnog dela može se javiti i strano službeno lice čiji je pojam određen u članu 112 stav 4 KZ i obuhvata lice koje je član, funkcioner ili službenik zakonodavnog ili izvršnog organa strane države, lice koje je sudija, porotnik, član, funkcioner ili službenik suda strane države ili međunarodnog suda, lice koje je član, funkcioner ili službenik međunarodne organizacije i njenih organa, kao i lice koje je arbitar u stranoj ili međunarodnoj arbitraži.

- Pokušaj krivičnog dela iz člana 367 KZ praktično nije moguć jer su radnje poput zahtevanja ili primanja obećanja poklona, koje bi inače mogle predstavljati pokušaj određene kao dovršeno krivično delo.

- Posebne dokazne radnje mogu se odrediti za krivično delo iz člana 367 KZ, a odredbe Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela primenjuju se za krivična dela iz člana 367 stav 1 do 3, stav 5 i 6 KZ ako imovinska korist pribavljena krivičnim delom prelazi milion i petsto hiljada dinara.

- Odgovorno lice može biti izvršilac krivičnog dela iz člana 367 KZ pod uslovom da na osnovu zakona, propisa ili ovlašćenja vrši određene poslove upravljanja, nadzora ili druge poslove iz delatnosti pravnog lica, ili mu je faktički povereno obavljanje tih poslova u ustanovi ili drugom subjektu koji ne obavlja privrednu delatnost.

- Neke dileme u praksi može izazvati stav 7 koji propisuje da će se primljeni poklon i imovinska korist oduzeti; nije potpuno jasno da li se radi o meri bezbednosti oduzimanja predmeta ili o oduzimanju imovinske koristi; praktičari su skloniji zaključku da je reč o meri bezbednosti iz člana 87 stav 3 KZ s obzirom da su poklon i imovinska korist koja se dobija primanjem mita zapravo predmeti krivičnog dela.

KRIVIČNO DELO DAVANJA MITA IZ ČLANA 368 KRIVIČNOG ZAKONIKA

(odredbe važeće od 1. marta 2018. godine)

Davanje mita

Član 368

(1) Ko službenom ili drugom licu učini, ponudi ili obeća poklon ili drugu korist da službeno lice u okviru svog službenog ovlašćenja ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem izvrši službenu radnju koju ne bi smelo izvršiti ili da ne izvrši službenu radnju koju bi moralo izvršiti ili ko posreduje pri ovakvom podmićivanju službenog lica,

kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Ko službenom ili drugom licu učini, ponudi ili obeća poklon ili drugu korist da službeno lice u okviru svog službenog ovlašćenja ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem izvrši službenu radnju koju bi moralo izvršiti ili da ne izvrši službenu radnju koju ne bi smelo izvršiti ili ko posreduje pri ovakvom podmićivanju službenog lica,

kazniće se zatvorom do tri godine.

(3) Odredbe st. 1 i 2 ovog člana primenjuju se i kada je mito dato, ponuđeno ili obećano stranom službenom licu.

(4) Učinitelj dela iz st. 1 do 3 ovog člana koji je prijavio delo pre nego što je saznao da je ono otkriveno može se osloboditi kazne.

(5) Odredbe st. 1, 2 i 4 ovog člana primenjuju se i kad je mito dato, ponuđeno ili obećano odgovornom licu u ustanovi ili drugom subjektu koji ne obavlja privrednu delatnost.

I ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA

1 Radnja izvršenja:

stav 1

a) činjenje, ili

b) nuđenje ili

v) obećanje poklona ili druge koristi službenom ili nekom drugom licu da u okviru svog ovlašćenja ili u vezi sa svojim ovlašćenjem izvrši službenu radnju koju ne bi smelo izvršiti, ili da ne izvrši službenu radnju koju bi moralo izvršiti, ili

g) posredovanje pri takvom podmićivanju službenog lica (pravo aktivno podmićivanje);

stav2

a) činjenje, ili

b) nuđenje ili

v) obećanje poklona ili druge koristi službenom ili nekom drugom licu da službeno ili odgovorno lice u okviru svog ovlašćenja ili u vezi sa svojim ovlašćenjem izvrši radnju koju bi i inače moralo izvršiti, odnosno da ne izvrši radnju koju i inače ne bi smelo izvršiti, kao i

g) posredovanje pri takvom podmićivanju službenog lica (nepravo aktivno podmićivanje);

2. Učinitelj krivičnog dela: bilo koje lice;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Posledica krivičnog dela: krivično delo nema direktnu posledicu u užem smislu, ona se ostvaruje se na grupnom zaštitnom obliku u vidu ugrožavanja službene dužnosti ili u širem smislu službe;

5. Objekt radnje krivičnog dela: poklon ili korist.

II FORMA DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Stav 1

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (navesti datum) /u periodu (od-do), u mestu (navesti jedno ili više mesta izvršenja krivičnog dela), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice), službenom ili drugom licu (ime i prezime lica i njegovo svojstvo-položaj) učinio,/(ili) ponudio (ili) obećao poklon (opisati poklon) ili drugu korist (opisati korist) da službeno lice (ime i prezime) u okviru svog službenog ovlašćenja (opisati nadležnost i ovlašćenja službenog ili drugog lica) ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem izvrši službenu radnju (opisati radnju koju je zahtevao davalac mita) koju ne bi smelo izvršiti (opisati iz čega proizilazi nedopuštenost preduzimanja zahtevane radnje) ili da ne izvrši službenu radnju koju bi moralo izvršiti (opisati iz čega proizilazi obaveza na preduzimanje službene radnje) (ili) ko (ime i prezime) posreduje (opis načina posredovanja) pri ovakvom podmićivanju službenog lica (ime i prezime)...

Stav 2

Zbog toga što je okrivljeni (ime i prezime) dana (navesti datum)/u periodu (od-do), u mestu (navesti jedno ili više mesta izvršenja krivičnog dela), sposoban da shvati značaj svog dela i da upravlja svojim postupcima, svestan svog dela, da je ono zabranjeno, čije izvršenje je hteo (opis krivice), službenom ili drugom licu (ime i prezime lica i njegovo svojstvo-položaj) učinio,/(ili) ponudio (ili) obećao poklon (opisati poklon) ili drugu korist (opisati korist) da službeno lice (ime i prezime) u okviru svog službenog ovlašćenja (opisati nadležnost i obaveze službenog ili drugog lica) ili u vezi sa svojim službenim ovlašćenjem izvrši službenu radnju (opisati radnju koju je zahtevao davalac mita) koju bi moralo izvršiti (opisati iz čega proizilazi obaveza na preduzimanje službene radnje) ili da ne izvrši službenu radnju koju ne bi smelo izvršiti (opisati iz čega proizilazi nedopuštenost preduzimanja radnje) (ili) ko (ime i prezime) posreduje (opis načina posredovanja) pri ovakvom podmićivanju službenog lica (ime i prezime)...

III PRIMER DISPOZITIVA OPTUŽNOG AKTA

Stav 1

Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božić dana 30. aprila 2011. godine u Beogradu, sposoban da shvati značaj svoga dela i da upravlja svojim postupcima, svestan da je ono zabranjeno, čije je izvršenje hteo, učinio novčani poklon službenom licu – pomoćniku ministra u Ministarstvu građevine Vlade Republike Srbije Draganu Anđeliću u iznosu od 10.000 evra, čija je dinarska protivvrednosti iznosila 1.200.000,00 dinara, tako što je navedeni iznos novca, po uputstvu Anđelića predao javnom beležniku Srećku Joviću u njegovoj kancelariji u ulici Večernjoj br.1 u Beogradu, kako bi Anđelić u okviru svojih službenih ovlašćenja izvršio službenu radnju koju ne bi smeo i povodom zahteva za izdavanje urbanističkih uslova od 20. aprila 2011. godine, a kasnije 1. septembra 2011. godine i zahteva za izdavanje odobrenja za gradnju za objekte pristana, pretakališta, trase gasovoda i skladišta za tečni naftni gas u KO Kovilovo, investitora preduzeća „Metan“ d. o. o. Zemun, čiji je Anđelić zakonski zastupnik, suprotno odredbama člana 54 stav 5 tačka 3, člana 135 stav 1 i člana 185 Zakona o planiranju i izgradnji, izdao akt o urbanističkim uslovima i odobrenje za gradnju, iako su objekti za čiju izgradnju je zahtevano izdavanje urbanističkih uslova i odobrenje za gradnju na dan podnošenja zahteva dana 20. aprila 2011. godine već bili izgrađeni bez građevinske dozvole, a za podnošenje zahteva za legalizaciju bespravno izgrađenih objekata istekli zakonom propisani rokovi, pri čemu investitor nije ispunjavao ni uslove za dobijanje odobrenja za gradnju, jer nije imao rešene imovinsko-pravne odnose u vezi sa građevinskim zemljištem na kome su objekti izgrađeni, čiji je vlasnik bila Republika Srbija, a korisnik Prva srpska fabrika šećera „Dimitrije Tucović 1898“ a. d. Beograd,

- čime je izvršio krivično delo davanja mita iz člana 368 stav 1 KZ RS.

Stav 2

Zbog toga što je okrivljeni Božidar Božić dana 30. aprila 2011. godine u Beogradu, sposoban da shvati značaj svoga dela i da upravlja svojim postupcima, svestan da je ono zabranjeno, čije je izvršenje hteo, učinio novčani poklon službenom licu – pomoćniku ministra u Ministarstvu građevine Vlade Republike Srbije Draganu Anđeliću u iznosu od 10.000 evra, čija je dinarska protivvrednosti iznosila 1.200.000,00 dinara, tako što je navedeni iznos novca, po uputstvu Anđelića predao javnom beležniku Srećku Joviću u njegovoj kancelariji u ulici Večernjoj br.1 u Beogradu, kako bi Anđelić u okviru svojih službenih ovlašćenja, povodom zahteva za izdavanje lokacijskih uslova od 20. aprila 2011. godine i zahteva za izdavanje građevinske dozvole od 1. septembra 2011. godine, za objekte pristana, pretakališta, trase gasovoda i skladišta za tečni naftni gas u KO Kovilovo, investitora preduzeća „Metan“ d. o. o. Zemun, čiji je Anđelić zakonski zastupnik, u skladu sa odredbama člana 53a stav 4 i člana 133 stav 2 tačka 3 Zakona o planiranju i izgradnji, izvršio službenu radnju koju bi morao da izvrši i izdao akt o lokacijskim uslovima i građevinsku dozvolu,-

- čime je izvršio krivično delo davanja mita iz člana 368 stav 2 KZ RS.

V ELEMENTI BIĆA KRIVIČNOG DELA IZ PREDSTAVLJENOG PRIMERA

1. Radnja izvršenja krivičnog dela:

stav 1 davanje novčanog poklona službenom licu – pomoćniku ministra u Ministarstvu građevine Vlade Republike Srbije kako bi u vezi sa svojim službenim ovlašćenjima izvršio službenu radnju koju ne bi smeo i suprotno odredbama člana 54 stav 5 tačka 3, člana 135 stav 1 i člana 185 Zakona o planiranju i izgradnji izdao akt o urbanističkim uslovima, a nakon toga i odobrenje za gradnju;

stav 2 davanje novčanog poklona službenom licu – pomoćniku ministra u Ministarstvu građevine Vlade Republike Srbije kako bi u vezi sa svojim službenim ovlašćenjima u skladu sa odredbama člana 53a stav 4 i člana 133 stav 2 tačka 3 Zakona o planiranju i izgradnji, izvršio službenu radnju koju bi morao da izvrši i izdao akt o lokacijskim uslovima i građevinsku dozvolu;

2. Učinilac krivičnog dela: bilo koje lice, u ovom slučaju Božidar Božić;

3. Krivica: direktan umišljaj;

4. Posledica krivičnog dela: ugrožena zakonitost postupanja u Ministarstvu građevine Vlade Republike Srbije;

5. Mesto izvršenja krivičnog dela : Beograd;

6. Vreme izvršenja krivičnog dela: 30. aprila 2011. godine;

7. Objekt radnje krivičnog dela: strani novac u iznosu od 10.000 evra.

V DODATNE NAPOMENE

- Radnja izvršenja krivičnog dela davanja mita iz člana 368 KZ je tako određena da praktično pokušaj ovog krivičnog dela nije moguć jer i nuđenje ili obećanje poklona ili druge koristi predstavlja dovršeno krivično delo, pri čemu je bez značaja da li je nuđenje poklona ili obećanje poklona ili koristi prihvaćeno od strane lica kome je namenjeno.

- Krivično delo ima svoj lakši oblik propisan u stavu 2 i postojaće kada se službenom ili drugom licu učini, ponudi ili obeća poklon ili druga korist da izvrši službenu radnju koju bi moralo izvršiti ili da ne izvrši službenu radnju koju ne bi smelo izvršiti (nepravo podmićivanje) ili kada se posreduje pri ovakvom podmićivanju službenog lica.

- Predviđena je mogućnost fakultativnog oslobođenja od kazne kada učinilac prijavi delo pre nego što sazna da je ono otkriveno; za razliku od krivičnog dela iz člana 231 KZ, u ovom slučaju se za oslobađanje od kazne ne traži da je ispunjen i kumulativni uslov da je davanje poklona ili druge koristi izvršeno na zahtev primaoca mita.

- Važno je naglasiti da naknadno aktivno podmićivanje nije inkriminisano pa se može dogoditi da lice koje primi poklon ili drugu korist nakon obavljene službene

radnje bude procesuirano dok bi davalac mita u toj situaciji bio izvan zone krivične odgovornosti.

- Stavom 3 ovog člana određeno je da se kao učinilac ovog krivičnog dela može javiti i strano službeno lice čiji je pojam određen u članu 112 stav 4 KZ i obuhvata lice koje je član, funkcioner ili službenik zakonodavnog ili izvršnog organa strane države, lice koje je sudija, porotnik, član, funkcioner ili službenik suda strane države ili međunarodnog suda, lice koje je član, funkcioner ili službenik međunarodne organizacije i njenih organa, kao i lice koje je arbitar u stranoj ili međunarodnoj arbitraži.

- Ovim članom sankcionisano je i davanje, nuđenje ili obećanje poklona ili korist odgovornom licu u ustanovi ili drugom subjektu koji ne obavlja privrednu delatnost (stav 5) čiji je pojam određen u članu 112 stav 21a KZ.

- Odredbe Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela primenjuju se na krivično delo propisano članom 368 stav 1 do 3 i stav 5 KZ i to ako je ispunjen dodatni uslov da je vrednost predmeta krivičnog dela-datog mita preko milion pet stotina hiljada dinara.

- Za ovo krivično delo mogu se odrediti posebne dokazne radnje.